

С. П. Олійник

КРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

ЧАСТИНА 1

3 КЛАС

Харків
Видавнича група «Основа»
2021

Серія «Мій конспект»
Заснована 2008 року

Олійник, Світлана Павлівна
О54 Українська мова та читання. 3 клас. Частина 1 /
С. П. Олійник. — Х. : Вид. група «Основа», 2021. — 239,
[1] с. — (Серія «Мій конспект»).

ISBN 978-617-00-3976-7.

Посібник містить орієнтовне календарно-тематичне планування і розробки уроків української мови та читання у 3-му класі Нової української школи, складені відповідно до вимог нового Державного стандарту початкової освіти (2018) за Типовою освітньою програмою авторського колективу під керівництвом О. Я. Савченко. Розподіл годин і тематика уроків відповідають змісту підручників К. І. Пономарьової, Л. А. Гайової та О. Я. Савченко.

Конспекти уроків, різноманітних за формою проведення, побудовано з урахуванням основних положень Концепції «Нова українська школа», на засадах компетентнісного, діяльнісного підходів, з використанням елементів інтеграції, інноваційних та здоров'язберезувальних технологій, інтерактивних методів та прийомів навчання, сучасного обладнання як складової нового освітнього середовища.

Для вчителів початкової школи.

УДК 37.016

ЗМІСТ

ОРІЄНТОВНЕ КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧНЕ ПЛАНУВАННЯ	6
УКРАЇНСЬКА МОВА	10
ПРИГАДУЮ ЗНАННЯ ПРО ЗВУКИ І БУКВИ	10
Урок 1. Розрізняємо голосні та приголосні звуки. Вчимося брати інтерв'ю	10
Урок 2. Позначаємо м'якість приголосних на письмі. Будуємо розповідь на основі прочитаного	13
Урок 3. Досліджуємо слова з апострофом і звуками [дж], [дз], [дз']. Створюємо прості медіапродукти (реклама, етикетка)	15
Урок 4. Правильно вимовляємо та сприймаємо на слух дзвінки приголосні звуки у кінці слова і складу. Розвиваємо вміння поєднувати слова в речення.	18
Урок 5. Правильно записуємо слова із сумнівними приголосними звуками. Створюємо текст на основі прочитаної інформації	21
Урок 6. Розпізнаємо слова з ненаголошеними звуками [е], [и]. Складаємо інтерв'ю за поданими запитаннями	23
Урок 8. Правильно записуємо слова з ненаголошеними звуками [е], [и]. Вчимося висловлювати власні міркування в письмовій формі	26
Урок 9. Пригадуємо правила переносу слів. Розвиваємо вміння поєднувати речення за змістом	29
Урок 10. Пригадуємо і використовуємо алфавіт. Що почитати: вчимося добирати книги	32
Урок 11. Перевіряємо правопис слів за словником. Працюємо зі словами	34
СПОСТЕРІГАЮ ЗА ЗНАЧЕННЯМ СЛІВ	37
Урок 13. Розрізняємо пряме і переносне значення слів. Складаємо і записуємо речення зі словами, вжитими в прямому і переносному значенні	37
Урок 15. Розпізнаємо синоніми. Пишемо розповідь за поданими запитаннями	39
Урок 16. Добираємо синоніми. Описуємо власні емоції і почуття	42
Урок 17. Розпізнаємо і добираємо антоніми. Вчимося замінювати окремі слова на протилежні за значенням	44
Урок 18. Розпізнаємо слова, які мають кілька значень. Вчимося виправляти помилки	46
Урок 19. Спостерігаємо за словами, які звучать однаково, але мають різні значення. Будуємо речення з багатозначними словами	48
ДОСЛІДЖУЮ БУДОВУ СЛОВА	51
Урок 20. Визначаємо корінь слова. Вчимося утворювати нові слова	51
Урок 22. Розпізнаємо спільнокореневі слова. Працюємо з інформацією	53
Урок 23. Спостерігаємо за чергуванням голосних у коренях слів. Утворюємо слова за зразком	56
Урок 24. Спостерігаємо за чергуванням приголосних у коренях слів. Складаємо міркування на основі світлина	59
Урок 25. Розрізняємо корені з однаковим звучанням, але різним значенням. Взаємодіємо письмово: складаємо розповідь за малюнком	61
Урок 26. Визначаємо закінчення у словах. Складаємо текст на основі власних спостережень	63
Урок 27. Спостерігаємо за призначенням закінчень у мовленні. Утворюємо сполучення слів	66
Урок 30. Визначаємо основу слова. Вчимося правильно ставити запитання і відповідати на них	69
Урок 31. Розрізняємо спільнокореневі слова і різні форми одного слова. Складаємо розповідь за поданими запитаннями	71
Урок 32. Визначаємо префікс у словах. Аналізуємо роль префіксів у словах	73
Урок 33. Утворюємо слова за допомогою префіксів. Створюємо рекламу	76
Урок 34. Розрізняємо префікси і службові слова. Записуємо розповідь, використовуючи службові слова	78

Урок 36.	Спостерігаємо за написанням слів з префіксами <i>роз-, без-</i> . Вчимося змінювати текст з опорою на допоміжні слова	81
Урок 37.	Досліджуємо написання слів з префіксами <i>з-, с-</i> . Описуємо родинні традиції	83
Урок 38.	Спостерігаємо за вживанням апострофа після префіксів. Утворюємо і записуємо слова за схемами	85
Урок 39.	Правильно переносимо слова з апострофом після префіксів. Складаємо розповідь на основі даних	88
Урок 40.	Визначаємо суфікс у словах. Досліджуємо медіа (<i>кому і навіщо призначено</i>)	90
Урок 41.	Утворюємо слова за допомогою суфіксів. Складаємо міркування	93
Урок 42.	Визначаємо будову слова. Вчимося виділяти нову інформацію	96
Урок 43.	Розбираємо слова за будовою. Вчимося складати і відгадувати загадки	100
Урок 44.	Розпізнаємо слова з орфограмами. Придумуємо заголовок до тексту	103
Урок 45.	Перевіряємо написання ненаголошених [е], [и] в коренях слів	105
Урок 46.	Пишемо записку і смс-повідомлення	108
Урок 47.	Перевіряємо написання слів з ненаголошеними [е], [и] за словником	111
ДІЗНАЮСЯ БІЛЬШЕ ПРО ІМЕННИКИ		114
Урок 49.	Розрізняємо іменники — назви істот і неістот. Досліджуємо медіа: яку інформацію несе сувенір	114
Урок 50.	Розрізняємо власні та загальні назви. Складаємо інформацію про відомих особистостей	117
Урок 51.	Записуємо власні назви з великої букви	120
Урок 52.	Розпізнаємо іменники, які утворилися від дієслів і прикметників. Працюємо з деформованим текстом	122
Урок 53.	Визначаємо рід іменників	124
Урок 54.	Змінюємо іменники за числами	126
Урок 55.	Дізнаємось про іменники, які не змінюються за числами	128
ЛІТЕРАТУРНЕ ЧИТАННЯ		131
ЗДРАСТУЙ, РІДНА ШКОЛО І МІЙ ТРЕТІЙ КЛАС!		131
Урок 1.	Вступний урок «Здрастуй, рідна школо і мій третій клас!». Ознайомлення з підручником. Максим Рильський. Тиха, задумлива осінь спускається...	131
Урок 2.	Ольга Морозова. Перший день у школі. Вчимося слухати і розуміти текст	135
Урок 3.	Як у Німеччині святкують початок навчального року. Досліджуємо текст (<i>автор, тема, зміст, побудова тексту</i>)	137
Урок 5.	Алла Коваль. Знайомі незнайомці. Сприймання-розуміння усної інформації	139
Урок 6.	Меґан МакДоналд. Джуді знайомиться з новим учителем. Вчимося визначати дійових осіб та головних персонажів	142
Урок 7.	Марія Манеру. Шарлотта отримує ... тринадцять балів! Досліджуємо засоби художньої виразності (<i>фразеологізми, їхня роль у творі</i>)	144
Урок 8.	Досліджуємо медіа. Сприймання різних видів медіапродукції. Колаж «Найкраща школа»/ «Наш клас». Як краще провести презентацію колажу	146
БЕЗ СЛОВА НЕМАЄ МОВИ, А БЕЗ МОВИ — КНИГИ...		148
Урок 10.	Алла Коваль. Наша мова. Якими були люди до винайдення мови? Чому поява мови докорінно змінила людей?	148
Урок 11.	Алла Коваль. Дивовижний винахід. Аналіз та інтерпретація почутого	151
Урок 13.	Нузет Умеров. Диктант. Інтонаційні мовленнєві засоби виразності (<i>тон, сила голосу, логічний наголос, темп мовлення</i>)	153
Урок 14.	Любов Відута. Незрозумілі слова. Тлумачення значень незнайомих слів, спираючись на текст	155
Урок 15.	Анатолій Качан. Звертайся до словника. Працюємо з тлумачним словником	157

Урок 16. Віктор Дацкевич. Як з'явилася друкована книга. Читання мовчки. Різні види переказу відповідно до мети (<i>докладний, стислий, вибірковий</i>)	159
Урок 17. Досліджуємо медіа. Музей книги і друкарства. Джерела цікавої інформації	161
Урок 18. Олександр Єфімов. «Друкар книг, перед тим не бачених»	163
Урок 20. Василь Сухомлинський. Спляча Книга. Розповідаємо стисло. Оформляємо думки у вигляді плаката або листівки	165
Урок 21. Дмитро Павличко. Соняшник. Вчимося висловлювати оцінні судження, почуття щодо подій та персонажів твору	167
Урок 22. Лідія Повх. У бібліотеці. Формуємо навичку читання вголос. Театралізуємо	170
ІЗ ДЖЕРЕЛ НАРОДНОЇ МУДРОСТІ	173
Урок 24. Усна народна творчість. Твори різних жанрів. Героїчні та чарівні казки. Кирило Кожум'яка (<i>українська народна казка</i>)	173
Урок 25. Досліджуємо зміст тексту. Кирило Кожум'яка (<i>українська народна казка/продовження</i>). Визначаємо позитивні та негативні якості дійових осіб	176
Урок 27. Досліджуємо медіа: мультфільм «Кирило Кожум'яка» (<i>аналізуємо, описуємо</i>)	178
Урок 28. Вечірник, Полуночник і Світанок (<i>українська народна казка</i>). Ставимо запитання за змістом. Збагачуємо мовлення образними, влучними висловами	180
Урок 29. Народні пісні та легенди. Три товариші (<i>українська народна пісня</i>). Вчимося характеризувати героїв	182
Урок 30. Походження назви Переяслав (<i>легенда</i>)	184
Урок 31. Прислів'я. Вчимося розуміти народну мудрість	187
Урок 32. Народні загадки і скоромовки	190
ЗДІЙСНИТЬСЯ ВСЕ!	192
Урок 35. Василь Сухомлинський. Сонячний день узимку. Придумуємо словесні картини за прочитаним твором. Ліна Костенко. Синички на снігу	192
Урок 36. Зірка Мензатюк. Новорічна пригода з відьмою	196
Урок 37. Тетяна Череп-Пероганич. Колядка. Досліджуємо текст. Ділимо текст на смислові частини, придумуємо кінцівку	199
Урок 38. Досліджуємо медіа: селфі	202
Урок 39. Галина Малик. Грудень. Створюємо власні тексти, словесне малювання	204
Урок 41. Марія Морозенко. Руде цуценятко і різдвяний ангел	207
Урок 42. Досліджуємо медіа: картина Світлани Косенко «Святовечір»	210
Урок 43. Мар'яна Савка. Запах Різдва	212
Урок 44. Засівальні пісні. Вивчаємо напам'ять	214
Урок 45. Ірина Жиленко. Здійсниться все... Виразно читаємо, вивчаємо напам'ять	216
ЯК НЕ ЛЮБИТЬ СВІЙ КРАЙ!	219
Урок 48. Варвара Гринько. Рідний край. Олекса Палійчук. Київ	219
Урок 49. Дарина Телкова. Героям	222
Урок 50. Максим Малолітко. Воїнові, який захищає Вітчизну	225
Урок 51. Оксана Кротюк. Наші скарби (<i>Музей просто неба</i>)	227
Урок 52. Тетяна Щербаченко (<i>Стус</i>). Український лицар	230
Урок 53. Наталка Поклад. Гарно жити у селі... Микола Вінграновський. Сама собою річка ця тече...	233
Урок 54. Наталя Олійник. Гончарики з Опішного. Досліджуємо медіа: світлина «Співуча глина»	236
ЛІТЕРАТУРА ТА ІНТЕРНЕТ-ДЖЕРЕЛА	239

ОРІЄНТОВНЕ КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧНЕ ПЛАНУВАННЯ

УКРАЇНСЬКА МОВА

№ з/п	Тема уроку	Дата	Корекція
ПРИГАДУЮ ЗНАННЯ ПРО ЗВУКИ І БУКВИ			
1	Розрізняємо голосні та приголосні звуки. Вчимося брати інтерв'ю		
2	Позначаємо м'якість приголосних на письмі. Будуємо розповідь на основі прочитаного		
3	Досліджуємо слова з апострофом і звуками [дж], [дз], [дз']. Створюємо прості медіапродукти (реклама, етикетка)		
4	Правильно вимовляємо та сприймаємо на слух дзвінки приголосні звуки у кінці слова і складу. Розвиваємо вміння поєднувати слова в речення		
5	Правильно записуємо слова із сумнівними приголосними звуками. Створюємо текст на основі прочитаної інформації		
6	Розпізнаємо слова з ненаголошеними звуками [е], [и]. Складаємо інтерв'ю за поданими запитаннями		
7	Урок розвитку зв'язного мовлення		
8	Правильно записуємо слова з ненаголошеними звуками [е], [и]. Вчимося висловлювати власні міркування в письмовій формі		
9	Пригадуємо правила переносу слів. Розвиваємо вміння поєднувати речення за змістом		
10	Пригадуємо і використовуємо алфавіт. Що почитати: вчимося добирати книги		
11	Перевіряємо правопис слів за словником. Працюємо зі словами		
12	Діагностична робота		
СПОСТЕРІГАЮ ЗА ЗНАЧЕННЯМ СЛІВ			
13	Розрізняємо пряме і переносне значення слів. Складаємо і записуємо речення зі словами, вжитими в прямому і переносному значенні		
14	Урок розвитку зв'язного мовлення		
15	Розпізнаємо синоніми. Пишемо розповідь за поданими запитаннями		
16	Добираємо синоніми. Описуємо власні емоції і почуття		
17	Розпізнаємо і добираємо антоніми. Вчимося замінювати окремі слова на протилежні за значенням		
18	Розпізнаємо слова, які мають кілька значень. Вчимося виправляти помилки		
19	Спостерігаємо за словами, які звучать однаково, але мають різні значення. Будуємо речення з багатозначними словами		
ДОСЛІДЖУЮ БУДОВУ СЛОВА			
20	Визначаємо корінь слова. Вчимося утворювати нові слова		
21	Урок розвитку зв'язного мовлення		
22	Розпізнаємо спільнокореневі слова. Працюємо з інформацією		
23	Спостерігаємо за чергуванням голосних у коренях слів. Утворюємо слова за зразком		
24	Спостерігаємо за чергуванням приголосних у коренях слів. Складаємо міркування на основі світлини		
25	Розрізняємо корені з однаковим звучанням, але різним значенням. Взаємодіємо письмово: складаємо розповідь за малюнком		
26	Визначаємо закінчення у словах. Складаємо текст на основі власних спостережень		
27	Спостерігаємо за призначенням закінчень у мовленні. Утворюємо сполучення слів		
28	Урок розвитку зв'язного мовлення		

№ з/п	Тема уроку	Дата	Корекція
29	Діагностична робота		
30	Визначаємо основу слова. Вчимося правильно ставити запитання і відповідати на них		
31	Розрізняємо спільнокореневі слова і різні форми одного слова. Складаємо розповідь за поданими запитаннями		
32	Визначаємо префікс у словах. Аналізуємо роль префіксів у словах		
33	Утворюємо слова за допомогою префіксів. Створюємо рекламу		
34	Розрізняємо префікси і службові слова. Записуємо розповідь, використовуючи службові слова		
35	Урок розвитку зв'язного мовлення		
36	Спостерігаємо за написанням слів з префіксами <i>роз-</i> , <i>без-</i> . Вчимося змінювати текст з опорою на допоміжні слова		
37	Досліджуємо написання слів з префіксами <i>з-</i> , <i>с-</i> . Описуємо родинні традиції		
38	Спостерігаємо за вживанням апострофа після префіксів. Утворюємо і записуємо слова за схемами		
39	Правильно переносимо слова з апострофом після префіксів. Складаємо розповідь на основі даних		
40	Визначаємо суфікс у словах. Досліджуємо медіа (<i>кому і навіщо призначено</i>)		
41	Утворюємо слова за допомогою суфіксів. Складаємо міркування		
42	Визначаємо будову слова. Вчимося виділяти нову інформацію		
43	Розбираємо слова за будовою. Вчимося складати і відгадувати загадки		
44	Розпізнаємо слова з орфограмами. Придумуємо заголовок до тексту		
45	Перевіряємо написання ненаголошених [е], [и] в коренях слів		
46	Пишемо записку і смс-повідомлення		
47	Перевіряємо написання слів з ненаголошеними [е], [и] за словником		
48	Діагностична робота		
ДІЗНАЮСЯ БІЛЬШЕ ПРО ІМЕННИКИ			
49	Розрізняємо іменники — назви істот і неістот. Досліджуємо медіа: яку інформацію несе сувенір		
50	Розрізняємо власні та загальні назви. Складаємо інформацію про відомих особистостей		
51	Записуємо власні назви з великої букви		
52	Розпізнаємо іменники, які утворилися від дієслів і прикметників. Працюємо з деформованим текстом		
53	Визначаємо рід іменників		
54	Змінюємо іменники за числами.		
55	Дізнаємось про іменники, які не змінюються за числами.		
56	Діагностична робота		

ЛІТЕРАТУРНЕ ЧИТАННЯ

№ з/п	Тема уроку	Дата	Корекція
ЗДРАСТУЙ, РІДНА ШКОЛО І МІЙ ТРЕТІЙ КЛАС!			
1	Вступний урок «Здрастуй, рідна школо і мій третій клас!». Ознайомлення з підручником. Максим Рильський. Тиха, задумлива осінь спускається...		
2	Ольга Морозова. Перший день у школі. Вчимося слухати і розуміти текст		

№ з/п	Тема уроку	Дата	Корекція
3	Як у Німеччині святкують початок навчального року. Досліджуємо текст (<i>автор, тема, зміст, побудова тексту</i>)		
4	Робота з дитячою книжкою		
5	Алла Коваль. Знайомі незнайомці. Сприймання-розуміння усної інформації		
6	Меґан МакДоналд. Джуді знайомиться з новим учителем. Вчимося визначати дійових осіб та головних персонажів		
7	Марія Манеру. Шарлотта отримує ... тринадцять балів. Досліджуємо засоби художньої виразності (<i>фразеологізми, їх роль у творі</i>)		
8	Досліджуємо медіа. Сприймання різних видів медіа-продукції. Колаж «Найкраща школа». Як краще провести презентацію колажу		
9	Діагностична робота		
БЕЗ СЛОВА НЕМАЄ МОВИ, А БЕЗ МОВИ — КНИГИ...			
10	Алла Коваль. Наша мова. Якими були люди до винайдення мови? Чому поява мови докорінно змінила людей?		
11	Алла Коваль. Дивовижний винахід. Аналіз та інтерпретація почутого		
12	Робота з дитячою книжкою		
13	Нузет Умеров. Диктант. Інтонаційні мовленнєві засоби виразності (<i>тон, сила голосу, логічний наголос, темп мовлення</i>)		
14	Любов Відута. Незрозумілі слова. Тлумачення значень незнайомих слів, спираючись на текст		
15	Анатолій Качан. Звертайся до словника. Працюємо з тлумачним словником		
16	Віктор Дацкевич. Як з'явилася друкована книга. Читання мовчки. Різні види переказу відповідно до мети (<i>докладний, стислий, вибірковий</i>)		
17	Досліджуємо медіа. Музей книги і друкарства. Джерела цікавої інформації		
18	Олександр Єфімов. «Друкар книг, перед тим не бачених»		
19	Робота з дитячою книжкою		
20	Василь Сухомлинський. Спляча Книга. Розповідаємо стисло. Оформляємо думки у вигляді плаката або листівки		
21	Дмитро Павличко. Соняшник. Вчимося висловлювати оцінні судження, почуття щодо подій та персонажів твору		
22	Лідія Повх. У бібліотеці. Формуємо навичку читання вголос. Театралізуємо		
23	Діагностична робота		
ІЗ ДЖЕРЕЛ НАРОДНОЇ МУДРОСТІ			
24	Усна народна творчість. Твори різних жанрів. Героїчні та чарівні казки. Кирило Кожум'яка (<i>українська народна казка</i>)		
25	Досліджуємо зміст тексту. Кирило Кожум'яка (<i>українська народна казка/продовження</i>). Визначаємо позитивні та негативні якості дійових осіб		
26	Робота з дитячою книжкою		
27	Досліджуємо медіа: мультфільм «Кирило Кожум'яка» (<i>аналізуємо, описуємо</i>)		
28	Вечірник, Полуночник і Світанок (<i>українська народна казка</i>). Ставимо запитання за змістом. Збагачуємо мовлення образними, влучними висловами		
29	Народні пісні та легенди. Три товариші (<i>українська народна пісня</i>). Вчимося характеризувати героїв		
30	Походження назви Переяслав (<i>легенда</i>)		
31	Прислів'я. Вчимося розуміти народну мудрість		
32	Народні загадки і скоромовки		

№ з/п	Тема уроку	Дата	Корекція
33	Робота з дитячою книжкою		
34	Діагностична робота		
ЗДІЙСНИТЬСЯ ВСЕ!			
35	Василь Сухомлинський. Сонячний день узимку. Придумуємо словесні картини за прочитаним твором. Ліна Костенко. Синички на снігу		
36	Зірка Мензатюк. Новорічна пригода з відьмою		
37	Тетяна Череп-Пероганич. Колядка. Досліджуємо текст. Ділимо текст на смислові частини, придумуємо кінцівку		
38	Досліджуємо медіа: селфі		
39	Галина Малик. Грудень. Створюємо власні тексти, словесне малювання		
40	Робота з дитячою книжкою		
41	Марія Морозенко. Руде цуценятко і різдвяний ангел		
42	Досліджуємо медіа: картина Світлани Косенко «Святвечір»		
43	Мар'яна Савка. Запах Різдва		
44	Засівальні пісні. Вивчаємо напам'ять		
45	Ірина Жиленко. Здійсниться все... Виразно читаємо, вивчаємо напам'ять		
46	Діагностична робота		
47	Робота з дитячою книжкою		
ЯК НЕ ЛЮБИТЬ СВІЙ КРАЙ!			
48	Варвара Гринько. Рідний край. Олекса Палійчук. Київ		
49	Дарина Телкова. Героям		
50	Максим Малолітко. Воїнові, який захищає Вітчизну		
51	Оксана Кротюк. Наші скарби (<i>Музей просто неба</i>)		
52	Тетяна Щербаченко (<i>Стус</i>). Український лицар		
53	Наталка Поклад. Гарно жити у селі... Микола Вінграновський. Сама собою річка ця тече...		
54	Наталя Олійник. Гончарики з Опішного. Досліджуємо медіа: світлина «Співуча глина»		
55	Робота з дитячою книжкою		
56	Діагностична робота		

ПРИГАДУЮ ЗНАННЯ ПРО ЗВУКИ І БУКВИ

УРОК 1. РОЗРІЗНЯЄМО ГОЛОСНІ ТА ПРИГОЛОСНІ ЗВУКИ. ВЧИМОСЯ БРАТИ ІНТЕРВ'Ю

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*спілкування рідною мовою, соціальна, іншомовна*), вміння вчитися без шкоди для здоров'я, суспільних цінностей; розвиток потреби самопізнання і самовдосконалення; навички письма, співпраці та культури командної роботи; дослідження фонетичних закономірностей української мови; виховання поваги до державної мови.

Учні: взаємодіють усно; висловлюють власні думки; самостійно досліджують звуки, називають і розпізнають голосні та приголосні звуки; опановують норми літературної вимови; створюють усні повідомлення; усвідомлюють роль мови для ефективного спілкування; виконують сприйняті на слух інструкції щодо виконання поставлених завдань; беруть участь у колективному обговоренні; користуються формулами мовленнєвого етикету; взаємодіють письмово; висловлюють свої думки на письмі, власні ставлення до того, що пишуть; дотримують орфоепічних вимог у власному мовленні, правил письма; повторюють оформлення речень на письмі.

Тип уроку: урок повторення вивченого у 2-му класі матеріалу.

Обладнання: індивідуальні картки для роботи в парах; шкала емоцій; плакат «Звуки і букви» (*створений у 2-му класі*); «Щоденник вражень»; шість цеглинок.

Меседж уроку: «Мати справжнього друга — велике щастя».

Кольорові слова уроку: родзинка, інтерв'ю, журналіст, респондент, кореспондент, інтерв'юер, новинар.

КАРТА УРОКУ

І. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Мотиваційна вправа «Входження в урок»

Учитель. Сьогоднішній урок я розпочну зі слів «Мати справжнього друга — велике щастя». Поясніть, як ви розумієте цей вислів. Чи з'явилися у вас нові друзі під час канікул? (*Так/ні; чому? Обмін враженнями про канікули, пошук спільного та відмінного в думках, власна думка.*)

— Серед ваших друзів можуть бути дорослі, однолітки, тварини і книги. Упродовж третього класу підручник «Українська мова» Катерини Пономарьової та Любові Гайової буде вашим другом і радником. Він допоможе вам пізнати таємниці та секрети рідної мови. У пригоді вам стане і команда наших знайомих незвичайних друзів. Вони будуть поруч і в третьому класі.

2. Ознайомлення з підручником (с. 2)

— Запам'ятайте умовні позначки, які будуть орієнтиром для роботи.

3. Каліграфічна хвилинка

Ч Щ Р Ї // Ч Щ Р Ї // Ч Щ Р Ї // Ч Щ Р Ї

Безвідривне поєднання елементів букви *и*: лист, новина.

4. Списування меседжу уроку

5. Стіна слів

Дружба, дружити, дружний, дружно//друг (*людина*), друзяка (*кіт*), дружбан (*собака*).

— Як англійською мовою звучить слово *друг*? (*Friend.*) Пригадайте, як потрібно писати імена? (*Перевірте свої сонячні імена, які писали на уроці читання. Чи всі записано з великої букви?*)

— Як ви вітаєтеся з друзями?

— Яке з чотирьох слів найбільше підходить для нашого класу? (*Дружний.*)

6. Вправи «Збери речення» та «Збери звуки»

приємніше, класі, у, вчитися, дружному, легше, і

У дружному класі вчитися легше іприємніше.

— Скільки звуків в українській мові? (*Підказка: 38.*)

7. Вправа «Справжній друг»

(«Так» — плескають у долоні, «ні» — тупотять ногами.)

- Справжній друг — це той, хто ніколи не обманює свого друга.
- Справжній друг — це той, хто нікому не розповість про секрети свого друга.
- Справжній друг радіє, коли товариш отримав погану оцінку.
- Справжній друг — завжди намагається захистити від образ.

Якщо є час

- Справжній друг насміхається, коли в його товариша щось не виходить.
- Справжній друг — це той, хто не шкодує для друга нічого з того, що має.

Підсумуйте!

Молодці! Ви добре знаєте, що означає бути справжнім другом.

8. Вправа-загадка

— Відгадайте! Українська мова має дуже славних двох друзів-помічників. Без них людина не може ані спілкуватися, ані читати, ані писати.

..УК і ..УК.. (ЗВУК І БУКВА)

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

— Сьогодні на уроці ми згадаємо все про звуки і букви, повторимо правила оформлення речень на письмі, проведемо дослідження про правопис імен, а родзинкою уроку буде... Як ви гадаєте, що? Ось у мене мікрофон, і будемо сьогодні вчитися брати інтерв'ю.

1. Інтелектуальна розминка. Прийом «Асоціативний куц»

«ЗВУКИ І БУКВИ» (все, що ви про них знаєте).

2. Проводимо дослідження. Робота зі словами

- Вправа 2, с. 4. Повторюємо правила оформлення речень на письмі.

Друзів звати Читалочка, Щебетунчик, Родзинка, Гаджик. (Називаємо голосні та приголосні звуки, секрети приголосних.)

— Поясніть: *родзинка винограду і родзинка уроку.*

— Знайдіть секрети правопису в словах *родзинка, інтерв'ю, журналіст, респондент.* (Пояснити значення слів за бажанням; з'ясувати яке слово невідоме.)

Респондент — особа, яка відповідає на запитання.

Кореспондент — особа, яка добуває і доставляє в ЗМІ відомості з інших міст чи країн.

Інтерв'ю — це бесіда особи, яка бере інтерв'ю (*інтерв'юера*) в респондента.

Журналіст (новинар) — людина, яка збирає, створює, редагує, готує й оформлює інформацію для редакції.

3. Вчимося брати інтерв'ю

— Увага — на екран: «Інтерв'ю із зіркою Катериною Бужинською» (<https://youtu.be/YErgjvtUrw>).

4. Вправа «Інтерв'ю з однокласником». Робота в парах

КАРТКА 1

- Як ти провів/провела літо?
- Що робив/робила на канікулах?
- З ким зустрічався/зустрічалась?
- Які пригоди траплялися?
- Чи хочеш ще щось сказати?

КАРТКА 2

- Які маєш плани на осінь?
- Як проведеш осінні канікули?
- Куди мрієш поїхати?
- Кого візьмеш у подорож?
- Чи хочеш ще щось сказати?

— Чи складно було брати інтерв'ю?

— Чому важливо бути доброзичливим, коли береш інтерв'ю?

5. Фізкультхвилинка

Музична пауза від друзів Ютубу. Рухаємось разом і читаємо слова (https://youtu.be/KpCwtOJ_tRI).

УРОК 2. ПОЗНАЧАЄМО М'ЯКІСТЬ ПРИГОЛОСНИХ НА ПИСЬМІ. БУДУЄМО РОЗПОВІДЬ НА ОСНОВІ ПРОЧИТАНОГО

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*спілкування рідною мовою, уміння вчитися впродовж життя, етики спілкування*), вміння вчитися без шкоди для здоров'я, суспільних цінностей; розвиток уваги, критичного мислення, мовлення, навички письма, творчої уяви; дослідження фонетичних закономірностей української мови; виховання поваги до державної мови, історичних цінностей.

Учні: взаємодіють усно; досліджують м'які приголосні звуки, називають їх; пов'язують елементи інформації у цілісний текст, аргументують прикладами власну думку; надають пояснення написання слів, створюють усні повідомлення; формулюють розгорнуту відповідь на поставлене питання; підтримують діалог; беруть участь у колективному обговоренні; дотримують етики спілкування; взаємодіють письмово; визначають наявні орфографічні помилки, розпізнають м'які приголосні звуки, будують розповідь на основі прочитаного, звукові моделі слів; виконують завдання за зразком; висловлюють власні ставлення до того, що пишуть; дотримують загальних правил письма.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: плакат слів, підручник, карта України, світлини міста Львів.

Меседж уроку: «Де б ми не були, з друзями завжди відчуваємо себе як удома» (*Генрі Драммонд*).

Кольорові слова уроку: м'які приголосні, Львів, львів'яни.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Перевірка домашнього завдання

- Які голосні звуки допомогли утворити слова? ([У, А, Е, О, Ю].)
 - Як утворюються голосні звуки?
 - Які секрети правопису в слові *комп'ютер*?
 - Прочитайте складені речення, відредагований текст.
- Презентація взятих інтерв'ю.

2. Вправа «Знайди помилку»

йасно
йюля
йенот
йїжак
льуди
львів

Завдання записане на плакаті маркером: відшукати і виправити фонетико-графічні помилки, поділити слова на склади.

Перевірка/керований діалог

3. Вступне повторення

- Доповніть інформаційне повідомлення про звуки.

В українській мові є ... звуків. Звук — ... одиниця мовлення. Звуки поділяють на ... і Голосних усього ... : Голосні звуки записуємо літерами. Їх є ... : Звуки *я, ю, є, ї* називають Літера *ї* завжди позначає Приголосні звуки поділяють на ... і

Довідка: 6, 10, 38; йотовані, м'які, голосні, найменша, тверді, приголосні.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

Учитель. Сьогодні ми вирушаємо у подорож Україною. А разом з нами у подорож вирушить наш друг Знак м'якшення. Його виселили з родини звуків (*чому?*). Яка його роль у слові?

1. Вправа-розминка прийом «Мозкова атака»

- Назвіть міста України, у назвах яких є *Ь* (*шукайте допомогу на карті України у підручнику*).

Львів, Тернопіль, Луцьк, Івано-Франківськ, Хмельницький, Кропивницький, Донецьк, Луганськ, Сімферополь.

— Відшукайте міста з літерами *І, Я, Ю, Є*. (*Вінниця, Київ, Запоріжжя*). У якому слові є йотований звук?

2. Каліграфічна хвилинка/керований діалог

— Наш друг Знак м'якшення запрошує до міста, розташованого на заході України. Це райський куточок для любителів ласощів. Його назва складається з 5 літер, які використали, щоб записати 4 звуки.

Л ь в і в Львів львів'яни

Де б ми не були, з друзями завжди почуваємося як удома. У Львові як у себе вдома.

— Назвіть приголосні звуки у слові *львів'яни*.

— Складіть розповідь-павутинку про м'якість приголосних.

3. Робота в зошитах

- Самостійна робота: списування інформаційного повідомлення (*Вправа 1, с. 6*).
- Читаємо та аналізуємо таблицю: виконання вправи 2 (*с. 6*), проведення дослідження.
- Самостійна робота: списування, побудова звукової моделі за вправою 3 (*с. 6*).

4. Робота в парах

- Вправа 4: читаємо текст мовчки/вголос; вправа 5 — готуємо питання для інтерв'ю.
- Вправа 6: працюємо усно.

5. Фізкультхвилинка

«Раз, два, три» (<https://youtu.be/LCFGKIuAueo>)

6. Модуль практики

- Самостійна робота (*Вправа 7, 11, с. 7*).
 - Колективна робота (*Вправа 8, с. 7*).
 - Хвилинка партнерства (*Вправа 10, с. 7*).
 - Творча робота (*Вправа 9; працюємо у «Щоденнику вражень»*).
- Будуємо розповідь про Львів на основі прочитаної інформації та світлин «Львів — місто Лева».
- Яка історична постать займає почесне місце у заснуванні міста? (*Данило Галицький*.)

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

- Для мене сьогодні важливим було...
- Сьогодні я навчився(*лась*)...
- Дізнались про...

2. Домашнє завдання

Вправа 12, с. 7.

Учням-краєзнавцям слід відшукати інформацію про Данила Галицького в Інтернеті.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 3. ДОСЛІДЖУЄМО СЛОВА З АПОСТРОФОМ І ЗВУКАМИ [дж], [дз], [дз']. СТВОРЮЄМО ПРОСТІ МЕДІАПРОДУКТИ (реклама, етикетка)

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (спілкування рідною мовою, інформаційно-цифрова, підприємливість, вміння вчитися впродовж життя), вміння вчитися без шкоди для здоров'я; розвиток уваги, критичного мислення, мовлення; навички письма, творчої уяви; дослідження фонетичних закономірностей української мови; виховання поваги до державної мови, історичних цінностей, ціннісного ставлення до здоров'я;

Учні: взаємодіють усно; досліджують слова з апострофом та звуками [дж], [дз], [дз'], правильно їх вимовляють; самостійно планують роботу щодо створення та презентації реклами/етикетки; пояснюють роль реклами; демонструють розуміння інформації, оцінюють достовірність інформації; пов'язують елементи інформації у цілісний текст, аргументують прикладами власну думку; надають пояснення написання слів, створюють усні повідомлення; редагують текст; дотримують норм спілкування; взаємодіють письмово; знаходять і визначають наявні орфографічні помилки, записують слова з апострофом і звуками [дж], [дз], [дз']; будують звукові моделі слів; виконують завдання за зразком; створюють прості медіапродукти, висловлюють власні ставлення до того, що пишуть; дотримують правил письма.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: зразки марок мінеральної води, світлина вивіски «Львівська копальня кави», реклами послуг, магазинів, кав'ярень; картки з деформованим текстом.

Меседж уроку: «Українська мова, як джерельна вода, — лікує, оздоровлює, надихає».

Кольорові слова уроку: копальня, кав'ярня, копальня кави.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Усний коментар домашнього завдання

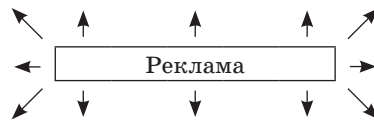
Учні презентують повідомлення про Данила Галицького.

— Чи є бажання відвідати львівську майстерню шоколаду? (Вправа 12.)

2. Мотиваційна вправа

— Розгляньте світлини. Що це? (Реклама.)

Приєм «Асоціативний куц»

РЕКЛАМА — це інструмент ринку, інформація для споживачів, популяризація товарів.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Керований діалог/робота зі словами

— У Львові у центрі міста можна побачити досить дивну вивіску «Львівська копальня кави». Яку інформацію можна дізнатися з цієї реклами?

- Вправа 1, с. 8.

Копальня, шахта — синоніми.

— Чи відомі вам копальні у Львівській області? (11.)

Передбачення

— Чим хотіли б займатися у майбутньому? Які знання і вміння для цього необхідні? Як би ви назвали власну крамничку? Чому?

2. Вправа «Відкритий мікрофон»

— Чому власники створили таку вивіску? (Вправа 2, с. 8.)

— Зробіть звуковий аналіз слів: *копальня, кав'ярня, львів'яни*.

— Що ви скажете про м'які звуки?

— Пригадайте, коли ставиться апостроф.

— Допишіть речення (Вправа 3, с. 8).

3. Модуль практики

1) Самостійна робота (Вправи 4–5, с. 8).

— Придумайте власні зразки: (*записують*) із моркви — морквяний; із трави — трав'яний; (*усно*) із паперу — ...; із шовку — ...; із яблук — ...; із картоплі — ...; із кави — ...; із льоду — ...; із добrotи — ...; із джерела —

— Родзинка знайшла цікаву інформацію про джерела, які є у Львівській області. Чи відомі вам такі джерела? (*Обмін досвідом.*)

2) Працюємо з деформованим текстом і повторюємо правопис слів з апострофом і звуками [дж], [дз], [дз'].

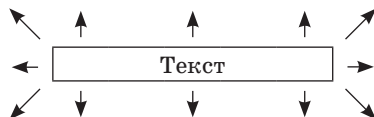
Хвилинка каліграфії

Дж Дз дж дз дзю дзве дзе дже

— Прочитайте інформацію Родзинки (*на картках або на дошці*) за вправою 6 (с. 9).

Вона має лікувальні властивості. Із них б'є, дзюрчить, дзвенить, дзеркально чиста мінеральна вода. На Львівщині є цілющі джерела.

— Чи є зауваження до запису? Яку підказку дамо Родзинці?

1. На Львівщині є цілющі джерела.

2. Із них б'є, дзюрчить, дзвенить, дзеркально чиста мінеральна вода.

3. Вона має лікувальні властивості.

— Побудуйте звукові моделі слів *б'є, дзюрчить, дзвенить, дзеркально, джерела.* (*Робота в групах: вправа 7, с. 9.*)

Бесіда

— Чи відомі вам марки мінеральної води, яку добувають у цілющих джерелах Львівщини?

— Чи є цілющі джерела у вашому регіоні?

— Яке значення має вода для людини?

4. Фізкультхвилинка

5. Колективна робота

• Вправа 8, с. 9.

— Складіть речення з поданих слів.

Мова, вода, надихає, джерельна, як, лікує, українська, оздоровлює,
(*Українська мова, як джерельна вода, — лікує, оздоровлює, надихає.*)

6. Творча робота

1) Працюємо у «Щоденнику вражень» (Вправа 9, с. 9).

2) Створюємо етикетку власного дизайну.

— Сьогодні спробуємо стати професійними дизайнерами. Як привернути увагу до свого продукту? (*Назва, колір, шрифт, ілюстрація, текст.*) Що слід розмістити на етикетці?

3) Робота в парах/практична робота «Створюємо рекламу української мови».

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

- Подорожуючи Львовом, повторили правопис слів з апострофом і звуками [дж], [дз], [дз'].
- Дізнались про...

- Допомогли Родзинці...
- Знаходили..., визначали..., записували...
- Пояснювали..., створювали..., оцінювали...

2. Домашнє завдання

Вправа 10, с. 9. Творче завдання (*на вибір*): створити рекламу шкільній їдальні/меню шкільної їдальні.

РЕКОМЕНДАЦІЇ «Як створити етикетку за допомогою шаблону-онлайн». Досягніть успіху з конструктором етикеток *Canva* (https://www.canva.com/uk_ua/stvoryty/etyketky/).

1. Виберіть шаблон.
2. Додайте текст/назву продукту.
3. Налаштуйте кольори, шрифти, зображення й макет за допомогою простого інструмента з перетягуванням.
4. Коли ви будете задоволені дизайном, завантажте його в один клік у будь-якому форматі для друку (*JPEG, PNG або PDF*). Також ви можете надіслати посилання для перегляду та редагування своїй команді, щоб вона перевірила вашу роботу.

ДОДАТКИ ДО УРОКУ 1

Додаток 1

ЗАПИТАННЯ, ЯКІ МОЖЕШ СТАВИТИ РЕСПОНДЕНТОВІ

1. Які 5 слів найкраще тебе опишуть?
2. Що ти любила/любляеш робити таке, що робить тебе щасливим?
3. Чого ти можеш навчити інших?
4. Що найгірше/найкраще із тобою трапилося?
5. Чого ти навчився(*лася*) з найкращого/найгіршого випадку, який з тобою трапився?
6. Як ти гадаєш, що з-поміж усіх речей, які ти зараз учиш, тобі найбільше знадобиться у дорослому житті?
7. За що ти найбільше вдячний(*на*)?
8. Як ти гадаєш, як люди почуваються, коли... ?
9. Як ти вважаєш, яким буде твоє майбутнє?
10. Як ти гадаєш, хто з твоїх друзів мені подобається найбільше?
11. Якщо ти виростеш і станеш знаменитим(*тою*), то у чому хотів(*ла*) би прославитися?
12. Якби ти змінив(*ла*) світ, якби міг(*могла*)?
13. Якби ти міг(*могла*) запровадити одне правило, якого мусили б дотримувати всі у світі, яким би воно було? Чому?
14. Як би ти хотів(*ла*), щоб ми проводили вихідні?

Додаток 2

НАШЕ ГАСЛО

Ми в..селі та слухняні,
Ми р..зумні та старанн..,
Дві..ки й сварки не для нас,
Ми — найкра..ий в школі клас!

ПРАВИЛА НАШОГО КЛАСУ

Тепле і привітне сл..во
скрасить будь-яку розмов..

Не правуйся кулаками,
а хорошими словами.
До усіх прив..тним будь,
про обр..зи ти забудь.
Слабших в класі за..исти,
скромним, чесним будь завжди.
Як усім допомага..ш,
то багато друзів ма..ш.

Леся Вознюк

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 4. ПРАВИЛЬНО ВИМОВЛЯЄМО ТА СПРИЙМАЄМО НА СЛУХ ДЗВІНКИ ПРИГОЛОСНІ ЗВУКИ У КІНЦІ СЛОВА І СКЛАДУ. РОЗВИВАЄМО ВМІННЯ ПОЄДНУВАТИ СЛОВА В РЕЧЕННЯ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*спілкування рідною мовою, уміння вчитися впродовж життя, соціальна*), вміння вчитися без шкоди для здоров'я; розвиток уваги, мислення, мовлення, навички письма, творчої уяви; дослідження фонетичних закономірностей української мови; виховання ціннісного ставлення до здоров'я, традицій українського народу.

Учні: взаємодіють усно; демонструють розуміння інформації, правильно вимовляють і сприймають звуки на слух; надають пояснення написання слів, тлумачать лексичне значення слів; самостійно аргументують прикладами власні відповіді; перевіряють власне розуміння значення слова, уточнюють його (*за потреби*); прогнозують, пропонують кілька варіантів значення слова, орієнтуючись на власний словник; створюють усні повідомлення; долучаються до діалогу і підтримують його на тему із життєвих ситуацій; дотримують етики спілкування; взаємодіють письмово; знаходять і визначають наявні орфографічні помилки, записують слова із дзвінками звуками у кінці складу, будують звукові моделі слів; виконують завдання за зразком; висловлюють власні ставлення до змісту записаної інформації; дотримують правил письма та орфоепічних вимог у власному спілкуванні.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: зразки меню, плакат «Здорове харчування», фото Є. Клопотенка.

Меседж уроку: «Посмакуємо мовними цікавинками у скарбах українського народу».

Кольорові слова уроку: дзяма, джур, зупа, палюшки, тертюхи, штрудель, пляцок, орфограма.

КАРТА УРОКУ

І. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Усний коментар домашнього завдання

Учні презентують творче завдання, коментують виконання завдання вправу 10.

2. Каліграфічна хвилинка

Посмакуємо мовними цікавинками у скарбах українського народу.

— Привіт, я пан Орфограф!

3. Диктант

— Ловіть головне правило пана Орфографа!

Щоб грамотно писати, необхідно продиктувати собі слово пошепки за складами, вимовляти звуки чітко, протягуючи голосний звук, поки не запишеш його.

Дзяма, бульйон, джур, кийзлики, полив'яні миски, сластьони, джем, м'ясо, варення, м'ятний, кав'ярня, харчування.

— Назвіть орфограми.

ОРФОГРАМА — це...

— Підкресліть слова, у яких букв більше, ніж звуків. Чому? Які слова «зайві»? Чому? Як одним словом назвати групу підкреслених слів? (*Страви.*)

Джур — вівсяний кисіль.

Дзяма — великодня страва.

Кийзлики — деруни.

Сластьони — шматочки дріжджового тіста, смажені в олії.

4. Вправа «Інтрига»

— Сьогодні на уроці нашим експертом буде... (*Учитель демонструє фото Євгена Клопотенка.*)

— Хто це? (*Здогадки учнів.*)

Довідка

Є. Клопотенко — український кулінарний експерт, шеф-кухар, бізнесмен, телеведучий. Його мама — завуч у школі, а тато — інженер.

— Які питання ви поставили б нашому експерту?

— Чи подобається вам професія кухаря?

— На сьогодні Є. Клопотенко реалізує свою мрію — змінити харчування у шкільних їдальнях, працює над розробленням нових рецептів страв для учнів, сприяє поліпшенню навчання кухарів. Він рекомендує здорове харчування. (*Демонстрування плаката.*)

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Досліджуємо меню

— Які страви ви б хотіли скуштувати?

Вправа 1, с. 10.

— Запишіть слова, що вам не зрозумілі.

Зупа, палюшки, тертюхи, штрудель, пляцок.

— Поставте наголос, підкресліть м'які приголосні звуки.

2. Вправа «Відлуння»

— Рухаємось по каліграфічній хвилинці.

З С Б П Г Х з с б п г х супа суп

Учитель дзвінко	ЗУПА	КАЛЮЖКИ	ПИРОГИ	ЗІРКА	ГРИБ	ЗУБ	ЗЛИВА	СНІГ
Учні глухо	СУП	ПАЛЮШКИ	ТЕРТЮХИ	СІРКА	ГРИП	СУП	СЛИВА	СМІХ

— Як ми працювали? (*У парі.*) Якщо чуємо голос і шум — звуки дзвінкі, тільки шум — звуки глухі.

— Звуки *З-С, Б-П, Г-Х* утворили пари, отже, вони парні. Чи всі звуки мають пару? Перевірмо за таблицею (*Вправи 3–4, с. 10*).

Зворотний зв'язок

Учитель називає слова, а учні сигналізують. Якщо перший дзвінкий звук — червона цеглинка, глухий — синя.

Дзвін, ганок, каток, сиджу, розум, цвіт, шишка, іграшка.

3. Фізкультхвилинка

Щоб ніколи не хворіти,
Треба вправи вам робити.
Із-за парт швиденько встали,
Спинки гарно розрівняли,
На носочки піднялись
І до сонця потяглись.
Руки разом опустили
І швидесенько присіли.
Потім встали, руки в боки,
Всі красиво робим кроки.
Назад — вперед прогнулись добре.
Не будем мати ми хвороби.

4. Вправа «Мікрофон»

- Вправа 5, с. 11.

Вимова звуків у кінці слова і складу.

Дзвінкі приголосні звуки в кінці слова і складу вимовляються дзвінко, чітко, виразно: друг, дуб, книж-ка, беріз-ка, риб-ка.

Букви різні — звуки схожі.
Нам їх плутати негоже.
Із дзвінкими буде зуБ,
А з глухими вийде суП.
Із дзвінким — розкажеш каЗку,
Із глухим — одягнеш каСку.
Як їх правильно писати?
Голосні дадуть пораду!

УРОК 5. ПРАВИЛЬНО ЗАПИСУЄМО СЛОВА ІЗ СУМНІВНИМИ ПРИГОЛОСНИМИ ЗВУКАМИ. СТВОРЮЄМО ТЕКСТ НА ОСНОВІ ПРОЧИТАНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*спілкування рідною мовою, уміння вчитися впродовж життя, соціальна*), пізнавального інтересу до рідного слова, прагнення вдосконалювати своє мовлення; розвиток пізнавальних здібностей, образного мислення, вміння створювати короткі повідомлення, навички письма, співпраці та культури командної роботи, творчої уяви; дослідження фонетичних вимог у власному мовленні; виховання позитивного емоційно-ціннісного ставлення до мови.

Учні: взаємодіють усно; правильно вимовляють і сприймають сумнівні звуки на слух; досліджують власне мовлення; надають пояснення написання слів; самостійно аргументують прикладами власні відповіді; створюють усні повідомлення; беруть участь у колективному обговоренні; долучаються до діалогу і підтримують його на тему із життєвих ситуацій; виявляють почуття та емоції; дотримують етичних норм спілкування; взаємодіють письмово; знаходять і виправляють наявні орфографічні помилки, будують звукові моделі слів; виконують завдання за зразком; висловлюють власні ставлення до змісту записаної інформації; дотримують правил письма.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: картка «Доповни інформацію», рисунок кота, словники.

Меседж уроку: «Науки про мову пізнавай, правила літературної вимови вивчай».

Кольорові слова уроку: орфоєпія, орфоєпічний словник, орфографічний словник.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Усний коментар домашнього завдання

2. Мовленнєва хвилинка за уривком вірша Віри Браславець «Як звучать букви?»

Букви різні — звуки схожі.
Нам їх плутати негоже.
Із дзвінками буде зу...
А з глухими вийде су... .

Із дзвінком — розкажеш ка..ку,
Із глухим — одягнеш ка..ку.
Як їх правильно писати?
Голосні дадуть пораду!

Доповни інформацію

Звуки, що творяться за допомогою _____ й _____, називають _____ .

Глухі приголосні творяться лише за допомогою _____ .

Дзвінки та глухі приголосні _____ у _____ : [б] — [п]; [д] — [т].

3. Каліграфічна хвилинка

— Яка буква спільна для трьох слів?

ВатрушКи, пиріжКи, галушКи.

— Пригадайте алгоритм написання великої букви *К* і верхнього з'єднання! Пошепки говоримо і пишемо в повітрі елементи. «Верхнє з'єднання застосовують до літер, що починаються від верхньої рядкової: *и, і, ї, й, к н, п, р, т, у, ц, ш, щ*».

Кі, Кр, Ку, Кн, Ки

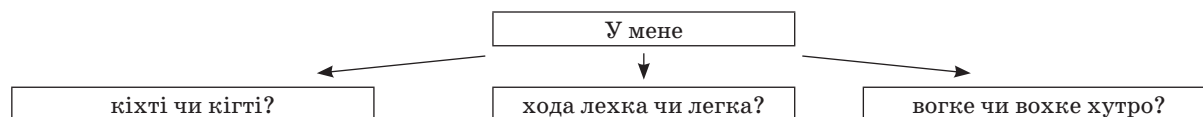
— І вам привіт від ... ? (*Киці.*)

Кіт мурличе — гостей кличе.

Інтрига! Родзинка зустріла нашу тваринку... Як гадаєте де? (*Відповіді учнів.*)

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Проблемна тема уроку

— Яку відповідь дамо киці?

Прочитайте ще раз вірш «Як звучать букви?». Що означає останнє речення віршика? Коли сумніваєшся, що писати всередині слова — дзвінкий чи глухий, — слід змінити це слово так, щоб після сумнівного приголосного був наступним голосний: рі(ж, ш)ки — ріжок ні(г, х)ті — ніготь, боро(д, т)ьба — боротися. А от у кінці слова дзвінкі приголосні вимовляють чітко: гриб, мороз, друг.

— Читалочка провела дослідження (Вправа 1, с. 12).

— Гаджик поділився з нами інформацією, яку знайшов в інтернеті (Вправа 6, с. 13).

2. Проводимо дослідження «Вимовляємо, перевіряємо, пишемо»

- Вправа 1, с. 12.
- Вправа 2, с. 12.
- Вправа 6, с. 13.

3. Фізкультхвилинка «Киця-кицюня» (<https://youtu.be/jXSieMfPaLk>)

4. Робота з інформацією/«Щоденні 5». Читаємо, взаємодіємо усно

1) Створюємо текст на основі отриманої інформації.

Завдання 1: прочитати науково-популярний текст, скласти усне повідомлення.

НАУКА ПРО ПРАВИЛЬНУ ВИМОВУ ЗВУКІВ

У попередніх класах ви опанували алфавіт. Знаєте звукове значення його літер. погодитесь, що буква і звук — це різні речі. Є букви, що позначають два звуки ([н], [н']: твердий і м'який приголосний). Деякі — і один, і два звуки ([а], [йа]: я, ю, є, ї), а буква ї та щ — тільки два ([йї], [щч]).

Вимовляти звуки слід правильно. Як саме — підкаже орфоепія.

Орфоепія — розділ мовознавства (науки про мову), що визначає правила літературної вимови. Правильну вимову зафіксовано в орфоепічних словниках. Ці словники подають фонетичну транскрипцію — умовний запис звуків, слів, словосполучень, речень відповідно до їхнього звучання.

— Які правила існують для запису транскрипції? (Керований діалог.)

— Запишіть меседж уроку:

Науки про мову пізнавай, правила літературної вимови вивчай.

Завдання 2: побудувати звукові моделі слів.

Джура, сльоза, дощить, ім'я, орфоепія; вокзал; орфографія.

2) Вправа 3, с. 13. Бесіда за змістом.

? Орфографічний словник ?

3) Вправа 5, с. 13.

Робота у «Щоденнику вражень». Чи хотілося б вам відвідати кафе з кішками?

5. Списування

- Вправа 4, с. 13.
 - Вправа 7, с. 13.
- Користуйся головним правилом Орфографа.

Пошепки диктую для себе слово за складами, чітко вимовляю всі звуки, протягую голосний звук, поки не запишу його.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

— Як перевірити сумнівний приголосний?

— Чи всі слова можна перевірити за вивченим правилом?

— У який словник слід зазирнути, щоб перевірити правопис слова із сумнівним приголосним?

2. Домашнє завдання

Вправа 8, с. 13. Записати слова, вставити пропущені букви.

Завдання журналістам: відшукати відповіді на питання про гору «Високий замок» у Львові. (Хто побудував замок? Як використовували замок? Що пережив замок?)

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 6. РОЗПІЗНАЄМО СЛОВА З НЕНАГОЛОШЕНИМИ ЗВУКАМИ [e], [и]. СКЛАДАЄМО ІНТЕРВ'Ю ЗА ПОДАНИМИ ЗАПИТАННЯМИ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*спілкування рідною мовою, уміння вчитися впродовж життя*); дослідження мовних одиниць з метою опанування початкових лінгвістичних знань і норм української мови, фонетичних закономірностей української мови; розвиток уваги, мислення і мовлення, навички письма і співпраці, творчої уяви; виховання ціннісного ставлення до української мови, бажання досліджувати свій край.

Учні: взаємодіють усно; правильно вимовляють слова з ненаголошеними голосними; досліджують власне мовлення; надають пояснення написання слів; самостійно аргументують прикладами власні відповіді; створюють усні повідомлення; долучаються до діалогу і підтримують його на тему із життєвих ситуацій; беруть участь у колективному обговоренні; користуються правилами етики спілкування; взаємодіють письмово; знаходять і виправляють наявні орфографічні помилки; виконують письмові завдання за зразком; створюють короткі повідомлення; висловлюють власні ставлення до змісту того, що пишуть; дотримують правил письма.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: світлини гори «Високий замок» м. Львів.

Меседж уроку: «Велична, щедра наша мова. Дзвенить вона, немов гірська вода!».

Кольорові слова уроку: ненаголошений звук, Замоква гора, Княжа гора, «Високий замок».

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Ранкове пробудження

Дитячі голівки на партах (*сон*), учитель ставить запитання за темами попередніх уроків, хто знає — «просинається» і відповідає (*перевірити спочатку домашню вправу*).

— Який склад називається наголошеним? ненаголошеним?

2. Взаємодіємо усно. Мовна розминка-діалог. Парна співпраця

— Прочитайте вірш Віри Браславець «Як звучать букви?»

Зустрічаються дві букви —
Здивуванню меж нема.
І навіщо нас, близняток,
Поряд ставлять у слова?
— А ти знаєш, що існують
Звуки довгі та м'які?
От дві букви і потрібно,
Щоб позначити такі!

— Прочитайте, прискорюючи темп; вставте орфограми.

Подовжені м'які й пом'якшені приголосні між двома голосними, зокрема в іменниках на -я, позначають двома буквами: *навчання, читання*.

На узлі..і озеро, заросле зеленим лата..ям. Щоб не замочити взу..я, ми ступали на камі..я.
Іл.. я ніс рибальське знаря..я. Ось і почалося змага..я, хто більше риби спіймає!

3. Взаємодіємо письмово. Перевіряємо себе

- Вправа 1, с. 14.

— Які букви-близнюки зустрічалися вам у вправі?

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вправа «Хитрі близнюки»

Текст на екрані

Жили собі на світі двоє близнюків. Одного звали .., іншого — ... Вони були так схожі один на одного, що часом, використовуючи це, любили жартувати. І тоді у багатьох словах замість ... чувся ... , і навпаки, замість ... — ... Так було і цього разу: у слові «зимá» чувся .., а у слові «весна́» — ...

Та де не візьмись з'явився дядечко Наголос (*а мушу вам сказати, що близнюки побоювалися свого старого родича*). І от тільки дядечко Наголос «почув» близнюків, сталося диво: не лише близнюки стали на свої місця, а й самі слова змінилися — «зіми», «вєсни». Відтоді, коли близнюки починали бавитися, міняючись місцями в словах, з'являвся дядечко Наголос і швидко наводив лад.

- Про яких близнюків ідеться? (*Е-И*.) Яку роль виконує наголос у словах?
- Пригадайте алгоритм написання великої букви *В*.

2. Каліграфічна хвилинка

В Ве Ви Вк Ву Во Ві Вн Вч ...

(*Кожен називає слово, всі записують лише перший склад.*)

- Запишіть меседж нашого уроку і вставте букви *Е* чи *И*.

В..л..чна, щ..дра наша мова. Дзв..н..ть вона, н..мов гірська вода!

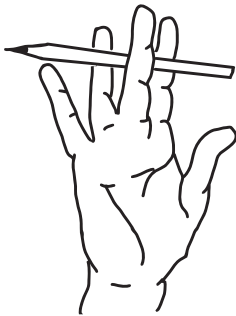
3. Експресопитування

- Наголошені звуки [е] та [и] вимовляються ...
- Ненаголошений звук [е] у вимові ...
- Ненаголошений звук [и] у вимові ...
- Щоб з'ясувати, яку букву (*е* чи *и*) писати у ненаголошеному складі, потрібно ...

Вправа «Мікрофон» (Вправа 3, с. 14)

4. Самостійна робота (Вправа 2, с. 14)

5. Пальчикова гімнастика

Олівець в руці катаю,
Поміж пальчиків кручу.
Неодмінно кожен палець
Будь слухняним я навчу.

6. Робота з текстом

1) *Взаємодіємо усно.*

- Прочитайте кольорові слова.
- Що ви можете повідомити про їхнє значення?

Замкова гора, Княжа гора, «Високий замок».

- Нумо виконаємо мовну руханку «Гора»!

Чим вище вгору ми піднімаємось, тим більший простір можна охопити оком.

Майданчик і доріжка освітлюються вночі
Спиральна пішохідна доріжка
Оглядовий майданчик
Найвищий пагорб
Високий замок
Замкова гора
Княжа гора
Вершина

- Вправа 4, с. 14.
— Прочитайте мовчки повідомлення Родзинки.

Інформація від журналістів (домашнє завдання)

- Хто побудував замок? (*Князь Лев Данилович*.)

УРОК 8. ПРАВИЛЬНО ЗАПISУЄМО СЛОВА З НЕНАГОЛОШЕНИМИ ЗВУКАМИ [e], [и]. ВЧИМОСЯ ВИСЛОВЛЮВАТИ ВЛАСНІ МІРКУВАННЯ В ПИСЬМОВІЙ ФОРМІ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*спілкування рідною мовою, уміння вчитися впродовж життя, читацька*); дослідження фонетичних закономірностей української мови; розвиток уваги, мислення і мовлення, навички письма і співпраці, творчої уяви; виховання ціннісного ставлення до української мови, відповідального ставлення до книги;

Учні: взаємодіють усно; правильно вимовляють слова з ненаголошеними голосними; досліджують власне мовлення; надають пояснення написання слів; самостійно аргументують прикладами власні відповіді; створюють усні повідомлення; беруть участь у колективному обговоренні; долучаються до діалогу і підтримують його на тему із життєвих ситуацій; дотримують мовного етикету; взаємодіють письмово; знаходять і виправляють наявні орфографічні помилки; виконують письмові завдання за зразком; правильно наголошують загальноживані слова, застосовують правило; висловлюють власні ставлення до змісту того, що пишуть; дотримують правил письма.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: картки-завдання; шаблон лепбука «Для мене бібліотека — це...».

Меседж уроку: «Шукай знання в книжках, у мові, в українському милозвучному слові! Будеш книжки читати — будеш багато знати!».

Кольорові слова уроку: Книгбург, автобус-бібліобус.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Попрацюйте в парі

- Завдання від Родзинки.
Змініть у словах наголос так, щоб змінилося їхнє значення.
дорогА, на берЕзі, косА, сім'Я, купИ, насипАти, приклад.
- Завдання від Гаджика.
Поясніть значення виділених слів. Чим вони схожі та чим відмінні?

Ранок сонячний **настав**,
Я жену гусей **на став**.
Лине пісенька **дзвінка**,
Голосніша від **дзвінка**.

Алла Сващенко

- Завдання від Читалочки.
Поставте у поданих словах знак наголосу і вставте орфограми.
Сад..к, з..мля, в..йшла, молод..й, кн..га, мал..нький, прин..се, літ..чко.

2. Вправа «Диктор»

— Прочитай текст «Друг на все життя». Дотримуй правил вимови.

Хороша книжка — однаково, що хороший друг.

Тож даремно Всеукраїнську операцію «Живи книго» підтримують усі школярі. У школах створюються «книжкові лікарні», звідки старі книги знову виходять приємними на вигляд. За допомогою ножиць, картону і клею зробити це зовсім неважко.

Але значно краще берегти книгу так, щоб потім не довелося її лікувати.

Пам'ятай, що книжка — це твій найкращий друг і порадник у житті.

— Які вислови про книгу ви знаєте? Яку книгу зараз читаєте? Чи готові взяти відповідальність за книгу, яку читаєте? (*Поясніть*.)

— Прочитайте меседж сьогоднішнього уроку.

*Шукай знання в книжках, у мові, в українському милозвучному слові!
Будеш книжки читати — будеш багато знати!*

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Читання в ролях

- Вправа 1, с. 16.
- Вправа 2, с. 16.

Записуємо ланцюжок: Щастя в перемозі. Перемога у знаннях. Знання у книжках. Книжки у книгарнях та бібліотеках. Обирай книжку — найкращого друга і порадирика в житті! Будеш книжки читати — будеш багато знати!

2. Повторюємо і досліджуємо

— На попередньому уроці ми працювали з ненаголошеними голосними *Е* та *И*. Пригадаймо!

Ненаголошений звук [е] у вимові наближається до *И*.

Ненаголошений звук [и] у вимові наближається до *Е*.

— Як ви впоралися із завданням від Читалочки? Чи виникали проблеми?

— Які букви пропущені?

Сад..к, з..мля, в..йшла, молод..й, кн..га, мал..нський, прин..се, літ..чко.

— У яких словах було важко визначити звук?

— «Книжкова лікарня» існує не лише для книг, а й для слів. Які слова «захворіли»? Яке лікування припишемо? (*Діти висловлюють думки щодо правопису виділених слів.*)

Висновок. Коли ненаголошені звуки [е], [и] у словах стануть наголошеними, ви знатимете, яку букву — *Е* чи *И* — писати.

3. Вправа «Блискавка»

Читаємо у підручнику інформацію (*на синьому та рожевому фоні*).

Виконуємо вправу 4, с. 16 (*усно*), вправу 5, с. 17 (*письмово*).

4. Пальчикова гімнастика

Гей, дівчата та хлоп'ята,
Нумо пальці рахувати!
Перший — це товстий, великий.
З нього ми почнемо лік.
Вказівний — то палець другий,
Він всім вказувати звик.
Ну, а третій — довший всіх,
Він середній серед них.
А четвертий — підмізинний.
Чим він від усіх відмінний?
П'ятий пальчик довго спав,
Тож мізинчиком він став.
Всі ми пальчики назвали,
До п'яти порахували.

5. Модуль практики

1) *Вправа 6, с. 17* — допомагаємо Гаджикі записати слова.

2) *Вправа 7, с. 17* — пояснюємо прислів'я, добираємо перевірні слова.

3) *Вправа «Коло думок»* — взаємодіємо письмово.

- Міркуємо усно разом!
— Чому Львів називають *книжковою столицею України*? (*Вправа 8, с. 17.*)
- Читаємо текст у підручнику (*Вправа 9, с. 17.*)
- Слухаємо інформацію вчителя.

Іноді Львів жартома називають *Книгбургом*. Це тому, що він отримав статус книжкової столиці України. До міста з'їжджаються десятки тисяч письменників і поетів з України та з-за кордону. Читачі відвідують презентації книжкових новинок, виставки, зустрічі з авторами книг. «Форум видавців у Львові» — це найбільший книжковий ярмарок, що має статус Національного згідно з Указом Президента України. Це найбільша подія року.

УРОК 9. ПРИГАДУЄМО ПРАВИЛА ПЕРЕНОСУ СЛІВ. РОЗВИВАЄМО ВМІННЯ ПОЄДНУВАТИ РЕЧЕННЯ ЗА ЗМІСТОМ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*спілкування рідною мовою, уміння вчитися впродовж життя, культурна*); розвиток уваги, мислення і мовлення, навички письма і співпраці, творчої уяви; дослідження фонетичних закономірностей української мови; виховання рис культурної особистості, ціннісного ставлення до української мови, бажання щоденно читати.

Учні: взаємодіють усно; застосовують правила переносу слів; досліджують власне мовлення; надають пояснення написання слів; встановлюють відповідність; самостійно аргументують прикладами власні відповіді; створюють усні повідомлення; беруть участь у колективному обговоренні; долучаються до діалогу і підтримують його на тему із життєвих ситуацій; взаємодіють письмово; знаходять і виправляють наявні орфографічні помилки; виконують письмові завдання за зразком; застосовують правило; висловлюють власні ставлення до змісту записаної інформації; дотримують орфоепічних вимог у власному мовленні.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: плакат з лайфаками про читання; стіна слів, картки з текстом; книга Оксани Сенатович «Пані Будьласка та вуйко Пампулько».

Меседж уроку: «Щоденне читання — допоможе в навчанні».

Кольорові слова уроку: вуйко, лайфаки; будьласка.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Мотиваційна хвилинка «Чи правда це?»

Чи правда, що прочитана інформація тримається в пам'яті перші 24 години, а далі починає забуватися? (*І це правда!*)

2. Вправа «Перевір себе»

— Поділіть слова для переносу, поставте наголос.

Абрикос, адреса, айстра, акваріум, апельсин, апетит, асфальт.

Щоб не забути, слова читаємо, записуємо, відтворюємо в пам'яті, складаємо з ними речення.

Стіна слів

Слова, значення, вимову і написання яких учні мають запам'ятати у 3-му класі:

абрикос, адреса, айстра, акваріум, апельсин, апетит, асфальт, вдячний, велосипед, вогнище, вокзал, внесок, гармонія, горизонт, гриміти, депутат, дециметр, директор, електрика, кипіти, кишень, колектив, комбайн, коридор, космонавт, криниця, мицуній, милосердний, очерет, пиріг, приятний, президент, пшениця, сантиметр, секунда, тривога, фермер, хвилина, черемха, черешня (*40 слів*).

Читаємо правильно. Прийом «Блискавка»

читання
виразно
ознака

оповідання
вірші
українська

запитання
завдання
одинадцять

відрядження
оголошення
запрошення

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Пригадуємо правила переносу. Прийом «Мозкова атака»

- Вправи 1–2, с. 18.

2. Взаємодіємо письмово

- Вправа 3, с. 18 — працюємо за правилом пана Орфографа.

3. Каліграфічна хвилинка

Б б бу бо ба би бі бе будь ласка Будь ласка

4. Взаємодіємо усно

- Вправа 4, с. 18.

— Прочитайте уривок з книги. Про що ви дізналися? Чому така незвичайна назва книги? Поясніть значення слів: *вуйко, поохкував, пустився лити як з відра, копиця волосся*.

Презентація книги Оксани Сенатович «Пані Будьласка та вуйко Пампулько»

- Керований діалог.
- Робота з текстом. Робота в парах.

Завдання: розмістити речення за змістом (*пронумерувати від 1 до 9*).

- Вуйко Пампулько на дивані перечікував дощ, який саме припустився як з відра.
- Зрештою він не витримав, підвівся з дивана і сказав, що поки Квітка не вискувала йому всього волосся, він піде додому.
- Сказав «добраніч» і пішов.
- Батьки поїхали до Києва вечірнім потягом.
- Пані Будьласка прибрала посуд.
- Після вечері вдома займалися хто чим.
- Павлик на підлозі будував кораблика.
- Квітка вилізла на диван і взялася причісувати вуйкову копицю волосся, що гривово спадала аж до плечей.
- Вуйко поойкував, бо Квітка раз у раз смикала його за волосся.

Зразок

Батьки поїхали до Києва вечірнім потягом.

Після вечері вдома займалися хто чим. Пані Будьласка прибрала посуд. Павлик на підлозі будував кораблика. Вуйко Пампулько на дивані перечікував дощ, який саме припустився як з відра. Квітка вилізла на диван і взялася причісувати вуйкову копицю волосся, що гривово спадала аж до плечей. Вуйко поойкував, бо Квітка раз у раз смикала його за волосся. Зрештою він не витримав, підвівся з дивана і сказав, що поки Квітка не вискувала йому всього волосся, він піде додому. Сказав «добраніч» і пішов.

— Про що вам розкажуть назви розділів книги?: «Діти, діти, де вас подіти»; «Будь ласка, пустуйте»; «Магічне слово»; «Вибираймо щось одне»; «Павлик-іменинник»; «Поспішай поволі, Павлику»; «Безцінні скарби»; «Тета Катруся».

Парна співпраця

Встановіть відповідність: текст уривка — назва уривка.

Усі слова наші. Це наша рідна мова, подарована нам самим Господом. Рідна мова — це наш безцінний скарб. З цим скарбом ми були, є і завжди будемо. Квітка одразу заспокоїлась. Від самої думки, що ти володієш таким скарбом, голову треба тримати високо!		«Безцінні скарби»
Вуйцю, будь ласка, дозвольте піти у ванну помити руки, — попросила Квітка і вишарпнула свою руку з вуйкової руки. Відклеїлась! Вуйко Пампулько аж стрепенувся. Не міг зрозуміти, чи то Квітка стала така сильна, чи то слово «будь ласка» подіяло на нього з магічною силою.		«Діти, діти, де вас подіти»
Батьки поїхали до Києва вечірнім потягом. Після вечері вдома займалися хто чим. Пані Будьласка прибрала посуд. Павлик на підлозі будував кораблика. Вуйко Пампулько на дивані перечікував дощ, який саме припустився як з відра. Квітка вилізла на диван і взялася причісувати вуйкову копицю волосся, що гривово спадала аж до плечей.		«Вибираймо щось одне»
Ця монета безцінна. Вона викарбувана ще у часи козацьких війн за волю України. Це було так давно, уявіть собі, що на цьому місці, де вони сидять зараз, тоді ще шумів праліс.		«Магічне слово»
Коли батьки повернулися з відрядження, тета заявила, що тепер вона швидше відгукнеться на оголошення в газеті та поїде бавити чужих дітей до Канади, ніж прийме запрошення опікуватися цими лайдаками, шибениками і байдикунами.		«Будь ласка, пустуйте»

УРОК 10. ПРИГАДУЄМО І ВИКОРИСТОВУЄМО АЛФАВІТ. ЩО ПОЧИТАТИ: ВЧИМОСЯ ДОБИРАТИ КНИГИ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*спілкування рідною мовою, уміння вчитися впродовж життя, інформаційно-цифрова, соціальна, культурна*); розвиток уваги, мислення і мовлення, навички письма і співпраці, творчої уяви; дослідження фонетичних закономірностей української мови; виховання ціннісного ставлення до української мови, бажання щоденно читати, відвідувати бібліотеку.

Учні: взаємодіють усно; застосовують алфавіт; досліджують власне мовлення та медіа (*блог*); надають пояснення написання слів з апострофом; самостійно аргументують прикладами власні відповіді; створюють усні повідомлення; долучаються до діалогу і підтримують його на тему із життєвих ситуацій; вміють обирати книгу; демонструють почуття та емоції; взаємодіють письмово; знаходять і виправляють наявні орфографічні помилки; виконують письмові завдання за зразком; застосовують правило; висловлюють власні ставлення до змісту записаної інформації; дотримують правил письма.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: книги, алфавіт, ноутбук/телевізор.

Меседж уроку: «Рідна мова — це наш безцінний скарб».

Кольорові слова уроку: буктюберка, блогерка, блог; книголюби.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Мотиваційна хвилинка

Вправа «Займи позицію»

Проблемна теза: «Сучасні діти надають перевагу комп'ютеру, а не книжкам» (ТАК/НІ?)

Бесіда/досліджуємо блог юної книголюбки

14-річна Софійка Павловська живе у Луцьку. Вона стала книголюбкою завдяки своїй сім'ї. Через гарний приклад дівчина також привчилася до читання. Коли навчалася у сьомому класі, їй захотілося дізнатися думку однолітків щодо певної книги. Але жодних відгуків на неї Софія не знайшла. Тоді вирішила записати свій відеоогляд та спробувати зацікавити інших хлопців і дівчат.

(<https://vseosvita.ua/news/ak-polubiti-citati-radit-najmolodsa-buktuberka-ukraini-3528.html>)

<https://youtu.be/Mo5PhoHNwec>)

2. Розминка-гра

Кожна група отримує комплект книг. Завдання: розмістити книги за абеткою!

Пригадуємо алфавіт! (Вправа 2, с. 19)

Прийом «Мікрофон»

— Які поради ви дали б для тих, хто рідко читає?

— Перше відео Софійці допомогла зробити мама. Його переглянуло близько тисячі глядачів, що надихнуло дівчину на розміщення наступних серій. Софійка змайструвала щось схоже на штатив, на який ставить телефон та знімає ролики самостійно. Читає близько семи книжок на місяць та ділиться власними думками у блогах.

За два роки прихильниця читання відзняла 47 роликів. До того ж, Софія є єдиною блогеркою-підлітком в Україні, яка знімає винятково про книги та читання, ділиться враженнями від книжок, що сподобалися.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вчимося обирати книгу

- Вправи 6–7, с. 20.
— Розгляньте обкладинки книг. Чи можна здогадатися, про що вони, за малюнками та обкладинкою? Яка книжка зацікавила тебе найбільше, чому? Запиши про це у «Щоденнику вражень».

2. Робота зі словами

Повторне прочитування «Стіни слів».

- Як записані слова? (За абеткою.)
- Поясніть: *буктюберка, блогерка, блог; книголюби.*

Буктюберка — блогерка, що знімає відео про книги.

3. Каліграфічна хвилинка

Поєднання букви *Б б* з приголосними (*називають слово, записують поєднання двох букв*).

Б б бл бр бз, бк, бдж

4. Модуль практики

- Працюємо з таблицею і словами (*Вправа 1, с. 19*).
- Самостійна робота (*Вправа 3, с. 20*).

Пальчикова гімнастика

- Взаємодіємо усно (*Вправа 4, с. 20*).
- Хвилинка партнерства (*Вправа 5, с. 20*).
- Збери трофеї у портфоліо (*Вправа 8, с. 21*).

Взаємоперевірка.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Перевірка домашнього завдання (*Вправа 7, с. 19*)

- Які трофеї ви зібрали для портфоліо вдома?
- Прочитайте слова з апострофом, *Й* та *Ь*. Які секрети вони мають?

2. Розкодуйте вірш

Буква ... звучить як [йі],
А чи знаєш ти ... ?
Кро..ти ..жак ум..є,
Укра..нськи.. одяг ши.. .
Вишив шовком «Солов..на
р..дна мова Укра..ни».

Відповідь:
Буква *ї* звучить як [йі],
А чи знаєш ти *її*?
Кроїти їжак уміє,
Український одяг шие.
Вишив шовком «Солов'їна
рідна мова України».

- Пригадайте наш меседж про рідну мову. Продовжте речення.

Рідна мова — солов'їна, ..., .., .., ..

3. Домашнє завдання

- Ще один трофей для вашого портфоліо — вправа 9 (*с. 21*).

4. Рефлексійний аналіз

- Що нового дізналися на уроці?
- Що здивувало?
- З ким познайомилися?
- Що пригадали і застосовували?

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 11. ПЕРЕВІРЯЄМО ПРАВОПИС СЛІВ ЗА СЛОВНИКОМ. ПРАЦЮЄМО ЗІ СЛОВАМИ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*спілкування рідною мовою, уміння вчитися впродовж життя*); розвиток уваги, мислення і мовлення, навички письма і співпраці, творчої уяви; дослідження фонетичних закономірностей української мови; виховання ціннісного ставлення до української мови, бажання щоденно читати, відвідувати бібліотеку, користуватися словниками.

Учні: взаємодіють усно; застосовують алфавіт, працюють зі словниками; розташовують слова за абеткою; досліджують власне мовлення; надають пояснення написання слів; самостійно аргументують прикладами власні відповіді; створюють усні повідомлення; долучаються до діалогу і підтримують його на тему із життєвих ситуацій; демонструють культуру спілкування; взаємодіють письмово; користуються словником, алфавітом; виконують письмові завдання за зразком; застосовують знання і вміння в певних ситуаціях; висловлюють власні ставлення до змісту того, що пишуть; дотримують правил письма.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: види словників, орфографічні словники, картки з текстом.

Меседж уроку: «Чимало книг існує в світі, вони для нас — джерела знань».

Кольорові слова уроку: орфографія, тлумач, тлумачення, тлумачити, лексикографія.

КАРТА УРОКУ

1. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Усний коментар домашнього завдання

2. Павутинка думок. Прийом «Кошик ідей»

— Навіщо людині потрібні літери?

Лист від першокласника

Привіт, третьокласники! Мене звати Орест і мені 7 років. Я навчаюсь у 1-му класі та вже знаю, навіщо людині потрібні літери. Але мені невідомо, як з'явився алфавіт і чому люди не можуть без нього обходитись. Я вже можу написати СМС, бо знаю літери, прочитаю вивіски на магазинах, можу читати газети і журнали. Я знаю, що літер в алфавіті 33. Алфавіт — це порядок. Учителька мені говорила, що все, що нас оточує, має мати порядок. Кожна літера має своє значення. Але звідки взявся алфавіт і хто його придумав, я не знаю. Але я бачив полиці в магазині, і там написано «Апельсини», «Молоко», «Хліб», і розумію, що порядок на полицях пов'язаний з алфавітом.

Ви знаєте, є такі книги, це дуже розумні книги, вони називаються довідниками, словниками, енциклопедіями. У них без алфавіту все було б уперемішку, незрозумілим. Але за допомогою алфавітного покажчика навіть у книгах є порядок. Наприклад, моє прізвище Прокопенко. У телефонному довіднику його потрібно шукати серед прізвищ, які починаються на букву *П*. Ще літери зустрічаються на смартфонах... Та це і вам відомо. А я хочу ще щось дізнатися про алфавіт. Сподіваюсь, що ви мені допоможете!

- Коли ми використовуємо алфавіт?
- Як виглядає розміщення букв на клавіатурі комп'ютера?
- Як розміщені книги у бібліотеці?
- Чи готові ви допомогти першокласникові?
- Це і буде вашим домашнім завданням.

Домашнє завдання

Дізнатись, хто придумав алфавіт і де його використовують.

Завдання учням: написати СМС Оресту в групу.

— Коли ми спілкуємось в онлайн-просторі, про потрібно пам'ятати?

3. Гра «Алфавітні перегони»

Учні отримують слово, наприклад апельсин. Завдання: на кожну букву придумати слово і розмістити слова за абеткою.

— Чому слів менше, ніж букв?

4. Розумова розминка

- Коли не знаєш, як пишеться певне слово, потрібен ... (словник).
- Якщо правопис слів не можна перевірити за правилом, допоможе ... (орфографічний словник).
- Якщо не розуміємо значення слова, підкаже ... (тлумачний словник).

тлумач

тлумачення

тлумачити

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Бесіда/робота з текстом

— Словник — це «всесвіт, розташований за абеткою». Так про словник сказав французький письменник Анатоль Франс. Послухайте інформацію з Інтернету: «Словники — це не лише довідники, але й елемент національної культури: адже в слові втілено багато граней народного життя. Все багатство й різноманіття лексичних запасів мови зібрано в словниках. Створення словників — завдання особливої галузі лінгвістичної науки — лексикографії».

Читання в групах

— Прочитайте і доповніть.

Картка 1

Словників багато, й вони різноманітні. Енциклопедичні словники описують світ, пояснюють поняття, дають біографічні довідки про відомих людей, відомості про країни та міста, про видатні події (*війни, революції, відкриття*).

Картка 2

Філологічні словники містять інформацію про слова. Існують різні типи філологічних словників. Більшості людей відомі двомовні словники: до них ми звертаємося під час вивчення іноземних мов, перекладу текстів з однієї мови іншою (*наприклад, з української мови англійською*).

Картка 3

Надзвичайно різноманітними є одномовні словники. Відомості про правильне написання слів можна дізнатися в орфографічному словнику, про те, як потрібно вимовляти слово, — в орфоепічному словнику (*тобто словнику правильної літературної вимови*).

Картка 4

Етимологічні та історичні словники описують походження слова, його шлях у мові, всі зміни, які відбулися з ним на цьому шляху.

Картка 5

Граматичні словники містять інформацію про морфологічні та синтаксичні властивості слова; у зворотних словниках слова розміщено за абеткою їхніх кінцевих літер (*іноді це потрібно для деяких лінгвістичних досліджень*).

Картка 6

Існують також словники іншомовних слів, термінологічні, діалектні, словники мови письменників, словники мовленнєвих помилок та труднощів. Словник може охоплювати не всю лексику мови, а певні групи слів: такими є словники синонімів, антонімів, омонімів або паронімів.

— Цей перелік був би неповним без двох типів словників, що мають найдавнішу лексикографічну традицію. Це тлумачні та ідеографічні словники. І в тих, і в інших пояснюється значення слова. Але в тлумачному словнику слова розміщено за абеткою, а в ідеографічному — за групами, які виділяються на підставі деяких спільних властивостей речей та понять (*наприклад, таких: «людина», «тварина», «дія», «фізична властивість» і т. ін.*).

Різнманітні типи словників розробляють залежно від того, для кого вони призначені. Так, наприклад, існують академічні словники, які містять найповнішу інформацію про слово, та навчальні, які мають на меті навчити людину, яка опановує мову, правильно використовувати слово. Є словники, адресовані всім, розраховані на будь-якого читача (*наприклад, «Тлумачний словник української мови»*), та словники-довідники, призначені для людей певних професій (*наприклад, «Словник*

наголосів для працівників радіо та телебачення»). Особливий тип становлять словники з різною технічною, прикладною метою: наприклад, для машинного перекладу і т. ін.

(<https://kievpereklad.com.ua/ua/slovník-vidi-ta-tipi-slovníkiv/>)

2. Робота зі словниками

— Розгляньте, які словники є у нашій шкільній бібліотеці.

— Чи є словники у вашій власній домашній бібліотеці? Як часто ви звертаєтесь до словника?

- Вправа 1, с. 21.

— Від яких словників утворились назви словників?

— Чи схожі енциклопедії на тлумачний словник? Чим? (Вправа 5, с. 22.)

3. Каліграфічна хвилинка

— Пригадайте алгоритми написання букв *С с, Ф ф* та їхніх поєднань з іншими буквами (наголос).

С с Сл сл Ф ф орф фо слово словник сантиметр секунда фермер

4. Модуль практики

- Розглядаємо фрагменти сторінок, учимося доводити власну думку (Вправа 2, с. 22).

- Перевіряємо слова, користуємось орфографічним словником (Вправа 3, с. 22).

- Застосовуємо здобуті знання, працюємо самостійно (Вправа 4, с. 22).

- Відпочиваємо/виконуємо пальчикову гімнастику.

- Словниковий диктант.

Пояснення значень/правопису слів (розташовуючи їх за абеткою): *плесо, лука, вуздечка, джунглі, лоно, проєкт.*

5. Працюємо у «Щоденнику вражень» (Вправа 6, с. 22)

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз за розділом. Метод «Шість капелюхів»

БІЛИЙ (знання/досвід). Що мені відомо/знаю про звуки і букви?

ЧЕРВОНИЙ (відчуття). Коли відчували радість, коли докладали зусиль?

ЖОВТИЙ (нове/емоції). Що нового дізнались упродовж роботи над розділом? Які теми були цікавими?

ЧОРНИЙ (теми, пов'язані з важливими для дитини життєвими ситуаціями). Як, де і коли зможемо застосувати вміння і знання?

СИНІЙ (аналіз/оцінювання). Як ви оціните свою роботу впродовж опрацювання розділу (вчитель готує бланк відповідно до сформованих компетентностей, учні оцінюють себе за шкалою/свідоцтво досягнень).

ЗЕЛЕНИЙ (дослідження). Що б ви порадили собі та однокласникам?

— Зверніть увагу на меседж уроку.

Чимало книг існує в світі, вони для нас — джерела знань.

— Погоджуетесь чи ні?

— Прочитайте «кольорові слова», прокоментуйте ще раз їхні значення.

2. Домашнє завдання

Вправа 7, с. 22.

— Попрацюйте з орфографічним словником, а також дізнайтесь, хто придумав алфавіт і де його використовують.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

СПОСТЕРІГАЮ ЗА ЗНАЧЕННЯМ СЛІВ

УРОК 13. РОЗРІЗНЯЄМО ПРЯМЕ І ПЕРЕНОСНЕ ЗНАЧЕННЯ СЛІВ. СКЛАДАЄМО І ЗАПИСУЄМО РЕЧЕННЯ ЗІ СЛОВАМИ, ВЖИТИМИ В ПРЯМОМУ І ПЕРЕНОСНОМУ ЗНАЧЕННІ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*спілкування рідною мовою, уміння вчитися впродовж життя, загальнокультурна, природнича*); розвиток уваги, мислення і мовлення, навички письма і співпраці, творчої уяви; спостереження за лексичним значенням слів; виховання ціннісного ставлення до української мови, бажання щоденно читати і досліджувати рідний край, мову.

Учні: взаємодіють усно; досліджують і пояснюють слова в прямому і переносному значенні; доречно вживають їх у мовленні; самостійно складають речення; створюють усні повідомлення; долучаються до діалогу і підтримують його на тему із життєвих ситуацій; користуються формулами етики спілкування; взаємодіють письмово; виявляють і записують слова з переносним і прямим значенням; записують речення, виконують письмові завдання за темою; висловлюють власні ставлення до змісту того, що пишуть; дотримують правил письма.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: фото Карпат, відео про трембіту.

Меседж уроку:

«Слово до слова — думка вродилась:
З уст, ніби пісня, щиро полилась.

Ніжна, красива, мудра, крилата.
Думка — це радість, думка — це свято» (Л. Лужецька).

Кольорові слова уроку: вершини, полонини, Синеvir, Говерла, трембіта, гуцули.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Короткий коментар домашнього завдання

— До винаходу алфавіту люди використовували малюнки для передачі повідомлень або запису певних подій. Буквене письмо було запозичене у греків. Перша слов'янська абетка була винайдена Кирилом, тому і має назву «кирилиця». На основі кирилиці створено й писемність українців. Сучасний алфавіт значно відрізняється від кирилиці. З літер алфавіту ми складаємо слова.

Сьогодні продовжимо розмову про слова й упродовж серії уроків будемо спостерігати за їхнім лексичним значенням, досліджувати їх у реченнях та мовленні. Слова допоможуть вам зібрати думку, записати та озвучити її.

Слово до слова — думка вродилась.
З уст, ніби пісня, щиро полилась.

Ніжна, красива, мудра, крилата.
Думка — це радість, думка — це свято.
Л. Лужецька

2. Вправа «Збери текст». Прийом «Кошик ідей»

— Прочитайте ряд слів. Про що може бути текст?

Прийшла ... Принесла ... Вплели ... Подивилося ... Сміється ... Сумують ...

Прийшла до беріз осінь. Принесла їм золоті стрічки. Вплели берези ті стрічки в зелені коси. Подивилося сонце на берези і не впізнало їх. Сміється сонечко. Сумують чомусь берізки.

За В. Сухомлинським

— Як ви розумієте значення виділених словосполучень у тексті Василя Сухомлинського?

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Мотиваційна хвилинка

— Продовжимо нашу подорож Україною. Прочитайте кольорові слова: вершини, полонини, Синеvir, Говерла. Що в них спільного, як вони об'єднані, про що можуть підказати?

2. Взаємодіємо усно. «Щоденні 5»

— Пригадайте, що ви знаєте про Карпати.

- Вправа 2, с. 23. Прийом «Асоціативний куцц».
Кольорові слова: гуцули, трембіта.
— Кого ми можемо зустріти в Карпатах? (*Гуцулів.*)
— Які звуки можемо почути? (*Трембіти.*)
- Слухаємо. Чи знаєте ви про трембіту? (<https://youtu.be/CFeY85DQXgA>).
- Рухаємось по стежинці каліграфії. *T t tr tre трем тремб трембі трембіт трембіта*
- Складаємо письмове повідомлення (*Вправа 8, с. 24. «Щоденник вражень»*).
- Читаємо інформацію Родзинки (*Вправа 3, с. 23. Прийом «Мікрофон»*).
- Пояснюємо слова: *отари овець, пороги, пробивають*.
- Уточнюємо вживання слів та словосполучень (*Вправа 4, с. 23*).

Пряме значення — це основне лексичне значення слова. Пряме значення є первинним, тобто тим, що вперше стало назвою //крило — літальний орган тварин (*крило птаха, комахи...*).

Переносне значення — це вторинне значення слова, що виникло на основі прямого //крило душі, крило мрії, летить з одним крилом (*без підтримки*).

Міркуйте так! Слова вживаються в прямому та переносному значеннях. У словосполученні *учителька зустріла (тобто побачила дітей і усміхнулася)*, слово *зустріла* вжито в прямому значенні. У словосполученні *Говерла зустріла (тобто туристи прийшли до гори)* слово *зустріла* вжито в переносному значенні.

Висновок. Слова в прямому значенні — це звичайна, повсякденна назва чогось. Наприклад, *лист клена, струнка дівчина, хлопчик сміється*. Переносне значення з'являється тоді, коли справжнє значення слів переноситься на інші за схожістю ознак: *поштовий лист, струнка берізка, сонечко сміється*.

3. Руханка (<https://youtu.be/Nh7qcgFDtH4>)

Пісенька про літо (*початок з 27 хв 30 с*). На слух упізнаємо словосполучення, вжиті в переносному значенні. (*Літо посміхається, ранок шумить, мить найтепліша на світі, усмішка співає, солодкому сні.*)

4. Працюємо самостійно (Вправи 5–6, с. 24)

5. Працюємо в парі (Вправа 7, с. 24)

Складаємо і записуємо речення, вживаємо слова в прямому значенні.

6. Гра-підсумок «Добираємо слова»

Електронний лист		похвальний лист
чисті руки	переносне значення	чисті думки
довге плаття		довге життя
солодкий чай		солодкі слова
ляпає очима		ляпає мокрий сніг
краяти хліб	пряме значення	краяти серце
гостра сокира		гострий язик

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

- Які дії виконували на уроці?
- Що запам'ятали?
- Які емоції супроводжували упродовж уроку?
- Чи важливе значення слів та словосполучень для вираження думки?

2. Домашнє завдання

Вправа 9, с. 24.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 15. РОЗПІЗНАЄМО СИНОНІМИ. ПИШЕМО РОЗПОВІДЬ ЗА ПОДАНИМИ ЗАПИТАННЯМИ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*спілкування рідною мовою, уміння вчитися впродовж життя, природника*); розвиток уваги, мислення і мовлення, навички письма і співпраці. творчої уяви; спостереження за лексичним значенням слів; виховання ціннісного ставлення до української мови, бажання щоденно читати, досліджувати рідний край та мову.

Учні: взаємодіють усно; досліджують синоніми; самостійно складають розповідь за поданими запитаннями; створюють усні повідомлення; долучаються до діалогу і підтримують його на тему із життєвих ситуацій; користуються словником синонімів; беруть участь у колективному обговоренні; дотримують етики спілкування; взаємодіють письмово; шукають/розпізнають синоніми; вживають їх у писемному мовленні; створюють письмові повідомлення; виконують письмові завдання за зразком; висловлюють власні ставлення до того, що пишуть; дотримують правил письма.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: світлини рослин Карпат (*верес, ялівець, дельфінія, едельвейс, рододендрон*), словник синонімів; Червона книга України.

Меседж уроку:

«Ой, яка чудова українська мова!
І така ж розкішна, і гнучка, як мрія.
Є у ній хурделиця, віхола, завія,
Завірюха, хуртовина, хуга, заметіль» (О. Підсуха).

Кольорові слова уроку: синоніми, арніка, едельвейс, верес, дельфіній, ялівець, рододендрон.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Усний коментар домашнього завдання

— Узимку в Карпатах дерева срібні від інюю і снігу. Восени милує око їхнє золоте листя. А взимку дихають прохолодою смарагдові смереки.

— Чи можливо замінити слово *милує* іншим словом, близьким за значенням? (*Тішить, голубить, приваблює, зачаровує...*)

2. Колективне дослідження

Завдання: обрати одне зі слів у дужках (*на дошці вчитель вивішує світлини рослин*).

Карпатські полонини (*зачаровують, приваблюють, дивують*) туристів дивовижно красивими трав'янистими рослинами. (*Яскравими, красивими, кольоровими*) мазками виділяються на буруватому фоні кущі вересу, рододендрона карпатського, пухнасті зарості ялівцю, квітне синьоокий дельфіній. Вогниками (*палають, горять, світять*) жовті суцвіття купальниці, голівки сонячної арніки, білосніжні квіти едельвейса.

— Чи складно було виконати завдання?

— Чи можливо назвати одним словом групу слів у дужках?

Передбачення

— Послухайте вірш, рядки з якого є сьогодні меседжем нашого уроку. Рядки вірша підкажуть вам тему нашого уроку. Які слова будуть головними героями уроку?

Ой, яка чудова українська мова!
Де береться все це, звідкіля і як?
Є в ній ліс, лісочок, пуца, гай, діброва,
Бір, перелісок, чорноліс. Є іще й байрак.
І така ж розкішна, і гнучка, як мрія.
Можна «звідкіля» і «звідки», можна і «звідкіль».
Є у ній хурделиця, віхола, завія,
Завірюха, хуртовина, хуга, заметіль.

О. Підсуха

— Що спільного у виділених словах? Що їх об'єднує?

3. Гра «Ромашка»

У кожного — квітка з 5 пелюсток. На кожній пелюстці вже написано слово. Діти дописують ознаку (*день, школа, урок, учні, вчитель*).

Зворотний зв'язок

— Який день у ... (*вчитель називає п'ять імен учнів*)? Яка школа у ... (*знову називає п'ять учнів*)? Який урок у ... (*називає наступних п'ять учнів*)? Які учні? Який учитель?

— Чи можна назвати кожен групу слів «Слова, близькі за значенням»?

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Розпізнаємо і досліджуємо синоніми

— А тепер працюємо на зворотному боці ромашки.

Будуємо синонімічне гніздо (звертаємось до словника СИНОНІМІВ)

У центрі написано слово (*добрий/цікавий/охайний/ввічливий/творчий*).

Учні записують на пелюстках слова, близькі за значенням до цього слова.

Добрий: приязний, чуйний, доброзичливий.

Цікавий: інтересний, допитливий.

Охайний: акуратний, чепурний, чистий.

Увічливий: вихований, чемний, люб'язний.

Творчий: креативний, талановитий, здібний.

- Вправа 1, с. 25.

Випишуємо пари слів.

Синоніми: схожі та близькі; горе і лихо; вітряк і млин; пошепки і тихо.

Бесіда

— Чому автор уживає у тексті слова, близькі за значенням? У процесі творчості він шукає найважливіше і потрібне слово. Такі слова вживають, щоб не повторювати одне і те саме слово. Кожне слово у реченні відіграє свою роль. Кожен, хто бажає розширити своє знання синонімів, хоче віднайти потрібне слово при написанні чи викладанні власної думки, може звернутися до словника синонімів української мови.

2. Взаємодіємо письмово

1) Хвилинка каліграфії.

— Пригадайте алгоритм написання букв Г г.

Г г Га га Го го Гр гр гармонія горизонт гриміти

2) Працюємо самотійно.

Читаємо і випишуємо у стовпчик виділені слова, у другому стовпчику записуємо синоніми.

Смілива відважна, мужня, хоробра

Легені парубки, хлопці (*Що станеться, якщо наголос змінить місце в слові?*)

Любов кохання

3. Руханка «Атоми і молекули»

Молекула — ключове слово; атоми — слова-синоніми.

«Уявіть, ви — самотні атоми. Починається хаотичний броунівський рух, при цьому можливі легкі зіткнення один з одним. Будьте обережні. За моєю командою ви повинні з'єднатися в молекули, кількість атомів у якій я назву».

За деякий час після початку називаємо цифру, наприклад, «п'ять». Учасники об'єднуються у групи по п'ятеро осіб. Потім — інша кількість атомів у молекулах і т. ін., але не більше 4–5 разів.

Завдання для роботи в групах: створити синонімічне гніздо.

4. Взаємодіємо усно та письмово

1) Міркуємо і пояснюємо/робота зі словами.

- Вправа 3, с. 26.

Читаємо уривок з казки Зірки Мензатюк.

УРОК 16. ДОБИРАЄМО СИНОНІМИ. ОПИСУЄМО ВЛАСНІ ЕМОЦІЇ І ПОЧУТТЯ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*спілкування рідною мовою, уміння вчитися впродовж життя, природнича, інформаційно-цифрова, соціальна*); розвиток уваги, мислення і мовлення, навички письма і співпраці, творчої уяви; спостереження за лексичним значенням слів; виховання емоційно-ціннісного ставлення до української мови, бажання щоденно читати, досліджувати рідний край; дотримувати норм і правил етикету.

Учні: взаємодіють усно; досліджують синоніми; доречно вживають синоніми; самостійно складають/переказують текст; створюють усні повідомлення; долучаються до діалогу і підтримують його на тему із життєвих ситуацій; використовують інформацію для збагачення власного досвіду; беруть участь у колективному обговоренні; виявляють себе в різних видах мовленнєво-творчої діяльності; описують власні емоції та відчуття; дотримують культури спілкування; взаємодіють письмово; добирають синоніми; вживають їх у писемному мовленні; виконують письмові завдання за зразком; висловлюють власні ставлення до змісту того, що пишуть; дотримують загальних правил письма.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: експресурок О. Авраменка.

Меседж уроку: «Наша земля українська щедра і красива!».

Кольорові слова уроку: емотикони, емодзі, етикет.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Мотиваційна хвилинка «Добрий день»

Експресурок Олександра Авраменка (<https://youtu.be/B9tXngTv8ds>)

Говоримо (де?)	Говорить людина (яка?)	Говорить (хто?)
У школі	ввічлива	учень
У бібліотеці	добра	дорослий
У гостях	чуйна	дитина
При зустрічі	приятна	людина

2. Хвилинка каліграфії

Д д Доб рий де нь Добрий день Доброго ранку добридень
(Поставити наголос.)

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вчимося добирати синоніми

— Знайдіть з-поміж поданих слів синоніми і запишіть їх парами (Вправа 1, с. 27).
Лелека, чорногуз; гарний, красивий; сміятися, реготати.

2. Працюємо самостійно

- Вправа 2, с. 27.
Перевіримо Щебетунчика!
Міркуємо так! Я вважаю, що у першому рядку «зайве» слово ... , тому що...
Добираємо синоніми. (*Вогонь, багаття; охайний, акуратний, чистий; сніг, пороша, дрібна біла крупа, снігопад.*)

Це цікаво! У шотландській мові виявили 421 синонім до слова СНІГ.

3. Працюємо з фразеологізмами. Парна співпраця

- Вправа 3, с. 27.

Набрати в рот води — ...	→	бешкетувати
Обвести навколо пальця — ...	→	мовчати
Муляти очі — ...	→	набридати
Ходити на голові — ...	→	обманути

4. Руханка-хитринка

— Упізнаємо на слух синоніми.

Хмарка сонечко ховає.

Дощ легенький накрапає.

Чорна хмара десь взялась.

Раптом злива почалась.

І вода все заливає.

Дощовиця заливає.

Проливень гуляє всюди.

І не можуть вийти люди.

Хляпавка співа пісень.

Мжичка сіє кожен день.

Ось такий прогноз погоди.

Не буває без негоди.

Руханка по стежинці каліграфії

Е е емо емоції емотикони емодзі етикет

Шукаємо синоніми до слова ЕМОЦІЇ (*почуття, переживання, реакція, хвилювання, настрої*).

5. Робота зі словами

Емотикон — схематичне зображення людського обличчя для передавання емоції.

Емодзі — картинка, знак, символ; графічна мова (*смайли*), якою ми користуємось для передавання емоції (*учні можуть розглянути символи у власному телефоні*).

Етикет — норми і правила, які відображають уявлення про гідну поведінку людей у суспільстві.

— Які норми і правила етикету ви знаєте та дотримуєте?

— Запишіть синоніми, починаючи з найменших атмосферних опадів до найбільших, поясніть їхнє значення.

Мжичка, хляпавка, дощовиця, дощ, злива, проливень.

6. Описуємо власні емоції і почуття

— Які у вас емоції на цьому етапі уроку? (*Оберіть відповідний символ*.)

— Опишіть, які можуть бути емоції людини. (*Прийом «Кошик ідей»*.)

— Доберіть синоніми до слів.

красива

щира

відважний

поважати

вродлива

правдива

безстрашний

шанувати

— Складіть вірш, використовуючи синоніми.

Захисники України — герої **відважні**.

На полі бою вони завжди **безстрашні**.

Честь і славу України вчать нас **поважати**.

Усім людям й українцям слід їх **шанувати**.

Наша земля українська щедра і **красива**.

У віночку калиновім, як дівча **вродлива**.

Щира душа українська і доля **правдива**.

Усі люди й Україна хай будуть щасливі!

— Які емоції у вас виникають у розмові про героїв України? Про Україну?

— Який із рядків може бути меседжем нашого уроку? (*Наша земля українська щедра і красива*.)

Про красу Карпатської землі дізнаємося у наступних вправах.

7. Модуль практики

- Самостійна робота (*Вправа 4, с. 27*).

Обираємо найдоречніші слова. ДОРЕЧНО — синонім?

Пояснюємо правопис виділених слів.

- Взаємодіємо усно/переказуємо прочитаний текст (*Вправа 6, с. 28*).

- Письмо для себе/«Щоденник вражень» (*Вправа 5, с. 27*).

Складаємо міркування «Чому я хочу побувати в Карпатах?».

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

- Мої емоції після уроку: ...

- Мої почуття після уроку: ...

2. Домашнє завдання

Вправа 7, с. 28.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 17. РОЗПІЗНАЄМО І ДОБИРАЄМО АНТОНІМИ. ВЧИМОСЯ ЗАМІНЮВАТИ ОКРЕМІ СЛОВА НА ПРОТИЛЕЖНІ ЗА ЗНАЧЕННЯМ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*спілкування рідною мовою, уміння вчитися впродовж життя, природнича, соціальна*); розвиток уваги, мислення і мовлення, навички письма і співпраці, творчої уяви; спостереження за лексичним значенням слів; виховання емоційно-ціннісного ставлення до себе, уміння реагувати на образи, стримувати свої емоції, дарувати компліменти, бажання досліджувати рідний край, дотримувати норм і правил етикету.

Учні: взаємодіють усно; досліджують антоніми; самостійно складають текст; створюють усні повідомлення; долучаються до діалогу і підтримують його на тему із життєвих ситуацій; виявляють емоції і почуття; застосовують набуті знання під час виконання завдань; дотримують культури спілкування; взаємодіють письмово; добирають антоніми; вживають їх у писемному мовленні; виконують письмові завдання за зразком; висловлюють власні ставлення до змісту записаної інформації; оформлюють власне висловлювання так, щоб воно було грамотним і зрозумілим; дотримують правил письма.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: карта України, світлини вулиць Ужгорода; фото квітучих садових дерев (*вишні, яблуні, айви, сакури, мигдалю*); стікер із сакурою для запису компліменту.

Меседж уроку: «Українську мову вивчай! Лень у школі проганяй, активність на уроках проявляй!».

Кольорові слова уроку: Ужгород, Закарпаття, сакура, Японія, антоніми, компліменти, дифірамби, мадригал.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Мотиваційна хвилинка

— Прочитайте кольорові слова нашого уроку. Що їх об'єднує?

Прийом «Кошик ідей»

Ужгород Закарпаття сакура Японія

— Складаємо речення з поданими словами. Знаходимо на карті України Закарпатську область, її обласний центр.

— Упізнайте серед квітучих дерев сакуру (*фото вишні, яблуні, айви, сакури, мигдалю*).

Чи вірите ви?..

... в те, що *сакура* і *вишня* — синоніми?

Прийом «Коло думок»

— Чи готові сказати, як утворилися слова *Ужгород* і *Закарпаття*?

— Про це дізнаємось на сьогоднішньому уроці. А зараз перевіримо, як ви впорались із синонімами в домашній вправі.

2. Вправа «Синоніми». Прийом «Мозкова атака»

3. Каліграфічна хвилинка

У у Уж З з тт ття Закарпаття сакура

4. Усний коментар домашнього завдання (Вправа 7, с. 28)

Пригадуємо правила вітання/прощання (*див. стіну слів у додатку до уроку*).

А у Саудівській Аравії вітаються носами.

Акцентуємо увагу на правила етикету туриста «Як звертатись?».

— Чи образитесь ви, якщо при зверненні вас назвуть «капуста»?

— У нас в Україні — це образа, а в Угорщині — комплімент (*ви красива*).

— Доберіть синонім до слова *комплімент*. (*Похвала, схвалення, дифірамби, мадригал (віршована захоплена похвала)*.)

Вузлик на пам'ять!

Спілкуючись з людьми, краще називати їх на ім'я — це приємно, як і комплімент (*Ю. Палеха*).

— Продовжте думку: «Якщо слова *комплімент* і *похвала* — це слова, близькі за значенням, СИНОНІМИ, то слова *комплімент* і *образа* — це слова,.. (протилежні за значенням, АНТОНІМИ). Чи готові повідомити тему уроку?

- Про антоніми будемо дізнаватися, подорожуючи Закарпаттям!
- Прочитайте меседж уроку.

Українську мову вивчай! Лїнь у школі проганяй, активність на уроках проявляй.

— Доповніть речення звертанням. (Учні проговорюють ланцюжком, називаючи ім'я того, до кого звертаються.) Чи є антоніми?

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Досліджуємо антоніми. Колективна робота

- Вправа 1, с. 28–29.
Випишуємо антоніми. Добираємо антоніми за групами слів

<i>Що?</i>	<i>Який?</i>	<i>Що робить?</i>	<i>Коли?</i>	<i>Де? Як?</i>
Радість	працьовитий	говорить	взимку	вгорі
Щастя	білий	сидить	вчора	тут
Правда	зимовий	сміється	восени	дешево

2. Застосовуємо набуті знання. Самостійна робота

- Вправи 2–3, с. 29.
Повторюємо тему «Звуки і букви», будуємо звукову модель виділеного слова.
— Яку інформацію про Закарпаття отримали?

3. Взаємодіємо усно/письмово

- Вправа 4, с. 29. Читаємо легенду/ставимо запитання.
- Вправа 5, с. 29. Добираємо антоніми.
Зупинилися — ..., продали — ..., радує — ..., дає — ...

4. Відпочиваємо/виконуємо пальчикову гімнастику

5. Працюємо у «Щоденнику вражень». Творча робота

- Вправа 6, с. 30.
Складаємо текст про Закарпаття на основі отриманої інформації.

У західній частині України розкинулось Закарпаття. Цей мальовничий куточок приваблює туристів. Ужгород — найменший обласний центр. Місто навпіл ділить річка Уж, яка дала йому назву. Навесні місто одягає ароматні ніжно-рожеві хмарини сакури і запрошує на міжнародний фестиваль «Сакур-фест» туристів з усіх куточків світу.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексія

Вправа «ТАК/НІ» («так» — аплодуємо, «ні» — тупаємо)

- Синоніми й антоніми збагачують наше мовлення.
- Досліджуючи антоніми, дізнались про чудове місто Ужгород.
(Далі учні самі наводять твердження.)
— Як ви реагуєте на образи? Спробуймо замість образ, принижень дарувати компліменти! (Кожному учневі дається гілочка сакури для запису компліменту.)

2. Домашнє завдання

- Вправа 7, с. 30.
— Оберіть слова прощання і подаруйте гілочку сакури з компліментом.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 18. РОЗПІЗНАЄМО СЛОВА, ЯКІ МАЮТЬ КІЛЬКА ЗНАЧЕНЬ. ВЧИМОСЯ ВИПРАВЛЯТИ ПОМИЛКИ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*спілкування рідною мовою, уміння вчитися впродовж життя, природнича, соціальна*); розвиток уваги, мислення і мовлення, навички письма і співпраці, творчої уяви; спостереження за лексичним значенням слів; виховання емоційно-ціннісного ставлення до себе, бажання досліджувати рідний край, дотримувати норм і правил етикету.

Учні: взаємодіють усно; досліджують слова, що мають кілька значень; самостійно складають текст; створюють усні повідомлення; працюють зі словником; беруть участь у колективному обговоренні; долучаються до діалогу і підтримують його на тему із життєвих ситуацій; дотримують етичних норм спілкування; взаємодіють письмово; виправляють помилки; вживають/розпізнають слова, що мають кілька значень у мовленні; виконують письмові завдання за зразком; висловлюють власні ставлення до змісту записаної інформації; обговорюють письмові роботи; визначають позитивні/негативні характеристики; дотримують правил письма.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: квітка з шістьма пелюстками, тлумачний словник.

Меседж уроку: «Прочитай, українська мово, заохочуй красою нас: що багатший твій слів запас,— легше вибрати влучне слово» (*Дмитро Білоус*).

Кольорові слова уроку: омоніми, нарцис, Нарцис.

КАРТА УРОКУ

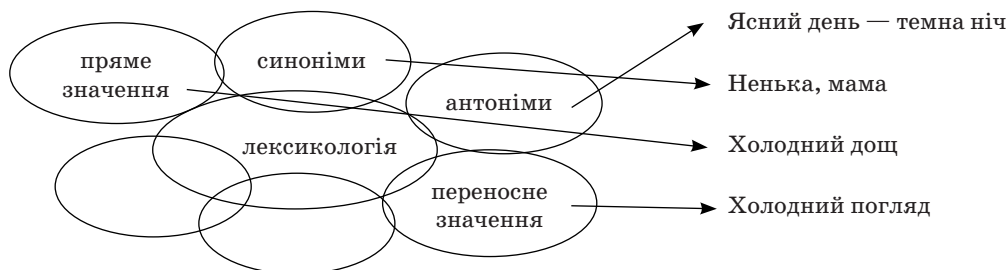
I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Перевірка домашнього завдання

2. Мотиваційна хвилинка

— Прочитайте меседж уроку. Чому я обрала саме ці слова?

— Один із розділів мовознавства представляє Чарівна Лексикологія. Розгляньте пелюстки квітки сакури, що залишилися із попереднього уроку. Прочитайте записи на пелюстках. Інформація на одній із пелюсток відсутня. Наведіть приклади відомої інформації — доповніть пелюстки прикладами (*запис на дошці*).

— Поясніть запис: *небесне тіло — родючий ґрунт*.

— Є слова, що мають одне значення (*ненька, мама — однозначні слова*).

— Є слова, що мають кілька значень (*Земля, земля — небесне тіло, родючий ґрунт*).

— Ось і будемо досліджувати слова, які мають кілька значень (*багатозначні слова*), продовжимо збагачувати свій словниковий запас, добирати влучні слова і виправляти помилки.

— Прочитайте рядки вірша Дмитра Білоуса.

Буває, що слово відоме давно, а знає не кожен, що означає воно.

І тут у пригоді стає визначник, скарбів наших мовних — ... (*тлумачний словник*).

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Жартівлива хвилинка

Одного дня Лесик залишився вдома сам. Нудно було, пішов на кухню. Сам того не помітив, як зламав спинку, відбив носик, відкрутив вушко. Телефонує мамі. Мама викликає швидку допомогу. Її син зламав спину, поранив вухо, побив носа. (*Що не так?*)

У людини — спина, ніс, вухо; у ... — спинка; у ... — носик; у ... — вушко.

2. Досліджуємо слова, які мають кілька значень

- Вправа 1, с. 30.
Відгадуємо загадку Гаджика і працюємо з інформацією.
Голка — предмет для шиття, елемент швейної машини, «листочок» хвойного дерева, «одяг» їжачка. Що допомогло визначити значення слова-відгадки? (Зміст речення.)
- Вправа 2, с. 30.
Складаємо три речення так, щоб слово *голка* мало різні значення.

3. Робота з текстом/робота зі словами (Вправа 3, с. 31)

— Прочитайте повідомлення. У якому значенні вжито виділене слово *місяць*?

4. Каліграфічна хвилинка

Н н На на Но но Ни ни Ні ні Не не Ну ну нарцис

— Поясніть значення слова *нарцис*.

5. Самостійна робота (Вправа 4, с. 31)

— Складаємо речення про Місяць як небесне тіло.

Найближче до нас небесне тіло — Місяць, що є природним супутником Землі.

6. Хвилинка-руханка в парах

— Утворіть пари. Нехай один із вас буде моделлю Землі, а інший — моделлю Місяця. Той, хто зображує Місяць, починає рухатися навколо того, хто зображує Землю.

Увага! І Земля (*обертається навколо Сонця*), і Місяць (*обертається навколо Землі*) обертаються ще й навколо своєї осі. Земля постійно «дивиться» на Місяць.

7. Взаємодіємо усно (Вправа 5, с. 31)

Читаємо легенду, яка зацікавила Читалочку/розповідаємо про власні відчуття та емоції від прочитаного.

8. Хвилинка партнерства (Вправа 6, с. 31)

Списуємо і пояснюємо значення слів.

Став коло джерела — зупинився.

Став пити воду із джерела — *почав*.

- Попрацюйте з тлумачним словником.
Поясніть значення слів: *листопад, лапа*.
- Розселіть слова: *однозначні/багатозначні*.
Хмара, верес, лист, ножиці, бузок, лінія.

9. Творча робота (Вправа 7, с. 31)

Складаємо речення, пояснюємо значення.

Забивати — ...

Ворота — ...

М'яч — ...

— Як ви розумієте?

Важка колода (*вага*), важка будівля (*величина*), важка хода (*втома*).

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексія

— Нумо розглянемо нашу чарівну квітку. Що знаємо, уміємо?

— Ми працювали зі словами, що мали кілька значень. У нас залишилась порожня пелюстка і один урок з нашої теми.

Інтрига! Про які слова йтиметься, підкажуть малюнки (*птах і човен — чайка*).

2. Домашнє завдання

Вправа 8, с. 32. Виправити недоречності.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 19. СПОСТЕРІГАЄМО ЗА СЛОВАМИ, ЯКІ ЗВУЧАТЬ ОДНАКОВО, АЛЕ МАЮТЬ РІЗНІ ЗНАЧЕННЯ. БУДУЄМО РЕЧЕННЯ З БАГАТОЗНАЧНИМИ СЛОВАМИ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*спілкування рідною мовою, уміння вчитися впродовж життя, соціальна*); розвиток уваги, мислення і мовлення, навички письма і співпраці; творчої уяви, спостереження за лексичним значенням слів; виховання емоційно-ціннісного ставлення до українського слова, бажання досліджувати мову і мовлення.

Учні: взаємодіють усно; досліджують слова, які звучать однаково, але мають різне значення; висловлюють думки з приводу почутого; самостійно складають текст; створюють усні повідомлення; долучаються до діалогу і підтримують його на тему із життєвих ситуацій; беруть участь у колективному обговоренні; дотримують етичних норм спілкування; взаємодіють письмово; виправляють помилки; вживають/розпізнають слова, що мають різне значення у мовленні, але звучать однаково; виконують письмові завдання за зразком; висловлюють власні ставлення до змісту того, що пишуть; дотримують правил письма.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: квітка з попереднього уроку.

Меседж уроку: «Слова — це кольорові камінці. Мало їх назбирати — треба ще навчитися з них узори викладати» (*Ірина Вільде*).

Кольорові слова уроку: гірські річки і потоки, Дністер, Тиса.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Усний коментар домашнього завдання

- Як виправили недоречності у вправі?
- Що достатньо було поміняти місцями? (*Перше слово.*)

2. Вікторина-плутанина

- Яким птахом можна дістати воду в колодязі? (*Журавлем.*)
- Яку шапочку ніколи не одягають на голову? (*Шапочку гриба.*)
- З якого крана води не набереш? (*З підйомного.*)
- Яким гребінцем не розчісуються? (*Півнячим.*)
- Яке сонечко можна взяти до рук? (*Комаху сонечко.*)
- Яку частину слова можна знайти у землі? (*Корінь.*)
- Що спільного і відмінного у словах *ЖУРАВЕЛЬ* і *ЖУРАВЕЛЬ*? *ЧАЙКА* і *ЧАЙКА*? (*Спільне: звучать однаково; різне: лексичне значення.*)

Заповнюємо останню пелюстку нашої теми.

Каліграфічна хвилинка

ьо ь о ьо ьон ьор ьов льо кольорові

Читаємо меседж уроку і каліграфічно записуємо перше речення.

Слова — це кольорові камінці. Мало їх назбирати — потрібно ще навчитися з них узори викладати (Ірина Вільде).

— Сьогодні досягатимемо результату в умінні розпізнавати слова, що мають різне значення й однакове звучання та застосовувати їх у мовленні.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Взаємодіємо усно

Спостерігаємо за словами, що мають різне значення й однакове звучання

- Відшукати і підкреслити слова, що звучать однаково, але мають різні значення.

Їжачиха сину шила	Лева кинули за грати ,	Не ховайсь, Бровко, у буду ,
Чобітки без голки й шила .	Хочуть лева закувати .	Я тебе сварить не буду .
	Просить вовка він заграти ,	
	А зозулю закувати .	

- Відгадати загадку Гаджика (*Вправа 1, с. 32*).
- Попрацювати в парі та пояснити значення слів. Парна співпраця.
Слова: *балка, графік, деркач, ключ, міна, планувати, порох, стан, гриф*.
Балка — яр з положистими схилами//дерев'яний чи металевий брус для перекриття стелі.
Графік — план роботи//художник.
Деркач — птах//стертий віник.
Ключ — від замка//джерело//нотний//пташиний//кодовий.
Міна — вираз обличчя//вибуховий снаряд.
Планувати — плавно знижуватися//складати плани.
Порох — пил//вибухова речовина.
Стан — талія//ситуація, обставини.
Гриф — птах//відповідний знак, штамп.
— Чи правильно побудовані речення?
Максима, приший рукав річки.
Олено, одягни красивий святковий наряд для роботи.
рукав (елемент одягу) і рукав (річки)
наряд (вбрання) і наряд (розпорядження для виконання робіт)
- Побудувати речення.
Слова *сонце, Мишко, ірис* у реченнях мають мати різне значення.
Сонце (як небесне тіло — зоря) сонце.
Мишко (ім'я хлопчика) мишко (звертання до миші).
Наголос: ірИс (*цукерки*), Ірис (*квіти*).

2. Хвилинка відпочинку

3. Взаємодіємо письмово

Застосовуємо набуті знання

- 1) *Вправи 2–3, с. 32.*
 - 2) *Працюємо з текстом «Щоденні 5».*
- Вправа 4, с. 33. Додатково читаємо вірш Дмитра Лучука «Скільки рік є в Україні?».

СКІЛЬКИ РІК Є В УКРАЇНІ?

Угорі орли літають,
а внизу потоки грають,
не відома горам тиша:
буйні води котить Тиса,
рине Прут і Латориця,
Черемоші два іскряться:
один — Білий, другий — Чорний,
кожен смілий та проворний ...
Під Карпатами Дністер
тихе плесо розпростер,
як волошки, голубий
у Дністер впадає Стрий.
А по той бік гір чимдуж
поспішає долом Уж.
А над Ужем, кожен знає,
місто Ужгород зростає!
Крізь Донбас повз терикони
мчить Донець без перепони, —
шлях верстає, гін за гоном,
щоб з'єднатись з тихим Доном.
Ось Дніпро біжить невпинний,
річка — символ України.
На зеленій на Десні
просто диво навесні.

ДОСЛІДЖУЮ БУДОВУ СЛОВА

УРОК 20. ВИЗНАЧАЄМО КОРІНЬ СЛОВА. ВЧИМОСЯ УТВОРЮВАТИ НОВІ СЛОВА

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*спілкування рідною мовою, уміння вчитися впродовж життя, природнича, громадянська*); розвиток уваги, мислення і мовлення, навички письма і співпраці, творчої уяви; дослідження будови слова; виховання ціннісного ставлення до історії свого роду, краю, де народились, бажання досліджувати мову і мовлення.

Учні: взаємодіють усно; досліджують корінь слова; визначають і пояснюють роль кореня; розрізняють спільнокореневі слова і форми того самого слова; створюють усні повідомлення; долучаються до діалогу і підтримують його на тему із життєвих ситуацій; використовують виражальні засоби мови, висловлюють власну думку про предмети; дотримують етичних норм спілкування; взаємодіють письмово; визначають корінь слова, утворюють нові слова; виконують завдання за зразком; створюють письмові повідомлення; висловлюють власні ставлення до змісту написаного; беруть інтерв'ю; дотримують правил письма.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: цеглинки, малюнки (*корінь рослини, зуба, квадратний, роду*).

Меседж уроку: «Українець без України, як дерево без кореня».

Кольорові слова уроку: корінь, спільнокореневі слова, споріднені слова, пані Морфеміка, Івано-Франківщина, Яблуницький перевал.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Мовна розминка з цеглинками

Бесіда

— У кожного з вас є шість цеглинок. Побудуйте вежу, назвавши шість слів-помічників у пані Лексикології. Які слова мають уточнені імена?

Слова з прямим значенням.

Слова з переносним значенням.

Слова, що мають близьке значення/СИНОНІМИ.

Слова, що мають протилежне значення/АНТОНІМИ.

Слова, що мають кілька значень/багатозначні.

Слова, що мають різні значення, однакове звучання.

— Покладіть дві цеглинки. Це наш кут зору. Як його розширити? (*Докласти цеглинки ліворуч, праворуч ... Учні пропонують свої варіанти.*)

— Розкладіть цеглинки горизонтально. Спробуймо змінити розташування: 1 і 6, 2 і 5, 3 і 4.

— Складіть слово із трьох букв, наприклад *сад*. Як розширити слово? (*Учні пропонують варіанти.*)

Сад, сади, садив, садила; садок, садовий, садочок, садівник, садівництво.

— Розгляньте уважно, без якої частини ці слова не утворилися б? Це головна частина в слові!

— Ця частина є у всіх слів? Чи зможуть існувати слова самостійно, якщо зникне спільна частина?

— Прочитайте меседж уроку.

Українець без України, як дерево без кореня.

— Кожна людина має країну свого походження, край, де народилася, де жили її предки. І де б вона не була, вона має пам'ятати про своє коріння. Якщо гине коріння у дерева, з часом і загине все дерево. Так і людина.

— Мова — коріння народу. Гине коріння — гине народ.

— Чия головна роль сьогодні на нашому уроці?

Приєм «Асоціативний куц»

2. Хвилинка ерудита

— Корінь — орган рослин. У зуба також є корінь. Математики шукають корінь рівняння. Початок, джерело чого-небудь має також свій корінь.

Не тільки корінь у рослин —
У слові теж він є ...

Через слова, через віки
Несе він значення своє.

Дмитро Білоус

— Познайомимось ще з однією панною. Це Морфеміка. Морфеміка — розділ граматики, який вивчає будову слова, його поділ на частини (*морфем*). Префікс, корінь, суфікс, закінчення, основа — це ті цеглинки, з яких складається кожне слово. Заміна або зміна одного компонента сприяє утворенню нового слова.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Взаємодіємо письмово

1) Каліграфічна хвилинка.

М м Ма ма Мо мо Ме ме Ми ми Мі мі Му му Морфеміка

2) Розпізнаємо і позначаємо корінь у словах (Вправа 1, с. 34).

3) Досліджуємо корінь слова.

Читаємо і переказуємо кольорову інформацію (*метод «Блискавка»*).

Записуємо кольорові слова: корінь, споріднені слова, спільнокореневі слова.

4) Виконуємо пальчикову гімнастику.

5) Читаємо, вписуємо споріднені слова, позначаємо корінь (Вправа 2, с. 34).

2. Хвилинка відпочинку

3. Взаємодіємо усно

- Читаємо повідомлення Гаджика (Вправа 3, с. 35).

— Наші друзі продовжили подорож Україною. Про що ви дізналися з повідомлення Гаджика?

- Робота зі словами.

Село Яблуниця, Перевал — місце переходу, синонім — *перехід*.

- «Інтерв'ю з однокласником». Прийом «Мікрофон» (Вправа 4, с. 35).

4. Самостійна робота (Вправа 5, с. 35)

Красивий	краса	красиво
працює	праця	працьовитий
гуцульські	гуцули	гуцулка

5. Творча робота

— Що цікавого дізналися про Яблуницький перевал? (Вправа 6, с. 35. Робота у «Щоденнику вражень».)

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

Учні розкривають вежу і повідомляють факти уроку.

2. Домашнє завдання

Вправа 7, с. 35.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 22. РОЗПІЗНАЄМО СПІЛЬНОКОРЕНЕВІ СЛОВА. ПРАЦЮЄМО З ІНФОРМАЦІЄЮ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*спілкування рідною мовою, уміння вчитися впродовж життя, соціальна, інформаційна*); розвиток уваги, мислення і мовлення, навички письма і співпраці, творчої уяви; дослідження будови слова; виховання ціннісного ставлення до історії свого роду, краю, де народились, бажання досліджувати мову і мовлення.

Учні: взаємодіють усно; розпізнають спільнокореневі слова; розрізняють спільнокореневі слова і форми того самого слова; створюють усні повідомлення; долучаються до діалогу і підтримують його на тему із життєвих ситуацій; дотримують етичних норм спілкування; взаємодіють письмово; визначають корінь слова, утворюють нові слова; досліджують медіа (*реklamний щит*); виконують завдання за зразком; висловлюють власні ставлення до змісту написаної інформації; дотримують правил письма.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: світлини м. Яремче.

Меседж уроку:

«Подорожуй, відпочивай, досліджуй рідний край!
У пошуках рідну мову вивчай».

Кольорові слова уроку: Яремче, форель, сплав, річка Прут, водоспад Пробій.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Розминка-повторення

- Утворюємо нові слова за поданим коренем (*письмово/у портфоліо*).
дощ, хмар, берез
- Розпізнаємо споріднені слова і форми того самого слова (*усно*).
Мед і меду; мед і медовий; море і моря; море і морський.
- Працюємо самостійно, застосовуємо знання (*письмово/у портфоліо*).

ІНСТРУКЦІЯ

Корінь визначаєте так!

Крок 1. Доберіть кілька спільнокореневих слів.

Крок 2. Порівняйте значення та написання цих слів.

Крок 3. Спільна частина є коренем. Позначайте дужкою.

Завдання 1. Позначаємо корінь слів: *зелень, зелений, зеленіти, зеленка, позеленів, зеленкуватий.*

Завдання 2. Добираємо спільнокореневі до слів: *казка, верба, гриб.*

Завдання 3. Випишуємо слова у два стовпчики: *дерев'яний, заморський, перелітувати, моряк, літній, голуб'ятко, малиновий, насолода.*

I стовпчик — слова, у корені яких три звуки; *II стовпчик* — слова, у корені яких п'ять звуків.

2. Усний коментар домашнього завдання

— Назвіть корені у групах слів «мал», «неб», «дерев». Утворіть нові слова з цих коренів.

Вправа «Займи позицію» (Так/Ні)

Малий, мальовничий, розмальовка, небокрай, піднебесна, деревообробний, здерев'янілий. (*Учні аргументують вибір слова, пояснюють варіанти його утворення.*)

— Яке слово «зайве»? Чому?

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Бесіда «Як ви проводите свій відпочинок?»

Меседж уроку

Подорожуй, відпочивай, досліджуй рідний край! У пошуках рідну мову вивчай.

— Наші друзі також люблять відпочивати. Вони вважають, що найкращий відпочинок — це мандрівки і подорожі. Чи погоджуєтесь? Як обрати маршрут для подорожі?

2. Досліджуємо медіа «Рекламний щит»

- Вправа 2, с. 36.

— Прочитайте інформацію про м. Яремче на рекламному щиті. Про що дізналися? Яка мета такого виду реклами? Які дії пропонують вам виконати? Що зробити?

Відправитися, здійснити, проїхатися, порибалити, скуштувати, придбати, покататися.

— Доберіть по одному синоніму/антоніму/спільнокореневому слову до кожного слова. Які слова спонукали труднощі?

— Що чекає на відпочивальників у Яремчі? (*Похід, сплав, коні, форель, страви, сувеніри, велосипеди і квадроцикли.*) Яке із названих слів має кілька значень?

— Де побуваєте? (*У горах, на річці, на рибалці, на кухні, на ярмарку, на гірських дорогах.*)

3. Каліграфічна хвилинка

Я я Ф ф П п Пр Яр Яремче Прут Пробій

Робота зі словами

Прут і прут; Пробій і пробій.

— Складіть і запишіть речення за поданим початком. (*Учні самостійно обирають два види відповідку й об'єднують в одне речення.*)

У місті Яремче я хочу... (вирушити в похід у гори) та... (скуштувати страви гуцульської кухні).

4. Взаємодіємо письмово

Вправа 1, с. 36.

— Знайдіть спільнокореневі слова, випишіть, доповніть.

Води, повноводний, ...

— У будь-якій мандрівці потрібно передбачати час на короткий перепочинок.

5. Зупинка для допитливих

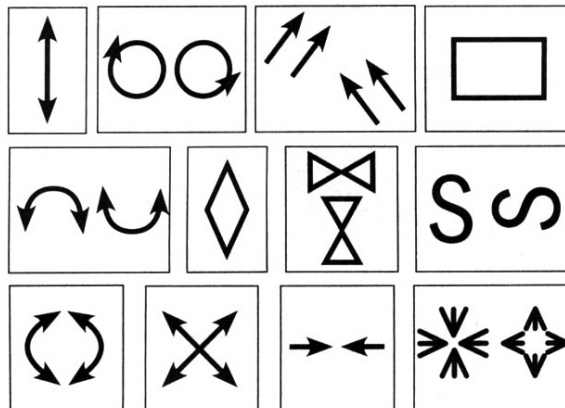
— Чи всі стовпчики слів можна назвати спільнокореневими? Чому?

сад	літо	мир	сонце
садок	літак	мирно	сонця
насадка	літера	мирний	сонцю
саджанець	політ	примирення	сонцем

6. Гімнастика для очей

Очі швидко обертаєм,
Головою не хитаєм.
Вліво раз, два, три, чотири.
Вправо стільки ж повторили.
По колу очі обертаєм

І все навколо розглядаєм.
Раз коло, два і три, чотири.
Щільніше очі ми закрили.
На п'ять і шість їх потримали
І потім знову закружляли.

7. Працюємо самостійно

- Вправи 3–4, с. 36.

Добираємо спільнокореневі слова.

Порибалити, риба, рибак, рибний, рибалка, рибальські, рибонька, рибацьке.

Читалочка з Гаджиком каталися на квадроциклі. Щебетунчик і Родзинка проїхалися верхом на конях.

— Що чекає на любителів зимового катання у горах? (*Катання на лижах, на підйомниках.*)

Чи вірите ви?

Що існує словник справжнього гірськолижника? Так!

Авальман, бракаж, вальсет, годиль, кант, магель, плуг, пудра, товстуні, ялинка, снігові ясла.

— Які з-поміж наведених слів вам знайомі?

ПЛУГ — певне положення ніг
ПУДРА — спеціальна траса
ЯЛИНКА — спосіб піднімання
ТОВСТУНИ — окремий вид лиж
СНІГОВІ ЯСЛА — місце, де вчать кататися дітей

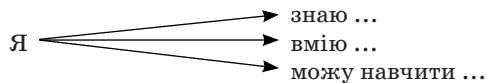
8. Робота з таблицею. Що чекає на туристів у горах?

Спільнокореневі слова	Форми слова	Синоніми
сніг	сніг	сніговій
сніжок	снігу	метелиця
сніговий	снігів	хурделиця
снігопад	снігом	завірюха
засніжений	снігами	віхола

- Вправи 6–7, с. 37.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

2. Домашнє завдання

Вправа 5, с. 37 — записати у «Щоденник вражень». Вправа 8, с. 37.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 23. СПОСТЕРІГАЄМО ЗА ЧЕРГУВАННЯМ ГОЛОСНИХ У КОРЕНЯХ СЛІВ. УТВОРЮЄМО СЛОВА ЗА ЗРАЗКОМ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*спілкування рідною мовою, уміння вчитися впродовж життя, соціальна*); розвиток уваги, мислення і мовлення, навички письма і співпраці, творчої уяви; дослідження будови слова, орфограм, пов'язаних з будовою слова; виховання ціннісного ставлення до історії свого роду, краю, де народились, бажання досліджувати мову і мовлення.

Учні: взаємодіють усно; спостерігають за чергуванням голосних у коренях слів; створюють усні повідомлення; формулюють розгорнуту відповідь на поставлене запитання; долучаються до діалогу і підтримують його на тему із життєвих ситуацій; дотримують етичних норм спілкування; взаємодіють письмово; визначають корінь слова, утворюють нові слова; взаємодіють письмово; знаходять орфограми; виконують завдання за зразком; висловлюють власні ставлення до змісту написаної інформації; дотримують правил письма.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: текст вірша Д. Білоуса, карта знань «Сьогодні на уроці».

Меседж уроку:

«Світові шедеври відкриває гідно
Мова українська — мова світова» (Дмитро Білоус).

Кольорові слова уроку: гора Буковель, курорт «Буковель», шедевр.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Усний коментар домашнього завдання

Стежка, стежечка, стежина, стеження.

Будуємо звукову модель [с т? ж? н'?).

2. Хвилинка-веселинка

Одного разу по стежинці повзла Гусениця і зустріла гусей.

— Ви хто?

— Я — Гусак. А це моя дружина — Гуска. А це діти — гусенята. А ти хто?

— Я — ваша родичка, Гусениця.

— Чи погодитесь ви з Гусеницею? (*Так/Ні/Чому?*)

— Які зі слів є спорідненими? (*Гусак, гуска, гусенята.*)

3. Хвилинка творчості

— Утворіть слова за підказками. У назві є буквосполучення (ол/іл).

1. Це тварини. Їх використовували чумаки.

2. Це речовина. Її використовують на кухні. А чумаки її возили.

Воли — віл, солі — сіль.

Визначаємо корінь.

Проблема! Які зміни відбулися у корені при зміні форми слова? (*Чергування О → І.*)

— Чи готові ви озвучити тему уроку?

— Сьогодні будемо спостерігати за чергуванням голосних звуків у коренях слів і відвідаємо ще один надзвичайно красивий куточок України. Складіть пазли, утвориться слово БУКОВЕЛЬ (*Вправа 1, с. 37*).

Вправа «Незакінчене речення»

Буковель — це...

Робота зі словами

шедевр природи (*увага — на меседж уроку!*)

4. Хвилинка каліграфії

У у О о Е е І та А а и ор ов ур ук ел ри Бу Буковель гори курорт

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Взаємодіємо усно

1) Читаємо інформацію.

Вправи 2–3, с. 38. Відповідаємо на питання Щебетунчика.
гори, гірський

Проводимо дослідження, читаємо кольорову інформацію.

Міркуюмо так! У слові *гора* корінь ГОР, у слові *гірський* — ГІР. Відбулося чергування голосних звуків [о] — [і]. Це явище називається чергуванням. Значення слова не змінюється.

2) Аналізуємо інформацію.

- Вправа 6, с. 38.

Добираємо заголовок.

— Побудуйте звукові моделі слів: *звідусіль, приїздять*.

2. Взаємодіємо письмово

- Вправа 4, с. 38 (*парна співпраця*).

3. Диктант-загадка

— Запишіть відгадки, а через риску змініть слово, щоб відбулося чергування голосних у корені.

Має ноги, а тримається підлоги.

СТІЛ — ... (*стола*)

Невидимка ходить в гаї, всі дерева кольорами прикрашає.

ОСІНЬ — ... (*осені*)

Сидить дід у кожусі, без водички миється.

КІТ — ... (*кота*)

4. Диктант-руханка

Слухаємо, упізнаємо слова, у яких є чергування голосних у корені.

Прокинулись ведмедики,

До сонця потягнулись.

Праворуч і ліворуч

Швиденько повернулись.

Проснувсь ведмідь,

До сонця потягнувся.

Покрутився, повертівся,

До землі нагнувся.

І ноги враз підстрибнули,

А ніжки походили.

Тихенько всі вмостилися

Й зарядку закінчили.

— Поясніть і замініть синонімом: *вмостилися*. (*Сіли, присіли, зайняли свої місця, набули положення сидячи*.)

5. Вправа «Пирого з секретом»

— Чи доводилося вам їсти пироги або інші страви із секретом? Коли і де?

— Як ви розумієте прислів'я «Їж пироги з грибами, тримай язик за зубами»?

— У наших пирогів однакова начинка. Чи можна сказати, що вони з одного тіста (*тобто чи є спільнокореневими*)?

-ВОД-
підводний і підвода

БІЛ-
білий і біль

СІК
сік і сікти

СИН
син і синій

— Запишіть слова БІЛЬ, ДЗВІН, ПАПІР та утворіть спільнокореневі.

Біль, болить, боляче, болячка, больовий, заболить (*чергуються О з І*).

— Як ви розумієте прислів'я «У дитини заболить пальчик, а у мами — серце»?

Дзвін, дзвінко, дзвонить (*О з І*); папір, паперовий (*Е з І*).

дзвін-ко дзво-нить па-пе-ро-вий

— Назвіть відриті та закриті склади. (*У відкритих — О, Е; у закритих — І*.)

Висновок. Голосні О, Е чергуються з І. У відкритих складах — О, Е; у закритих складах — І.

УРОК 24. СПОСТЕРІГАЄМО ЗА ЧЕРГУВАННЯМ ПРИГОЛОСНИХ У КОРЕНЯХ СЛІВ. СКЛАДАЄМО МІРКУВАННЯ НА ОСНОВІ СВІТЛИНИ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*спілкування рідною мовою, уміння вчитися впродовж життя, соціальна, інформаційна*); розвиток уваги, мислення і мовлення, навички письма і співпраці, творчої уяви; дослідження будови слова та орфограм, пов'язаних з будовою слова; виховання ціннісного ставлення до історії свого роду, краю, де народились, бажання досліджувати мову і мовлення.

Учні: взаємодіють усно; спостерігають за чергуванням приголосних *г-к-х, ж-ч-ш, з'-ц'-с'* у коренях слів; створюють усні повідомлення; долучаються до діалогу і підтримують його на тему із життєвих ситуацій; дотримують етики спілкування; взаємодіють письмово; визначають корінь слова, утворюють нові слова; знаходять орфограми, виправляють помилки; виконують завдання за зразком; висловлюють власні ставлення до змісту написаної інформації; дотримують правил письма.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: малюнок Киці, кошик з приголосними (*г, к, х, з, ц, с, ж, ч, ш*).

Меседж уроку: «Хто любить українську мову, той легко її вчить. Все, як пишеться, в ній вимовляється. Все, як пісня, у ній звучить» (*Дмитро Білоус*).

Кольорові слова уроку: місто Коломия, музей писанки.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Усний коментар домашнього завдання

- Чи виникали проблеми під час виконання домашнього завдання?
- Прочитайте меседж уроку.

2. Зустріч із давньою знайомою

Передбачення

— І у нас сьогодні Киця зі Львова. Як ви вважаєте, чому вона завітала? Ще й у кошик щось нам поклала. Перевірмо, що є у Киці. Гаджик почав перевіряти. Він заплутавсь, що й сказати.

У Киці **нога**, у пухнастої **ніжка**. На **нозі** у котусі спить мишка.

У дорослих **рука**, а у дитини **ручка**. На **руці** тихо муркоче Марушка.

У тебе є **вухо**, і у мене є **вухко**. А у **вусі** хтось муркоче.

— Киця щось сказати хоче. Зазираємо в кошик. До нас приголосні линуть.

У словах їх пошукайте, запишіть і поєднайте.

Г К Х
З' Ц' С'
Ж Ч Ш

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Проводимо дослідження (*Вправа 1, с. 39*)

Читаємо, запам'ятовуємо кольорову інформацію (*с. 40*).

Метод «Блискавка»

— Де відбулося чергування? Які звуки чергуються? Чи змінилось значення слів?

— Побудуйте звукові моделі слів *нозі, руці, вусі*. Звуки [з'] [ц'] [с'] м'які.

Згадуємо і міркуємо! Чергування — це ... (*зміна*). У математиці: якщо змінити положення доданків, то чи зміниться сума? Ні. Як трактується цей закон? (*Від перестановки доданків сума не змінюється*.) Сума — це наш корінь. У коренях споріднених слів можуть відбуватися зміни.

Висновок. Чергування може відбуватися і з голосними, і з приголосними.

2. Рухаємось по звуковій доріжці «Г-К-Х, З'-Ц'-С', Ж-Ч-Ш»

3. Рухаємось по каліграфічній стежинці

г к х з ц с ж ч ш гкх зцс жчш

4. Перевіряємо себе (*Вправа 2, с. 40*)

Добираємо спільнокореневі слова, у яких відбулося чергування.

дорога птах око

— Кому потрібна допомога, сигналізуйте.

5. Збираємо трофеї у портфоліо. Самостійна робота

1) Виправ помилки.

На руки, в очі, на подругі, у кригі, на вухі.

2) Встав пропущені букви. Познач корінь.

Плу..., плу...ок, на плу...і.

Д...м, д...му; н...м, н...му.

Лу..., лу...ок, на лу...і.

Дру...ба, дру...і, дру... .

3) Запиши пари слів.

Зразок. ВІЗ — ВОЗИ.

Віз, кінь, гусінь, муха, комаха, пасіка, пух, пасіці, коня, комасі, вози, мусі, гусені, пушок.

4) Розкрий дужки та запиши словосполучення.

Дерев'яний (столи); вірні (друг); радію (подяка); слухаю на (урок).

5) Відшукай орфограми, виправ помилки.

Я притуляюся на вусі до стовбурів дерев і слухаю. Вони гудуть, наче розмовляють. А на гілка птаха сидить. Може, це вона розмову дивер слухає.

6. Відпочиваємо на фізкультхвилинці (<https://youtu.be/kNWwid8OAVM>)

7. Взаємодіємо усно

1) Досліджуємо світлину (Вправа 3, с. 40).

— Поміркуйте, що це може бути?

2) Читаємо інформацію (Вправа 4, с. 40).

— Про що дізналися? Чи можна зіставити інформацію і світлину? Чи можете сказати, звідки походить назва міста.

Коло Мия, Коло Пруту кола мили, воду лили.

Існує думка, що річка Прут колись називалась Мий. Жителі кола (тобто колеса) мили. Так і пішло: Де колеса мили? «Коло Мия». І сьогодні це місто КОЛОМИЯ.

— Як зрозуміли? (Добираємо спільнокореневі слова.)

3) Добираємо спільнокореневі слова (Вправа 5, с. 41).

Заввишки, вись; писанка, пише.

— Позначте корінь. Які звуки чергуються?

4) Ділимося думками та/або працюємо у «Щоденнику вражень» (Вправа 6, с. 41).

— До якого свята виготовляють писанки?

— Чи доводилось вам малювати писанки?

— Як це відбувається у вашій родині?

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

Сьогодні на уроці я:

- зрозумів(ла)...
- можу пояснити...
- дізнався(лася) про...
- умію...

2. Домашнє завдання

Вправа 7, с. 41.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 25. РОЗРІЗНЯЄМО КОРЕНІ З ОДНАКОВИМ ЗВУЧАННЯМ, АЛЕ РІЗНИМ ЗНАЧЕННЯМ. ВЗАЄМОДІЄМО ПИСЬМОВО: СКЛАДАЄМО РОЗПОВІДЬ ЗА МАЛЮНКОМ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*спілкування рідною мовою, уміння вчитися впродовж життя, соціальна*); розвиток уваги, мислення і мовлення, навички письма і співпраці, творчої уяви; дослідження будови слова та орфограм, пов'язаних з будовою слова; виховання ціннісного ставлення до історії свого роду, краю, де народились, бажання досліджувати мову і мовлення.

Учні: взаємодіють усно; розрізняють корені слів з однаковим звучанням, але з різним значенням; створюють усні повідомлення; доводять аргументовано свою думку; складають усну розповідь за малюнком; долучаються до діалогу і підтримують його на тему із життєвих ситуацій; дотримують етики спілкування; взаємодіють письмово; досліджують корінь слова у словах з однаковим звучанням, але різним значенням, утворюють нові слова; знаходять орфограми, виправляють помилки; виконують завдання за зразком; будують письмову розповідь за малюнком; висловлюють власні ставлення до змісту написаної інформації; дотримують правил письма.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: карта України, виставка творів І. Франка, фото різних письменників та Івана Франка, малюнки героїв з творів І. Франка.

Меседж уроку: «Мова — це музика, думка, культура, доля народу».

Кольорові слова уроку: місто Івано-Франківськ.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Усний коментар домашнього завдання

- Назвіть корені у споріднених словах.
- Поясніть зміст прислів'їв.

2. Мотиваційна хвилинка. Прийом «Коло думок»

- Прочитайте меседж уроку. (*Мова — це музика, думка, культура, доля народу.*)
- Як ви розумієте зміст вислову?
- Сьогодні ми продовжимо подорож Україною. Нас чекає Івано-Франківщина і наступне дослідження коренів слів.

«Чи знаєте ви?»

- Звідки походить назва міста Івано-Франківськ? (*Обмін думками.*)
- Місто спочатку мало назву Станіслав і було перейменоване на честь сина українського народу Івана Франка. Мова Івана Франка — це музика, думка, культура і доля народу.

3. Каліграфічна хвилинка

М м Ів Фр франк місто Івано-Франківськ

Мова — це музика, думка, культура, доля народу.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Робота з текстом. Прийом «Відкритий мікрофон»

- Прочитайте текст. Про що дізналися?

Маляр малює природу за допомогою ліній і кольорів. А як малює поет? Поет зачаровує словами, збуджує уяву. У дитинстві мама називала **малого** Івася Мироном. **Малий** Мирон частенько блукав у лісі, розмовляючи з деревами та птахами. Жив у далекої родички, яка **мала** свою столярню. Перші уроки української мови йому давав дядько.

- Випишіть виділені слова, позначте корінь. (*Маляр, малює, малого, малий, мала.*) Чи погоджуєтесь ви, що всі слова є спільнокореневими? Як довести, що слова *маляр* і *малий* не спільнокореневі?

Міркування! Слова *маляр* і *малий* мають спільні корені, але різне значення. *Маляр* — людина, яка малює. *Малий* — людина, яка має юний вік, тобто є дитиною.

Висновок. Якщо слова мають співзвучний корінь, але різне значення, то вони не є спільнокореневими.

- Ми допомогли Гаджикові (*Вправа 1, с. 41*)! Перевірмо свої міркування.

2. Вправа «Фотоапарат»

«Фотографуємо» очима кольорову інформацію напам'ять (с. 42) і закидаємо її у свій комп'ютер. Заплющили очі, перевірили, чи інформація на місці. Прошепотіли одне одному на вушко. Промовили подумки, а потім уголос.

3. Взаємодіємо усно

1) Відгадуємо загадку Читалочки.

— Чи погодитесь ви, що малий Мирон і Іван Франко — це одна і та сама людина?

2) Читаємо, перебудовуємо речення на форму запитань. Парна співпраця.

— На чю честь названо місто? Якого року воно отримало таку назву? Яку назву мало місто спочатку?

3) Беремо інтерв'ю в однокласників.

— Де народився Іван Франко? Які твори для дітей написав? Які твори читали?

Гра

— Упізнайте з-поміж світлин І. Франка героїв його творів.

УВАГА! Виставка творів І. Франка — в осередку читання.

— Чи є у вашій домашній бібліотечці твори Івана Франка?

4) Шукаємо споріднені слова до слова МІСТО (усно) (Вправи 3–5, с. 42).

4. Взаємодіємо письмово

1) Шукаємо «зайві» слова. Колективна робота (Вправа 2, с. 42).

— Допоможіть Родзинці знайти «зайві» слова, позначте корінь.

2) Кероване списування (Вправа 6, с. 42).

Позначаємо корінь у словах МІСТО і МІСТОК. Пояснюємо розбіжності. Записуємо спільнокореневі слова.

Будуємо звукову модель слова *озеро*. Пояснюємо орфограми. Добираємо спільнокореневі слова.

Випишуємо слова ОСТРІВ — ОСТРОВА.

— Що відбулося у коренях?

Повторюємо: які звуки можуть чергуватися і як?

Хвилинка відпочинку

3) Збираємо трофеї у портфоліо. Індивідуальна робота (Вправа 8, с. 43).

Випишуємо виділені споріднені слова, позначаємо корінь.

Літо, літечком, відлітує.

4) Працюємо у «Щоденнику вражень». Робота в групах (Вправа 7, с. 43).

Розглядаємо світлинку із зображенням міського озера і складаємо речення.

Варіанти: кожна група отримує свою світлинку із зображенням куточків Івано-Франківська і складає три-чотири речення.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

— Які секрети слів сьогодні дізналися?

— Як не потрапити «у пастку» під час добирання спільнокореневих слів та визначення кореня?

Узагальнюємо: існують співзвучні корені у словах, які не є спільнокореневими!

2. Домашнє завдання

Вправа 9, с. 43. Записати споріднені слова, позначити корінь, скласти речення.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 26. ВИЗНАЧАЄМО ЗАКІНЧЕННЯ У СЛОВАХ. СКЛАДАЄМО ТЕКСТ НА ОСНОВІ ВЛАСНИХ СПОСТЕРЕЖЕНЬ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*спілкування рідною мовою, уміння вчитися впродовж життя, соціальна, природнича*); розвиток уваги, мислення і мовлення, навички письма і співпраці, творчої уяви; дослідження будови слова та орфограм пов'язаних, з будовою слова; виховання ціннісного ставлення до історії свого роду, краю, де народились, до України, бажання досліджувати мову і мовлення.

Учні: взаємодіють усно; визначають закінчення; створюють усні повідомлення; складають текст на основі власних спостережень; висловлюють власні думки з приводу почутого; долучаються до діалогу і підтримують його на тему із життєвих ситуацій; користуються формулами мовленнєвого етикету (*звертання*); взаємодіють письмово; досліджують змінну частину слова; знаходять орфограми, виправляють помилки; виконують завдання за зразком; висловлюють власні ставлення до змісту написаної інформації; дотримують правил письма.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: картки для індивідуальної роботи, малюнок горобини, цеглинки, карта України, світлини Чернівців.

Меседж уроку:

«Мати-Україно, ти одна у нас!
Ниви і діброви, і садів окрас» (*Микола Сингаївський*).

Кольорові слова уроку: Мати-Україно, місто Чернівці, чернівчани, Буковина.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Вступне повторення. Індивідуальна робота

Завдання: підкреслити в тексті слова, у яких у разі зміни слова в корені відбулося чергування приголосних/голосних.

ЗАЙЧИК І ГОРОБИНА

(Казка)

Засипали сніги землю. Нема чого їсти Зайчикові. Побачив Зайчик червоні ягоди **на горобині**. Бігає кругом дерева, а ягоди високо. Просить Зайчик:

— Дай мені, **Горобино**, одне ґроно ягідок.

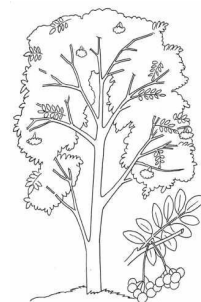
А **Горобина** говорить: — Попроси Вітра, він відірве.

Попросив Зайчик Вітра. Прилетів Вітер, гойдає, трусить **Горобину**. Відірвалось ґроно червоних ягід, впало на сніжок. Їсть зайчик ягоди, дякує Вітрові. Дякує і **Горобині**. Вирішив Зайчик поблизу **Горобини** жити і з **Горобиною** дружити.

Продовжуємо речення. У коренях слів при їх зміні відбувається чергування ... і ...

2. Мотиваційна хвилинка

горобина
горобини
горобині
горобину
горобиною
на горобині
горобино

— Уявімо, що наша горобина — це слово. Розгляньте малюнок горобини. Горобина, як і будь-який предмет, має свою будову. Назвіть її частини: корінь, стовбур, гілки, листя, квіти і плоди. Які частини є постійними? Які можуть змінюватись? Коли і які зміни відбуваються у дерева? (*Восени жовтіє листя, відцвітають квіти, з'являються плоди; взимку дерево безлисте.*)

— Продовжуйте: *Якщо ... , то ... (Прийом «Відстрочена відгадка».)*

— Якщо у горобини є змінна частина (*листя, квіти, плоди*), то у слова також є змінна частина.

— Розгляньте таблицю. Про що дізналися? Яка частина слова є постійною, а яка — змінною?

— Зверніть увагу на місце змінної частини.

І ця частина — КІНЗАЧЕННЯ.

Працюємо з цеглинками. Прочитуємо таблицю, будуємо уявну фігуру.

— Цеглинки закінчилися, а слово залишилось. Коли ми вживаємо таку форму слова? Промовте це слово з інтонацією, ніби кличете: ГО-РО-БИ-НО-О-О-О. Це слово-звертання!

Ланцюгова реакція! Звернулись одне до одного: Олено, Максиме...

Не Олена, а Олено! Не Максим, а Максиме!

Прочитуємо слова вдруге і будуємо іншу фігуру.

— Що у нас було постійним, а що — змінювалось? (*Слова були постійними, а фігурки з цеглинок змінювались.*)

Інтрига! Що у людини є постійним, а що змінюється щоденно? (*Одяг.*) А в зайчика? (*Хутро.*)

— Перевірмо свої міркування.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Проводимо повторне дослідження

«Фотографуємо» очима кольорову інформацію напам'ять (с. 43) і закидаємо її у свій комп'ютер. Заплющили очі, перевірили, чи інформація на місці. Прошепотіли одне одному на вушко. Мовили по думки, а потім уголос.

Застосовуємо знання (*Вправа 1, с. 43*). Випишуємо виділені слова, позначаємо закінчення.

Мишк[а], мишк[и], мишк[у].

Висновок. Щоб визначити закінчення, необхідно змінити слово.

2. Взаємодіємо усно

— Подорожуємо разом із друзями далі Україною.

1) *Дивуй! Складаємо меседж уроку, вживаючи звертання Україно.*

Україно, краю рідний!
Ти один такий на світі.
Мови й слова дзвін чарівний.
Тут живуть щасливі діти.

— Прочитайте звертання до України Миколи Сингаївського.

Мати-Україно, ти одна у нас!
Ниви і діброви, і садів окрас...

2) *Керований діалог (світлини міста Чернівці).*

— Ниви і діброви та садів окрас зустріли наших друзів у Чернівцях. Які відомості про місто може підказати карта України?

Будуємо розповідь на основі світлин.

Чернівці — перлина Буковини. «Маленький Париж» — так часто називають місто мандрівники. Ботанічний сад — мальовничий куточок і гордість чернівчан. Квітуча сакура та казкові магнолії — краса неймовірна. Чернівці — це місто, де тротуари підмітали букетами троянд...

3. Взаємодіємо письмово

— Продовжуємо дізнаватися про Чернівецький край!

1) *Каліграфічно записуємо.*

Ч ч Че Ма Ук че Чернівці чернівчани Буковина Мати-Україно

2) *Визначаємо закінчення. Колективна співпраця.*

- Вправа 2, с. 44.

Міст[и], міст[і], міст[а], міст[ом].

3) *Коментоване вибіркове письмо.*

— Як визначити закінчення?

— Щоб визначити закінчення у словосполученні *театральна площа*, слід змінити іменник (*є — нема, або один — багато*) і, відповідно, його ознаку — прикметник.

- Вправа 3, с. 44.

Є Театральн[а] площ[а] — НЕМА театральн[ої] площ[і]

одна площа — дві площі — багато площ

- Яке улюблене місце мешканців Чернівців?
- Чим приваблює площа гостей і жителів міста?
- Що є родзинкою чернівчан?

4. Відпочиваємо, рухаємось, виконуємо кінезіологічні вправи

- «Вухо — ніс».

Лівою рукою взятися за кінчик носа, а правою рукою — за протилежне вухо. Одночасно відпустити вухо і ніс, плеснути в долоні, змінити положення рук «з точністю до навпаки».

- «Велосипед».

Вправу виконують у парах. Стати одне навпроти одного, торкнутися долонями долонь партнера. Здійснювати рухи, аналогічні тим, що виконують ноги під час їзди на велосипеді.

- «Поплескали — погладили».

Вправу виконують у парах. Одну долоню покласти на плече партнера, другу — йому на голову. Необхідно одночасно гладити партнера по голові та поплескувати його по плечу. Спочатку можна відпрацювати рух рук на собі: одночасно однією рукою гладити себе по голові, а другою плескати по животу.

5. Складаємо текст на основі власних спостережень

- Вправи 4–5, с. 44.

Друзі побували у Чернівцях. Це дуже красиве місто. Місто троянд і казкових магнолій. Вони побачили багато старовинних будинків, побували на Театральній площі. У місті є будинки-близнюки і будинок, схожий на корабель. Про нього існує легенда.

Далі учні списують другий абзац, розкриваючи дужки, виділяють закінчення.

- Яка роль закінчень?
- Що було б, якби закінчення були незмінними? Як збіднів би текст у цілому?
- Більш детально ми про призначення закінчень дізнаємося наступного уроку.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

- Які емоції переважали?
- Коли було складно/легко?
- Що вдавалося, над чим варто ще попрацювати?
- Чи складно було працювати із закінченнями?
- Чи важлива їхня роль?
- Про що необхідно пам'ятати, записуючи слова? (*Не губити закінчень — вони важливі!*)
- Про що потрібно пам'ятати, читаючи слова? (*Не «ковтати» закінчень — вони важливі!*)
- Розкладіть цеглинки горизонтально. Охопіть оком краї. Це ваш кут зору. Дивимось одночасно на початок слова і закінчення. Прочитуємо слово правильно. І так слід постійно читати.

2. Домашнє завдання

Вправа 7, с. 45.

Вправа 6, с. 45. Виконати у «Щоденнику вражень».

Скласти 3–4 речення про найкращі куточки у нашому місті/селі.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 27. СПОСТЕРІГАЄМО ЗА ПРИЗНАЧЕННЯМ ЗАКІНЧЕНЬ У МОВЛЕННІ. УТВОРЮЄМО СПОЛУЧЕННЯ СЛІВ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*спілкування рідною мовою, уміння вчитися впродовж життя, соціальна, здоров'язбережувальна*); розвиток уваги, мислення і мовлення, навички письма і співпраці, творчої уяви; дослідження будови слова та орфограм, пов'язаних з будовою слова; виховання ціннісного ставлення до історії свого роду, краю, де народились, бажання досліджувати мову і мовлення.

Учні: взаємодіють усно; визначають закінчення; спостерігають за призначенням закінчень у мовленні; утворюють словосполучення; створюють усні повідомлення; долучаються до діалогу і підтримують його на тему із життєвих ситуацій; дотримують етичних норм спілкування; взаємодіють письмово; досліджують сполучення слів; знаходять орфограми, виправляють помилки; виконують завдання за зразком; висловлюють власні ставлення до змісту написаної інформації; дотримують правил письма.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: світлини Чернівецького університету.

Меседж уроку:

«Мандруй Україною, край свій вивчай!
Про все, що не знаєш читай і питай.
Мандруй із підручником, і з рідним словом,
Вивчай і вдосконалюй рідну мову!».

Кольорові слова уроку: Чернівецький університет, зв'язковий.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. «Крісло автора»

Учні презентують розповіді про найкращі куточки своєї місцевості.

2. Усний коментар домашнього завдання

- Зачитайте складені речення.
- Який синонім до слова *подорожувати*?
- Прочитайте текст. Виправте помилки.
- Як ви розумієте зміст? Як можна мандрувати Україною?
- Яка частина слова допомогла зв'язати речення за змістом?
- Позначте закінчення у підкреслених словах.

Мандруй Україною, край свій вивчати!
Про все, що не знаєш, читати і питати.
Мандруй із підручником, і з рідне слово
Вивчай і вдосконалюй рідна мова!

вивчай
читай і питай
рідним словом
рідну мову

— Сьогодні ми мандруємо Чернівцями, знайомимось з цікавими місцями міста, відгадуємо загадку Родзинки і продовжуємо спостерігати за призначенням закінчень у мовленні.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Керований діалог «Чи люблять руки чистоту?»

Руки вгору підняли, пальчики свої знайшли.
По порядку називаєм, їх призначення вивчаєм.

— Як руки/пальці допомагають людині? Чи люблять руки чистоту?

Це цікаво!

Кожен із п'яти пальців руки має свою назву.

Великий — наші предки називали *палюх, пучак, бецман*. Рекордсмен у мові жестів. У Стародавньому Римі, під час змагань гладіаторів, великий палець вирішував долю переможеного: піднятий угору — помилування, опущений додолу — страта.

Вказівний (вказівець). Указує на щось чи на когось. У давні часи його називали *перст* — «одинокий» (про самотню людину так і кажуть: «Один (одна), як перст»). Погрожують комусь саме вказівним пальцем. Притулений до вуст, він означає мовчання.

Середній. Він найдовший і розміщений посередині, найсором'язливіший з-поміж усіх, адже історій про нього майже не існує.

Безіменний (підмізинний, примізинний) — це палець перед мізинцем. Існує повір'я, що від безіменного пальця лівої руки йде вена просто до серця. Тому єгиптяни та римляни носили обідець на лівій руці. А в східній медицині підмізинним пальцем розміщували ліки. На Поліссі його називають *кризениць*.

Мізинець (мізинок). Найкоротший. У давнину це був символ мізерності, малої кількості. Тому вислови «з мізинець, на мізинець» свідчать про малий розмір когось, чогось, малу частину чогось, а про чийсь нікчемність кажуть, що «той мізинного не вартий». Мізинець, особливо лівий (*ближчий до серця*), вважають провідником у внутрішній світ людини. Якщо мали намір дізнатися про когось усю правду, брали сонного за мізинець лівої руки і запитували все, що хотіли.

2. Взаємодіємо усно/робота із загадкою

— Закінчення, як і мізинчик на руці, завершує слово. Спробуйте уявити, що на ваших руках мізинчик зник?! (*Висловлювання учнів.*)

- Вправа 1, с. 45.

Читаємо віршик і запам'ятовуємо кольорову інформацію.

«Фотографуємо» очима кольорову інформацію напам'ять (с. 45) і закидаємо її у свій комп'ютер. Заплющили очі, перевірили, чи інформація на місці. Прошепотіли одне одному на вушко. Промовили подумки, а потім уголос.

3. Каліграфічна хвилинка

З з за зв'яз закінчення зв'язок зв'язує зв'язковий

4. Взаємодіємо письмово

1) *Утворюємо речення (Вправа 2, с. 45).*

2) *Досліджуємо текст (Вправа 3, с. 46).*

— Що найбільше сподобалось Гаджикові у Чернівцях? Що вразило? Університет — це ...

Списуємо і вставляємо закінчення. Які слова підказували?

Кольоровим мармуром

Китайським шовком

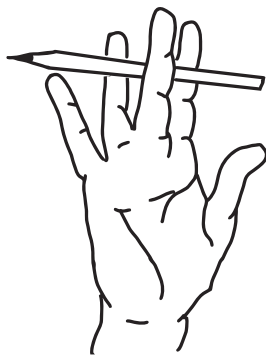
Великими дзеркалами

Коштовним паркетом

Добираємо антонім до слова *великими*.

Добираємо синонім до слова *коштовним*.

Відпочиваємо і робимо пальчикову гімнастику.

Олівець в руці катаю,
Поміж пальчиків кручу.
Неодмінно кожен палець
Будь слухняним я навчу.

3) *Досліджуємо слово «парк».*

Парк — великий сад або гай для прогулянок з алеями, квітами, зонами відпочинку та розваг.

Парк — місце стоянки та ремонту автомобілів; автомобільний парк; авіаційний парк.

Синоніми: *парк, сквер, лісопарк, сад*/Вдень грала музика в саду міському (*Ліся Українка*).

УРОК 30. ВИЗНАЧАЄМО ОСНОВУ СЛОВА. ВЧИМОСЯ ПРАВИЛЬНО СТАВИТИ ЗАПИТАННЯ І ВІДПОВІДАТИ НА НИХ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*спілкування рідною мовою, уміння вчитися впродовж життя, соціальна*); розвиток уваги, мислення і мовлення, навички письма і співпраці, творчої уяви; дослідження будови слова та орфограм пов'язаних з будовою слова; виховання почуття відповідальності, бажання досліджувати мову і мовлення.

Учні: взаємодіють усно; визначають основу слова; виділяють закінчення; утворюють словосполучення; ставлять запитання і відповідають на них; створюють усні повідомлення; долучаються до діалогу і підтримують його на тему із життєвих ситуацій; дотримують етичних норм спілкування; взаємодіють письмово; досліджують сполучення слів, основу слова; виконують завдання за зразком; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої та написаної інформації; дотримують правил письма.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: цеглинки, світлина Леоніда Каденюка, бюлетень «Проголосуй».

Меседж уроку: «Добро і краса — основа життя на землі. А життя починається з мрії».

Кольорові слова уроку: основа слова.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Усний коментар домашнього завдання

— Чи виникали проблеми під час виконання завдання?

— Поясніть значення слів.

Ратуша — назва органу самоврядування; ратуша — споруда, будинок.

— Яка архітектурна особливість таких будинків? (*Будинок з вежею*.)

Опівдні — середина дня, коли сонце в zenіті, в ополудні (о 12 год дня).

Сьогодні у нас урок запитань
??? ставимо і відповідаємо

2. Вправа «Вежа»

Будуємо з цеглинок вежу і повторюємо інформацію про корінь та закінчення.

Слова *добро, краса, життя* записані на дошці.

1-ша	визначаємо корінь	ДОБР	КРАС	ЖИТ'
2-га	позначаємо закінчення	-О	-А	-Я
3-тя	складаємо словосполучення	твори добро	цінуй красу	люби життя (<i>або інші</i>)
4-та	будуємо речення	Добро і краса — це життя.		
5-та	поширюємо речення, вводимо слово <i>основа</i>	Добро і краса — це основа життя.		

Інтрига! А що в світі має основу? А чи має основу слово? («*Коло думок*».)

6-та продовжуємо думку А життя починається з ...

— А яку відповідь на наше запитання дали б ...

(на дошку — фото і напис) «Життя людини повинне починатися з мрії» (*Леонід Каденюк*).

— Чи любите ви мріяти?

3. Мовленнєва розминка «Я, ти, він, вона, ми, ви, всі, разом» з рухами рук

Я мрію. Ти мрієш. Він мріє. Вона мріє. Ми мріємо. Ви мрієте. Всі мріють. Разом мріємо.

4. Каліграфічна хвилинка

Я Ю Є Ї я ю є ї мрія мрію мріє мрії

5. Будуємо звукову модель слова

Мрії [м р' і й і], позначаємо закінчення [і].

Усе, що без закінчення, це — ОСНОВА СЛОВА.

(Пригадайте горобину: стовбур, корінь, гілки — це основа.)

6. Вправа «Упізнай основу слова»

Мрійливий, замріяний, прекрасна, красуня, найдобріша, подобрішає.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Ставимо запитання Леоніду Каденюку

— Чому життя людини повинне починатися із мрії? Відповідь — у вправі 1 (с. 47).

2. Ставимо запитання вчителіві

- Вправа 2.
— Як позначається основа слова? (Кольорова підказка у підручнику на с. 47.)
- Вправа 3, с. 47.
Випишуємо виділені слова, позначаємо основу: людин**[и]**, людин**[і]**, людин**[а]**.

3. Відповідаємо на запитання Щебетунчика

- Вправа 4, с. 48.

4. Запитуємо і відповідаємо. Парна співпраця

- Вправа 5, с. 48.

Де народився Леонід Каденюк? Леонід Каденюк народився в селі Клішківці Чернівецької ...

Ким хотів стати з дитинства? З дитинства хотів стати космонавтом.

Що робив Леонід Каденюк для досягнення своєї мрії? Для досягнення своєї мрії Леонід Каденюк наполегливо...

Чи здійснилася мрія? І мрія здійснилася.

Ким став Леонід Каденюк? Леонід Каденюк став першим українським космонавтом.

— Яку особливість ви помітили у запитаннях і відповідях?

— Яких космонавтів ви ще знаєте? (Вправа 7, с. 48.)

5. Показуємо і повторюємо

Рухливі вправи для відпочинку за бажанням дітей.

6. Вправа «Тиша: знаю, вмію, сам зроблю» (Вправа 6, с. 48)

7. Вправа «Хочу сказати» (Вправа 8, с. 48)

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

— Чи складно було визначати основу слова?

— Що легше: ставити запитання чи відповідати на них?

— Так і в житті: завжди складніше відповідати за дії, які вчинив! Будьте обачними!

— Узагальнимо урок запитань і відповідей меседжем. Запишіть його у «Щоденник вражень».

Добро і краса — це основа життя. А життя починається з мрії. Я мрію...

— Це буде початок вашої розповіді, а про свою мрію запишете вдома. (Вправа 9, с. 48.)

2. Домашнє завдання

Вправа 10, с. 48. Списати текст, позначити закінчення й основу у виділених словах.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 31. РОЗРІЗНЯЄМО СПІЛЬНОКОРЕНЕВІ СЛОВА І РІЗНІ ФОРМИ ОДНОГО СЛОВА. СКЛАДАЄМО РОЗПОВІДЬ ЗА ПОДАНИМИ ЗАПИТАННЯМИ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*спілкування рідною мовою, уміння вчитися впродовж життя, історична, громадянська*); розвиток уваги, мислення і мовлення; навички письма і співпраці, творчої уяви; дослідження будови слова та орфограм пов'язаних з будовою слова; виховання ціннісного ставлення до історії та історичних пам'яток, бажання зберігати і примножувати матеріальні та духовні багатства своєї Батьківщини, досліджувати мову і мовлення.

Учні: взаємодіють усно; розрізняють спільнокореневі слова і різні форми одного слова; виділяють закінчення, основу; складають розповідь за поданими запитаннями; створюють усні повідомлення; долучаються до діалогу і підтримують його на тему із життєвих ситуацій; дотримують етичних норм спілкування; взаємодіють письмово; досліджують способи утворення різних форм слів; виконують завдання за зразком; будують текст-розповідь, аналізують та коригують створений текст; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої/написаної інформації; дотримують правил і норм письма.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: світлини замків України.

Меседж уроку: «Історія — наші корені. Без них неможливе життя сьогодні та в майбутньому» (М. Амосов).

Кольорові слова уроку: ЗАмок, замОк; Хотинський замок; місто Хотин.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Усний коментар домашнього завдання

«Крісло автора». Розповідаємо про свою мрію

— Чому Чернівецьку область називають Буковиною?

— Прочитайте меседж уроку. Про які корені говорить автор?

2. Диктант

Історія — наші корені. Без них неможливе життя сьогодні та в майбутньому. Україна пишається своєю історичною спадщиною. Український народ цінує та охороняє архітектурні шедеври минулого. Це казкові замки, величезні палаці, неприступні фортеці.

УВАГА! У класі оформлено виставку фортець і замків України.

Пояснити: *архітектурні шедеври*.

Завдання: в останньому реченні підкреслити у словах основу та закінчення.

Казков^і замк^и, величезн^і палац^и, неприступн^і фортец^і.

— Як визначали основу та закінчення?

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Взаємодіємо усно

1) *Робота з текстом (Вправа 1, с. 49).*

Секретне слово
ЗАМОК

— Що будували? Хто будував? Навіщо будували? Як?

— Знайдіть з-поміж світлин замки, про які йдеться у вправі. Розгляньте їхню архітектуру. Поясність значення виділених слів: *предки, замки, мури, вежі, бійниці*.

Називаємо закінчення у виділених словах.

— Який спосіб зміни слова допоміг?

— Усі слова стоять у множині. Змінюємо за кількістю: багато — один. У яких словах закінчення нульове?

— Який секрет має слово ЗАМОК? (Різне значення.) Що вплинуло на значення? (Наголос.)

2) *Читаємо мовчки повідомлення Гаджика (Вправа 6, с. 50). Парна співпраця.*

Запитуємо і відповідаємо (*один учень ставить запитання, інший відповідає*).

2. Каліграфічна хвилинка

X x Hx Xo xo місто Хотин Хотинський замок

3. Досліджуємо слова

- Вправа 2, с. 49.

Позначаємо закінчення: ЗАМК[И], ЗАМК[ІВ], ЗАМК[АМИ], у ЗАМК[АХ].

— Який спосіб зміни слова допоміг? (За питанням.)

(що?) зАмки (чого?) зАмків (чим?) зАмками (у чому?) у зАмках

- Вправа 3, с. 49.

Змінюємо слова за зразком.

Вежа — вежі бійниця — бійниці мур — мури

— Який спосіб зміни слова допоміг? (За кількістю: один — багато.)

- Вправа 4, с. 49.

Позначаємо корінь.

земля, земляний, земляки.

— Як називаються такі слова?

— Що змінилось: форма чи значення?

- Вправа 5, с. 50.

Змінюємо форму і добираємо спільнокореневе слово.

Оборона, оборону, оборонний; ворог, ворогу, ворожий; перемога, перемогу, переможний.

Міркуємо: слова *оборона* і *оборону* різні за формою; слово *оборонний* спільнокореневе.

Позначаємо корінь.

— Що відбулося у коренях? (Чергування приголосних г — ж.)

Позначаємо закінчення.

— Який ще існує спосіб зміни слова для визначення закінчення?

— Зверніть увагу на слова: *непрístupний, непрístupна, непрístupне*.

— Складіть словосполучення: *непрístupний берег, непрístupна фортеця, непрístupне місце (мій, моя, моє)*.

Висновок. Слова *непрístupний, непрístupна, непрístupне* різні за формою, тому що у них різні закінчення.

— Що означає змінити форму слова? (Змінити його закінчення.)

«Фотографуємо» очима кольорову інформацію напам'ять на с. 49 і закидаємо її у свій комп'ютер. Заплющили очі, перевірили, чи інформація на місці. Прошепотіли одне одному на вушко. Промовили подумки, а потім уголос.

Висновок. Щоб визначити закінчення, необхідно змінити не значення слова, а форму, поставивши питання, або порівняти за кількістю.

4. Відпочиваємо

5. Творча робота. Працюємо самостійно

Складаємо розповідь за поданими запитаннями (Вправа 7, с. 50).

Пам'ятаємо! Відповідь починати словом, яким закінчується запитання!

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

— Які компетентності ми сьогодні розвинули? (Змінювали форму слова, ..., ..., ...)

— Про які історичні будівлі дізнались? Які замки хотілося б відвідати?

— Яке ваше ставлення до архітектурних шедеврів минулого?

2. Домашнє завдання

Вправа 8, с. 50.

Записати у «Щоденнику вражень» про історичні пам'ятки, які є у місті/селі/селищі.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 32. ВИЗНАЧАЄМО ПРЕФІКС У СЛОВАХ. АНАЛІЗУЄМО РОЛЬ ПРЕФІКСІВ У СЛОВАХ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*спілкування рідною мовою, уміння вчитися впродовж життя, соціальна, історична*); розвиток уваги, мислення і мовлення, навички письма і співпраці, творчої уяви; дослідження будови слова, орфограм, пов'язаних з будовою слова; виховання відповідальності, ціннісного ставлення до історії та історичних пам'яток, бажання зберігати і примножувати матеріальні та духовні багатства своєї Батьківщини, досліджувати мову і мовлення;

Учні: взаємодіють усно; пояснюють роль префіксів у словах; виділяють закінчення, основу, корінь, префікс; створюють усні/письмові повідомлення; долучаються до діалогу і підтримують його на тему із життєвих ситуацій; дотримують правил етикету, етики спілкування; взаємодіють письмово; аналізують слово і позначають префікс; виконують завдання за зразком; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої/написаної інформації; дотримують правил та норм письма.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: світлини Кам'янець-Подільського, плакат зі словами (*таблиця*).

Меседж уроку: «Золоті руки майстрів минулого залишили нам у спадщину красномовних свідків. Вони розповідають нам славетну історію».

Кольорові слова уроку: Кам'янець-Подільський, Кам'янецька фортеця, кам'ячани, префікс.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Усний коментар домашнього завдання

- Зачитайте утворені словосполучення. Назвіть закінчення.
- Отже, наші друзі відвідали Хотин, побували в Хотинському замку, повернулися із замку і залишили вам дивний лист. Я заплуталась. Допоможете?

2. Інтрига!

Спочатку ми поїхали по, потім доїхали до, тоді від'їхали від, далі заїхали за, в'їхали в До нас під'їхали кам'ячани, над'їхала Ми виїхали і переїхали до Довго їхали і нарешті приїхали. Куди ми приїхали?

- Про що підказують виділені слова? У якому реченні захована підказка?

Спочатку ми поїхали по ґрунтовій дорозі, потім доїхали до шосе, тоді від'їхали від траси, далі заїхали за місто, в'їхали в калюжу і загрузли. До нас під'їхали кам'ячани, над'їхала рятувальна служба. Ми виїхали і переїхали до міста. Довго їхали і нарешті приїхали. Куди ми приїхали?

Повторення! Вставте пропущені букви.

Наші друзі приїхали у К..м'..н..ць-П..д..льськ..й.

- Порухайтесь по каліграфічній стежинці та правильно запишемо назву міста і його жителів та повторимо, коли пишемо апостроф.

'я 'ю 'є 'ї м'я в'ї д'ї Кам'янець-Подільський кам'ячани

- Назвіть м'які приголосні звуки, можливі орфограми.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Працюємо з таблицею

- Прочитайте слова в таблиці вголос.

поїхали	над'їхала
доїхали	виїхали
від'їхали	переїхали
заїхали	їхали
в'їхали	приїхали
під'їхали	

- Яку особливість помітили? Чи про одну особу йдеться?
 - Як змінити форму, щоб дослідити закінчення?
 - Позначте закінчення. (*Позначають червоним маркером.*)
 - Як утворились слова? Які орфограми?
 - Яка спільна частина, корінь?
 - Як позначимо основу слова? (*Позначають синім маркером.*)
 - Прочитайте у всіх словах частини, що стоять перед коренем.
 - Можливо, хтось знає назву цієї частини? Як би ви її назвали? (*Прийом «Дивуй!».*)
 - Її вже назвали мовознавці. Це ПРЕФІКС (*показати, як позначається*).
- Завдання учням:* подумати і дати визначення «Префікс — це...».

2. Проводимо повторне дослідження, перевіряємо власні міркування

- Вправи 1–2, с. 51 (*з коментуванням*).
 - Вправа «Фотоапарат» (*запам'ятовуємо кольорову інформацію*).
- Висновок.* Яка роль префіксів у слові? Важливі/неважливі? Чому?

3. Вправа «Тиша: знаю, вмію, сам пишу»

Вправа 3, с. 51.

4. Відпочиваємо

Дружно вийшли із-за парт, у колону стали.
 Станьте вільно, щоб одне одному не заважали.
 Руки в боки і присіли, чеberяємо вперед.
 Встали. Руки в боки, вихиляси показали.
 Ліва, права, раз і два, колупалочка нова.
 (*Ногу — на носок; ногу — на каблук.*)
 Руки в боки знов присіли, чеberяємо назад.
 Встали. Трохи пострибали.
 Тихо, легко, на носочках. (*Уявили себе в бочках.*)
 В парі з сусідом — м'ячем пограли.
 («М'яч» *присідає, інший торкає його рукою. «М'яч» підстрибує.*)
 Зупинились, одне на одного подивились.
 Обнялися, покрутилися і за парти тихо вмостились.
 На вушко одне одному приємні слова прошепотіли.
 Налаштували думку, щоб завдання виконувати уміло.

5. Взаємодіємо усно. Колективна робота

- 1) *Робота з текстом/читаємо (Вправа 4, с. 51).*
 - 2) *Аналізуємо зміст і виконуємо завдання Читалочки (Вправа 5, с. 52).*
- Колодязь, криниця.

6. Руханка-гра «Я — префікс, ти — корінь, шукаємо закінчення»

Учні рухаються в довільній формі. (*Сигнал.*)
 Школярі в парі вирішують, хто з них «префікс», хто — «корінь», рухаються довільно. (*Сигнал.*)
 Учні знаходять свою пару і швидко беруть за руку третього: «префікс» стає першим, «корінь» — другим, тоді — «закінчення». Гра триває.

7. Вправа «Дружні перегони». Парна співпраця

- Вправа 7, с. 52.
- Хто швидше випише шість слів з префіксами?
- Коротка бесіда за змістом та перевірка роботи.
- Налякала* — ляк, переляк, лякати.
Відвести — вести, веде, довести.
Приклав — класти, кладе, виклав.
Заворожила — ворожила, ворожка.
Запитав — питав, розпитав, питає.
Повернув — відвернув, розвернув, вернув.

УРОК 33. УТВОРЮЄМО СЛОВА ЗА ДОПОМОГОЮ ПРЕФІКСІВ. СТВОРЮЄМО РЕКЛАМУ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*спілкування рідною мовою, уміння вчитися впродовж життя, соціальна*); розвиток уваги, мислення і мовлення, навички письма і співпраці, творчої уяви; дослідження будови слова та орфограм, пов'язаних з будовою слова; виховання ціннісного ставлення до історії та історичних пам'яток, бажання зберігати і примножувати матеріальні та духовні багатства своєї Батьківщини, досліджувати мову і мовлення.

Учні: взаємодіють усно; утворюють слова за допомогою префіксів; виділяють закінчення, основу, корінь, префікс; створюють усні/письмові повідомлення; визначають тему і мету усного повідомлення; вибирають інформацію з почутого з певною метою; долучаються до діалогу і підтримують його на тему із життєвих ситуацій; дотримують норм спілкування; взаємодіють письмово; аналізують слово і позначають префікс; виконують завдання за зразком; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої/написаної інформації; дотримують правил письма.

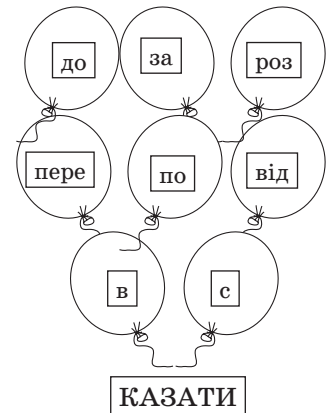
Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: кольорові повітряні кульки.

Меседж уроку: «Знання, вміння і бажання — це крила, які допомагають людині піднятися і досягти успіху».

Кольорові слова уроку: словотворення, повітроплавання.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Мотиваційна гра-розминка «Повітряна куля»

— Утворіть слова за допомогою префіксів до слова **КАЗАТИ**.

Проблема

«Префікс — словотворча частина слова» (*ТАК/НІ*).

Це цікаво!

В українській мові існує понад сто префіксів. А в китайській мові префіксів узагалі немає!

2. Гра «Чарівна кулька»

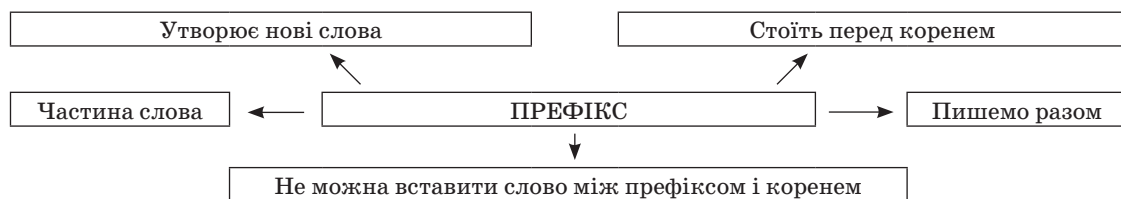
Кожен учень отримує кульку з кольорового паперу, на якій написано префікси і задане слово. У вчителя в руках — кулька, за сигналом повітря з неї випускається, а учні за цей час мають утворити якомога більше слів.

Утворити усно слова за допомогою префіксів *до, на, з, с, в, від, за, об, під, при, ви* від слів: *писали, летіли, читали, ходити, біг, ніс, чув, був*; з одним зі слів записати речення.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Парні перегони/самостійне застосування знань

- Вправа 3, с. 53. Прийом «Асоціативний куц».

— Хто більше утворить і запише слів з префіксом *пере-*?

Учні утворюють слова, позначають відомі частини слова.

2. Досліджуємо рекламний щит

Чи вірите ви?

Без крил можна літати!

Що таке повітроплавання? Це один із варіантів утілення давньої мрії людини про політ. Це можливість «повисіти» між небом і землею, застигнути у просторі, подивитися зверху на земну метушню, на певний час почуватися абсолютно вільним і водночас залежним від вітру. Полетіли на повітряній кулі! (https://vidviday.ua/blog/polit_kuli/)

— Політ на повітряній кулі в Кам'янець-Подільському — це вир сильних емоцій та романтики.

- Утворіть напрямок польоту з допомогою префіксів (Вправа 4, с. 53).
... *xid* або ... *xid*
... *verx* або ... *niz*
- Допоможіть Щебетунчику відновити програму польотів (Вправа 5, с. 53).
- Взаємодіємо письмово/запишіть утворений текст (Вправа 6, с. 54).

3. Каліграфічна хвилинка

Утворіть зі слів: *слово* і *творити*; *повітря* і *плавати* одне слово.

Сл ов тро пов ння ння словотворення повітроплавання

4. Фізкультхвилинка «Космічні кульки-прибульці» (<https://youtu.be/0a7dfpihN6s>)

5. Робота з текстом

— Завдяки унікальності своїх ландшафтів, Кам'яеччина — єдине місце в Україні, де повітроплавці мають можливість політати у глибокому скелястому каньйоні. Поруч — древня фортеця, яка оберігає таємниці століть, пам'ятає навали загарбників і мужні протистояння своїх героїв. Оскільки Кам'янець-Подільський посідає третє місце в Україні після Києва та Львова за кількістю історико-культурних та архітектурних пам'яток, польоти повітряних куль у цій місцевості додають особливої казкової романтики і колориту події.

Завдання:

- 1) Прочитати текст (*тема і мета?*).
- 2) У словах ОБЕРІГАЄ, ДОДАЮТЬ позначити всі відомі частини слова. Утворити за допомогою трьох різних префіксів нові слова.
- 3) До слова ПОСІДАЄ дібрати синонім.
- 4) Позначити закінчення, основу і префікс у слові ПОВІТРЯНИХ, дібрати спільнокореневі слова, позначити префікси.

6. Творча робота. Робота в групах

— Чи хотілося б тобі побувати на фестивалі повітряних куль? Уявіть, у нашій школі є власна повітряна куля. Як її використаєте? (Вправа 7, с. 54.)

— Створіть рекламу польоту на повітряній кулі у своєму місті/селі.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

Малюємо емоцію уроку на кульці.

— Що допомагає людині піднятися?

— Доберіть антонім до слова *піднятися*.

— Що краще: підніматись і досягати успіху чи опускатись?

«Знання, вміння і бажання — крила, які допомагають людині підніматися і досягати успіху» — запишіть меседж на щодень у «Щоденники вражень».

2. Домашнє завдання

Вправа 8, с. 54. Утворити за допомогою префіксів антоніми. Записати складені речення.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 34. РОЗРІЗНЯЄМО ПРЕФІКСИ І СЛУЖБОВІ СЛОВА. ЗАПISУЄМО РОЗПОВІДЬ, ВИКОРИСТОВУЮЧИ СЛУЖБОВІ СЛОВА

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*спілкування рідною мовою, уміння вчитися впродовж життя*); розвиток уваги, мислення і мовлення, навички письма і співпраці, творчої уяви; дослідження будови слів та орфограм, пов'язаних з будовою слова; виховання ціннісного ставлення до історії рідного краю, бажання зберігати і примножувати матеріальні та духовні багатства своєї Батьківщини, досліджувати мову і мовлення.

Учні: взаємодіють усно; уважно слухають репліки співрозмовців; передають зміст почутого; розрізняють префікси і службові слова; виділяють закінчення, основу, корінь, префікс; створюють усні/письмові повідомлення; долучаються до діалогу і підтримують його на тему із життєвих ситуацій; дотримують етики спілкування; взаємодіють письмово; аналізують слово і позначають префікс; записують розповідь використовуючи службові слова; виконують завдання за зразком; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої/написаної інформації; знаходять і виправляють помилки; дотримують правил та норм письма.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: таблиця «Префікси і службові слова», малюнки мосту і лані.

Меседж уроку: «Чим більше знаєш, тим цікавіше живеш».

Кольорові слова уроку: прийменник, службові слова, лань.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Усний коментар домашнього завдання

2. Робота з таблицею (*будуємо усну розповідь*)

— Упізнайте розбіжності. Заповніть таблицю.

— Чим префікс відрізняється від службових слів?

Префікс	Службове слово/прийменник
Частина слова	Окреме слово
Пишемо разом	Пишемо окремо
Утворює нове слово	Зв'язує слова в реченні
Не можна вставити слово між префіксом і коренем	Можна вставити інше слово між службовим і наступним словом

ПРЕФІКСИ І СЛУЖБОВІ СЛОВА

поїхали	по ... дорозі	ґрунтовій
доїхали	до ... поселення	незвичайного
від'їхали	від ... мосту	історичного
заїхали	за ... вежу	велику
в'їхали	в ... село	українське
під'їхали	під ... фортецю	кам'яну

— Прочитайте тему уроку «Розрізняємо префікси і службові слова». Чи стане нам у пригоді таблиця?

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Проводимо повторне дослідження

Записати сполучення слів, позначити префікс і підкреслити службове слово (*Вправа 1, с. 54*).

— Багато префіксів співзвучні з прийменниками. Прийменники з наступними словами вимовляються так само нероздільно, як і префікси.

Вправа «Ехо»

На гору — нагору;

попід вікнами — попідвіконню;

перед світанком — передсвітанковий.

РОБОТА ЗІ СЛОВАМИ

попідвіконню

нагору

прийменник

службові слова

МІРКУЄМО ТАК! Щоб відрізнити прийменник від префікса, слід спробувати вставити прикметник між їхніми частинами: якщо зміст висловлювання дозволяє це зробити, то маємо справу з прийменником і пишемо окремо, якщо ні — то це префікс і пишемо разом.

Струмок збігає з гори (з крутої гори) — «з» — це прийменник — пишемо окремо.

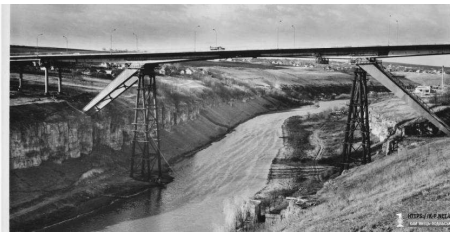
Зорі дивляться згори — «з-» — це префікс — пишемо разом.

2. Вправа «Фотоапарат» (Вправа 3, с. 55)

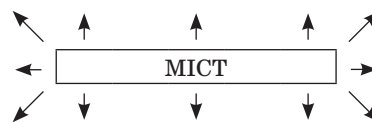
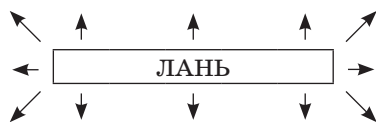
Допомагаємо Гаджику, читаємо рожеву інформацію на с. 55, порівнюємо з таблицею.

3. Правда чи неправда?

— Назва рисунків — «Стрімка лань».

Приєм «Асоціативний куц»

4. Взаємодіємо письмово

1) Каліграфічна хвилинка.

Л л лл ла нь лань стрімка лань міст «Стрімка лань»

2) Кероване списування (Вправа 2, с. 55).

У Кам'янці-Подільському — униз;

в Україні — внизу;

найвищий — високий.

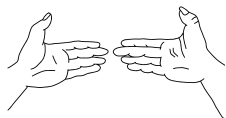
— Продовжте ланцюжок: *стрибати, пострибати, дострибати, ...*

Позначаємо частини слова *побудований*, утворюємо нові слова за допомогою префіксів.

Будуємо синонімічне гніздо «безстрашні».

3) Виконуємо пальчикову гімнастику «Ворота».

Вихідне положення. Долоні поставити на ребро, пальцями один до одного — «ворота зачинені». Пальці випрямлені та напружені.

Ми ворота зачинили,
В дім нікого не пустили.

УРОК 36. СПОСТЕРІГАЄМО ЗА НАПИСАННЯМ СЛІВ З ПРЕФІКСАМИ *роз-*, *без-*. ВЧИМОСЯ ЗМІНЮВАТИ ТЕКСТ З ОПОРОЮ НА ДОПОМІЖНІ СЛОВА

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*спілкування рідною мовою, уміння вчитися впродовж життя, громадянська*); розвиток уваги, мислення і мовлення, навички письма і співпраці, творчої уяви; дослідження будови слова та орфограм, пов'язаних з будовою слова; виховання ціннісного ставлення до історії рідного краю, бажання зберігати і примножувати матеріальні та духовні багатства своєї Батьківщини, досліджувати мову і мовлення;

Учні: взаємодіють усно; спостерігають за написанням слів з префіксами *роз-*, *без-*; удосконалюють текст; створюють усні/письмові повідомлення; долучаються до діалогу і підтримують його на тему із життєвих ситуацій; дотримують норм спілкування; взаємодіють письмово; аналізують слово і позначають префікс; записують розповідь використовуючи допоміжні слова; виконують завдання за зразком; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої/написаної інформації; дотримують вимог письма.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: фото гурту «Без обмежень», карта України, портрет Б. Хмельницького, світлини міста Хмельницький.

Меседж уроку: «Віра моя, сила моя — ти! Моя душа, доле моя — ти! Стали сини, за тебе стояти! Знайте, брати, нас не зламати!» (*Гурт «Без обмежень». Моя країна*).

Кольорові слова уроку: місто Хмельницький, Богдан Хмельницький.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Мотиваційна хвилинка

- Прочитайте меседж уроку. Як ви зрозуміли його зміст?
- Про що розмірковував автор, пишучи ці слова? «Ти» — кого мав на увазі? (*Україну!*)
- Відшукайте префікси (*зламати*).
- Поясніть: брАти і брАти; безмежний — без обмежень.
- Сьогодні разом з нами на уроці Сергій Танчинець і гурт «Без обмежень» допоможуть розібратися з хитрими префіксами *РОЗ-*, *БЕЗ-* у славному місті Хмельницький. Що ви знаєте про це місто? Знайдіть на карті Хмельницьку область. З якими сусідами вона межує? Звідки походить назва?

2. Взаємодіємо усно

1) Робота з текстом.

Богдан Хмельницький — особистість, яка зіграла ключову роль в історії України. Вчився старанно, досконало опанував польську та латину, знав французьку та турецьку мови, був **безстрашний**, непохитний і завзятий, завжди йшов до своєї мети. Він зумів домогтися багато не тільки ділом, але й словом, а іноді й хитрістю, що свідчить про його неабиякий розум. Він був великим сином свого народу, **розкрив** свою душу, зумів дати всім українцям віру в свою державу і силу боротися за неї до переможного кінця. Донині пам'ять про Богдана Хмельницького гріє серця справжніх патріотів.

- Відшукайте префікси *роз-*, *без-*.

2) Проводимо дослідження.

— Ви вже знаєте, що таке префікси. Уточніть. Префікс — це ... (*частина слова, яка стоїть перед коренем*). З їхньою допомогою можна утворювати ... (*нові слова*).

— Два префікси *РОЗ-* і *БЕЗ-* мають **секрет 1**: розгляньте таблицю і зробіть висновок. У кінці префіксів *роз-*, *без-* завжди пишеться «З»!

<i>РОЗ-</i>
розмова
розлогий
роздивлятися
розКазати
розПитати
розТанути

К
П
Т

<i>БЕЗ-</i>
безжальний
безмежний
безшумний
безКінецьний
безПомічний
безТаланний

УРОК 37. ДОСЛІДЖУЄМО НАПИСАННЯ СЛІВ З ПРЕФІКСАМИ *з-, с-*. ОПISУЄМО РОДИННІ ТРАДИЦІЇ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*спілкування рідною мовою, уміння вчитися впродовж життя, соціальна, громадянська*); розвиток уваги, мислення і мовлення, навички письма і співпраці, творчої уяви; дослідження будови слова та орфограм, пов'язаних з будовою слова; виховання ціннісного ставлення до історії рідного краю, бажання поважати і продовжувати традиції родини і народу, досліджувати мову і мовлення.

Учні: взаємодіють усно; спостерігають за написанням слів з префіксами *з-, с-*; правильно вживають префікси; створюють усні/письмові повідомлення; формулюють розгорнуту відповідь на питання; долучаються до діалогу і підтримують його на тему із життєвих ситуацій; дотримують норм спілкування; взаємодіють письмово; досліджують написання слів з префіксами *з-, с-*; описують родинні традиції; виконують завдання за зразком; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої/написаної інформації; дотримують загальних правил письма.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: таблиці слів, індивідуальні картки, зразки родинних дерев.

Меседж уроку: «Що не край, то звичай. З глибоким корінням, з високим гіллям».

Кольорові слова уроку: кросворд, перетин слів.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Усний коментар домашнього завдання

2. Ранкова зустріч/розминка

— Опишіть сьогоднішній ранок. Виправте помилки.

ЗИМА

Українська земля відавна славиться своєю красою. Тихо і безвучно у морозний вечір. Йдеш, аж дух захоплює. Беззахисно стоять велетенські ялини. Беззубий мороз пощипує ніжні щічки. Ох і розсхотівся! Без руки і ріки сковує, і мости зводить. Хочеться розутися і мерщій у теплу хату!

3. Робота з таблицями

скинути	спитати	стиснути	сховати	сфотографувати
здати	збити	зварити	зробити	змиритися

С — пишемо перед буквами *К П Т Х Ф*.

Легко букви вивчи ці у словах «КаФе» і «ПТаХ».

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Досліджуємо префікси *з-, с-* у словах

...ТЕРТИ ...МІНИТИ
...ХОДИТИ ...НЯТИ

Алгоритм думки

- Читаємо слово.
- Визначаємо першу букву кореня.
- Є приголосні зі слів «КаФе» і «ПТаХ» — пишемо префікс *С-*.
- Немає букв *КФПТХ* — пишемо *З-*.

2. Робота зі словом *грудень*

Приєм «Асоціативний куц»

Досліджуємо звуки [г р у д е н']

Добираємо спільнокореневі слова: *грудка, грудень, грудневий*.

Складаємо сенкан.

Грудень

морозний холодний

підморожує розвеселяє засипає

Рік старий завершає

Майстер на всі руки

— Грудень — це місяць зимових свят.

— Як ви розумієте слова «Що не край, то звичай. З глибоким корінням, з високим гіллям»?

— Які грудневі свята ви знаєте? Які звичаї українського народу мають глибоке коріння?

— Опишіть родинні традиції.

— Чи високе гілля у вашого родинного дерева?

— Чи відомо вам про день народження кросворда?

Кросворд — перетин слів.

Артур Вінн уклав літери в клітини, розмістивши їх у смужки, і назвав нову головоломку «cross-word puzzle». Автор (*журналіст*) відіслав свій кросворд з 32 слів у газету «Нью-Йорк ворлд», де його надрукували 21 грудня 1913 року. Відтоді дату 21 грудня вважають Днем народження кросворда.

3. Взаємодіємо усно/письмово

- Вправа 2, с. 58.
Читаємо текст про грудень, обираємо префікси.
- Вправа 3, с. 58.
Записуємо текст, позначаємо префікси.

4. Зустріч з особливим префіксом «ЗІ»

- Вправа 4, с. 58.
— Яка роль цього префікса?
- Вправа 5, с. 58.

5. Музична пауза «Дружна в нас сім'я» (<https://youtu.be/M6NKw8WokYI>)

6. Списування

- Каліграфічна хвилинка.
6 грудня — День Збройних сил України.
- Вправа 7, с. 59.
Розкрити дужки, застосувати правило.

7. Робота з текстом

- 1) *Керований діалог (Вправа 7, с. 59).*
- 2) *Самостійно застосовуємо знання (Вправа 8, с. 59).*

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

- Ми навчилися...
- Зможемо...

2. Домашнє завдання

Скласти повідомлення або створити колаж родинних зимових свят (*Вправи 9–10, с. 59*).

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 38. СПОСТЕРІГАЄМО ЗА ВЖИВАННЯМ АПОСТРОФА ПІСЛЯ ПРЕФІКСІВ. УТВОРЮЄМО І ЗАПISУЄМО СЛОВА ЗА СХЕМАМИ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*спілкування рідною мовою, уміння вчитися впродовж життя, соціальна, здоров'язбережувальна*); розвиток уваги, мислення і мовлення, навички письма і співпраці, творчої уяви; дослідження будови слова та орфограм, пов'язаних з будовою слова; виховання ціннісного ставлення до власного здоров'я, бажання досліджувати мову і мовлення.

Учні: взаємодіють усно; спостерігають за вживанням апострофа після префіксів; утворюють слова з префіксами; створюють усні/письмові повідомлення; долучаються до діалогу і підтримують його на тему із життєвих ситуацій; користуються нормами етичного спілкування; взаємодіють письмово; досліджують написання слів з апострофом після префіксів; знаходять і виправляють орфограми; записують слова за схемами; виконують завдання за зразком; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої/написаної інформації; дотримують загальних правил письма.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: картки з алгоритмом дій, рисунок апострофа.

Меседж уроку: «Допитлива людина шукає усьому роз'яснення. Вузлик ще один сьогодні будемо в'язати. Щоби не забути, щоб запам'ятати, треба, як бабуся вчила, — вузлик зав'язати».

Кольорові слова уроку: прислів'я, міжгір'я, з'юрбилися.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Крісло автора

Учні діляться повідомленнями про свята, що відзначає родина у грудні.

2. Усний коментар домашнього завдання

Утворити спільнокореневі слова від слова *сніг*, позначити відомі частини слова.

3. Каліграфічна хвилинка

— Сьогодні на уроці з нами незвичайно знайомий пан. Хто його бачить, обов'язково зупиниться, щоб привітатися! Хто це? Друзів має небагато, з ним вони у будні й в свято.

«бе, пе, ве, ем, еф і ер — живуть ліворуч, а праворуч є, ю, ї та я — ось і вся його сім'я»

б п в м ф р "" є ю ї я б'є п'ю в'ї м'я ф'ю р'я

— Вам відомо, що апостроф уживають *при роздільній вимові* після букв *б, п, в, м, ф, р* перед *я, ю, є, ї*: *м'яч, п'ють, б'є, солов'ї*.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Створення проблемної ситуації

— Як поводиться апостроф, коли з'являється поряд з префіксом?

Допитлива людина шукає усьому роз'яснення. Вузлик ще один сьогодні будемо в'язати. Щоби не забути, щоб запам'ятати, треба, як бабуся вчила, — вузлик зав'язати.

— Спишіть слова, перевіривши орфограми, позначте префікс. (*Вправа 1, с. 60.*)

З'явилися, підїхали, розеднали, зюрбилися.

— Як визначити префікс? Спробуймо змінити його.

Виявилися, заїхали, поеднали, юрбилися.

З'явилися, підїхали, роз'еднали, з'юрбилися.

— Проведімо дослідження! Яку закономірність помітили? (*Апостроф ставиться перед Я, Ю, Є, Ї — після префіксів «з-», «під-», «роз-», що закінчуються на твердий приголосний.*)

Висновок-правило. Зав'язуємо вузлик — кольорову інформацію на с. 60.

Апостроф ставиться перед *я, ю, є, ї*: після префіксів *від-, під-, над-, перед-, роз-, без-, з-, в-, об-, між-*, які закінчуються на приголосний.

— Щоб не помилитися і правильно навчитися писати слова з апострофом після префіксів, необхідно дотримувати такого алгоритму.

АЛГОРИТМ

1. Вимов та послухай слово.
2. Визнач, чи є в ньому префікс.
3. Якщо є, перевір на який звук він закінчується.
4. Якщо закінчується на приголосний, визнач перший звук кореня.
5. Якщо корінь починається з букв *я, ю, є, ї* — пиши апостроф між префіксом і коренем.

Перевіряємо слово, користуючись алгоритмом.

(Учні наклеюють картки з алгоритмом у зошит.)

З'юрбилися.

— Пояснить значення слова.

— У слові є префікс *з-*, закінчується на приголосний, у корені *юрб* перший звук [йу], починається буквою *ю*. Якщо корінь починається з букв *я, ю, є, ї* — пишемо апостроф між префіксом і коренем.

«Фантастична добавка» (ТАК/НІ/ЧОМУ?)

У Різдвяний святковий вечір мавпа пила тьмяний, духмяний, рутвяний, морквяний, медвяний сік, дзвякаючи цвяхом по склянці. («Коло думок».)

2. Взаємодіємо письмово

- 1) Гра-змагання (Вправа 2, с. 60).
- 2) Гра-пошук (Вправа 3, с. 60).
- 3) Гра-тиша «Знаю, вмю, сам пишу» (Вправа 4, с. 60).

3. Руханка-відпочинок

4. Взаємодіємо усно

1) Гра «Утвори слова».

- У мене префікс такий, як у слові *приписка*, корінь — як у слові *вислів*, закінчення — як у слові *яблуня*. (Прислів'я.)
- У мене префікс такий, як у слові *зробив*, корінь — як у слові *прорубав*. (Зрубав.)
- Де я? Між гір я. (Міжгір'я.)

2) Робота зі словами.

Міжгір'я, прислів'я.

3) Заміни одним словом.

Небо, що не має меж, — безмежне;

небо, що не має краю, — безкрає;

країна, що відмовилась від ядерної зброї, — без'ядерна;

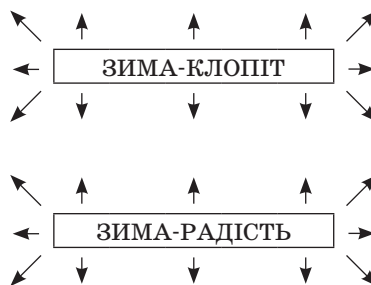
такий, що знаходиться між ярусами, — між'ярусний;

той, що мовчить, наче проковтнув язика, — без'язикий;

- Вправа 5, с. 61.

— Про кого і про що?

Будуємо «Асоціативний куц».

Бесіда «Про здоров'я взимку дбай, віруси уміло відганяй».

УРОК 39. ПРАВИЛЬНО ПЕРЕНСИМО СЛОВА З АПОСТРОФОМ ПІСЛЯ ПРЕФІКСІВ. СКЛАДАЄМО РОЗПОВІДЬ НА ОСНОВІ ДАНИХ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*спілкування рідною мовою, уміння вчитися впродовж життя, соціальна, громадянська*); розвиток уваги, мислення і мовлення, спостережливості, навички письма і співпраці, творчої уяви; дослідження будови слова, орфограм, пов'язаних з будовою слова; виховання почуття патріотизму, гордості за свій народ, своє рідне місто/село, бажання дбайливо ставитися до землі, по якій ходиш.

Учні: взаємодіють усно; пояснюють правило переносу слів з апострофом після префіксів; складають розповідь за питаннями; створюють усні/письмові повідомлення; долучаються до діалогу і підтримують його на тему із життєвих ситуацій; дотримують етики спілкування; взаємодіють письмово; досліджують переноси слів з префіксами; виправляють орфограми; виконують письмові завдання за зразком; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої/написаної інформації; дотримують правил письма.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: фото «Співоче поле» у Тернополі, печера «Оптимістична», таблиця «Загальні правила переносу слів», карта України.

Меседж уроку: «Затишне моє рідне місто. Де хочеться просто жити і світу довкола радіти».

Кольорові слова уроку: Тернопіль, тернополяни, печера, лабіринт, буйвіл.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Мотиваційна хвилинка

Керований діалог/бесіда

— Яке твоє місто/село?

— Що спадає на думку, коли ви чуєте слово — назву свого рідного міста/села?

— Чи можна назвати твоє місто/село чистим і затишним?

— Як жителі сприяють розвитку громади міста/села?

— Який твій/родини внесок для добробуту свого населеного пункту?

— Прочитайте вислів, записаний на дошці. Перебудуйте в одне речення, яке починається так.

Я хочу просто жити і... (світу довкола радіти у затишному рідному _____).

2. Скажи одним словом

Поле, що співає, — співоче

Співоче поле

Печера для оптимістів — оптимістична

Оптимістична печера

Дорога, якою об'їжджають, — об'їзна

Об'їзна дорога

— Поясніть уживання великої букви у словосполученнях, апострофа.

Співоче поле — поле для концертних вистав, уперше відкрите у Тернополі.

Оптимістична печера — найдовша печера Євразійського континенту, знаходиться в Тернопільській області.

Найнижча місцевість Тернополя — біля річки Серет, біля *Об'їзної дороги*.

Фото за посиланням: <https://moemisto.ua/te/blog/10-tsikavih-faktiv-pro-ternopil-15.html>

— Сьогодні побуваємо на «співочому полі» слів з апострофом, біля «об'їзної дороги» вчитимось переносити слова з апострофом, в «оптимістичній печері» дізнаємось ще про одну родзинку України — місто Тернопіль.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. «Співоче поле»

1) *Пригадуємо правила переносу слів (Вправа 1, с. 61).*

ЗАГАЛЬНІ ПРАВИЛА ПЕРЕНОСУ

1. За складами: *га-йок, край-ній.*

2. Не розривати *дж, дз*, якщо це один звук.

3. Збіг: *сон-ний, від-даний*; подовження: *ріл-ля, рі-лля.*

4. Не розривати префікси і корені: *під-садити, при-йменник, за-ступитися.*

5. Не відривати й від попереднього голосного: *бай-ка, свій-ський, бій-ка.*

2) **Переносимо слова з апострофом.**

Гра «Хто перший?»

(Кожен ряд обирає представника для виконання завдання.)

Розв'язати, об'їзна, роз'яснення, роз'їхались, від'єднався, об'ява, з'єднали, зав'язали.

3) **Проводимо дослідження (Вправа 2, с. 61).**

Приєм «Фотоапарат»

Зав'язуємо вузлик, «фотографуємо» кольорову інформацію на с. 61.

4) **Вправа «Тиша». Самостійне виконання вправи 3, с. 61.**

— Яке слово не можна переносити і чому?

5) **Співоча хвилинка (музична пауза для відпочинку).**

2. «Оптимістична печера»

1) **Робота з текстом/взаємодіємо письмово (Вправа 4, с. 62).**

Стіна слів: печера, лабіринт, кришталь, буйвіл, гіпс.

Читаємо повідомлення Родзинки, виписуємо слова з апострофом і ділимо для переносу.

2) **Творча робота (Вправа 5, с. 62).**

Складаємо письмову розповідь за питаннями.

3. «Об'їзна дорога»

1) **Взаємодіємо усно (Вправа 6, с. 62).**

Виконуємо завдання Щебетунчика.

2) **Досліджуємо місто Тернопіль (Вправа 7, с. 62).**

Приєм «Снігова грудка»: слово, речення, питання, відповідь.

Тернопіль. Тут оселилися люди. Чому так назвали місто? Тому що місто з'явилося на полі, порослому терном.

Складаємо речення і сенкан.

Тернополяни пишуться своїм затишним містом.

	Пустир	
? Вороги знищили	Зарослий терновий	
	Стояв сумував чекав	? Люди оселились
	Знов оселилися люди	
	Затишне місто Тернопіль	

Будуємо звукові моделі слів: *Тернопіль, тернополяни*.

— Чи погодитесь із твердженням «Людина для природи — і друг, і ворог»?

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

— Що зрозуміли з теми уроку?

— Над чим ще варто попрацювати?

— Що здивувало?

2. Домашнє завдання

Вправа 8, с. 62. Списати речення, виписати слова з апострофом, поділити для переносу.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 40. ВИЗНАЧАЄМО СУФІКС У СЛОВАХ. ДОСЛІДЖУЄМО МЕДІА (кому і навіщо призначено)

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (спілкування рідною мовою, уміння вчитися впродовж життя, соціальна); розвиток уваги, мислення і мовлення, спостережливості, навички письма і співпраці, творчої уяви; дослідження будови слова та орфограм, пов'язаних з будовою слова; виховання ціннісного ставлення до тварин, бажання дбайливо ставитись до птахів, проявляти турботу і допомагати.

Учні: взаємодіють усно; впізнають суфікс в усному і писемному мовленні; досліджують суфікс у словах; самостійно аналізують медіатекст; створюють усні/письмові повідомлення; долучаються до діалогу і підтримують його на тему із життєвих ситуацій; застосовують правила мовця і слухача; взаємодіють письмово; визначають суфікс; виконують письмові завдання за зразком; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої/написаної інформації; дотримують правил письма.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: виставка книг Лесі Українки, світлини з музею Лесі Українки.

Меседж уроку: «Слово — то мудрості промінь. Слово — то думка людська» (Леся Українка).

Кольорові слова уроку: суфікс, Леся Українка, Волинь, Луцьк, лучани, волиняни.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Усний коментар домашнього завдання/мотиваційне повторення

— Утворіть слова без апострофа: *з'їдає* — *поїдає*, *з'являються* — *появляються*, *від'їзду* — *приїзду*.

— Позначте основу, закінчення, корінь у слові *пташка*. Яку інформацію несе почуте слово?

— Утворіть спільнокореневі слова, визначте корінь: *птах*, *птаха*, *пташина*, *пташечка*, *пташинка*, *пташиний*. Які зміни відбуваються в корені?

«Мамо, іде вже зима,
Снігом травицю вкриває,
В гаю пташок вже нема ...
Мамо, чи кожна пташина
В вирій на зиму літає?»

— Яку відповідь ви дасте, якби це питання поставили б вам?

— Які слова Людина має знати, розуміти та діяти за ними? Народна мудрість говорить: «Красиві не слова, красиві вчинки». Турботи, допомоги, піклування, милосердя чекають від людей брати наші менші.

Приєм «Незакінчене речення»

Тому, я можу допомогти, зокрема ...

2. Мовна мандрівка книжковим осередком

1) Робота з текстом.

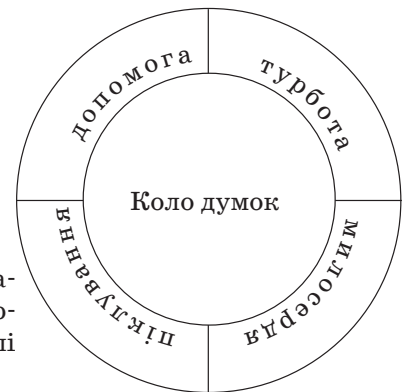
— Прочитайте текст. Допишіть, про кого він.

Уже з маленьку дівча почало писати вірші. Ця юна дівчинка надзвичайно любила щире українське слово, музику, родину, батьків та друзів. Прагнення до знань та любов до Батьківщини допомогли і розвинули її природний талант. Надзвичайно талановита дівчина не могла відвідувати школу через хворобу, але це не завадило Зей здобути освіту. Зей — так в дитинстві донечку називала мама, порівнюючи її з тонкою і тендітною стебелиною кукурудзи. А вона стала відомою на весь світ поетесою і прославила Україну. Адже це _____.

— Чи можете стверджувати, що вірш «Мамо, іде вже зима» написала Леся Українка? Зверніть увагу на наш виставковий стенд. Хто автор збірок?

2) Робота зі словами.

Дівча, дівчина, дівчинка;
птах, пташка, пташина.

Позначаємо закінчення, основу, корінь.

— Яка частинка допомогла утворити нові слова? Де вона розташована?

— Як змінилось лексичне значення слів?

— На що вказує нова частина слова? (На розмір.)

Міркуємо «Якщо..., то...»: Якщо велика, то дівчина. Якщо маленька, то дівчинка. Якщо про великий розмір, то пташка, якщо про малий розмір, то пташина або пташечка.

— Отже, ще одна частина слова сприяє утворенню слів. І це *фікс* (*суфікс*): уточнює, утворює і збагачує нашу мову. Завдяки суфіксу утворюються дуже приємні для серця слова.

3. Мовленнєва розминка-гра «Ланцюгова реакція»

Я — Світлана, а мама називає — Світланонька. Ти сонце, а я кажу — сонечко. Зірка — зіронька, зайчик — зайченятко, рибка — рибонька, квітка — квіточка, щастя — щастячко, хмарка — хмаронька, пташка — пташечка, комаха — комашка, рідна — ріднесенька, зима — зимонька, літо — літечко, коза — козенятко, добре — добреньке, слово — словечко

(Спочатку вчитель розповідає про себе, потім — про учня. Далі вчитель називає слово, а учень відповідає словом, що має нестлибий відтінок, промовляється лагідно.)

— Складіть прислів'я: *тішить, добре, сердечко, словечко. (Добре словечко тішить сердечко.)*

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Каліграфічна стежинка від Лесі Українки

Слово — то мудрості промінь. Слово — то думка людська (Леся Українка).

2. Досліджуємо суфікс

- Вправа 1, с. 63.

Рибка: -к-

місток: -ок-

добренький: -еньк-

Це частина слова/основи;

- суфікс стоїть після кореня;
- за допомогою суфіксів утворюються нові слова;
- суфікс надає слову нового значення або відтінку.

Вправа «Фотоапарат» + вузлик на пам'ять

Перевіряємо власні міркування, читаючи кольорову інформацію на с. 63.

3. Модуль практики

1) Самостійно застосовуємо знання (Вправа 2, с. 63).

2) Удосконалюємо власні вміння (Вправа 3, с. 64).

4. Відпочиваємо

Гра «Префікс, корінь, суфікс» (схожа на гру «шишки, жолуді, горіхи»). Учні у трійках складають слово.

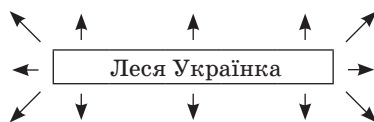
5. Взаємодіємо усно

1) Складаємо речення. Робота в групах (Вправа 4, с. 64).

Носик, м'ячик, вушко, деревце.

2) Читаємо вірш Лесі Українки (Вправа 5, с. 64).

Прийом «Асоціативний куц»

Розпізнаємо суфікси у виділених словах.

— Яка їхня роль?

Суфікс всім нам допоможе!
Він після кореня стоїть.
Малой скоріш йому шапчину,
Таку, як дах —
Ти — МОЛОДЧИНА!

6. Вправа «Тиша: знаю, вмію, сам пишу» (Вправа 6, с. 64)

7. Досліджуємо медіа/квиток (Вправа 7, с. 64)

— Де побували друзі? Які музеї ви відвідували?

Коло думок

— Обговоріть: «квиток важливий чи можна обійтись?».

— Яка роль квитка в музеях?

8. «Щоденні 5»

1) Читання для себе/з другом (Вправа 8, с. 64).

Читаємо текст, ставимо запитання, досліджуємо область на карті України.

Село Колодяжне (фото музею)

обласний центр — місто Луцьк

жителі — лучани

Волинська область

жителі — волиняни

Кожен учень отримує текст вірша/уривка з вірша Лесі Українки, читає мовчки...

Приєм «Асоціативний куц»

2) Письмо для себе (Вправа 9, с. 65).

Леся Українка — відома українська поетеса. Її дитинство пройшло на Волині у селі Колодяжному. Вона була талановитою, захоплювалась музикою, знала сім мов, писала вірші. Я прочитав/прочитала вірш «...». (Учні пишуть власні враження від прочитаних слів із творів Лесі Українки.)

Найбільш мені сподобалось...

Мене вразило...

Я зрозумів(ла), що...

Вірш справив позитивне враження.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

- На сьогоднішньому уроці для мене найбільшим відкриттям було...
- Ця інформація дає змогу зробити висновок, що...
- Сьогоднішній урок навчив мене...
- Уважаю, що суфікс як частина слова важливий, адже...

2. Домашнє завдання

- Вправа 10, с. 65. Списати речення, позначити суфікси у виділених словах.
 - Прочитати всю розмову мами і дитини у вірші Лесі Українки «Мамо, іде вже зима».
- За бажанням прочитати інший вірш, свої думки щодо прочитаного записати у «Щоденник вражень».

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 41. УТВОРЮЄМО СЛОВА ЗА ДОПОМОГОЮ СУФІКСІВ. СКЛАДАЄМО МІРКУВАННЯ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*спілкування рідною мовою, уміння вчитися впродовж життя, соціальна*); розвиток уваги, мислення і мовлення, спостережливості, навички письма і співпраці, творчої уяви; дослідження будови слова та орфограм, пов'язаних з будовою слова; виховання рис справжніх лицарів, бажання любити Батьківщину і захищати слабших.

Учні: взаємодіють усно; впізнають суфікс в усному і писемному мовленні; розуміють словотворчу роль суфікса; створюють усні/письмові повідомлення, складають міркування; долучаються до діалогу і підтримують його на тему із життєвих ситуацій; користуються нормами етичного спілкування; взаємодіють письмово; визначають суфікс; виконують завдання за зразком; записують власні варіанти значення слова; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої/написаної інформації; дотримують правил письма.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: світлини міста Луцьк, Луцького замку, цеглинки, плакат з лицарським кодексом.

Меседж уроку: «Ось які слова чудові є у нашій рідній мові. Ці слова творити звук дуже добрий чарівник» (Дмитро Білоус).

Кольорові слова уроку: Луцький замок, пам'ятка Волині, лицарські турніри, середньовіччя.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. «Крісло автора»

Учні діляться враженнями від прочитаних творів Лесі Українки.

— Які суфікси використала Наталя Забіла у тексті (*Вправа 10, с. 65*)?

2. Ранковий поетичний діалог/передбачення теми уроку

У ч и т е л ь

Прочитай слово Буквар, в кінці слова живе *-ар*.
Якщо казки пише *-ар*, його звать усі ...

У ч н і. *Казкар.*

Коли байки пише *-ар*, тоді звать його... (*байкар*).
На воротах стоїть *-ар*. Тоді хто він?... (*Воротар*).
Опустився в шахту *-ар*. А тепер хто він?... (*Шахтар*).
Ще й на кобзі грає *-ар*. Люди звать його... (*Кобзар*).
Є слова: *бджоляр, човняр, і весляр, і ковзаняр,*
Муляр, маляр і школяр — утворив їх суфікс... (*-яр*).
Ось які слова чудові є у нашій рідній мові!

Дмитро Білоус

Передбачення! Чи готові повідомити тему уроку, яку будемо досліджувати?

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Проблемна ситуація

— Чи можна назвати спільнокореневими словами *ніж* і *ніжки*, *річ* і *річка*? Доведіть (*так/ні*).

2. Вправа «Розсипанка»

Утворюємо спільнокореневі слова (*Вправа 1, с. 65*).

дуб	
клен	-ИЧК-
верба	-ОЧК-
ялина	-К-
груша	-ОК-
слива	-ОНЬК-
береза	

3. Розселяємо слова за лексичним значенням (Вправа 2, с. 65)

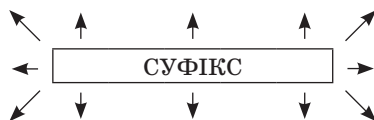
Доповнюємо за зразком.

Лісок	ставище			квіти — квітник
Озерце	морозище	кіт — котище	дім — домище	сонях — соняшник
Донечка	дівчисько	рука — ручище	вітер — вітрище	світло — світильник

4. Записуємо під диктування

Ось які слова чудові є у нашій рідній мові. Ці слова творити звук дуже добрий чарівник.

Дмитро Білоус

5. Утворюємо слова за допомогою суфіксів, обґрунтовуємо думку про їхню спорідненість (Вправа 3, с. 65)

6. Відпочиваємо

7. Взаємодіємо письмово/усно

Коло ідей

- Вправа 4, с. 66.

Записуємо утворені назви професій: дизайнер, програміст, лижник, хокеїст, банкір, науковець.

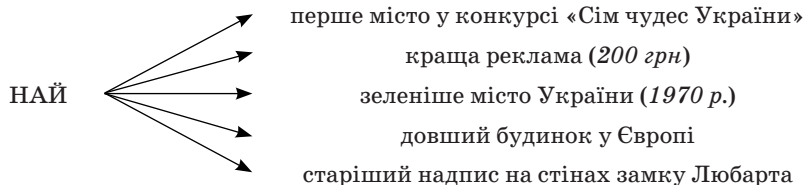
Продовж: бібліотека, читання, архітектура, скульптура, мистецтво, історія ...

8. Робота з текстом/застосовуємо знання

1) Робота за світлинами міста Луцька.

— Чому туристів приваблює Луцьк?

(utsk-tourism.co.ua/articles/tsikavi-fakti-pro-lutsk)

2) Вправа 6, с. 66. Прийом «Мікрофон».

3) Будуємо діалог.

— А це правда, що Луцький замок — найцінніша пам'ятка Волині?

— Так. Він один із найстаріших в Україні.

— А ти бував у Луцькому замку? Що вразило?

— Мене вразила виставка старовинної зброї. А тобі відомо, що в замку відбуваються лицарські турніри?

— А хто такі лицарі?

4) Робота зі словом «лицар».

Лицар — самовідданий захисник, вихована, підкреслено чемна людина, людина великої сили і моральних якостей; середньовічний титул в Європі.

Лицарство, лицарські (суфікси: -ств-, -ськ-).

ЛИЦАРСЬКИЙ КОДЕКС

Лицар повинен:

- діяти згідно з Євангелієм;
- бути доблесним;

- будь-якою ціною боронити свою честь;
- завжди дотримувати слова;
- зберегти вірність «дамі свого серця»;
- ставати на оборону слабших;
- не змінювати віру;
- любити Батьківщину.

— Яке правило з лицарського кодексу ви взяли б собі за звичку на майбутнє?
(Переглянути можна за посиланням: <https://youtu.be/gcmJgdZ91mM>)

5) **Робота зі словом «старий». Вправа 7, с. 66 (письмово). Парна співпраця.**

старий	→	хто?	пристаркуватий, старець, застарілий, «стара думка»
	→	який?	старовинний, старість, старезний, престарий, пристарілий

Розпізнаємо суфікси, утворюємо спільнокореневі слова.

Пояснить!

Не питай старого, а питай бувалого.

Старий не той, що багато літ має, а той, що здоров'я шукає.

Яка молодість, така й старість.

6) **Відповідаємо на питання Щебетунчика. Вправа 8, с. 66 (усно). Парна співпраця.**

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

Ви сьогодні були справжніми чарівниками.

Доповнили свій мовний словничок добрими і мудрими словами.

Є слова, які творити звук чарівник, що зветься *-ник*.

Суфікс *-ник* вас об'єднає і слова вам розгадає.

Зробіть швидко скік та скок і закінчить наш урок.

Робота в групах

Учням роздають текст з пропущеними словами (*вони виділені курсивом*).

Завдання: записати 6 слів із суфіксом *-ник*.

Жив був хлопчик-чарівник,

називали його *-ник*.

Із простих звичайних слів

-ник утворював майстрів.

Зупинився в лісі *-ник* —

і з'явився там... (*лісник*).

А в садочок прийшов *-ник* —

там з'явився... (*садівник*).

Є *двірник*, є *будівник*,

пасічник і *комірник*.

Ці слова творити звук

чарівник, що зветься... *-ник*.

Дмитро Білоус

— І ще одне важливе нововведення: відтепер у правописі закріплено можливість утворювати іменники на означення осіб жіночої статі за допомогою суфіксів *-к-*, *-иц-(я)*, *-ин-(я)*, *-ес-*: радниця, позивачка, відповідачка, філологиня, директорка, редакторка.

2. Домашнє завдання

Вправа 9, с. 67. Виписати з вірша Лесі Українки виділені слова, позначити частини слова.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 42. ВИЗНАЧАЄМО БУДОВУ СЛОВА. ВЧИМОСЯ ВИДІЛЯТИ НОВУ ІНФОРМАЦІЮ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*спілкування рідною мовою, уміння вчитися впродовж життя, соціальна*); розвиток уваги, мислення і мовлення, спостережливості, навички письма і співпраці, творчої уяви; дослідження будови слова; виховання ціннісного ставлення до тварин і природи, бажання досліджувати мову і мовлення.

Учні: взаємодіють усно; пояснюють будову слова; розуміють словотворчу роль частин слова; створюють усні/письмові повідомлення; зіставляють прослухані повідомлення з власним досвідом та думками інших осіб; виділяють нову інформацію; тлумачать значення слів з урахуванням будови слова; долучаються до діалогу і підтримують його на тему із життєвих ситуацій; театралізують; застосовують норми етичного спілкування; взаємодіють письмово; аналізують слово за будовою; виконують завдання за зразком; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої/написаної інформації; дотримують загальних правил письма.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: тексти для театралізації.

Меседж уроку: «Які чудесні барви в нашій мові!».

Кольорові слова уроку: місто Шацьк, Шацькі озера, буери.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Театралізуємо

Дійові особи: основа слова, префікс, корінь, закінчення, суфікс.

Основа слова (*учениця*)

Я — чарівна основа слова,
І без закінчення чудово
Існую я, та, зокрема,
Є в мене корінь — голова,
І префікс е і суфікс е,
Ніщо мій настрій не псує!

Щоб отримати слова основу,
Виділіть закінчення у слові.

Префікс (*учень*)

Я — префікс, утворюю нові слова,
Працюю важко так,
Що кругом голова.
Я з міри роблю вимір,
З'єднання — роз'єднання.
Із друга я подругу утворюю,
Хто здогадався, друзі, як я це роблю?

Префікс перед коренем стоїть,
Для утворення нових слів служить.

Хочеш префікс *e-* писати,
В КаФе ПТaX слід завітати.

$\overline{\text{в}}\overline{\text{д}}$ -біг, $\overline{\text{п}}\overline{\text{д}}$ -водний, $\overline{\text{п}}\overline{\text{о}}$ -їзд, $\overline{\text{в}}\overline{\text{'}}$ -їзд, $\overline{\text{с}}$ -хованка, $\overline{\text{п}}\overline{\text{р}}\overline{\text{и}}$ -слів'я, $\overline{\text{о}}\overline{\text{б}}$ '-єднання, $\overline{\text{п}}\overline{\text{р}}\overline{\text{и}}$ -казка, $\overline{\text{з}}\overline{\text{а}}$ -їзд, $\overline{\text{з}}$ -бити,
 $\overline{\text{н}}\overline{\text{а}}$ -писав, $\overline{\text{у}}$ -смішка

Суфікс (*учень*)

Будемо з тобою ми дружити,
Якщо зможеш правильно нас вжити.

За коренем нам місце залишай
І нове слово швидко називай.

риб^{ка}, сніж^{ок}, зимон^{ька}, вербич^{ка}
Корінь слова (учень)

Спільна частина споріднених слів
Теж свою назву має:
Кожен учень «коренем» її називає.

Я у кожній деревинці,
Квітці, кущику, травинці.
В класі ж на уроці мови
Ти побачиш мене в слові.

ліс
ліс-ок
про-ліс-ок
пере-ліс-ок
уз-ліс-с-я
ліс-нич-ий

Закінчення (1-й учень)

Служу я для зв'язку
Слів в реченні завжди,
Наприклад: є гора,
А стало — дві гори.

Закінчення (3-й учень)

Нас слова міняють часто
І, як видно, не напрасно,
Бо якби ми не мінялись,
То слова б не поєднались.

школ-а
школ-и
школ-ою

(Використані вірші вчителя початкових класів Збарзької ЗОШ №1 Н. О. Попельовської.)

Ми будинок будували і будову слів вивчали.
У будинка є фундамент, а у слова є основа.
Двері — вхід, про це всі знають.
В слові ж корінь визначають.
Перед входом східці чи поріг,
Щоб спинитись кожен міг.
Префікс перед коренем ступає,
Нове слово промовляє.
Ну а суфікс, як дашок, слово пестить, уточняє.
Так ось творяться слова, наче пісенька нова.
А закінчення, як дим, то з'являється, а то зникає ...
Ох і весело ж із ним. Добре жити в домі тім.

Будова слова

підводний
основа

під- префікс
вод- корінь
н- суфікс
ий закінчення

2. Визначаємо будову слова

Розписка, вовчисько, лікар, прохолодний.

Закінчення (2-й учень)

Закінченням звать мене,
Я є частина слова.
Я змінне, як взуття.
Я зовсім не основа!

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Допомогаємо Щебетунчикові обрати слова до схеми (Вправа 1, с. 67)

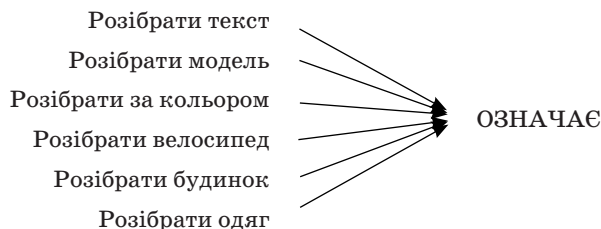
морозний
посадка
беззвучний

снігурі
лісник
роздуми

- До яких асоціацій спонукають ці слова?
- Чи бували в лісі взимку? А як узимку почуваються тварини?

2. Пояснюємо

- Що означає розібрати слово за будовою? Скористайтесь підказкою Гаджика (Вправа 2, с. 67).

Розібрати слово за будовою означає позначити всі частини слова, які в ньому є:
закінчення
основа
корінь
префікс
суфікс

3. Взаємодіємо письмово

1) Каліграфічна хвилинка.

Ш ш Щ щ Ц ц Н н ши шши шщ цц цци цьк нн нни нний

2) Утворюємо слова із суфіксом «-н». (Вправа 3, с. 67).

Денний, осінній, сонний, кінний, туманний.

Які чудесні барви в нашій мові! (Меседж уроку.)

Прийом «Займи позицію» (Так/ні)

3) Досліджуємо забарвлення нашої мови.

— Прочитайте вірш Валентини Бутрім. Уявіть: у ваших руках пензлик і фарби, ви малюєте картину. Чи допомогло слово вашій уяві?

Випишемо спільнокореневі слова, розбираємо їх за будовою.

Сніжинки, снігурка, снігурі, снігові, сніжком.

Прийом «Асоціативний куц»

У веселому танку крутяться сніжинки,
Як снігурка у вінку молода ялинка.
На калині снігурі спочивати сіли.
Хуртовини снігові все сніжком покрили.

- Чи можна продовжити вірш?

УРОК 43. РОЗБИРАЄМО СЛОВА ЗА БУДОВОЮ. ВЧИМОСЯ СКЛАДАТИ І ВІДГАДУВАТИ ЗАГАДКИ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*спілкування рідною мовою, уміння вчитися впродовж життя, соціальна, громадянська*); розвиток уваги, мислення і мовлення, спостережливості, навички письма і співпраці, творчої уяви; дослідження будови слова; виховання бажання знати традиції народу України і поважати традиції інших народів.

Учні: взаємодіють усно; називають частини слова і пояснюють будову; створюють усні/письмові повідомлення; зіставляють прослухані повідомлення з власним досвідом та думками інших осіб; складають прості загадки з використанням частин слова; тлумачать значення слів з урахуванням будови слова; долучаються до діалогу і підтримують його на тему із життєвих ситуацій; дотримують правил спілкування; взаємодіють письмово; розбирають слово за будовою; виконують завдання за зразком; складають і записують загадки; висловлюють власні ставлення до того, що пишуть; дотримують правил письма.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: цеглинки, малюнок вишні в діжці, плакат-бігунок, бланки для голосування.

Меседж уроку: «Кожна людина і кожний народ мають свої звичаї та традиції».

Кольорові слова уроку: звичай, діжка, по-своєму, духи.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Крісло автора

- Які зимові розваги вам подобаються?
- Чи сподобавсь вам вірш Оксани Сенатович?
- Яке б питання ви поставили авторці?
- Прочитайте ще один вірш поетеси.

2. Мотиваційна хвилинка

Сів Іванко, пише: САД...
Помилився — вийшло: ПАД.
Перекреслювать негоже —
«П» образитися може.
— Хай вже п а д той буде п а д о м,
почекає трохи сад.
Допишу я СНІГ — і буде
акуратний СНІГОПАД.

Прийом «Снігова грудка»

Слово: Зима

Речення: Зима несе розваги, емоції, радість.

Питання: Чому зимові розваги подобаються?

Відповідь: тому що...

— Відгадайте загадку.

- Хоч безкрилий, я літаю, хоч беззубий, я гуду,
Хоч безрукий, я зриваю віхолу, хурделицю, хугу.

— Відшукайте слова, які характеризують слово-відгадку. Розберіть за будовою. (*Безкрилий, безрукий, беззубий, літає, гуде, зриває.*)

Учні в класі ставлять запитання за темою до того, хто відповідає. *Наприклад:* добери споріднене слово до слова-відгадки; склади речення; назви корінь, назви закінчення, утвори слово з суфіксом тощо.

Вітер, вітрище, вітерець, повітря, безвітряний, вірюган, вітряна, повітряний.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Диктант-гра «Дизайнер слів»

Записуємо слова-відгадки, позначаємо їхню будову схемами.

- Корінь у слові *відгадай*,
Префікс у слові *запитай*,
Суфікс у слові *нічка*,
Закінчення — в *криничка*. (*Загадка*.)
- Корінь у слові — *написати*.
Префікс — у слові *заспівай*,
А закінчення та суфікс
У слові *казка* пошукай. (*Записка*.)

- Префікс у слові *перенести*, корінь у слові *казка*. (*Переказ*.)
- Префікс у слові *приїзд*, корінь у слові *казати*, суфікс і закінчення — від слова *ніжка*. (*Приказка*.)
- Префікс у слові *проніс*, корінь у слові *лісник*, суфікс у слові *дубок*. (*Пролісок*.)
- Префікс у слова *підніс*, корінь у слові *вода*, суфікс у слові *грибний*, закінчення у слові *білий*. (*Підводний*.)
- Корінь у слові *лісок*, суфікс у слові *зимова*, закінчення у слові *червоний*. (*Лісовий*.)
- Префікс у слові *політ*, корінь у слові *садок*, суфікс і закінчення у слові *рибка*. (*Посадка*.)
- Префікс у слові *збити*, корінь у слові *в'язка*, суфікс у слові *кілок*. (*Зв'язок*.)

2. Проблемна ситуація

— Який зв'язок між словами?

ВИШНЯ, ЯЛИНА, НОВИЙ РІК.

3. Каліграфічна хвилинка

З з зз зв зви звичай Звичай

Що не край, то звичай!

Кожна людина і кожний народ мають свої звичаї і традиції.

4. Взаємодіємо усно

1) Робота з текстом (Вправа 1, с. 69).

Читаємо про звичаї наших предків.

Робота зі словом *ДІЖКА*.

— Чи є новою інформація?

— Упізнайте слова з префіксами.

Вирощували, прикрашали, поступово, заміняти.

2) Вправа-змагання «Вежа» (Вправа 2, с. 69).

Учні в командах добирають спільнокореневі слова. Яка із команд першою побудує найвищу вежу з цеглинок-слів?

ВИШНЯ — вишневий, вишенька, вишнево, вишневенький, вишневецький.

ЯЛИНА — ялинка, ялинонька, ялиночка, ялиновий, ялинуська (*ялинкує* — що може означати?).

3) Працюємо з інформацією Гаджика про Новий рік (Вправа 3, с. 69).

Робота зі словом *по-своєму*.

Працюють групи:

1-ша читає текст;

2-га знаходить на карті країни, наклеює стікери, розміщує їх за абеткою;

3-тя малює схеми до зазначених учителем слів.

Це цікаво! Новий рік у Китаї — це свято весни, а в Індії — фестиваль вогнів.

5. Відпочиваємо і пісеньку про ялиноньку співаємо

(<https://youtu.be/k4s7dRjZqr0>)

6. Взаємодіємо письмово

1) Розбираємо слова за будовою (Вправа 4, с. 69).

Старий, домівок, духів, маленькі, подаруночків, старі меблі.

Робота зі словом «духи» (*лексичне значення*).

2) Шукаємо слова до схем (Вправа 7–8, с. 70).

Є слова — шукаю схему! (Свято, подарунки, подвір'я, дітвора.)

Є схема — шукаю слова!

7. Вправа «Бігунок»

Рухаємось очима і читаємо вгору, вниз, вгору, ліворуч, праворуч.

ЗАГАДКОВО

	розгадати	розгадування	відгадування
	пригадати	здогадка	нагадування
	загадати	розгадка	згадування
	вигадати	вигадка	вгадування
	вгадати	загадка	загадування
гадати	гадка		пригадування
	гад		

8. Робота із загадками. Робота в групах

Відгадуємо загадки Родзинки, відгадки розбираємо за будовою (Вправа 6, с. 70).

Швидко відгадуємо і називаємо шість корисних речей слова-відгадки.

ПРОГУЛЯНКА

ЗАПИСКА

9. Самостійно застосовуємо знання

- Учні в групах придумують аналогічні загадки.
- Учням пропонують слова для розгадки. Вони складають загадку.

Лісник і грибочок

літній і село

зав'язати, кладочка, книжка

лісочок

літо

закладка

- Корінь мій у слові *лісник*, суфікс у слові *грибочок*, а зовуть мене... (*лісочок*).
- Корінь у слові *літній*, а закінчення у слові *село*, люблять мене діти і називають... (*літо*).
- Префікс у слові *зав'язати*, корінь у слові *кладочка*, суфікс і закінчення у слові *книжка*. (*Закладка*.)

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

- З яких частин складається слово?
- Як визначити в слові закінчення й основу?
- Що називається коренем? Як його знайти?
- За допомогою чого утворюються нові слова?
- Чим префікс відрізняється від суфікса?
- Які питання/теми виявилися для вас складними?
- Для якої частини слова ви запропонуєте виділити ще один урок?

Голосування («+» — так, «!» — можу, але; «?» — потребую допомоги; «-» — ні)

- Я можу пояснити роль закінчення, кореня, префікса і суфікса у слові.
- Я розпізнаю спільнокореневі слова і форми того самого слова.
- Я правильно записую слова з префіксами *роз-*, *без-*, *з-*, *с-*.
- Я вмію розбирати слова за будовою.
- Я самостійно застосовую знання.

2. Домашнє завдання

Вправа 5, с. 69 — написати про новорічні традиції вашої родини.

Вправа 9, с. 70 — відгадай!

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

2. Робота з таблицею. Колективна робота

Пригадуємо орфограми і заповнюємо таблицю.

Учні ознайомлюються з правою частиною (*написання*) і заповнюють ліву (*назва орфограми*).

ВИДИ ОРФОГРАМ	
Назва орфограми	Написання
Велика буква	Україна, річка Дніпро
Апостроф	п'ять, свято, роз'яснення
Подвоєні приголосні	беззахисний, віддати, туманно
Ненаголошені <i>e, u</i> в коренях слів	грудень, весело, зима
Префікси <i>роз-, без-</i>	розваги, безкрай, розписатися
Знак м'якшення (<i>ь</i>)	місяць, близький, менше
Перенос слова	олі-вець, сум-ний без-язикий

3. Взаємодіємо письмово

1) *Допомагаємо Щebetунчикoві. Самостійна робота (Вправа 2, с. 71).*

- Орфограма «подвоєння і подовження»: *зілля, рілля, насіння*.
- Орфограма «правопис прийменників»: *на гілці, по дорозі, у вулику*.
- Орфограма «власні назви»: *Ольга, Європа, Земля*.

Записуємо самостійно слова з цими орфограмами.

2) *Допомагаємо Родзинці. Парна співпраця (Вправа 3, с. 71).*

Записуємо слова з поданими орфограмами.

4. Слухаємо, рухаємось і відпочиваємо

5. Взаємодіємо усно/письмово

1) *Робота з текстом. Колективна робота.*

Читаємо текст (*Вправа 4, с. 71*).

Перевіряємо його розуміння, придумуємо заголовок.

Працюємо зі словами, вставляємо пропущені орфограми.

2) *Самостійне застосування знань.*

Вправа «Тиша: знаю, вмію, сам пишу» (*Вправа 5, с. 72*).

Учні придумують заголовок, записують виділені речення, підкреслюють орфограми.

3) *Творча робота (Вправа 6, с. 72).*

Записуємо текст за поданими запитаннями, придумуємо заголовок.

Мені вишиванку вишила бабуся. Надягнув її вперше в дитячому садку. Разом з сім'єю одягаємо вишиванки на День міста. День вишиванки святкує наша школа. Тоді всі, і вчителі та учні виходять у двір і відбувається святкова хода. Мені це свято дуже подобається. Вишиванка єднає всіх нас і всю Україну. (*З твору учня 3-го класу*.)

Обговорення письмових робіт/визначення позитивних характеристик (*парна співпраця*).

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

Урок допоміг зрозуміти: щоб грамотно і без помилок писати, потрібно правила знати.

2. Усний коментар домашнього завдання

— Чи виникали проблеми під час виконання домашнього завдання?

— Про що були загадки Родзинки? (*Посадка, перехідний*.)

3. Домашнє завдання (Вправа 7, с. 72)

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 45. ПЕРЕВІРЯЄМО НАПИСАННЯ НЕНАГОЛОШЕНИХ [e], [и] В КОРЕНЯХ СЛІВ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*спілкування рідною мовою, уміння вчитися впродовж життя, соціальна, громадянська, природнича*); розвиток уваги, мислення і мовлення, спостережливості, навички письма і співпраці, творчої уяви; дослідження будови слова та орфограм, пов'язаних з будовою слова; виховання ціннісного ставлення до символів України, бажання знати культурні надбання українського народу.

Учні: взаємодіють усно; пояснюють написання ненаголошених [e], [и] у коренях слів; створюють усні/письмові повідомлення; зіставляють прослухані повідомлення з власним досвідом та думками інших осіб; тлумачать значення слів; долучаються до діалогу і підтримують його на тему із життєвих ситуацій; дотримують етики спілкування; взаємодіють письмово; розбирають орфограми; виконують завдання за зразком; висловлюють власні ставлення до змісту написаної інформації; дотримують правил письма.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: світлина музею бурштину в Рівному, географічна карта.

Меседж уроку: «Мова — джерельна криниця, райдужно-сонячний цвіт. Це українська зірниця, що зачаровує світ» (*Володимир Кленц*).

Кольорові слова уроку: місто Рівне, Рівненщина, бурштин, сонячний камінь.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Усний коментар домашнього завдання

Учні повідомляють інформацію про День вишиванки, яку відшукали в Інтернеті.

2. Мовленнєва розминка

— Які букви загубились?

Ми з Оверком друж_мо,
жив_мо — не туж_мо:
разом ход_мо до школи,

поруч в класі сид_мо,
разом з школи ід_мо
і не сваримось ніколи.

Ігор Муратов

— Перевірте, чи загубились букви у корені?

— А коли мене не знають, завжди наголосом перевіряють. Про кого чи про що йдеться?

Е чи И

Все важливе в нашій мові,
Ось, приміром, річ така:
Е чи И писати в слові —
Часто сумнів виника.
Щоб уникнуть зайвих мук,

Ти під наголос, мій друже,
Зразу став сумнівний звук:
Звук виразно зазвучить,
Як писать, тебе навчить.

«Висна, стипи, і бериг і сило» — написав я так.

Та це ж не так! Бо вЕсни є і стЕп широкий,
І приберЕжний вітер віє, і сЕла вдалині рясніють.

Учні промовляють з виділенням наголосу.

— Ви знаєте, що наголошений голосний звук чується чітко, а ненаголошений голосний звук чується невиразно. Слова, які містять у корені ненаголошені голосні [e] або [и], під час письма потрібно перевіряти наголосом.

Це і буде завданням нашого уроку.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Досліджуємо слова з орфограмою [e] або [и] у корені (Вправа 1–2, с. 72)

Медовий, бо мед; рибалка, бо риба; високий, бо вись; глибокий, бо глиб.

МІРКУВАННЯ! Корінь в усіх споріднених словах повинен бути однаковим (*окрім випадків чергування*). Отже, у коренях споріднених слів завжди слід писати одні й ті самі букви, незважаючи на те, як вони чуються.

Приклад. Розглянемо споріднені слова: *медовий* і *мед*. Корінь *мед-* повинен писатися однаково. Оскільки у першому слові голосний звук у корені ненаголошений і чується нечітко, то слід орієнтуватися на друге слово, у якому голосний звук у корені наголошений і чується чітко.

Отже: у слові *медовий* корінь *мед-*; отже, у слові *медовий* корінь теж *мед-*.

Таким чином можемо зробити висновок: читаємо кольорову інформацію на с. 72.

(<https://miyklas.com.ua/>)

2. Модуль практики

1) Записуємо перевірні слова парами (Вправа 3, с. 72).

Робота зі словом *чистота*.

— Як розумієте вислів «чистота душі»?

2) Робота з віршем Андрія Малишка (Вправа 4, с. 73).

«піти у світ» — ?

Списуємо вірш, вставляємо орфограми, користуємось правилом.

3. Відпочиваємо

4. Каліграфічна хвилинка

Р р Р р Рівне, Рівненщина, рівняни, бурштин

Сонячний камінь
Самоцвіт
Застигла смола
«сльози» хвойних рослин

5. Взаємодіємо усно

1) Слухання «Бурштин — сонячний камінь».

Фаетон, син бога сонця Феба, попросив у батька дозволу проїхатися по небу. Це було небезпечно, тому Феб довго не погоджувався. Коні, які були запряжені в сонячну колісницю, були дуже гарячими і корилися одному лише Фебу. Але Фаетон так просив батька, що той нарешті погодився. На жаль, сталося те, чого так побоювався Феб. Слабкий Фаетон не впорався з керуванням, і сонце прокотилося занадто близько до землі. Наслідки були катастрофічними: зелена і квітуча Греція перетворилася практично на пустелю.

Тоді в справу втрутився Зевс. Недовго думаючи, верховний бог блискавкою вбив невдалого юнака. Фаетон був скинутий з колісниці просто в річку. Його мати і сестри не змогли примиритися зі смертю свого улюбленця і вічно плакали, нахилившись над річкою, у якій лежало тіло нещасного Фаетона. Бурштин, запевняли греки, — це і є ті сльози, які проливали рідні сина Феба. Падаючи у воду, сльозинки перетворювалися на камінчики і неслися потоком річки в море. Саме тому камінь бурштин досі знаходять тільки на морських берегах.

— Але якщо ми відвідаємо Рівненщину, то зможемо дізнатись про сонячний камінь більше, адже місто Рівне називають *бурштиною столицею*.

2) Ознайомлюємось з новою інформацією (демонстрування світлин).

— Сьогодні вчені впевнені: бурштин неправильно називати каменем. Так роблять швидше за звичкою. Насправді ж походження бурштину пов'язано із життєдіяльністю вічнозелених дерев. Перед нами — «сльози» хвойних рослин, які були пролиті ... десятки мільйонів років тому. Ці сльози — не що інше як скам'яніла смола дерев, у якій могли «законсервуватися» частинки хвої або комахи.

— Що вам відомо про Рівненщину?

Читаємо, досліджуємо орфограми (Вправа 5, с. 73).

3) Вправа-пошук. Парна співпраця.

Складаємо інформацію про Рівненську область за допомогою географічної карти (Вправа 6).

— Що зацікавило друзів у Рівному?

Досліджуємо плакат (Вправи 7–8, с. 73).

Записуємо речення про бурштин.

6. Робота з текстом

Читаємо, аналізуємо зміст.

— Чи цікава інформація, яку отримали?

Випишуємо назви кольорів, визначаємо орфограми.

Жовтим	зеленуватий, зЕлень, зелЕний
Коричневим	молочний
Вишневим, вИшня	чорний

7. Творча робота (Вправа 10, с. 74)

— Напишіть текст про сонячний камінь.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Підсумкова бесіда

— Чи можна українську мову порівняти із сонячним каменем?

Приєм «Асоціативний куц»

— Відшукайте орфограми.

Мова — джерельна криниця,
райдужно-сонячний цвіт.
Це українська зірниця,
що зачаровує світ!

Володимир Кленц

джерельна криниця

Як перевіримо правопис? → жерло

— Нехай ці слова доповнять нашу скарбничку меседжів.

2. Рефлексійний аналіз

— Чи стануть у пригоді сьогоднішні вміння і навички роботи з орфограмами *Е* та *И*?

3. Домашнє завдання

Вправа 12, с. 74.

ДОДАТКОВА ІНФОРМАЦІЯ

Що таке бурштин? Цікаво, що в різних мовах для позначення цього самоцвіту використовують різні слова та асоціації.

- Німецькою — це *bernstein*, тобто горючий камінь.
- Арабською — *анбар* (це слово, злегка видозмінене, зустрічається в багатьох європейських мовах, наприклад, *amber* — англійською).
- Грецькою — *електрон*: бурштин — нащадок Електри, зорі із сузір'я Тельця.
- Давньоруською — *алатир* (якщо спробувати «спаплюжити» грецький *електрон*, то матимете *алатир*, принаймні, по-давньоруськи саме так).
- Латинською — *дзінтарс*; це слово походить від дієслова «захищати» (з бурштину в Прибалтиці часто виготовляли амулети). (<https://gold.ua/ua/jewellery-articles/istoriya-zastyvshaya-v-kamne-vsyo-chto-vy-hoteli-znat-o-solnechnom-yantare>)

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 46. ПИШЕМО ЗАПИСКУ І СМС-ПОВІДОМЛЕННЯ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*спілкування рідною мовою, уміння вчитися впродовж життя, соціальна, інформаційно-комунікаційна*); розвиток і збагачення мовлення учнів, критичного мислення, навички письма і співпраці, творчої уяви; виховання культури спілкування.

Учні: взаємодіють усно; складають текст з метою письмового спілкування з батьками, друзями; правильно вживають у мовленні форми звертання, подяки, спілкування у вайбері; створюють усні/письмові тексти записок, смс-повідомлень; зіставляють прослухані повідомлення з власним досвідом та думками інших осіб; долучаються до діалогу і підтримують його на тему із життєвих ситуацій; користуються формулами мовленнєвого етикету; взаємодіють письмово; оформляють записки, смс-повідомлення на письмі; розбирають орфограми; виконують завдання за зразком; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; дотримують правил письма.

Тип уроку: урок розвитку мовлення.

Обладнання: кольорові стікери, плакат формату А5 «Хочу сказати», дерево без листя.

Меседж уроку: «Навчання без спілкування, як дерево без листя».

Кольорові слова уроку: пишемо есемеску чи SMS-ку?; смс-повідомлення.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Інтрига

Учням роздають кольорові стікери. Учитель ставить завдання.

— Нумо напишемо записку директорові школи! Про що будете писати, обирайте самостійно.

Записки наклеюють на умовний плакат формату А5 «Хочу сказати». Плакат наклеюють збоку дошки (*мотивуючи тим, що директорові передамо наприкінці уроку*).

(*Увага — на час роботи!!!*)

2. Мотиваційна бесіда

— Коронавірус вніс корективи у звичне життя кожної людини і кожної країни. Слова «самоізоляція», «карантин», «дистанція», «ізоляція», «онлайн-навчання», «дистанційне навчання» стали актуальними у нашому мовленні. І, напевне, ці слова дедалі частіше позбавляють людину головного — «живого» спілкування.

З учнівських дописів

«...Навчатися вдома — непогано, бо є більше вільного часу, можна довше поспати. Єдине, чого бракує, — це спілкування з однокласниками, друзями, вчителями...» (*Богдан Камець*).

«...перебуваючи на самоізоляції, відчуваю, що дуже не вистачає спілкування...» (*О. Лук'янчук*).

«...загалом дуже хочеться повернутися до школи, адже зараз бракує “живого спілкування”...» (*Іванна Яриз*).

— Як можуть спілкуватися люди, перебуваючи в ізоляції? (*Приєм «Мікрофон»*.)

3. Постановка проблеми

— Прочитайте розмову сина і мами (*Вправа 1, с. 74*).

— Міг би залишити записку.

— А я не вмію її писати!

— Чому виникла необхідність залишити записку?

— Чому виникає необхідність писати смс-повідомлення?

— А ви вмієте писати записки та оформляти смс-повідомлення? Це і буде темою уроку.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Сприймання й усвідомлення теми. Керований діалог

— Чи писали ви записки?

— Чи вважаєте ваші сьогоднішні дописи директорові школи запискою?

— Коли ми звертаємося до написання записки?

- З чого починається записка?
- З чого складається записка?
- Навіщо потрібна записка?
- Кому адресується записка?

2. Досліджуємо записку/взаємодіємо усно

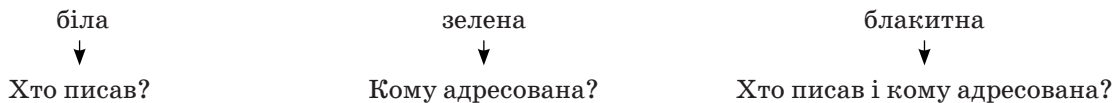
- Вправа 2, с. 74.
З розмови мами і сина виписуємо виділені орфограми, пояснюємо їх, користуючись правилом.
Хвилююся, бо хвИлі (коливання); писати, бо пИше.
- Вправа 3, с. 75.

Метод «Блискавка»

- Розгляньте таблицю. Яку інформацію отримали?

ПИШЕМО ЗАПИСКУ Звертання Повідомлення або Прохання Підпис

- Вправа 4, с. 75.
— Про що не знали друзі, пишучи записки?
Огляд плаката «Хочу сказати»
— Розгляньте свої записки директорів школи. Чи на все ви зважили? Чи дотримано структуру записів у ваших записках? На що не зважили друзі?

- Пишемо записку відповідно до структури (Вправа 5, с. 75).
— Як потрібно звертатися?
— Наведіть приклади звертань. Який розділовий знак використано у звертанні?
— Де найчастіше вдома ми залишаємо записки?
— Хто і яку інформацію повідомляє в записці на стікері?
— Чи часто ви залишаєте рідним позитивні записки?

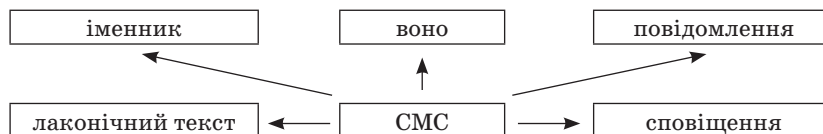
Мамусю! Я тебе люблю. Ти найкраща! <i>Твоє сонечко</i>
--

3. Каліграфічна хвилинка

- Нумо складемо із записки і запишемо речення зі звертанням.
М м Мамусю, я тебе люблю! (Домашнє завдання. Вправа 7, с. 76.)

4. Досліджуємо смс-повідомлення (Вправа 6, с. 75)

- Чи можна надіслати записку без паперу?
- Які сучасні технічні засоби допомагають нам надіслати записку з повідомленням чи проханням?
— Як називаються записки, передані по мобільному телефону?
Кажемо: нове смс, надіслане смс.

УРОК 47. ПЕРЕВІРЯЄМО НАПИСАННЯ СЛІВ З НЕНАГОЛОШЕНИМИ [e], [и] ЗА СЛОВНИКОМ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*спілкування рідною мовою, уміння вчитися впродовж життя, соціальна*); розвиток і збагачення мовлення учнів, критичного мислення, уваги, навички письма і співпраці, творчої уяви; дослідження будови слова та орфограм, пов'язаних з будовою слова; виховання культури спілкування.

Учні: взаємодіють усно; застосовують набуті знання; користуються словниками; правильно вживають у мовленні словникові слова; створюють усні/письмові тексти; зіставляють прослухані повідомлення з власним досвідом та думками інших осіб; долучаються до діалогу і підтримують його на тему із життєвих ситуацій; користуються формулами мовленнєвого етикету; взаємодіють письмово; розбирають орфограми з ненаголошеними [e], [и]; працюють з орфографічними словниками; виконують завдання за зразком; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; дотримують правил письма.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: орфографічні словники.

Меседж уроку:

«З українського джерела, із мовної криниці,
Черпайте, діти, свіжії слова!»

Кольорові слова уроку: криниця, джерело.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Вправа «Очікування»

Учні на стікерах пишуть, чого вони очікують від уроку.

2. Робота з меседжем з попереднього уроку

— Доберіть перевірні слова, вставте орфограми.

Мова — дж..рельна кр..ниця,
райдужно-сонячний цвіт.
Це українська зірниця,
що зачаровує світ.

Володимир Кленц

— Які виникли проблеми? (*Джерело — жЕрло, а криниця?*)

Джерело — потік води, що утворюється внаслідок виходу підземних вод; *документ*, на основі якого проводиться дослідження; *жерло* — джерело гармати (*отвір*).

Синоніми: ключ; криниця.

Фразеологізм «Бити джерелом» — активно, бурхливо виявлятися.

— Чи дібрали перевірне слово до слова *криниця*?

Меседж уроку

З українського джерела, із мовної криниці,
Черпайте, діти, свіжії слова!

3. Усний коментар домашнього завдання

— Чи складно було добирати перевірні слова?

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вправа «Незакінчене речення»

- Наголошений звук вимовляється...
- Ненаголошений звук вимовляється...
- Орфограма — це...
- Щоб перевірити, яку букву писати — *е* чи *и* — у словах, необхідно...

2. Самостійно застосовуємо знання (Вправа 1, с. 76)

Проводимо дослідження.

- Якщо неможливо скористатись правилом про написання слів з [е], [и], звертайся до...
- Як працювати зі словником?

3. Взаємодіємо письмово/робота зі словниками

1) Каліграфічне списування.

З українського джерела, із мовної криниці, черпайте, діти, свіжії слова!

- Правопис якого слова перевіримо за словником?

2) Робота з словом

- Які слова об'єднало в собі це слово?

КРИНИЦЯ

Колодязь, вода, джерело

корба	спрага	трава
цямрина	кухоль	земля
насос	чиста	глина
кран	холодна	мул

- Які прислів'я про криницю складено народом?

Не плюй у криницю, знадобиться водиці напитись.

Не знаємо ціни водиці, доки не висохла криниця.

До доброї криниці стежка утоптана.

Голкою криниці не викопаєш.

3) Записуємо і перевіряємо (Вправа 2, с. 77).

Допомагаємо Щебетунчикові записати пропущені назви днів тижня.

4. Перевіряємо свої вміння. Парна співпраця

1) Вправа 5, с. 77.

колискОва — колИска	Дитина
тихЕнько — тИша	криниця
звичАйний — звИчно	кишеня
вечІрній — вЕчір	пиріг
стемнІло — тЕмно	тривога

2) Працюємо з таблицею слів, правопис яких слід запам'ятати у 3-му класі.

Абрикós, адре́са, айстра, аква́ріум, апельси́н, апеті́т, асфáльт, вдя́чний, велосипéд, вогнище, вокза́л, внесе́к, гармо́нія, горизóнт, гримі́ти, депутáт, дециме́тр, дире́ктор, елeктрика, кипі́ти, кишéня, колекті́в, комба́йн, коридóр, космона́вт, крини́ця, ми́нулий, милосе́рдний, очере́т, пирі́г, прія́зний, президéнт, пше́ниця, сантимéтр, секúнда, триво́га, фeрмер, хвилі́на, чере́мха, чере́шня (40 слів).

Працюємо по рядах

Прочитуємо ланцюжком, хором, за абеткою.

- З одним зі слів складаємо речення (*електрика, очерет, тривога, фермер, хвилина*).

Додатково! Якщо є час, запропонувати учням об'єднати групу слів відповідно до букви алфавіту в один текст.

Наприклад: вдячний, велосипед, вогнище, вокзал, внесок. (Прийом «Сторітелінг».)

Жив собі Велосипед. І був у нього Друг. Разом друзі колесили, біля вогнища сиділи. Велосипед завжди дорогу знав, возив Друга на вокзал. Вдячний Друг Велосипеду, внесок свій щодня давав, дглядав й ремонтував.

5. Фізкультхвилинка

Руки в сторону та вгору —
На носочки підніміться.

Підніміть голівку вгору
Й на долоньки подивіться.
Руки в сторони розводим,
Опускаєм плавно вниз,
Присідати ми почнемо,
Добре ноги розімнемо.
Раз присіли — руки прямо.
Встали. Знову все так само.
Вправу дружно почали.
Нахил вліво — раз, два, три!
Повертаємося вправно.
Все виконуємо гарно.
Вліво, вправо повернулись.
Ось розминці вже й кінець.
Хто ж старався — молодець!

6. Творча робота

- 1) *Розв'язуємо задачу Родзинки (Вправа 3, с. 77). Колективна робота.*
- 2) *Складаємо текст (Вправа 4, с. 77). Самостійна робота.*

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

— Чи справдились очікування від уроку?

2. Голосування/оцінюємо свої досягнення

ГОЛОСУВАННЯ («+» — так, «!» — *можу, але*; «?» — *потребую допомоги*; «-» — ні)

Я здобув(ла) знання з теми «Будова слова».

Я знаю основні частини слова.

Я застосовую знання і вміння у життєвих ситуаціях.

Я аналізую слова за будовою, пояснюю їхнє значення, перевіряю орфограми.

Я утворюю нові слова за допомогою префіксів і суфіксів, уживаю їх у мовленні.

Я оцінюю себе...

3. Домашнє завдання

Вправа 6, с. 77.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

ДІЗНАЮСЯ БІЛЬШЕ ПРО ІМЕННИКИ

УРОК 49. РОЗРІЗНЯЄМО ІМЕННИКИ — НАЗВИ ІСТОТ І НЕІСТОТ. ДОСЛІДЖУЄМО МЕДІА: ЯКУ ІНФОРМАЦІЮ НЕСЕ СУВЕНІР

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*спілкування рідною мовою, уміння вчитися впродовж життя, загальнокультурна*); вміння вчитися без шкоди для здоров'я, суспільних цінностей; розвиток пізнавальних процесів (*сприйняття, увага, мислення, мовлення*), навички співпраці та культури командної роботи, творчої уяви; спостереження за номінативною функцією іменників; виховання культури співпраці, взаємодопомоги і взаємоповаги.

Учні: взаємодіють усно; розпізнають у тексті та самостійно добирають іменники; ставлять питання до іменників, називають іменники — назви істот і неістот; порівнюють, уточнюють, міркують; опановують норми літературної вимови; створюють усні повідомлення; поповнюють словниковий запас; беруть участь у колективному обговоренні; виявляють почуття й емоції; взаємодіють письмово; записують іменники; виконують завдання за зразком; оформлюють власне висловлювання на письмі; висловлюють власні ставлення до того, що пишуть; дотримують правил письма.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: географічна карта, текст вірша, цеглинки, долоньки для зворотного зв'язку, світлини «Замку Радомисль», мандарин, фліпчарт, маркери.

Меседж уроку: «Як намистинки, диво калинове — частини мови!».

Кольорові слова уроку: Житомирщина, «Замок Радомисль», «Часослов», деруни, сувенір, трапезна, трапеза.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Мотиваційна хвилинка

Запис на дошці:

Від частин слова — до частин мови!

Кожен учень отримує текст вірша (*надрукований на весь аркуш формату А4*).

Той самий текст — на екрані.

Від міста до міста СЛОВО подорожувало,
А ми ЧАСТИНИ СЛОВА досліджували і вивчали.
Івано-Франківськ, Карпати, Коломия
Зустріли всіх нас дуже мило.
Буковина зустріла з містом Чернівцями,
Ходили там і стежками, і манівцями.
Хотинський замок, Хмельницький і Дністер,
Помилки виправив і стер,
Відвідали в Тернополі ми гіпсові печери.
Цікаво, хто жив там до нашої ще ери?
А на Волині чули слово Лесі Українки.
Воно таке, знайоме, щире, дзвінке ...
У Рівному бурштин шукали,
Частини слова розбирали.
Та кожне слово — це ж ЧАСТИНА МОВИ.

Тут треба нову справу починати:
Досліджувати їх і вивчати.
Перша з них — ..., друзі.
Цю частину люблять дуже,
Все, що бачить, називає,
Бо таке завдання має.
Мама, мир і Україна,
Сонце, небо, світ, людина,
Звуки, букви, слово, мова —
Ось частина ця чудова!
Хто? Сестричка, ненька, батько,
Пташка, білочка, зайчатко,
Що? Земля, ріка, діброва,
Книжка, зошит, ручка, школа ...

- Читаємо вголос.
- Дізнаємось, які області відвідали, вивчаючи тему «Будова слова».
- Міркуємо, яка наступна область.
- Передбачаємо розділ, над яким будемо працювати до кінця семестру.
- Шукаємо підказку: яка тема уроку?
- Записуємо пропущене слово.
- Уточнюємо тему уроку, шукаємо ще одну підказку!

2. Вступне повторення

Складаємо «Асоціативний куц»

Обводимо зеленим кольором іменники — назви істот, наводимо питання *ХТО?* (фломастером).

Обводимо чорним кольором іменники — назви неістот, наводимо питання *ЩО?* (фломастером).

Формулюємо тему уроку.

— Чи була інформація для вас зовсім невідомою?

— У другому класі ми знайомились з цією частиною мови і будемо продовжувати її досліджувати впродовж двох тижнів (7 уроків).

Щоб досягти успіхів у пізнанні ІМЕННИКА, вам необхідні гострий зір, мудра думка, плече підтримки, рука допомоги, позитивні емоції та влучне слово.

3. Рухаємось по каліграфічній стежинці ... у Житомирську область (пошук на карті)

Ж ж жж жу жу жу дружу сиджу ходжу раджу (Ваш варіант?)

відвідати Житомирську область (чому?)

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

— Раджу справу починати і підручник розгортати.

1. Сприймаємо й усвідомлюємо інформацію (Вправа 1, с. 78)

Розпізнаємо назви істот та неістот, групуємо слова.

ХТО?

ЩО?

— Чи складне було завдання?

Зворотний зв'язок «Долонька»

Білий колір долоньки — все зрозуміло.

Червоний колір — потрібна допомога.

2. Робота з «сигнальними долоньками»

Показуємо білий колір долоньки, якщо іменник — назва істоти (*хто?*).

Показуємо червоний колір, якщо іменник — назва неістоти (*що?*).

Хліб, глечик, тракторист, трактор, ластівка, листівка, гніздо, пташка, весна, книга, зозуля, ранок, сувенір, час, мова, слово, трапеза, трапезна.

— Які слова вам не відомі?

3. Робота зі словом

Трапеза — обідній стіл, стіл з їжею та частуванням (*трапезний*);

обід, вечеря за таким столом, бенкет (*трапезувати*).

Трапезна — місце, де приймали їжу; приміщення (*кухня, столова, їдальня*).

4. Вправа «Фотоапарат». Метод «Блискавка»

Опрацьовуємо кольорову інформацію на с. 78.

5. Робота з текстом (Вправа 2, с. 78)

Читаємо текст.

— Які слова незрозумілі?

«Замок Радомисль» розташований у місті Радомишль. Це перлина поліського краю. Він розташований між двома водоспадами, з одного боку омивається водами річки Мики, з іншого — величезним чистим озером. Навколо, як і тисячу років тому, — хвойні ліси, що насичують повітря лікувальними ефірними оліями. «Замок Радомисль» — це історико-культурний комплекс. У ньому розташовані єдиний у світі Музей української домашньої ікони з експозицією «Душа України», концертна зала для камерної музики, приміщення для урочистих подій, виставок, святкувань, а також трапезна для бенкетів та гостьові кімнати для відпочинку. (<https://platfor.ma/places/4fc3ce65efdeb/>)

«Часослов» — головна книга священників, пам'ятка історії української мови, релігійного стилю, тривалий час виконувала функції підручника. В ній розміщені Біблійні тексти, піснопіви.

Випишемо у стовпчики:

ІСТОТИ	НЕІСТОТИ
ХТО?	ЩО?

6. Релаксація (під аудіосупровід зі співом птахів)

Учитель (спокійним голосом). На вулиці зимно, а так хочеться тепла. Сіли зручно, заплющили очі, розслабились, заспокоїлись (*вдих — видих, вдих — видих, вдих — видих*), налаштували уяву і фантазію ...

Ви у затишному куточку природи. Навколо вас іменники. Це частини мови, що відповідають на питання *хто?*, *що?*. Ось до вас підходить іменник.

— А ти знаєш, чому мене так назвали? Тому що я першим назвав усі істоти у моєму раю: почав давати клички тваринам, назви рослинам, імена всім, хто живе у моєму царстві.

Слова — назви неістот відповідають на питання *що?*. Підходимо до стовбура, торкаємось ... Відчуваєте, який він на дотик ... *Що? Що? Що?* Шепотять гілки, шепотять дубки, шепотить травичка, червоніють у сунічок личка. Знаєш, знаєш, знаєш ...

Слова — назви неістот відповідають на питання *що?*. Дерево — *що?* Деревце простягає до вас ніжну гілку з одним плодом. Ви відчуваєте аромат плоду (*вчитель знімає шкірку мандарина, щоб учні відчули аромат*). Плід — неістота, але це також іменник, що відповідає на питання *що?*. Іменник — це частина мови. Ось ви почули стукіт по стовбуру дерева. Ви впізнали його. Хто він? Він — іменник, «живий». Ось він відчув вас і підлетів. Та це ж дятел! Дятел — це іменник, назва істоти, що відповідає на питання *хто?*. Роздивились, зупинились ...

Ось і клас. Чи є іменники у нас? Дошка, парта, зошит, ручка — ставимо питання *що?* Учитель, учень, Оля, Коля — ставимо питання *хто?*. Всіх іменників не відшукаємо — йде обертом голова. Тому очі спокійно розплющуємо, бо писати вже час.

7. Самостійно застосовуємо знання (Вправи 3–4, с. 79). Прийом «Тиша»

Робимо висновок: назви неістот можна утворити від назв істот.

8. Взаємодіємо усно/досліджуємо сувенір (Вправи 5–6, с. 79)

— Чи хотілося б вам побувати на фестивалі дерунів?

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

Працюємо з цеглинками

Будуємо фігуру, узагальнюємо отриману на уроці інформацію.

— До яких емоцій спонукав іменник?

— Подякуйте одне одному за співпрацю.

— Чи допомогли вам досягти успіху гострий зір, мудра думка, плече підтримки, рука допомоги, позитивні емоції та влучне слово?

— Запишіть на фліпчарті (*один учень пише, а решта — в зошиті*) «Як намистинки, диво калинове — частини мови!». Іменник — це перша намистинка. Напишемо червоним у центрі. Наш фліпчарт будемо заповнювати кожного уроку новою інформацією про іменник. Створимо Карту знань.

2. Домашнє завдання

Вправа 7, с. 79. Списати текст, розкривши дужки, назви істот підкреслити.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 50. РОЗРІЗНЯЄМО ВЛАСНІ ТА ЗАГАЛЬНІ НАЗВИ. СКЛАДАЄМО ІНФОРМАЦІЮ ПРО ВІДОМИХ ОСОБИСТОСТЕЙ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*спілкування рідною мовою, уміння вчитися впродовж життя, соціальна, історична*), вміння вчитися без шкоди для здоров'я, суспільних цінностей; розвиток уваги, критичного мислення, мовлення, навички письма, культури командної роботи, творчої уяви; спостереження за функцією іменника; виховання культури співпраці, взаємодопомоги і взаємоповаги.

Учні: взаємодіють усно; ставлять питання до іменників, уживають власні та загальні іменники у мовленні; аналізують, узагальнюють отриману інформацію; беруть участь у колективному обговоренні; опановують норми літературної вимови; створюють усні повідомлення; поповнюють словниковий запас; виявляють почуття та емоції; взаємодіють письмово; розпізнають у тексті та самостійно добирають власні та загальні іменники; виконують письмові завдання за зразком; складають і записують речення за питаннями; висловлюють власні ставлення до змісту того, що пишуть; дотримують загальних правил письма.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: текст вірша, цеглинки, долоньки для зворотного зв'язку, фліпчарт, маркери.

Меседж уроку: «Міста і села, гори, ріки, полонини... І утворилася перлина, ім'я у неї Україна!» (Олег Винник).

Кольорові слова уроку: ярмарок, місто Коростень, Київська Русь, князь Мал.

КАРТА УРОКУ

І. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Усний коментар домашнього завдання

— Де? Коли? Хто? Що? Яка мета організаторів фестивалю? Поясніть орфограми.

2. Вправа «Глашатай»

Кожному з 13 учнів роздають написаний і пронумерований рядок. (*Заздалегідь учнів попередити, щоб вивчили рядок напам'ять або швидко і голосно прочитали.*)

- 1 Господарі й гості, глядіть, не минайте!
 - 2 Сюди всіх вас прошу гуртом, поодинці,
 - 3 Чекають на всіх нас чудові гостинці!
 - 4 На ринку, на нашім веселім, багатім,
 - 5 Є чим дивуватись і є що придбати.
 - 6 Тут щедрі дарунки і саду й городу,
 - 7 Тут пісня і жарти — усім в нагороду.
 - 8 Тут речі умільців ні з чим незрівнянні,
 - 9 Барвисті стрічки, рушники вишивані.
 - 10 Полив'яний посуд, тарелі, горнятка.
 - 11 Сопілки — хлоп'яткам, намисто — дівчаткам.
 - 12 Не думайте довго, мерщій поспішайте,
 - 13 Купуйте, милуйтеся, танцюйте і грайте!
- Куди запросили нас наші актори? Назвіть одним словом. (*Ярмарок.*)

3. Вступне повторення. Метод «Кубування»

Робота зі словом ЯРМАРОК

- 1) Зробити звукову модель слова.
[й а р м а р о к] — 7 букв, 8 звуків, 3 склади.
- 2) Розібрати слово за будовою, утворити нові слова *ярмаркування, ярмаркує*.
- 3) Дібрати синоніми.
Базар, гармидер, шарварок, галас, торг, ринок.
- 4) Фразеологізми.
Повертати з ярмарку — ставати немолодим; *старіти мов собака на ярмарку* — пропадати.
- 5) Частина мови.
Іменник, загальна назва, відповідає на питання *що?*.

6) Взаємодія слова з іншими словами.

Пташиний ярмарок, веселий ярмарок, осінній ярмарок, шкільний ярмарок.
Купувати на ярмарку, захоплюватися ярмарком, готуватися до ярмарку.

Робота зі словами

Глечик — глиняна посудина, дзбан.

Полив'яна — покрита поливою.

Полива — особливий склоподібний сплав, яким покривають керамічні вироби.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

— Уважно подивіться на вивіску «ВЛАСНІ ТА ЗАГАЛЬНІ ІМЕННИКИ».

Сьогодні на нашому ярмарку продаються власні та загальні назви іменників (*тема уроку*).

Наше завдання: розпізнати й уточнити їх, правильно вживати і пояснювати.

1. Вправа — пошук власних назв (див. урок 49)

Завдання: розпізнати і червоним кольором обвести власні іменники; відшукати стільки ж загальних іменників і обвести синім кольором.

Міста: Івано-Франківськ, Чернівці, Коломия, Хмельницький, Тернопіль, Рівне...

(*Учні доповнюють перелік власних іменників.*)

Гори: Карпати...

Річки: Дністер...

Прізвища та імена людей: Леся Українка, Грицько Бойко...

Країни: Україна, Італія...

Регіони: Буковина, Волинь...

Замки: Хотинський, Луцький...

Озера: Світязь, Синевир...

Меседж уроку:

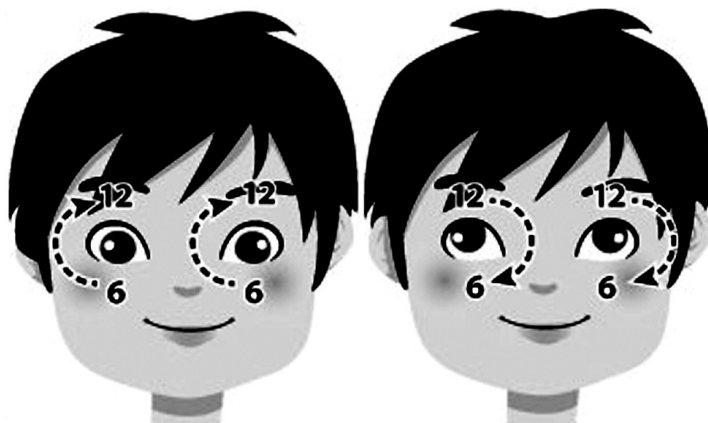
Міста і села, гори, ріки, полонини...

І утворилася перлина, ім'я у неї Україна!

• Вправа 1, с. 80.

Доповнюємо інформацію.

Фізкультхвилинка (гімнастика для очей)

2. Робота з текстом

1) Вправи 2–3, с. 80.

Читаємо текст про місто Коростень.

Аналізуємо зміст.

Придумуємо заголовок.

2) Каліграфічна хвилинка.

К к В в Р р князь Володимир Київська Русь

3) **Випишуємо власні назви і добираємо загальні.**

Сенкан

Іменник
Власний іменний
Називає уточнює підказує
Пишеться з великої букви
Один предмет

Іменник
Загальний звичайний
Називає групує вказує
Пишеться з малої букви
Багато предметів

Висновок: опрацьовуємо кольорову інформацію на с. 80.

Зворотний зв'язок: сигналізуємо долоньками (*учень зачитує власну назву, а решта сигналізують*).

3. Самостійно застосовуємо знання

- Вправа 4, с. 81.
Розкриваємо дужки, пояснюємо орфограми.
- Вправа 6, с. 81.
Добираємо власні назви.

4. Відпочиваємо, слухаємо і рухаємось

Про Світлану Соболевську та її книгу «Пригоди равлика Павлика та його друзів».

(*Прослухати 3 хв*) <https://youtu.be/r-bTv7LfXl8>

3 6 хв 18 с слухати і рухатись під пісеньку равлика Павлика

СЛУХАЄМО
РУХАЄМОСЬ

Учні слухають і на слух розпізнають власні назви.

У людей — імена, у тварин — клички!

— Які клички мають ваші хатні улюбленці? Як ви про них піклуєтесь?

5. Творча робота (Вправа 5, с. 80)

Відповідаємо на запитання Читалочки, записуємо текст.

Другий абзац тексту можна доповнити двома-трьома реченнями про хатнього улюбленця.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

— З якими іменниками ознайомилися сьогодні?

Працюємо з цеглинками «6 кроків уроку».

- Я засвоїв(ла) ...
Заповнюємо Карту знань.
Дякуємо одне одному за співпрацю, називаючи на ім'я та по батькові.

2. Домашнє завдання

Вправа 7, с. 81.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 51. ЗАПISУЄМО ВЛАСНІ НАЗВИ З ВЕЛИКОЇ БУКВИ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*спілкування рідною мовою, уміння вчитися впродовж життя, соціальна, природнича*), вміння вчитися без шкоди для здоров'я, суспільних цінностей; розвиток уваги, критичного мислення, мовлення, навички письма, творчої уяви; спостереження і дослідження іменника; виховання працелюбності, жаги до знань.

Учні: взаємодіють усно; ставлять питання до іменників, уживають власні та загальні іменники у мовленні; аналізують, узагальнюють отриману інформацію; складають і записують речення за питаннями; опановують норми літературної вимови; створюють усні повідомлення; поповнюють словниковий запас; беруть участь у колективному обговоренні; взаємодіють письмово; розпізнають у тексті та самостійно добирають власні та загальні іменники; правильно їх записують; виконують завдання за зразком; висловлюють почуття та емоції, власні ставлення до того, що пишуть; дотримують правил письма.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: плакат «Сонячна система».

Меседж уроку: «Я син землі, що родить хліб і мрію» (Дмитро Павличко).

Кольорові слова уроку: космонавт, космодром, Сергій Корольов.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Усний коментар домашнього завдання

2. Вправа «Переконай і докажи»

— Чому пари слів записані по-різному?

великий віз — Великий Віз

земля — Земля

щобетунчик — Щобетунчик

родзинка — Родзинка

червона шапочка — Червона Шапочка

сніжинка — Сніжинка

читалочка — Читалочка

гаджик — Гаджик

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Театралізуємо (Вправа 1, с. 81)

Учні розбирають ролі друзів — Читалочки, Щобетунчика, Гаджика і Родзинки.

Бесіда за змістом тексту.

— Яку інформацію отримали?

2. Каліграфічна хвилинка

— Запишіть каліграфічно назви планет Сонячної системи.

Меркурій, Венера, Земля, Марс, Юпітер, Сатурн, Нептун, Плутон.

3. Розпізнаємо і пояснюємо орфограми (Вправа 2, с. 82)

— Виписуємо власні назви, підкреслюємо орфограми.

4. Відпочиваємо з космічними прибульцями

(<https://youtu.be/kqDrdh4nwAc>)

5. Творча робота (Вправа 3, с. 82)

— Де побували наші друзі та що їх зацікавило?

Робота зі словами «космонавт» і «космодром»

Білка і Стрілка — це...

Добираємо спільнокореневі слова

Складаємо «Асоціативний куц»

На космодромі...

Стіна слів: сузір'я, астероїд, кратер, метеорити, комети, космічний пил.

6. Робота з інформацією (Вправа 4, с. 82)

Працюємо з тлумачним словником.

7. Взаємодіємо письмово (Вправа 5, с. 82). Колективна співпраця

Записуємо за зразком.

8. Самостійно застосовуємо знання

1) *Списуємо текст, розкриваємо дужки (Вправа 6, с. 83). Парна співпраця.*

2) *Готуємось до ЗНО. Індивідуальна робота.*

- У написанні якої власної назви припущено помилку? (Закреслити обрані букви.)

- А місто Коломия
- Б село колодяжне
- В «Замок Радомисль»
- Г річка Дністер

- Орфографічну помилку припущено в рядку:

- Г автомобіль «Таврія»
- Д Чумацький Шлях
- Е озеро світязь
- Є Павло Попович

- З великої літери необхідно писати всі слова в рядку:

- Ж мій друг
- З друг Рябко
- И Кривий ріг
- І Верховна Рада

- Позначте речення, у якому слово *землі* слід писати з великої букви.

- Ї Я син землі, що родить хліб і мрію (Дмитро Павличко).
- Й Період обертання землі навколо Сонця становить один рік.
- К На землі українській сади яблуневі розцвітають, і край неначе оживає.
- Л До землі вклонися, за щедрість подякуй!

Бланк відповідей

А	Г	Ж	Ї
Б	Д	З	Й
В	Е	И	К
Г	Є	І	Л

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійна бесіда

— «Я син землі, що родить хліб і мрію». Ці слова Д. Павличка і про Сергія Корольова, українця, який став батьком космонавтики. Сергій до школи не ходив, а всю програму вивчав удома. У нього була мрія. Щоб її реалізувати, з дитинства цікавився авіаційною технікою, відвідував гуртки, тяжко працював. Чи вірите ви, що мрії здійснюються? Лише треба трохи допомогти. Як?.. Бажаю, щоб ваші мрії реалізувались!

2. Рефлексійний аналіз

- Сьогодні ми навчилися правильно записувати...
- Щоб реалізувати мрію, буду...

3. Домашнє завдання

Вправа 7, с. 83.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 52. РОЗПІЗНАЄМО ІМЕННИКИ, ЯКІ УТВОРИЛИСЯ ВІД ДІЄСЛІВ І ПРИКМЕТНИКІВ. ПРАЦЮЄМО З ДЕФОРМОВАНИМ ТЕКСТОМ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*спілкування рідною мовою, уміння вчитися впродовж життя, соціальна*), вміння вчитися без шкоди для здоров'я, суспільних цінностей; розвиток уваги, критичного мислення, мовлення, навички письма, творчої уяви; спостереження і дослідження іменника; виховання працелюбності, жаги до знань.

Учні: взаємодіють усно; вступають у діалог; розпізнають і утворюють іменники від дієслів і прикметників; аналізують, узагальнюють отриману інформацію; удосконалюють деформований текст; опановують норми літературної вимови; створюють усні повідомлення; поповнюють словниковий запас; беруть участь у колективному обговоренні; демонструють почуття та емоції; взаємодіють письмово; записують правильно іменники, що утворилися від дієслів і прикметників; виконують завдання за зразком; записують деформований текст; висловлюють власні ставлення до змісту того, що пишуть; дотримують правил письма.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: цеглинки, Карта знань.

Меседж уроку: «Знання, уміння і бажання — три кроки до успіху!».

Кольорові слова уроку: Вінниця, вінничани, фонтан, шоу, феєрверк, феєрія.

КАРТА УРОКУ

І. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Усний коментар домашнього завдання

Учні зачитують п'ять прізвищ відомих людей України.

— Чому вони стали відомими?

2. Мотиваційна бесіда

— Послухайте притчу.

Старший тесля зібрався звільнитися.

Він попередив про це начальника, сказавши, що час на пенсію. Начальникові шкода було відпустити хорошого робітника, тому він попросив того про послугу — побудувати ще один будинок.

Тесля погодився, але під час роботи його бентежили інші думки. Він уявляв, як відпочиватиме на пенсії, тож геть не старався й використовував низькоякісні матеріали.

Коли тесля закінчив свою роботу й дім був готовий до здавання, начальник простягнув йому ключі від вхідних дверей.

— Це твій дім, — сказав він, — це мій подарунок для тебе.

Яке потрясіння! Яка ганьба!

Коли б він знав, що буде будинок для себе, він би звів його зовсім інакше! А тепер доведеться мешкати в домі, абияк ним зведеному.

— Який же він, ДІМ нашого ЖИТТЯ?

— Який фундамент? Чи високо зведені стіни?

— Який узагалі проект мого/твого/вашого/нашого ДОМУ?

— Скільки кімнат заплановано, скільки поверхів?

— Хто ми в цьому домі? Хто поруч з нами?

— Чи подобається тобі/мені ДІМ ЖИТТЯ?

— Що вже сьогодні ми можемо змінити на краще у нашому домі?

— Що необхідно для змін? ЗНАННЯ, УМІННЯ і БАЖАННЯ!!!

ЗНАННЯ — що робити, навіщо?

УМІННЯ — як робити?

БАЖАННЯ — хотіти робити!

— Люди, про яких ви прочитали сьогодні, стали відомими завдяки своїй наполегливості, знанням, умінням і великому бажанню. Чи бажаєте ви залишити слід на землі, бути успішними, заможними і щасливими? Починати потрібно з малого, щодня долати невідоме.

Чи є бажання працювати? («Так» — аплодуємо долоньками, «Ні» — тупаємо ногами.)

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Досліджуємо слова (Вправа 1, с. 83). Метод «Сторітелінг»

- Які слова можна обійняти? виліпити? намалювати?
- Як народились доброта, дослідження, знання, мудрість, милосердя?
- Добрий утворив доброту, а милосердний — милосердя. Мудрий приносить мудрість, а дослідник проводить дослідження. Той, хто знає, дарує знання. Лікує лікар, у школу йде школяр. З дитинства діти ростуть, як квіти.

2. Самостійно застосовуємо знання (Вправи 2–3, с. 84)

Утворюємо іменники від прикметників за зразком.
Складаємо і записуємо речення.

3. Взаємодіємо усно

1) Робота з деформованим текстом (Вправи 4–5, с. 84).

Читаємо вголос, аналізуємо помилки в процесі читання.

Аналізуємо зміст, дізнаємося нову інформацію.

Стіна слів: фонтан, шоу, неповторний, унікальний.

Коригуємо й уточнюємо текст, утворюючи іменники.

2) Працюємо з географічною картою.

— Що вам відомо про Вінницьку область?

4. Каліграфічна хвилинка

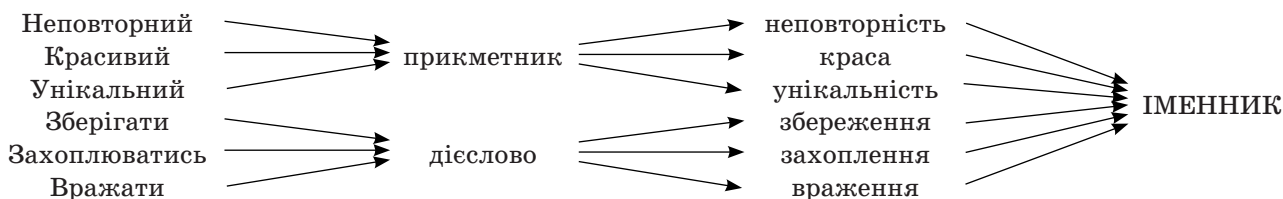
Ф ф фо фон фе феє фонтан феєрверк феєрія

Феєрверк — салют, декоративні вогні.

Феєрія — вистава, видовище з візуальними ефектами.

5. Взаємодіємо письмово

1) Вправа «Чарівні перетворення». Утворюємо іменники з прикметників (Вправа 6, с. 84).

2) Списування скоригованої частини тексту (Вправа 7, с. 84).

6. Хвилинка відпочинку

7. Відповідаємо на питання Гаджика (Вправа 8, с. 85). Парна співпраця

8. Працюємо у «Щоденнику вражень»

— Вінничанам є що показати у рідному місті для гостей і туристів. Щоб побудувати такий фонтан, у них були і знання, і вміння, а головне — бажання. Чи хотілося б потрапити на шоу? (Вправа 9, с. 85.)

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

Учні працюють з цеглинками, заповнюють новою інформацією Карту знань.

- Здобули знання...
- Розвивали вміння...
- Є бажання...

2. Домашнє завдання

Вправа 10, с. 85.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 53. ВИЗНАЧАЄМО РІД ІМЕННИКІВ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*спілкування рідною мовою, уміння вчитися впродовж життя, соціальна, здоров'язбережувальна, природнича*), вміння вчитися без шкоди для здоров'я; суспільних цінностей; розвиток уваги, критичного мислення, мовлення, навички письма, творчої уяви; спостереження і дослідження іменника; виховання ціннісного ставлення до власного здоров'я.

Учні: взаємодіють усно; визначають рід іменників; аналізують, узагальнюють отриману інформацію; відповідають на запитання; опановують норми літературної вимови; створюють усні повідомлення; поповнюють словниковий запас; беруть участь у колективному обговоренні; взаємодіють письмово; вживають іменники в певному роді в мовленні; правильно їх записують; виконують завдання за зразком; записують речення, висловлюють власні ставлення до того, що пишуть; дотримують правил письма.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: цеглинки, клубок ниток, м'яч, плакат «Сьогодні на уроці», Карта знань.

Меседж уроку: «Найбільше щастя в світі — це здоров'я».

Кольорові слова уроку: гіпс, гіпсова пов'язка, травма, травматизм, Микола Пирогов.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Усний коментар домашнього завдання

2. Вправа «Сітка»

Шестеро учнів — біля дошки. У вчителя — кольорові нитки. Клубок ниток передають по діагоналі, кожен учень висловлює одну думку/твердження/інформацію/речення з теми «Іменник».

Висновок. Чим більше інформації, тим сітка міцніша!

3. Гра «Він, вона, воно»

Задають тему, наприклад, «ШКОЛА». Учні за партами передають м'яч, промовляючи слово «Він». Той, хто отримує м'яч, має назвати іменник «він — це портфель», і передає м'яч іншому, промовляючи «вона», наступний називає «вона — це дошка», далі «воно» — іменник «воно — це навчання».

Аналіз гри

— Які частини мови ви називали?

— Вони однакові?

— У чому їхня різниця?

— Чи готові виправити помилки, яких припустився учень?

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Постановка проблеми

Це моя тато, вона добрий.

Це моє мама, воно лагідне.

Це мій кошеня, він грайливе.

— Що не так? Виправте помилки.

Сьогодні на уроці слова-помічники
ВІН ВОНА ВОНО

2. Проводимо дослідження (Вправа 1, с. 85)

— Маємо слова-помічники і маємо іменники.

ВІН забирає до себе +	→	автобус океан лимон ведмідь
ВОНА забирає до себе?	→	вулиця річка грушка сорока
ВОНО забирає до себе?	→	місто озеро яблуко кошеня

3. Вправа «Фотоапарат». Прийом «Блискавка»

Фотографуємо кольорову інформацію на с. 86, прочитуємо вголос по частинах, передаємо сусідові.
Висновок. У іменників можна визначити рід: ЧОЛОВІЧИЙ, ЖІНОЧИЙ, СЕРЕДНІЙ.

4. Самостійно застосовуємо знання (Вправа 2, с. 86)

Рухаємося по каліграфічній хвилиночці, записуємо коротко рід іменника.

	ч. р.	ж. р.	с. р.
ч. р. ж. р. с. р.	чоловічий ч. р.	жіночий ж. р.	середній с. р.

5. Відпочиваємо

Виконуємо рухливу стогогу «Я, ти, він, вона — ми одна сім'я».

6. Взаємодіємо усно/письмово. Прийом «Мікрофон»

1) Відповідаємо на запитання (Вправа 3, с. 86).

— Розгляньте ілюстрацію в підручнику. Яку проблему має хлопчик?

— Що стало причиною? Як не допустити травми?

Запишіть меседж уроку.

Найбільше щастя в світі — це здоров'я.

Стіна слів: травма, травматизм, травматолог, травматичний шок, травматологія; хірург, хірургія, хірургічна операція, хірургічне втручання; хірургічний — ?

— Що ви можете повідомити про цю групу слів? (*Повторити будову слова, лексичне значення слів.*)

— Як розумієте прислів'я? Знайдіть орфограми і виправте помилки.

Якби кіска не скакало, то і нішки не зламало б. (*З — С, Ж — Ш; рід іменників.*)

— Чи відомо, хто винайшов гіпсову пов'язку?

2) Дізнаємось інформацію Родзинки (Вправа 4, с. 86).

Визначаємо рід іменників: «моя пов'язка» — ж. р.

— Микола Іванович Пирогов винайшов гіпсову пов'язку.

Виділене слово розбираємо за будовою.

Гіпс — це... (*мінерал, у перекладі з грецької «крейда, вапно»; гірська порода.*)

Чи знаєте ви?

— Чи розчиняється гіпс у воді?

— Як утворилось слово гіпсокартон?

3) Кероване списування (Вправа 5, с. 87).

4) Досліджуємо квиток у музей (Вправа 6, с. 87).

— Яку інформацію дізналися з квитка?

5) Складаємо міркування «Якщо ..., то ...» (Вправа 7, с. 87).

Якщо друзі приїдуть у музей М. І. Пирогова о 17 годині 10 хвилин, то...

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

Заповнюємо Карту знань. Підбиваємо підсумок уроку з цеглинками.

2. Домашнє завдання

Вправа 8, с. 87. Списати текст, позначити рід іменників.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 54. ЗМІНЮЄМО ІМЕННИКИ ЗА ЧИСЛАМИ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*спілкування рідною мовою, уміння вчитися впродовж життя, соціальна*), вміння вчитися без шкоди для здоров'я; суспільних цінностей; розвиток уваги, критичного мислення, мовлення, навички письма, творчої уяви; виховання любові до поетичного слова.

Учні: взаємодіють усно; досліджують змінювання іменника за числами; аналізують, узагальнюють отриману інформацію; відповідають на запитання; опановують норми літературної вимови; створюють усні повідомлення; поповнюють словниковий запас; беруть участь у колективному обговоренні; виявляють почуття й емоції; взаємодіють письмово, визначають і змінюють іменники за числами; правильно їх записують; виконують завдання за зразком; висловлюють власні ставлення до того, що пишуть; дотримують правил письма.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: цеглинки, Карта знань.

Меседж уроку:

«І мене в сім'ї великій, в сім'ї вольній, новій,
Не забудьте пом'янути незлим тихим словом» (*Тарас Шевченко*).

Кольорові слова уроку: Кобзар, Тарас Шевченко, Черкащина, черкаські, місто Канів.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Вступне повторення за «Картою знань»

— Прочитайте текст, виправте помилки.

У Івана Франка було багато Псевдонімів. Він називав себе мирон, креміль, марко, віршороб, Іван живий, безіменний, джералик, голопупенко.

— Яка орфограма? Чим відрізняються прізвища, прізвисько і псевдонім?

2. Усний коментар домашнього завдання

— Які цікаві скульптури є у Вінниці?

— Скільки було скульптур?

Гра «Слово заховалося»

Музикан□, пое□, художни□, пудел□, дівч□, власни□, мережив□, селф□.

— Чи можете сказати, про один іменник йдеться чи про багато?

— Яких іменників у класі багато? А яких — лише один?

— Вікно і двері. У чому секрет? Це вікно і ці двері!

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Досліджуємо число іменників (*Вправа 1, с. 88*)

Фотографуємо кольорову інформацію. Метод «Блискавка».
визначаємо рід

2. Робота з текстом (*Вправа 2, с. 88*)

— Хто є автором слів?

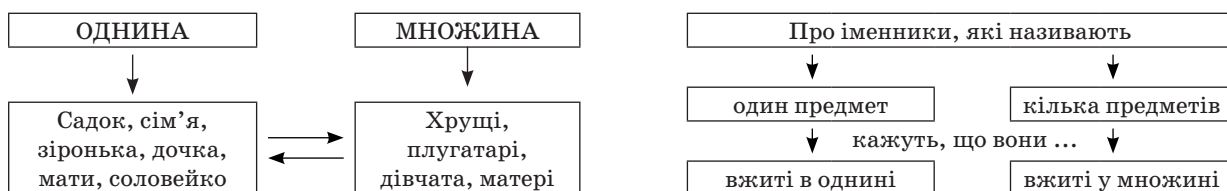

Робота зі словами

Плугатарі (*розбираємо за будовою*); Кобзар і кобзар.

3. Самостійно застосовуємо знання (Вправа 3, с. 88)

Складаємо групи іменників/змінюємо за числами.

4. Взаємодіємо усно (Вправа 4, с. 88)

Читаємо повідомлення Родзинки.

— Що можемо додати до «Асоціативного куща» «Шевченко»?

5. Кероване списування (Вправа 5, с. 89)

6. Відпочиваємо і слухаємо «Заповіт»

Як умру, то поховайте мене на могилі... (<https://youtu.be/webwtYOmQCo>).

7. Досліджуємо програму поїздки/екскурсії/туру (Вправи 6–7, с. 89)

Записуємо загальні назви, утворюємо форму множини.

8. Творче письмо

1) Вправа 8, с. 89.

Складаємо текст про Т. Шевченка.

Читаємо меседж уроку/керований діалог.

— Як розумієте ці слова? Що означає «пом'янути»?

2) Каліграфічна хвилинка.

Ч ч Черкащина черкасці черкащанка

3) Будуємо письмове висловлювання за поданим початком.

На Тарасовій горі у місті Каневі, що на Черкащині, похований великий Кобзар.

Висловлюємо враження письмово.

Сьогодні ми слухали його «Заповіт». На уроці читали цей вірш Тараса Шевченка. Але пісню «Заповіт» слухаю вперше. Наче Шевченко до нас говорить. Мені дуже... (сподобалось, ... власні думки учнів). Я гадаю, що Шевченкові також.

— На Черкащині можна послухати багато розповідей про незвичайні місця сили. До цілющого джерела «Живун» приходили козаки напитися й полікувати рани. У цій воді велика кількість срібла. Біля джерела, яке ніколи не замерзає, розташована невеличка капличка, в якій і сьогодні проводять богослужіння. А ще є чудодійний камінь, який творить справжні дива, і найстаріший дуб (1100 років) Максима Залізняка.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

Працюємо з цеглинками: «вежа» — повідомлення з карти уроку (доповнюємо *Карту знань*).

Я дізнався(лася), що іменники змінюються за числами..., зрозумів(ла), що число іменника можна визначити, якщо..., почув(ла) про..., найбільше запам'ятав(ла)...

2. Домашнє завдання

Вправа 9, с. 89. Списати текст, правильно вжити слова з орфограмами, змінити виділені іменники за числами.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 55. ДІЗНАЄМОСЬ ПРО ІМЕННИКИ, ЯКІ НЕ ЗМІНЮЮТЬСЯ ЗА ЧИСЛАМИ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*спілкування рідною мовою, уміння вчитися впродовж життя, соціальна*), вміння вчитися без шкоди для здоров'я, суспільних цінностей; розвиток уваги, критичного мислення, мовлення, навички письма, творчої уяви; спостереження і дослідження іменника; виховання любові до поетичного слова, рідного краю і культурних цінностей.

Учні: взаємодіють усно; розпізнають іменники, що не змінюються за числами; аналізують, узагальнюють отриману інформацію; відповідають на запитання; опановують норми літературної вимови; створюють усні повідомлення; поповнюють словниковий запас; беруть участь у колективному обговоренні, демонструють почуття й емоції; взаємодіють письмово, визначають число іменників; правильно їх записують; виконують письмові завдання за зразком; висловлюють власні ставлення до того, що пишуть; дотримують правил письма.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: цеглинки, Карта знань, малюнки (*серце, очі, ніс, цукерка, екран*).

Меседж уроку: «Україна дивує унікальною землею, цікавими місцями і незвичайними словами».

Кольорові слова уроку: місто Умань, парк «Софіївка», тунель.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Вправа «Камінь». Прийом фантазування «Кола по воді»

Якщо камінь кинути у воду, то по воді починають розходитися кола. Вони затягують усі предмети, які є навколо: гілочку, листочок, кораблик ...

Від одного слова може починатися рух, який дає поштовх для нових асоціацій та сприяє створенню історій.

Обираємо слово «сонце», записуємо у стовпчик, навпроти записуємо будь-який іменник.

С — серце

О — очі

Н — ніс

Ц — цукерка

Е — екран

Складаємо оповідання

Жили були Серце і Очі. І ось одного разу до них прийшов Ніс. Він цукерки їм приніс. Серце дуже зраділо, а Очі наповнилися сльозами від радості. Дружно сіли на диван і розгорнули мультимедійний екран. Всі уроки пригадали, як про іменники розповідали.

(На дошці з'являються герої оповідання.)

2. Пригадуємо, повторюємо і фантазуємо

Визначаємо рід і число виділених іменників.

— Змініть іменники в однині на іменники у множині та прочитайте вірш навпаки.

ДІД АНДРІЙ І ЛЮТИЙ ЗМІЙ

Дід Андрій — сам не свій:

налетів на нього змій,

чорноокий,

лютий,

у кросівки взутий.

Каже змій: «Тепер Андрій

полоненик зовсім мій!».

«Ич який! — гукнув Андрій, —

маю кий — виходь на бій!

До страшного бою

стану із тобою!»

Як схопив Андрій кийка —
битва сталася б'ючка.
Змій утік в таксівку,
загубив кросівку.

Олеся Мамчич

- Опишіть почуття й емоції: сподобався/не сподобався.
- Чи є невідомі слова?

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вправа «Що не так?»

Надягнув я шорти, взяв від сонця окуляри, сів на санчата і поїхав з гірки спускатись.
Хлопець грали ігри «Камінь, ножиці, папір».

2. Визнач рід і число іменників (усно)

У щастя є два крила.
Нам «Мілка» шоколад і молоко дала.
Слово — срібло, а мовчання — золото.

3. Проводимо дослідження іменників, що не змінюються за числами (Вправи 1–2, с. 90)

Записуємо слова Гаджика, визначаємо закінчення.

Висновок: в однині — закінчення *-я, -о, -е;*
у множині — закінчення *-і, -и.*

4. Самостійно застосовуємо знання (Вправи 3–4, с. 90)

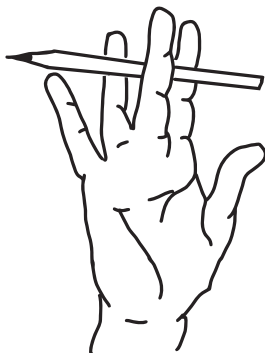
Виписуємо іменники у два стовпчики, підкреслюємо слова, які не змінюються.

5. Відпочиваємо

Вправа «Навпаки»

Учитель називає частини тіла, а показує навпаки. Учні мають показати частину тіла, назву якої чують.

Пальчикова гімнастика

Олівець в руці катаю,
Поміж пальчиків кручу.
Неодмінно кожен палець
Будь слухняним я навчу.

6. Рухаємось по мовній стежинці та записуємо каліграфічно меседж уроку

Україна дивує унікальною землею, цікавими місцями і незвичайними словами.

7. Взаємодіємо усно

1) Вправа 5, с. 91.

Читаємо текст.

Робота зі словами

Парк «Софіївка»; мальовничий куточок; подив і захоплення; гірка; тунель; зелена ошатність; уманське диво; розкішні альтанки; кам'яні гроти.

2) Творче міркування (Вправа 7, с. 91).

— Чи хотілося б вам відвідати унікальні місця на Черкащині?

ЗДРАСТУЙ, РІДНА ШКОЛО І МІЙ ТРЕТІЙ КЛАС!

УРОК 1. ВСТУПНИЙ УРОК «ЗДРАСТУЙ, РІДНА ШКОЛО І МІЙ ТРЕТІЙ КЛАС!». ОЗНАЙОМЛЕННЯ З ПІДРУЧНИКОМ. МАКСИМ РИЛЬСЬКИЙ. ТИХА, ЗАДУМЛИВА ОСІНЬ СПУСКАЄТЬСЯ...

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, загальнокультурна*), вміння вчитися без шкоди для здоров'я, суспільних цінностей; розвиток потреби самопізнання і самовдосконалення, творчості, навички співпраці та культури командної роботи; виховання поваги до державної мови, бажання читати книги.

Учні: самостійно читають текст; осмислюють прочитане; визначають його особливості (*темп, сила голосу, настрій*); відповідають на запитання; володіють своїми емоціями; самостійно будують тексти на основі власних спостережень; шукають шляхи для розв'язання проблемних ситуацій; досліджують слова, вжиті в переносному значенні; взаємодіють усно, виявляють інтерес до читання; сприймають і розуміють усні висловлювання; висловлюють свою думку і пояснюють її; виконують сприйняті на слух інструкції щодо виконання поставлених завдань; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власне ставлення до змісту прослуханої інформації; підтримують діалог/полілог; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: вступний урок (*за І. Підласим*).

Обладнання: «Скринька очікувань», плакат для колажу «Сонячні імена», індивідуальні картки для читання, карта світу, шкала емоцій, «Щоденник вражень», цеглинки, мінібібліотечка третьокласника.

Меседж уроку: «Ніколи не пізно почати нову справу, засвоїти нову звичку, опанувати нове хобі!».

Кольорові слова уроку: меседж, хобі, сомнолог.

КАРТА УРОКУ

І. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Вправа «Тихе занурення»

Визначаємо свій настрій на початку уроку.

Створення проблемної ситуації «Завершити означає...»

— Що можна завершити?

Приєм «Асоціативний куц»

Завершити можна (*справу, діло, роботу, ...*).

Учні продовжують ряд, складають речення:

«Вчора я завершив..., а сьогодні завершу...».

— Чи бувають справи незавершеними? Чому? (*Обмін досвідом, пошук спільного і відмінного в думках, власна думка.*)

— Щоб завершити справу, потрібно її розпочати. (*Акцент — на меседж уроку.*)

Ніколи не пізно почати нову справу, засвоїти нову звичку, опанувати нове хобі!

2. Вправа «Секретний лист»

— Сьогодні ми розпочинаємо новий маршрут для пізнання світу. І допоможе нам у цьому...

Секретний лист учням (*працюють у групах*)

— У мене є хребет, але я не людина! Хто я?

- Я маю білий колір з чорними плямами, але я не корова! Хто я?
- Мене переплітають, але я обходжусь без перукаря! Хто я?
- У мене є обгортка, але я не цукерка! Хто я?
- У мене є листочки і корінець, але я не рослина! Хто я?
- Я НЕЗВИЧАЙНОЗВИЧАЙНА! Хто я?
- Я — ... (книга)!

3. Вправа «Знайомство»

1) Керована бесіда.

— У руках ви тримаєте підручник «Літературне читання». Він відкриє нам цікавий світ природи і дитинства, дивовижну силу слова, навчатиме нас людяності та мудрості. Казки, вірші, оповідання допоможуть розкрити історію нашого народу, розкажуть, як виникла наша мова. Ви дізнаєтесь і про видатних людей України, і про ваших однолітків з інших країн, і про знайоме, і про незнайоме. (Зверніть увагу на умовні позначки.)

Учні переходять до осередку читання.

— Книжки, які є у нашій класній мінібібліотеці, розширять ваш кругозір, зроблять вас освіченими, допитливими. Кожного дня/тижня ви будете завершувати справу «Ура! Я дочитав книгу!» і ділитися враженнями від прочитаного, а, можливо, хтось із вас спробує почати писати власну книгу. Допоможе вам у цьому «Щоденник вражень» (ми будемо продовжувати розпочату у 1–2-х класах справу).

Пригадуємо!
Правила спілкування
Правила мовленнєвого етикету

2) Робота з інформацією.

Опрацювання звертання автора підручника О. Савченко на с. 3. (Читає учень/вчитель.)

— Чого ви очікуєте від уроків читання? Ваші побажання запишіть удома і залишайте у «Скриньці очікувань». Наприкінці семестру ви зможете визначити, що справдилось, а що — ні!

3) Створення колажу «Сонячні імена: читає щодня».

Читає щодня

(Учні на білих смужках записують свої імена.)

4) Гра «Впіймай слово».

Щоб багато знати, потрібно...	читати
Пізнавати світ допоможе...	читання
Щодня., про здоров'я дбаємо.	читаємо

Корисно знати! Вчені довели, що читання на зір впливає мало, тож можемо сміливо читати до ночі. Та чи корисно робити це в ліжку? Перед сном читати корисно, а в ліжку читати небажано. Так вважають сомнологи і психологи.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Дихальні вправи

Виконуємо вправи на дихання від співачки Ілларії.

«Йога» — дихаємо носом/видихаємо ротом. «Собачка» — працює прес/короткий вдих, короткий видих. «Амазонка» — рука на живіт, спина рівна, вигукуємо склади: «Хі-хе-ха-хо-ху!». «Паровозик» — вдихаємо, а видихаємо зі звуком [ц]. «Свічка» — на гладенький помірний повільний видих зі звуком [ц] (дуже плавно).

(<https://youtu.be/9sY6emgsdLA>)

2. Читання-промовляння

Учні промовляють: «Осінь на землю тихо спускається, в небі летить, наче птах...».

— Як ви вважаєте, який текст (про що?) ми будемо обговорювати сьогодні? А що у нас за вікном? Швидко будуюмо в групах вежу «Осінь». (Складають текст про осінь.)

3. Читання рядків з почерговим інтонаційним виділенням кожного слова

Осінь на землю тихо спускається, в небі летить, наче птах...
Осінь **на землю** тихо спускається, в небі летить, наче птах...
Осінь на землю **тихо** спускається, в небі летить, наче птах...
Осінь на землю тихо **спускається**, в небі летить, наче птах...
Осінь на землю тихо спускається, **в небі** летить, наче птах...
Осінь на землю тихо спускається, в небі **летить**, наче птах...
Осінь на землю тихо спускається, в небі летить, **наче птах**...

4. Робота з текстом

Робота з лексичним забарвленням вірша М. Рильського (с. 5)

Передбачення. Як ви вважаєте, про що буде йтися у творі з назвою «Тиха, задумлива осінь спускається»?

- Слухаємо/читаємо;
- малюємо словесно настрої твору;
- визначаємо періоди осені;
- обираємо темп і силу голосу;
- шукаємо порівняння.

5. Музична руханка

«Осінь прогулянка» (https://youtu.be/1o1LpY6V5qw?list=PLLsmutTiqrB2njTNtnPxbggD6g3J_DVzU).

6. «Щоденні 5». «Читання для себе»

Розширюємо коло читання // читаємо очима (картки з текстом — див. додаток).

Василь Сухомлинський «Дід Осінник» (читають хлопці)/«Золотокоса бабуся» (читають дівчатка). (Учитель обирає прийоми і форми читання відповідно до можливостей учнів класу.)

- Перевірка змісту. Гра «П'ять речень».
- Словесне фехтування «5 на 5» або «3 на 3».

А наш дід Осінник	А наша золотокоса бабуся
Живе в темному лісі. Спить на сухому листі. Сивий, в темнім плащі. Де йде, там листя жовтіє й падає на землю. Коли співає, борода росте. Це не пісня, а вітер, і не борода, а туман	Просинається, коли сонце низько починає ходити по небу. Йде тихо зеленими луками. Де стане, там білі кристалики льоду. Де пройде вранці, там заморозок. Що торкнеться до листя, то стає воно жовтим. Це золота осінь

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексія

Працюємо у «Щоденнику вражень» (<https://youtu.be/bRuEsvfm4Dg>).

2. Оцінюємо свій настрій на шкалі емоцій та свою роботу впродовж уроку

3. Записуємо/пояснюємо нові слова

Меседж, хобі, сомнолог.

Меседж — запозичене з англійської; в перекладі — «пошання», «звістка», «повідомлення».
Хобі — запозичене з англійської, в перекладі — «захоплення»; назва походить від спеціальної породи невеликих за розміром коней, яких використовували для прогулянок (*hobby*).
Сомнолог — професія (лікар-сомнолог, який розв'язує проблеми зі сном). Слово походить з латинської мови.
Зараз латина належить до мертвих мов.

4. Заповнюємо карту світу

— Сьогодні ми розпочали з України. Кожен український школяр сів за парту, щоб набути знання і вміння, бути успішним, досягти мети!

Слова *меседж* і *хобі* запозичені з Англії (наліпки на карті).

УРОК 2. ОЛЬГА МОРОЗОВА. ПЕРШИЙ ДЕНЬ У ШКОЛІ. ВЧИМОСЯ СЛУХАТИ І РОЗУМІТИ ТЕКСТ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, навчання впродовж життя*), суспільних цінностей; розвиток потреби самопізнання і самовдосконалення, навички співпраці та культури командної роботи, вміння контролювати свої вчинки; виховання відповідального ставлення до навчання у школі, шанобливого ставлення до своїх наставників, взаємоповаги і взаємодопомоги та вміння ухвалювати правильні рішення.

Учні: слухають і розуміють текст; самостійно читають текст; відповідають на запитання; знаходять і пояснюють зв'язки між частинами тексту; самостійно будують висловлювання; досліджують послідовність думок; виразно інтонаційно читають; розуміють зміст прочитаного; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власне ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: цеглинки, шкала емоцій, «Щоденник вражень», карта світу.

Меседж уроку: «Читати означає застосовувати в житті те, що прочитав».

Кольорові слова уроку: чепурні парти.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Усний коментар домашнього завдання

Виразне читання віршів про осінь, дібраних учнями.

2. Зорова вправа «Зберіть вислови»

Робота з висловами про важливість читання

Хто багато читає,	→	розуму набирай.
Книгу читай,	→	як весна без квітів.
Життя без книжок,	→	той багато знає.

- Що означає «читати»?
- Запишіть меседж уроку.

3. Слуховий диктант «Шість речень»

Учні записують у «Щоденнику вражень».

Уже осінь завітала в Україну. У золото убралися сади. У школу школярі прийшли. Учитель двері нам відчинив до знань. Перший урок розпочав свій навчальний танок. Мудрість і знання — головні слова дня.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Керований діалог «Перший день у школі»

Приєм «Коло думок»

- Пригадайте свій перший день у школі.
- Опишіть його, використавши:

Іменники			Прикметники		Дієслова		
свято	парта	буквар	веселий	цікавий	зустрічають		читають
радість	учні	дзвоник	радісний	неповторний	радіє	вітає	знайомиться
квіти	вчитель	школа	осінній	святковий		співає	дзвенить

2. Створення проблемної ситуації

- Чи вірите ви, що у деяких країнах перший день навчання починається у червні, квітні, а також у те, що починається він з обіцянок?

3. Вступне прочитування «Читаємо про школу»

Учні читають стовпчики слів, обмірковують їхній зв'язок по вертикалі.

Починається у червні	починають вчитися у квітні	дають
учитель вітає	цвітуть сакури	не псуватимуть
читає казку	вітає дітей	дотримують
вчать літеру А	показує місце	подобаються
пишуть літеру А		
співають пісню про А		
надягають вінок		

вчать без учителів } Як розумієте слова?
обирають міністрів }

Обговорити зв'язок слів по горизонталі.

Підсумок
Шість речень про школу
(працюємо з цеглинками)

4. Розумна хвилинка відпочинку

5. Робота з текстом «Перший день у школі» (с. 6)

1) Слухаємо про школу (читає вчитель).

Шукаємо країни на карті світу.

2) Ставимо запитання. Індивідуальна робота.

- Яка тема тексту?
 - Що здивувало?
 - Яким ви уявляєте учнівський парламент?
 - Яким є початок навчання в Україні? Що спільного?
- Пояснюємо: «чепурні парти».

3) Читаємо вголос ланцюжком «Ти і я». Робота в парах.

6. Творча робота

- Яку обіцянку в перший день навчання можуть дати українські школярі?
 - Чи вміємо ми ухвалювати правильні рішення?
 - Що означає взаємоповага на уроці? Які правила роботи в команді?
- Складаємо колаж «Вітання з першим днем навчання» для школярів. (Робота в групах).

I група	II група	III група
для індійський школярів	для японських школярів	для фінських школярів

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний підсумок уроку

Оцінюємо урок на шкалі емоцій.

Оцінюємо власну роботу на уроці.

Вчимося — вносимо пропозиції та рекомендації: для себе, для однокласників, для вчителя.

2. Домашнє завдання

- А Прочитати повторно текст (с. 6); попрацювати над багаторазовим виразним читанням.
- Б Дізнатись, як починається навчання в інших країнах (США, Ізраїль, Корея).

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 3. ЯК У НІМЕЧЧИНІ СВЯТКУЮТЬ ПОЧАТОК НАВЧАЛЬНОГО РОКУ. ДОСЛІДЖУЄМО ТЕКСТ (*автор, тема, зміст, побудова тексту*)

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, навчання впродовж життя*); розвиток потреби самопізнання і самовдосконалення, навички співпраці та культури командної роботи, вміння контролювати свої вчинки; виховання прагнення до знань.

Учні: цілісно сприймають інформацію; самостійно читають текст; відповідають на запитання; знаходять і пояснюють зв'язки між частинами тексту; самостійно будують висловлювання; аналізують прочитану інформацію; виразно інтонаційно читають; самостійно переказують, передаючи зміст почутого своїми словами, враховують мету завдання; розуміють зміст прочитаного; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власне ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: цеглинки, шкала емоцій, «Щоденник вражень», карта світу, набір для зорового диктанту.

Меседж уроку: «Усі люди від природи прагнуть до знань. Знання людині — що крила пташині».

Кольорові слова уроку: Німеччина, конус, власноруч, різки, каркас, бутербродниця, церемонія, новачок, наставник.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. «Крісло автора»

Розповіді учнів про початок навчання у США, Ізраїлі, Кореї.

2. Зоровий диктант

Батьки дарують учням подарунки. Починається нове життя. Всі фотографуються. Старшокласники влаштовують виставу. Учні допомагають новачкам. Організовується екскурсія школою.

3. Пригадуємо початок навчання у Японії, Індії, Фінляндії

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Читаємо, розділяючи слова

солодощікнижкиручкиолівцібутерброди
іграшкизошитилінійкибутербродниця

2. Робота з текстом (с. 7–8)

— Як у Німеччині святкують початок навчального року?

1) *Слухаємо/читаємо.*

2) *Робота зі словами.*

Пояснюємо значення: *конус, каркас, власноруч.*

Доводимо лексичне значення: *ріжки I і ріжки.*

Ріжки — паразитний гриб на житі; у кози роги, а в козеняти *ріжки*.

Тлумачимо: *бутербродниця, церемонія.*

Наводимо приклади: *новачок і наставник.*

3) *Аналізуємо прочитане.*

— Чи є цей текст продовженням теми попереднього уроку?

— Яка тема тексту?

— Хто автор?

— Яка тема?

— Як побудований текст?

— Що необхідно зазначати, якщо інформацію беремо з Інтернету?

4) *Відпочиваємо (руханка за бажанням учнів).*

УРОК 5. АЛЛА КОВАЛЬ. ЗНАЙОМІ НЕЗНАЙОМЦІ. СПРИЙМАННЯ-РОЗУМІННЯ УСНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, іншомовна, природнича, навчання впродовж життя*); розвиток зв'язного мовлення, мислення, навички співпраці та культури командної роботи, розширення кругозору учнів; виховання поваги до рідної мови і культури, бажання до пошуку і збагачення власного мовного словника.

Учні: цілісно сприймають інформацію; самостійно читають текст; відповідають на запитання; знаходять і пояснюють зв'язки між частинами тексту; проявляють фантазію; самостійно будують висловлювання; аналізують прочитану інформацію; виразно інтонаційно читають; самостійно передають зміст почутого своїми словами; розуміють зміст прочитаного; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власне ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: картки «Чи вірите ви, що..?», «Перекладач», плакат «Які слова прийшли до нас з...», «Щоденник вражень».

Меседж уроку: «Немає мови — немає книги».

Кольорові слова уроку: відчиняєш, утворившись, мандрівниця, олов'яними.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Бліцопитування «Чи любите ви мандрувати?». Прийом «Мікрофон»

— Чи любите ви мандрувати? Що приносите із мандрів?

2. Вправа «Чи вірите ви, що..?»

- Чи вірите ви, що слова можуть мандрувати?
- Прочитайте слова *director, пломбьер, ringtone, football, decoration, torta*.
- Що вони означають?

Чи вірите ви, що					
<i>Директор</i> — від латинського слова <i>director</i> — той, що спрямовує, вказує напрямом	<i>Пломбьер</i> — від назви французького містечка Пломбьер, де готували цей десерт	<i>Рингтон</i> — від англійських слів <i>ring</i> — дзвоник і <i>tone</i> — музичний наголос	<i>Футбол</i> — від англійських слів <i>foot</i> — нога і <i>ball</i> — м'яч	<i>Декорація</i> — від французького слова <i>decoration</i> — краса, прикраса	<i>Торт</i> — від італійського <i>torta</i> — закручений, хитромудрий
+	+	+	+	+	+

3. Вправа «Перекладач». Парна співпраця

Учням роздають картки для роботи в парах. Вони заповнюють таблицю.

— Перекладіть слова: *схоле, класіс, апарт, буки, олово, крета, крайде, діскос*.

схоле	класіс	апарт	буки	олово	крета	крайде	діскос

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Робота з меседжем

Немає мови — немає книги.

— Як ви розумієте зміст слів?

Записуємо у «Щоденник вражень». Колективне продовження думки: «А книга — це...».

2. Робота з текстом «Знайомі незнайомці» (с. 9–10)

1) Читання мовчки.

Текст ділиться на частини. Учні читають і заповнюють плакат з таблицею на дошці.

Які слова прийшли до нас з...				
латини	французької	германської	грецької	острів Крит

На дошці крейдою записують слова, які були не зрозумілі.

Відчиняєш, утворившись, мандрівниця, олов'яними.

Олово — метал.

2) Аудіювання.

— Що нового ви дізналися з тексту?

— Чи відповідає заголовок змісту?

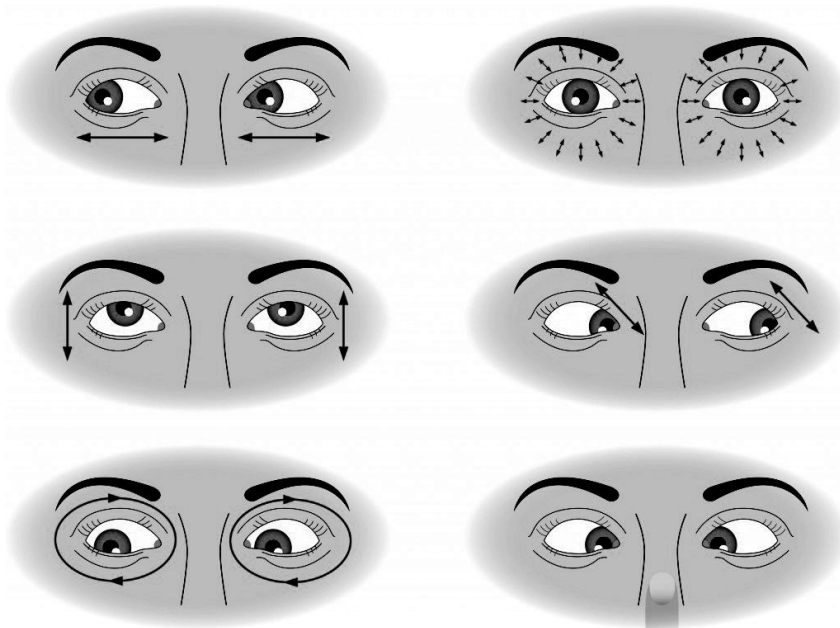
— Що здивувало?

— Чи ваш переклад був схожий?

— Що підказало зробити правильний вибір?

3. Хвилинка відпочинку для очей

— Виконайте вправу за малюнком.

4. Усний вибіркового переказ змісту. Робота в парах

Покрокова інструкція

Крок 1. Оберіть уривок, який хочете переказати (2–3 абзаци).

Крок 2. Перечитайте цей уривок.

Крок 3. Про що ви прочитали? Поставте питання одне одному (*тема, головна думка*).

Крок 4. Поділіть уривок на частини. Запишіть ключові слова, які хочете використати під час переказу.

Крок 5. Перекажіть уривок сусідові, зважаючи на записи.

Крок 6. Перекажіть, не зважаючи на записи.

Крок 7. Оцінювання.

5. Досліджуємо походження слів «Загуглимо слово...»

Робота з додатковою інформацією — пошук походження слів у мережі Інтернет

Портфель — запозичення з французької. *Portefeuille* — перекладали як гаманець, папка або портфель, у якому зберігаються цінні папери (*так званий міністерський*). Якщо розібрати це слово по частинах, то можна дізнатися, що «порте» перекладають як «носити», а «фель» — як аркуш.

Зошит. У сиву давнину (*коли ще не було паперу*) роль зошитів виконували зшиті маленькі коритця, залиті воском... Щодо походження самої назви, стверджують, що її зошит отримав від слова «зшитий» (*так тоді вимовляли слово «зшитий»*), тобто це аркуші паперу, зшиті між собою.

Смайл, смайлик (від англ. *smiley* — «мордочка, пичка», або *smile* — «усмішка»), також емодикон, емограма (англ. *emoticon*) — схематичне зображення людського обличчя, що використовують для передавання емоцій.

У перекладі з латинської мови *вересень* означає «місяць цвітіння вересу», а з литовської — «місяць вересу».

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

— Чи цікавим виявився текст Алли Коваль «Знайомі незнайомці»?

— Що ви дізналися про походження слів?

— Якщо тебе сьогодні викличе до дошки вчитель, а ти не знатимеш, що писати на ній, спробуй розповісти історію народження крейди.

Раніше вона була живим організмом і називалася *форамініферою*. Жила в океані та мала вапняну мушлю. Мушлі мертвих форамініфер стали частиною океанічного мулу, який поступово перетворився на м'яке вапно. Саме його ми і називаємо крейдою.

2. Домашнє завдання

Відшукати в Інтернеті походження 3–4 слів, записати у «Щоденнику вражень».

ДОДАТКОВИЙ МАТЕРІАЛ

Гра «Відгадай походження назви міста»

- За легендою, його засновником був князь Кий, що прийшов сюди разом з братами Щеком і Хоривом та сестрою Либіддю. (*Київ*.)
- Названий іменем козака Харка. (*Харків*.)
- Названі начебто першими поселенцями-козаками, які знайшли тут торбини (*сумки*). (*Суми*.)
- Пов'язана з назвою річки Олтава. (*Полтава*.)
- Походить або від назви річки, Віннички, або ж від старослов'янського слова — «віно»: придане, посаг, дарована земля. (*Вінниця*.)

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 6. МЕГАН МАКДОНАЛД. ДЖУДІ ЗНАЙОМИТЬСЯ З НОВИМ УЧИТЕЛЕМ. ВЧИМОСЯ ВИЗНАЧАТИ ДІЙОВИХ ОСІБ ТА ГОЛОВНИХ ПЕРСОНАЖІВ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, навчання впродовж життя*); розвиток зв'язного мовлення, мислення, навички співпраці та культури командної роботи; розширення кругозору учнів; виховання поваги до рідної мови і культури, бажання до пошуку і збагачення власного мовного словника.

Учні: цілісно сприймають інформацію; самостійно читають текст; відповідають на запитання; знаходять і пояснюють зв'язки між частинами тексту; визначають дійових осіб; проявляють фантазію; самостійно будують висловлювання; аналізують прочитану інформацію; виразно інтонаційно читають за особами; самостійно передають зміст почутого своїми словами; перевтілюються у головних персонажів; розуміють зміст прочитаного; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власне ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: картки «Чи вірите ви, що..?».

Меседж уроку: «Читання — ось найкраще навчання» (*Прислів'я*).

Кольорові слова уроку: Джуді Муді; стіна слів.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Усний коментар домашнього завдання

— Які слова запозичені з інших мов?

Це цікаво! Найдовше слово в українській мові, зафіксоване в словниках, — це «дихлордифенілтрихлорметилметан» (*назва хімікату, що використовують для боротьби зі шкідниками*). Це слово містить аж 30 букв!

Цікаво, що за даними Книги рекордів України, найдовше слово української мови містить 31 літеру — «рентгеноелектрокардіографічного».

За даними Вікіпедії, найдовше слово у світі налічує 189 819 літер. Вимовляти його доведеться приблизно 3 години. Це англійське слово, назва хімікату.

2. Вправа «Збери із букв слова»

Записуємо у «Щоденнику вражень»:

Читання — ось найкраще навчання.

— Як розумієте прислів'я?

— Яку книгу ви зараз читаете?

— Хто головний герой? Яка тема?

— Зберіть за 3 хвилини найбільше слів з букв, що є у слові «КАНІКУЛИ».

Ліки, акули, кали, уклін, нулі, ікла, Ніка, на кіл, лік, Ніл, Нік, Алан...

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вправа «Чи вірите ви, що..?»

ЧИ ВІРИТЕ ВИ, ЩО...			
... бувають буркотливі олівці?	буркотливі олівці допомагають думати?	Олівець виглядає так, ніби вранці встав не з тієї ноги?	Велетенська сирна піца не для обіду, а для словотвору?

2. Перечитування групи слів

Рюкзаки на гачки	буркотливі олівці	мініатюрний столик	велетенська сирна піца
Сумочки на полицки	скажені мордочки	у доброму гуморі	

Перевіряємо розуміння фразеологізмів
Встав не з тієї ноги — в поганому настрої.
Аж ліг від сміху — засміявся, зареготав.
Пристати на цю пропозицію — погодитися.
Ти сьогодні не в гуморі — без настрою, засмучений.
Махаючи руками, як вітряками — порівняння.

Розсекречуємо головних персонажів уроку
Джуді мудіпантодрокіфренкперл

3. Кероване читання тексту

Первинне сприймання змісту тексту (с. 11–14)

Читає вчитель: «Коли Джуді Муді підходила до свого З-Т, там стояв її вчитель...».
Учні читають мовчки: «Розпочався урок...» до слів «ВЕЛЕТЕНСЬКА СИРНА ПІЦЦА».
Учень читає вголос: «Джуді взяла коробку...» до слів «Тоді на них написала НІ НІ НІ НІ НІ».
Учні читають за особами до кінця твору.

4. Відпочиваємо

Виконуємо вправи для очей; вправи для шиї, плечових суглобів, рук.

5. Аудіювання

- Чи сподобавсь твір?
- Хто автор? (Огляд обкладинки книжок, с. 11.)
- Хто головний персонаж твору?
- Якою ви бачите головну героїню твору?
- Ознайомтесь, що є у кімнаті Джуді. Складіть портрет.

У кімнаті Джуді Муді є:
колекція цукерок
двоповерхове ліжко
шкарпеткова мавпа
лікарська валіза
плакат «Захисти планету»
Миша

Кумедне дівча у фіолетовій шапочці (*і зовсім це не шапочка, а рушник*). Це Джуді! Вона, як і її настрій, непередбачувана. А настрої буває який завгодно: гарний, поганий, передшкільний, шкільний. У неї є друзі: найкращий друг Рокі та «заклятий» друг Френк Перл. Вони потрапляють у різноманітні пригоди, рятують світ, прагнуть стати знаменитими, вчаться віщувати майбутнє та лікувати. Але завжди вони дарують читачам гарний настрій. Серія книг про Джуді Муді — це веселі канікули з позитивними історіями, усмішкою, життєвими ситуаціями і забавною компанією головних персонажів.

Меґан МакДоналд, американська дитяча письменниця, вигадала чудовий реальний світ американської школярки. «Муді» в перекладі означає «мінливий у настрої». Героїня авторки, дівчинка-третьокласниця, здатна «прикрі події перетворювати на хороші». І завжди з гумором. Про неї читають з 2000 року.

6. Творча робота «Кімната мрії»

- Запишіть у «Щоденнику вражень».

У кімнаті моєї мрії є _____.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

- Що мені запам'яталося найбільше?
- Чи хотілося б продовжити знайомство з героїнею?..
 - Придумайте ім'я Джуді Муді українською (*Катруся Веселуся, Галинка Гуморинка...*).

2. Домашнє завдання

Читати за особами «Урок Джуді Муді».

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 7. МАРІЯ МАНЕРУ. ШАРЛОТТА ОТРИМУЄ... ТРИНАДЦЯТЬ БАЛІВ! ДОСЛІДЖУЄМО ЗАСОБИ ХУДОЖНЬОЇ ВИРАЗНОСТІ (фразеологізми, їхня роль у творі)

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, навчання впродовж життя*); розвиток зв'язного мовлення, мислення, навички співпраці та культури командної роботи; розширення кругозору учнів; виховання відповідального ставлення до навчання.

Учні: цілісно сприймають інформацію; перетворюють усну інформацію на таблицю; відповідають на запитання; обговорюють основні ідеї тексту; характеризують головну героїню; проявляють фантазію; самостійно будують висловлювання; аналізують прочитану інформацію; виразно інтонаційно читають; самостійно передають зміст почутого своїми словами; розуміють зміст прочитаного; ставлять запитання; складають портрет головного персонажа; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власне ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: обкладинки книжок Марії Манеру «Країна снів», «Казки на ніч».

Меседж уроку: «Книгу читають не очима, а розумом» (*Прислів'я*).

Кольорові слова уроку: фразеологізми.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Мотиваційна хвилинка «Мудрі порадики»

Учитель (*розповідає*). Був один чоловік. Що його попросять — він усе робить; що його спитають — він усе знає. Сусіди дивувались, звідки ж цей чоловік усе знає. Вирішили його запитати.
— А я з мудрими людьми раджуся, — відповідав чоловік.

Ще більше дивувались сусіди, бо ніколи вони не бачили, щоб чоловік їздив кудись або щоб до нього хтось приїздив. Де ж він з тими мудрими людьми радиться?

Прийшли до нього подивитися, а чоловік живе самотньо. Тільки вся кімната в нього знизу доверху заставлена книгами. І сам він сидить за столом, а перед ним розгорнута книжка.

— Де ті мудрі порадики? — цікавляться сусіди.

— А ось, — відповів чоловік і обвів довкола рукою. (*О. Моторний*)

Учитель. Прочитайте меседж уроку. Як ви розумієте зміст прислів'я?

Книгу читають не очима, а розумом.

2. Слуховий диктант

Книжка — це велике диво. Книгу прочитав — на крилах політав. Книга — лист у світ знань. Дім без книги — день без сонця. Без книги, як без рук. Книгу читають не очима, а розумом.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Знайомство. Марія Манеру, «Шарлотта отримує ... тринадцять балів!»

— Чи любите ви слухати історії з шкільного життя? А придумувати? Тоді час познайомитись із Шарлоттою. Хто ця дівчинка? Яку цікаву історію ви почуєте і які висновки зробите, дізнаємось з оповідання іспанської письменниці Марії Манеру! А свою домашню бібліотечку ви можете поповнити ще двома книгами Марії Манеру: «Казки на ніч» і «Країна снів».

2. Комбіноване читання «вчитель — учні» (с. 14–15)

3. Аналізуємо зміст

— Чи зацікавила вас історія Шарлотти? Хтось уже упізнав себе?

— Запропонуйте іншу назву твору.

— Що головне: знання чи оцінки?

4. Досліджуємо слова і фразеологізми

— Поясніть: *вища за найвищу; глибоко вражені; новина переходила з вуст у уста.*

УРОК 8. ДОСЛІДЖУЄМО МЕДІА. СПРИЙМАННЯ РІЗНИХ ВИДІВ МЕДІАПРОДУКЦІЇ. КОЛАЖ «НАЙКРАЩА ШКОЛА»/«НАШ КЛАС». ЯК КРАЩЕ ПРОВЕСТИ ПРЕЗЕНТАЦІЮ КОЛАЖУ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, навчання впродовж життя, громадянська, соціальна*); розвиток зв'язного мовлення, мислення, творчості, навички співпраці та культури командної роботи; виховання суспільних цінностей, взаєморозуміння, згуртування класу в процесі творення класної спільноти.

Учні: цілісно сприймають простий медіатекст; обговорюють зміст і форму (*світлини, малюнки, тексти*); перетворюють усну інформацію на колаж; відповідають на запитання; обговорюють основні ідеї реалізації теми «Наш клас/або ...»; проявляють фантазію; самостійно будують висловлювання; аналізують/коригують створений продукт; взаємодіють усно; створюють колаж; ставлять запитання; складають портрет класу; виробляють добротні правила взаємодії; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власне ставлення до змісту прослуханої інформації; виявляють творчість, користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: маркери, папір формату А4, дитячі журнали, вирізки зі старих листівок, брошур, світлини класу, зразки колажів.

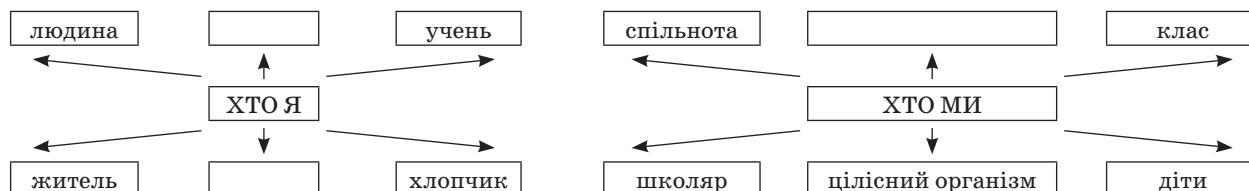
Меседж уроку: «Щоб спільний дім побудувати, треба знання мати й одне одному допомагати».

Кольорові слова уроку: колаж.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Вправа «Хто я?», «Хто ми?». Прийом «Асоціативний кущ»

2. Мовчазне читання притчі «Згода буде, а незгода руйнує»

У кожного учня на парті — текст притчі. Учні обмірковують меседж уроку.

Посварилися якось ноги, руки, рот і очі.

— Не будемо тягати вас усіх, ходімо самі! — кажуть ноги.

— Не будемо працювати на вас, працюйте самі на себе! — кажуть руки.

— А я ж дурний, чи що, щоб годувати вас усіх? — кричить рот. — Не буду жувати їжі, щоб шлунок був повний.

— Коли так, то дивіться самі, а ми вам більше не сторожі! — обізвалися очі.

Отаким бунт зчинили й усі інші частини людського тіла та й не хотіли працювати. Що ж із того вийшло? Як ноги не хотіли ходити, руки працювати, рот їсти, очі дивитися — усе тіло почало слабнути й сохнути. Тоді всі зрозуміли, що нерозумно сваритися, а потрібно одне одному допомагати. Вони взяли разом до праці та знову видужали. Тому правду кажуть старі люди: «Згода дім буде, незгода руйнує».

(Із книги «Хто боїться зайця»: упорядник О. А. Волосевич.— Львів : Аверс, 2008.)

Записуємо у «Щоденник вражень» меседж:

Щоб спільний дім побудувати, треба знання мати й одне одному допомагати.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

— Сьогодні ми спробуємо створити спільний дім, що має назву КОЛАЖ.

1. Робота за підручником. Ознайомлення зі словом «колаж» (с. 16)

— Чи відомо вам це слово?

(Приєм «Коло думок».)

— З яких матеріалів може створюватися колаж?

1) Мовна вправа «Дружний клас». Робота в групах.

Завдання: заримуйте слова «Дружний клас».

Нас зустріла рідна школа	Дружно в школі ми живемо.
Урок зібрав у клас	Дружимо, разом ростемо.
В осінню вересневу пору	Дружба всіх єднає нас.
Народився дружний 3-й клас!	Дружний дуже у нас клас.

2) Розумова вправа «Зробіть вибір».

МІЙ КЛАС

Сипкий пісок

М'яка глина

Мерехтливий маяк

Палаючий факел

Клас, як сипкий пісок? Тримаю пісок у руці, всі піщинки вкупі, разом. А розтулю долоню — повіє вітер, і розлетяться піщинки, хто куди. Поки їх хтось не збере знов у пригорщу. Так і люди, ніби разом, і водночас кожен по собі.

М'яка глина — можна виліпити будь-що. У руках майстра — це витвір мистецтва. Та не всі є майстрами. Взаємодопомога тут рідко буває.

Мерехтливий маяк — переважає бажання все робити спільно, підтримувати одне одного. Та недостатньо проявляються ініціатива, воля і наполегливість щодо поставленої мети. Завдяки активу класу колектив тримається разом і діє як єдине ціле. А решта — ?

Дружний клас — як палаючий факел, живе полум'я, пальним для якого є міцна дружба, єдина воля, чудове взаєморозуміння, ділова співпраця і відповідальність не лише за себе, а й за весь колектив.

— Опрацюйте інформацію на с. 16. Що б ви хотіли додати?

2. Пофантазуйте та оберіть тему колажу

«Найкраща школа» чи «Наш клас»?

3. Як краще провести презентацію колажу?

Обговорюємо ідею (відповідаємо на запитання на с. 17).

4. Творча практична робота. Робота в групах

Учні створюють колаж.

5. Презентація колажів

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

Будували ми великий дім.
Незвичайні кімнати у нім.
Він освіту дає всім.
Всім, хто хоче пізнавати...
Бо хто знає, той не блудить.
Тож, як кажуть добрі люди:
«Без знання життя нема».

2. Підсумок за розділом

— Який настрій залишили твори розділу?

— Чого вони навчили?

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

БЕЗ СЛОВА НЕМАЄ МОВИ, А БЕЗ МОВИ — КНИГИ...

УРОК 10. АЛЛА КОВАЛЬ. НАША МОВА. ЯКИМИ БУЛИ ЛЮДИ ДО ВІНАЙДЕННЯ МОВИ? ЧОМУ ПОЯВА МОВИ ДОКОРІННО ЗМІНИЛА ЛЮДЕЙ?

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, навчання впродовж життя, соціальна*); розвиток зв'язного мовлення, мислення, уяви, навички співпраці та культури командної роботи, вміння володіти своїми емоціями; розширення кругозору учнів; виховання ціннісного ставлення до мови, бажання говорити правильно, не лихословити, дотримувати культури спілкування.

Учні: цілісно сприймають інформацію; відповідають на запитання; обговорюють головну мету теми, над якою працюватимуть; наводять аргументи; самостійно будують висловлювання; аналізують прочитану інформацію; знаходять в інформаційному матеріалі найсуттєвіші елементи, роблять висновки і коротко їх формулюють; взаємодіють усно; виразно інтонаційно читають; самостійно передають зміст почутого своїми словами; розуміють зміст прочитаного; ставлять запитання; виокремлюють ключові тези; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власне ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: стіна слів, «Щоденник вражень», плакат за порадами «Як позбавитись лихослів'я?».

Меседж уроку: «Без слова немає мови, а без мови — книги...».

Кольорові слова уроку: лихослів'я; пращури, безцінний скарб, сленг; Алла Коваль, мовознавиця.

КАРТА УРОКУ

1. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Створення проблемної ситуації. Прийом «Павутинка»

— Як поява мови змінила людей?

(Кожен учень висловлює припущення, так на дошці утворюється павутинка.)

2. Мотиваційна бесіда

— Ви коли-небудь чули вираз: «Яка різниця, як говорити?». Озирніться навкруги і прислухайтесь до мовлення оточуючих. Адже мовлення — чарівний дар, притаманний людині. Без мови й мовлення неможливе спілкування і навіть існування самого суспільства.

Культура людини дуже яскраво проявляється в її мовленні, майстерності грамотно, виразно, точно та лаконічно передавати думки. Велике значення мають темп мовлення, інтонація, володіння мімікою та жестами, які допомагають передавати емоційне забарвлення, сенс сказаного.

Мовлення — це візитівка людини. Можна слухати людину, навіть не бачачи її обличчя, і скласти про неї враження. На жаль, зустрічаються такі люди, які зловживають сленговими та вульгарними виразами, ще й лихословлять. Людина, яка не може висловити свою думку, вживає нецензурні слова, позбавлена почуття власної гідності.

3. Мотиваційне читання для себе

Учні отримують тексти для читання за варіантами.

I варіант

Лихослів'я виникло з давніх-давен. І, на жаль, існує дотепер. Наші предки знали, що злі слова вбивають, калічать душу. Існує безліч життєвих ситуацій, коли лайку вживають без наміру когось образити або для того, щоб розрядити власну агресію, у стані емоційного піднесення. Однак використання у таких ситуаціях саме лихослів'я свідчить про культуру мовця. Релігія вважає лихослів'я гріхом, мораль — аморальним учинком, культура пов'язує вживання «брудних» слів із низьким рівнем розвитку людини.

II варіант

Лихослів'я негативно впливає не лише на здоров'я тих, хто лається, але й тих, хто вимушений слухати лайки. Почувши ненормативну лексику, використовуючи її, ми руйнуємося духовно. Кажуть, що тоді від людини відлітає її ангел-охоронець. Учені перевіряли, як впливають слова на воду:

над однією лихословили, над іншою — молилися. Потім досліджували структуру: над якою лихословили — структура деформувалася, а над якою промовляли добрі слова — поліпшувалася, а людина на 60–80 % складається з води.

III варіант

Поставте собі запитання: «Чому в розмові у мене з'являється лихослів'я?». У житті ми часто ображаємо словами і кепкуємо. Але вживання грубих і лайливих слів залежить від вольових рис. Культурна людина ніяковіє, чуючи брудну лайку. Перевиховати все суспільство неможливо, а почати із себе можна. До будь-якої людини має бути повага. А повага і добре ставлення до людини несумісні з негідними словами. Щоб не лихословити, варто починати із себе, вживаючи добрі слова...

Приєм «Мікрофон»

Прочитавши, я дізнався(лася)...
 про лихослів'я;
 воно негативно впливає на людей;
 щоб не лихословили, починати треба із себе.
 — Пов'яжіть слова.

СЛОВО

МОВА

КНИГА

Без слова немає мови, а без мови — книги...
 — Запишіть меседж у «Щоденник вражень».

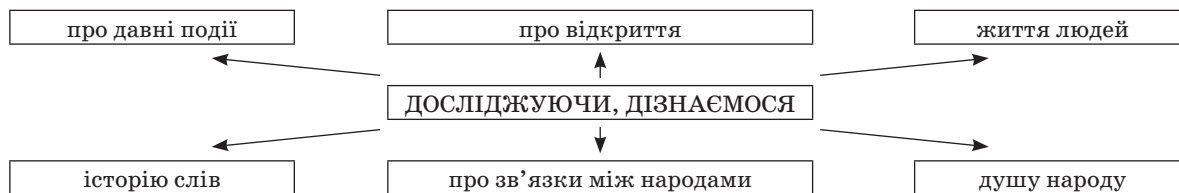
II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Очікувані результати

— Що нас чекає у розділі «Без слова немає мови, а без мови — книги...»?
 Опрацюємо с. 19 у підручнику.

2. Робота зі словосполученням. Приєм «Асоціативний куш»

Мова — безцінний скарб (учні читають для себе текст «Мова — явище звичне», с. 20).

3. Робота з текстом

— Якими були люди до винайдення мовлення? Чому поява мовлення докорінно змінила життя людей? На ці та інші питання нам дасть відповідь відома мовознавиця Алла Петрівна Коваль.

1) Читання I частини вголос «Якими були люди до винайдення мови?» (с. 20).

Стіна слів: безпосередньо, боязко, первісна людина, скоцюрбилась, щільніше, сторожко, пращери, геніальне відкриття.

Висновок. Наші предки боялися, мешкали в печерах, були самотніми, спілкувалися жестами.

2) Читання II частини вголос «Чому поява мовлення докорінно змінила життя людей?» (с. 21).

Стіна слів: порозумітися, корчувати, приручати, нечітким; сленг.

Сленг — лексика, поширена серед соціальних низів і певних вікових груп (*шкільної молоді*).

Висновок. Мовлення сприяло порозумінню, допомагало передати досвід, розвивалося і розвивало людей; люди змінювали життя на краще.

3) Вправа «Запитання — відповідь». Робота в групах.

Ставимо запитання

I група	II група
Як звучить наше мовлення щодня?	Як допомагало мовлення людям?
Якою була б Земля без мовлення?	Чому наступним поколінням було легше?
Якою була б людина без мовлення?	Яким було мовлення первісних людей?

4. Хвилинка відпочинку

Виконуємо вправи ранкової гімнастики «Слухаємо і чуємо».

5. Творча робота

1) Вправа «5 думок». Метод «Сенквейн».

Складаємо сенквейн про мову.

Первісна мова

Нечітка жестова
Не звучала, жестикулювала, малювала
Скрізь було тихо, пусто, сумно
Суха і бідна

Сучасна мова

Яскрава милозвучна
Допомагає, пояснює, об'єднує
Люди зробили геніальне відкриття
Безцінний скарб

2) Вправа «5 речень».

Пишемо про мову (*продовжуємо запис у «Щоденнику вражень»*).

Мова — безцінний скарб. Вона...

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

— Що виявилось для вас несподіваним у текстах?

— Чи отримали ви відповіді на питання «Якими були люди до винайдення мовлення? Чому поява мовлення докорінно змінило життя людей?».

— Чи підтвердилися ваші міркування на початку уроку? Як поява мовлення змінила людей?

- Як я застосую тему уроку в життєвих ситуаціях? *Я гадаю, що...*
- Чи буду я лихословити? *Я вважаю, що...*
- Чи будете користуватись порадами, щоб позбавитись лихослів'я? (ТАК/НІ.)

Поради «Як позбавитись лихослів'я»

Більше читати, розширювати свій словниковий запас;

розвивати вміння володіти своїми емоціями, уникати конфліктних ситуацій;

виховувати в собі гуманні риси — толерантність, доброту, повагу до літніх людей;

прагнути до здорового способу життя, пам'ятаючи, що брудні слова негативно впливають на людину;

уміти об'єктивно оцінювати ситуацію і не наслідувати негідну поведінку;

потрібно пам'ятати: мудре та добре слово приносить радість, дурне і зле, необдумане та нетактовне — приносить біду.

2. Домашня робота

Прочитати тексти А. Коваль разом з батьками (с. 19–21). Розказати батькам, як лихослів'я впливає на людину (текст 2). Дібрати прислів'я/вислови про мову і слово.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 11. АЛЛА КОВАЛЬ. ДИВОВИЖНИЙ ВИНАХІД. АНАЛІЗ ТА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ПОЧУТОГО

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, навчання впродовж життя, соціальна*); розвиток зв'язного мовлення, мислення, творчості, навички співпраці та культури командної роботи; розширення кругозору учнів; виховання ціннісного ставлення до мови, бажання вільно і красиво розмовляти, дотримувати культури спілкування.

Учні: цілісно сприймають інформацію; відповідають на запитання; обговорюють головну мету тексту; досліджують науково-художній текст; складають план; самостійно будують висловлювання; аналізують та інтерпретують почуте; критично оцінюють та передають словами інформацію, працюють з графічним організатором (*фішбоун*); взаємодіють усно; виразно інтонаційно читають; самостійно передають зміст почутого своїми словами; розуміють зміст прочитаного; ставлять запитання; виокремлюють ключові тези; перетворюють усну інформацію на асоціативні схеми; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власне ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: стіна слів, «Щоденник вражень».

Меседж уроку: «Мови нема без народу, і народу без мови нема».

Кольорові слова уроку: слов'янське письмо, беручкий народ, фінікійці.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Мотиваційна хвилина «Книги-люди»

— Чи вірите ви, що колись давно, коли не було знайомих вам книг, були КНИГИ-ЛЮДИ?

Дуже давно (*коли не було книг*), у Римі жив заможний торговець Іцел. І вирішив він створити бібліотеку. Як створити бібліотеку, коли немає книг? Річ у тім, що тоді були книги, але вони зберігалися не на книжкових полицях, а в людській пам'яті. Знаменитий Гомер не бачив своїх поем «Іліада» чи «Одіссея». Вони були записані лише за кілька століть після створення. Але кмітливий торговець, прагнучи подивувати всіх, зібрав найздібніших і найрозумніших рабів. І кожен з них став книгою — вивчив якусь поему: «Одіссею» чи «Іліаду». Якось Іцел перед гостями вирішив продемонструвати свою освіченість і почав цитувати «Іліаду», але забув потрібні рядки. Тоді звелів привести «Іліаду» (*раба*). Та у відповідь почув: «Іліада» захворів і не може підвестися з ліжка. (*З журналу «Барвінок»*.)

2. Керована бесіда

— А далі сталася подія величезної ваги: люди винайшли письмо.

Приєм «Асоціативний куц»

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Робота з текстом Алли Коваль «Дивовижний винахід» (с. 22–23)

1) Читаємо текст за частинами.

— Що нового відкрили?

— Яким письмом ми користуємось?

Стіна слів: слов'янське письмо, беручкий народ; фінікійці.

— Роз'єднуємо слова! Яку головну властивість письма ви розкрили?

— Які здібності мають бути притаманні, щоб вільно і невимушено розмовляти? Прочитайте пораду авторки на с. 23.

2) Перевірка домашнього завдання.

Учні зачитують вислови або прислів'я про мову і слово. Одне з них обирають для запису в «Щоденнику вражень».

Мови нема без народу, і народу без мови нема. (*Ловіть послання-меседж!*)

2. Хвилинка відпочинку

3. Аналізуємо та інтерпретуємо текст

1) Читаємо виділені речення.

2) Складаємо план/розповідаємо за планом.

1. Люди винайшли письмо.
2. Створення слов'янської азбуки.
3. Українська мова — дорогоцінний камінь.
4. Розмовляємо рідною: поради авторки.

3) Творча робота/досліджуємо побудову тексту.

Події: винайшли письмо.

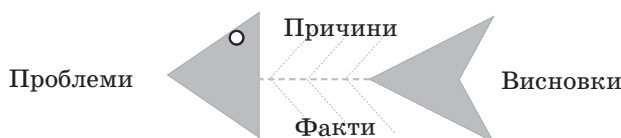
Факти: азбука зроблена за зразком грецької — 24 літери + 19

Народи: фінікійці, греки, слов'яни.

Художня розповідь: щоб вільно розмовляти ...

} науково-художній текст

Проблема «Як письмо вплинуло на розвиток мови». Метод «Фішбоун»

Ф змінювалися люди	П минали століття
Ф винайшли письмо	П розвивалася мова
Ф слов'янська азбука	П спочатку були греки
Ф до 24 літер + 19	П людство розвивалось
Ф з'явилися різні мови	П люди об'єднувались
Ф українська мова	П Шевченко показав мову світові
Ф українська мова — високорозвинена мова	П (<i>нові слова</i>) запозичення з інших мов

Записуємо у «Щоденнику вражень»

Висновок. Мова — візитівка людини. Мовлення формує інтелект, а інтелект відбивається у мовленні. Щоб вільно і красиво розмовляти, потрібно вчитися. (*Можуть продовжити: самостійно записати 2–3 речення.*)

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

- Як називались первісні люди? (*Пращури.*)
- Який винахід пращурів? (*Винайшли мову.*)
- Яка подія змінила людство? (*Винайшли письмо.*)
- Слов'яни склали свою абетку за зразком... (*греків.*)
- Хто показав світові мову простого народу? (*Шевченко.*)

2. Домашнє завдання

Підготуватися до стислого переказу прочитаного (с. 22–23).

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 13. НУЗЕТ УМЕРОВ. ДИКТАНТ. ІНТОНАЦІЙНІ МОВЛЕННЕВІ ЗАСОБИ ВИРАЗНОСТІ (тон, сила голосу, логічний наголос, темп мовлення)

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (комунікативна, читацька, навчання впродовж життя, соціальна); розвиток зв'язного мовлення, мислення, навички співпраці та культури командної роботи; виховання ціннісного ставлення до мови, бажання дотримувати культури спілкування.

Учні: читають текст; обговорюють головну мету; досліджують мовленнєві засоби виразності; самостійно будують висловлювання, ланцюжок запитань для пошуку нового; аналізують та інтерпретують почуте; критично оцінюють та передають словами інформацію, працюють з графічним організатором (фішбоун); взаємодіють усно; виразно інтонаційно читають; самостійно передають зміст почутого своїми словами; розуміють зміст прочитаного; ставлять запитання; виокремлюють ключові тези; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власне ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: стіна слів, «Щоденник вражень».

Меседж уроку: «Мова і книга — найкращий винахід людства».

Кольорові слова уроку: кримськотатарська мова, місто Бахчисарай, Нузет Умеров.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Усний стислий переказ «Дивовижний винахід» (перевірка домашнього завдання)

2. Створення проблемної ситуації. Прийом «Коло думок»

Підручник — найважливіша книга школяра. Його мудрий порадник. (ТАК/НІ)

3. Мотиваційна хвилинка. Метод «6W»

ЛАНЦЮЖОК ЗАПИТАНЬ ДЛЯ ПОШУКУ НОВОГО

↑ Мудрі порадики
навчання
освіта
знання і вміння
робота
зарплата

— Чому підручник — мудрий порадник школяра? (Він дає мудрі поради.)

— Чому він дає мудрі поради? (Щоб учитися.)

— Чому потрібно вчитися? (Щоб бути грамотним.)

— Чому потрібно бути грамотним? (Щоб багато знати.)

— Чому потрібно багато знати? (Щоб отримати хорошу роботу.)

— Чому потрібна хороша робота? (Щоб була гідна зарплата.)

— Мова і книга допомагають людині бути успішною. Запишіть меседж сьогоднішнього уроку.

Мова і книга — найкращий винахід людства.

— Існує така думка, що якби море було із чорнила, то і його не вистачило б, щоб записати всі слова. Кожний народ уважає свою мову найбагатшою. Але поряд з рідними словами живуть слова, запозичені з інших мов. Слова-іноземці, як і люди, спокійно живуть, діють і допомагають нам пізнавати світ.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Знайомство з татарським письменником

Невідоме. Нузет Умеров. Про що вам говорить це прізвище? Впевнена, що вам це прізвище не відоме. Нузет Умеров — кримськотатарський письменник, який писав вірші, повісті, казки. Він презентував свою книгу «Ведмідь-гора». Ця книга про школярів. Героїв книги об'єднує дружба, любов до рідної землі, гумор, винахідливість, бажання бути схожими на своїх героїв.

Відоме. І таке відоме слово ДИКТАНТ. Яку інформацію несе це слово, яке його походження? Насправді, це слово-чужинець. У латинській мові воно означає «говорити для записування».

Що спільного між кримськотатарським письменником і словом «диктант»? Вірш Нузета Умерова має таку саму назву. Подумайте, якою є рідна мова поета.

2. Робота зі словами

Читаємо по горизонталі, по вертикалі, через слово; пояснюємо лексичне значення.

Стіна слів

- _____ рослина
- _____ мама, матір
- _____ торгівля чимось на площі або в спеціально збудованому приміщенні
- _____ ділянка поля, на якій вирощують кавуни і дині
- _____ речовина, здатна поширюватися в усьому доступному просторі
- _____ напій із смаженого насіння плодів — «бобів» кавового дерева
- _____ круглий соковитий плід з солодкою червоною серединкою
- _____ пояс із широкого довгого шматка тканини
- _____ велике незабудоване місце в селі чи місті, площа
- _____ потік підземної води, що витікає на поверхню землі
- _____ тканий виріб з візерунками для оздоблювання стін, укривання підлоги
- _____ тонка дерев'яна паличка з голівкою із легкозаймистої речовини

кушак
тютюн
баштан
джерело
базар
килим
сірник
майдан
газ
кава
неня
кавун

Утворюємо словосполучення: *природний газ; ранкова кава, рідна неня, пташиний базар, дорогий килим, ...* Пояснюємо: «в якомусь дальньому колінці була рідня» — ...

3. Читання вірша «Диктант» учнями мовчки (с. 24)

- Які запитання виникли?
- Якою мовою був диктант?
- У яких рядках містяться роздуми хлопчика? Прочитайте.

4. Відпочиваємо і рухаємось

Слухаємо Джамалу — переможницю Євробачення.

5. Повторне читання вірша вголос

- Відпрацьовуємо засоби виразності: тон, сила голосу, темп, наголос, розділові знаки.
- Читаємо слова, що римуються.
- Виконуємо творче завдання. Робота в групах.
 - Чому поет згадує місто Бахчисарай і Львівську площу?
 - Слова можуть походити як з мови корінного народу — кримських татар, так і з української (слов'янської).

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

- Доведіть, що у нашій мові є слова-мандрівники.
- Дайте відповідь:
- Як я оцінюю свою роботу на уроці?
- Які нові знання приніс вірш Нузета Умерова «Диктант»?

2. Домашнє завдання

Виразно прочитати вірш (с. 24). За бажанням відшукати слово, що є мандрівником, підготувати про нього інформацію.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 14. ЛЮБОВ ВІДУТА. НЕЗРОЗУМІЛІ СЛОВА. ТЛУМАЧЕННЯ ЗНАЧЕНЬ НЕЗНАЙОМИХ СЛІВ, СПИРАЮЧИСЬ НА ТЕКСТ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, навчання впродовж життя, соціальна*); розвиток зв'язного мовлення, мислення, бажання пізнавати світ, навички співпраці та культури командної роботи; виховання бажання досліджувати мову, збагачувати власний словник, дотримувати культури спілкування.

Учні: читають текст; обговорюють головну мету; тлумачать незнайомі слова; самостійно будують висловлювання, виконують завдання на розуміння прочитаного тексту; аналізують та інтерпретують почуте; критично оцінюють та передають словами інформацію; правильно використовують незнайомі слова у мовленні; взаємодіють усно; виразно інтонаційно читають; самостійно передають зміст почутого своїми словами; працюють з тлумачними словниками; розуміють зміст прочитаного; ставлять запитання; виокремлюють ключові тези; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власне ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: стіна слів, «Щоденник вражень».

Меседж уроку: «Українці — стародавній народ, а мова наша багатша і всеосяжніша, ніж персидська, китайська, монгольська і всілякі інші».

Кольорові слова уроку: стереотип, ламати стереотипи, Любов Відута.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Створення проблемної ситуації

— Сьогодні на уроці будемо руйнувати стереотипи. Як?

Приєм «Коло думок»

— Як ви розумієте слова?

Виклик мого життя — руйнувати стереотипи.

«Будемо намагатися руйнувати стереотипи», — відповів тренер відомого футбольного клубу.

Стереотипи — єдине, що заважає дівчатам обрати кар'єру.

Час руйнувати стереотипи про Захід і Схід.

Слід зруйнувати наявні досі стереотипи і представити Україну у світі сучасною й успішною.

2. Робота з тлумачним словником

Стереотип (багатозначне слово) — усталений шаблон мислення; друкована форма/кліше.

— Це слово прийшло до нас з грецької мови і в перекладі означає «твердий відбиток».

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Знайомство. Любов Відута

— Любов Відута — поетеса, письменниця, львів'янка. Її перша книжка — «Працьовита бджілка», далі побачила світ тематична збірка про вибір професій «Ким я буду? Ким я стану?». У доробку поетеси збірка дитячих віршів, загадок, скоромовок «Усміхнулось сонечко», «Сонечко сміється», дві збірки лірики: «В країні несполоханого щастя» і «Вітрила простору», збірка «Коліскові», декілька книжечок для найменших читачів. Ці книжечки мають на меті розвивати кмітливість і логіку.

2. Робота з текстом (с. 25–27)

1) *Кероване читання вголос «вчитель/учні». Приєм «Читання з позначками».*

2) *Стіна слів.*

Зауспіхалась, хвилеподібний, спроектувала, засоромлено.

3) *Аналізуємо прочитане.*

— Чи сподобалось оповідання львів'янки?

— Чи траплялись з вами такі ситуації?

«Тонкі» запитання	«Товсті» запитання
Де відбувалися події? Хто розмовляв по телефону? Що робив Тарасик? Чому в Тарасика постали запитання? Хто йому роз'яснив невідомі слова? Як зрозумів пояснення Тарасик?	Чому батьки часто говорять незрозумілі слова? Чому ці слова зацікавили хлопчика? Як зрозумів татові слова Тарасик? Чому Уляна для прикладу взяла будинки? Чому він не пішов за поясненнями до тата? Який висновок зробив хлопчик?

Дійові особи: Тарасик і Улянка.

— Що ви можете сказати про їхні стосунки?

Складаємо портрет Тарасика: братик; спокійний; допитливий, думаючий; слухає, але не підслуховує; дружний у стосунках із сестрою; серйозний; має бажання пізнавати світ, незрозумілі слова; має уяву; любить фантазувати; готовий застосовувати знання у життєвих ситуаціях; може бешкетувати, але реагує на зауваження, пояснює свої вчинки; приймає поради і повчання без образ.

Складаємо портрет Улянки: сестричка, старша за брата; турботлива, готова завжди підказати, дбає про брата; добра; мрійлива; є для брата порадиником і наставником.

3. Відпочиваємо і рухаємось

4. Творча робота/Руйнуємо стереотипи. Робота в парах

Учням пропонують речення, вони розгадують значення виділених слів.

Знайомтесь: 10 українських слів, які збагатять ваше мовлення.

АБИЩИЦЯ — річ або справа, що не має цінності, дрібниця ...

Це така абищиця, що не варто і казати (*Б. Грінченко*).

КЕБЕТА — здібність, уміння, хист, розум ...

Чи правду співаю? Ех, якби то!.. Та що й казати? Кебети не маю! (*Тарас Шевченко*).

ЛЕГІТ — легкий приємний вітерець.

Сонце грає промінням, весняний легіт жене по небесній блакиті, як пух легенькі білі хмаринки... (*Михайло Коцюбинський*).

МРІТИ — ледве виднітися, бовваніти; ледве світитися; мерехтіти; світати.

На могилі кобзар сидить /Та на кобзі грає/Кругом його степ, як море/Широке, синє/За могилою могила/А там — тільки мріє (*Тарас Шевченко*).

НЕСТЕЛЕПА — неповоротка, незграбна людина.

Знав би той нестелепа, як стріляю (*Павло Загребельний*).

ПРИМИЛЯТИСЯ — поведінкою, розмовою, манерами намагатися подобатися кому-небудь, зваблювати когось; словами, вчинками піддобрюватися до кого-небудь з певною метою; підлещуватися.

Він крутився поміж своїми людьми, усміхався та примілявся до їх та нишком іноді казав кому щось ... (*Б. Грінченко*).

РОЗБРУНЬКОВУВАТИСЯ — розтулятися, розкриватися (*про бруньки, квіти, листя*).

Чудесний весняний день... Сонце... Ось-ось розбрунькнуться каштани... (*Остан Вишня*).

СОПУХ — сморід.

Ця духота й цей сопух запаморочували доразу кожного свіжого, що входив до хати... (*Лесь Мартович*).

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

— Які враження залишили незрозумілі слова?

— Чи будете використовувати їх у мовленні?

2. Домашнє завдання

Прочитати текст батькам (с. 25–27).

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 15. АНАТОЛІЙ КАЧАН. ЗВЕРТАЙСЯ ДО СЛОВНИКА. ПРАЦЮЄМО З ТЛУМАЧНИМ СЛОВНИКОМ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, навчання впродовж життя, соціальна, інформаційна*); розвиток зв'язного мовлення, мислення, бажання пізнавати світ, навички співпраці та культури командної роботи; виховання прагнення передати нащадкам безцінний скарб — нашу мову.

Учні: працюють із сайтом «Весела абетка», з різними словниками; тлумачать незнайомі слова; читають текст, самостійно будують висловлювання; аналізують та інтерпретують почуте; критично оцінюють та передають словами інформацію; правильно використовують незнайомі слова у мовленні; взаємодіють усно; розуміють зміст інформації з сайту; ставлять запитання до прочитаного тексту; виокремлюють ключові тези; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власне ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: стіна слів, «Щоденник вражень», гілка калини без ягід на аркуші формату А1.

Меседж уроку: «Плекаймо в серці кожне ґроно, прозоре диво калинове — рідне слово» (*Дмитро Білоус*).

Кольорові слова уроку: День української писемності та мови; радіодиктант, літописець.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Мотиваційна хвилинка

— Прочитайте текст. Переконайтесь у багатючих можливостях нашої мови. Яку особливість помітили? (*Всі слова на букву Б.*)

Біля білої берези блукав білий бородань. Борода, брови були білі. Брав бородань бандуру, бурмотів, бубнів. Бандура болісно бриніла.

Багато бачив бандурист бід батьків, братів босих, багато брехні, безчестя, безкультур'я, братовбивства ... Боротися! Безстрашно, безперервно боротися. Благати благословення Божого!

Боже! Бачиш — боса Батьківщина. Бо брат бив брата, батько — батька. Боже! Біль безжалісний! Боже, буде багата Батьківщина? Буде!

Інтенаційне читання тексту/читання «з душею».

2. Вправа «Асоціації». Метод «Ґрунування»

На аркуші формату А1 намальована гілка калини. Учні пропонуються записати асоціації до слова *мова* (*яка?*).

— У нас утворилося міцне й велике калинове ґроно.

— Запишіть у «Щоденник вражень» слова Дмитра Білоуса.

Плекаймо в серці кожне ґроно, прозоре диво калинове — рідне слово.

Можна зачитати вірш Л. Лужецької.

Ніжна, мила, світанкова,
Ясна, чиста, коліскова,
Мелодійна, дзвінкотюча,
Дивна, радісна, співуча.
Лагідна, жива, казкова,

Красна, чарівна, шовкова,
Найдорожча, добра, власна,
Мудра, сонячна, прекрасна,
Солов'їна, барвінкова,
Українська рідна мова!

3. Диктант

9 листопада відзначаємо День української писемності та мови. Це одне із наймолодших державних свят. Усі охочі — дорослі та діти — у цей день пишуть радіодиктант національної єдності.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

— Свято відзначають щорічно в день ушанування пам'яті Нестора-Літописця. Хто такий Нестор-Літописець? (*Святий письменник літописець*.)

— До яких джерел звернемося, щоб дізнатися про певну інформацію?

1. Робота за підручником (с. 28)

1) *Читаємо вірш Анатолія Качана «Звертайся до словника».*

2) *Перевіряємо розуміння висловів.*

Бути під рукою — ...

За словом не лізу в кишеню — ...

2. **Робота з текстом «Провідники знань»**

Учні читають текст мовчки.

Провідники знань. Так із повним правом можемо називати літописців і переписувачів книжок.

Ти вже школяр. Ти знаєш, як важко переписати бодай сторінку з підручника. А давнім ченцям доводилось переписувати грубезні книжки — релігійні, історичні, медичні, виховні ... Так, читання ще за часів Київської Русі було справою шанованою і звичною.

У «Повісті минулих літ» — нашому славнозвісному літописі — читаємо: «Велика бо користь від навчання книжного. Книги, мов ріки, які наповнюють собою весь світ; це джерело мудрості, в книгах бездонна глибина, світило мудрості ... І якщо старанно пошукати в книгах мудрості, то знайдеш велику втіху і користь для своєї душі».

Згадаймо ж добрим словом літописців і переписувачів. Їхня подвижницька, благородна праця прислужилася нашим пращурам і є неоціненним джерелом знань про життя, побут, події давніх, до княжих і княжих часів, періоду козацтва, визвольних воєн...

(Із книги «Дванадцять місяців».)

Стіна слів: переписати бодай сторінку; ченцям, грубезні, шанованою, славнозвісному, подвижницька, неоціненним.

— Які запитання ви хочете поставити?

3. **Робота із сайтом «Весела абетка»**

Рідне слово, як з маминих вуст.
З ним ми світ відкриваємо легко.
Дивну казку ту сонячну звать,
Як дитинство — «Весела абетка».

В ній скарби всі для вас, малюки!
Тут багатства і справді казкові.
Світ пізнання — безмежний такий.
І відкритий для вас він — з любов'ю.

Іван Левченко

Парна співпраця

— Прочитайте віршований засекречений лист від упорядника сайту Івана Левченка. (Учні читають у парях.)

ПЕРЕСТОРОГА КОМП'ЮТЕРОМАНАМ

Диво техніки — комп'ютер.
Полонені дивом тип:
Замість того, щоб скрізь бути,
Сидимо тепер за ним!
Підвестись ото б з-за столу,
Ніжки миттю розім'ять —
І до лісу, в гори, в поле:
От де справді благодать!
Там краса і спів пташиний,
Сонця промені ясні,
А Всесвітня Павутина
Ловить тих, хто облінивсь!
І тому не диво, милі,
Що ні м'язів, ані сил

В нетренованому тілі,
Та ще й біль у нім засів.
Аби вад отих позбутись,
Я цей віршик написав,
Бо життя — не лиш комп'ютер.
Окрім нього, тьма є справ!
Бо життя — це рух одвічний.
А ж біль наздожене,
Прочитайте віршик тричі
І дослухайтесь мене!
Будьте в русі, ніби вітер!
І здорові будьте всі,
Щоб збагнути, скільки в світі
Первозданної краси!

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. **Рефлексійний аналіз (робота в «Щоденнику вражень»)**

2. **Домашнє завдання**

На сайті «Весела абетка» відшукати цікаву інформацію.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

**УРОК 16. ВІКТОР ДАЦКЕВИЧ. ЯК З'ЯВИЛАСЯ ДРУКОВАНА КНИГА.
ЧИТАННЯ МОВЧКИ.
РІЗНІ ВИДИ ПЕРЕКАЗУ ВІДПОВІДНО ДО МЕТИ
(докладний, стислий, вибірковий)**

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, навчання впродовж життя, соціальна, історична*); розвиток зв'язного мовлення, мислення, бажання пізнавати світ книг, навички співпраці та культури командної роботи; формування читача в епоху цифрових технологій; виховання поваги до книги.

Учні: читають виразно текст, тлумачать незнайомі слова; самостійно будують висловлювання; аналізують та інтерпретують почуте; критично оцінюють та передають словами інформацію відповідно до мети; правильно використовують незнайомі слова у мовленні; взаємодіють усно; розуміють зміст прочитаної інформації; ставлять запитання до тексту; застосовують різні види переказу; виокремлюють ключові тези; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власне ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: стіна слів, «Щоденник вражень».

Меседж уроку: «Книга — це духовний заповіт одного покоління іншому, порада вмираючого старця юнакові, який починає жити...» (О. Герцен).

Кольорові слова уроку: папірус, пергамент, клинопис.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Створення проблемної ситуації

— Як з'явилась друкована книга? (*Прийом «Коло думок».*)

2. Слуховий диктант

Книга — одне із чудес. Людина довірила свою мудрість книгам. Вони відкривають світ. Книга рятує душу від здерев'яніння. Книга — заповіт поколінь. Друкувати книжки означає друкувати гроші. (*Народна мудрість.*)

— Створення книги — довга і захоплива історія. Люди шукали різні способи збереження знань і передавання їх наступним поколінням. Багато відкриттів зробили наші предки, щоб залучити до читання якомога більше людей.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

— Прочитайте меседж уроку.

Книга — це духовний заповіт одного покоління іншому, порада вмираючого старця юнакові, який починає жити... (О. Герцен).

— Як зрозуміли зміст?

1. Робота з текстом Віктора Дацкевича «Як з'явилась друкована книга» (с. 29–30)

1) Кероване читання.

Учні читають частинами (*абзацами*) мовчки/вголос, одночасно записуючи слова на стіні слів: *глиняні плити, папірус, дощечки, пергамент, папір, друкарня.*

— Що було незрозумілим? Які постали питання?

2) Ставимо/відповідаємо запитання. Парна співпраця.

— Які книги дійшли до нас з глибокої давнини?

— Де виготовляли книги з папірусу? Якою була книга?

— Які книги робили у Стародавньому Китаї?

— Де з'явився пергамент? Що означає «тетрадос», клинопис?

— Чому рукописні книги коштували дорого? Як їх зберігали?

УРОК 17. ДОСЛІДЖУЄМО МЕДІА. МУЗЕЙ КНИГИ І ДРУКАРСТВА. ДЖЕРЕЛА ЦІКАВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, навчання впродовж життя, соціальна, історична, інформаційна*); розвиток зв'язного мовлення, мислення, навички співпраці та культури командної роботи; формування читача в епоху цифрових технологій; виховання поваги до книги, бажання пізнавати світ книг.

Учні: досліджують медіа, пояснюють зміст побаченого; визначають мету та адресата; здійснюють віртуальну екскурсію до музею; виконують завдання на розуміння медіатексту; передають словами побачену інформацію; аргументують власну думку прикладами з переглянутої віртуальної екскурсії; тлумачать інформацію; взаємодіють усно; розуміють зміст інформації; виокремлюють головне; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власне ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: відеоролик про музей, малюнки експонатів.

Меседж уроку: «Що не книга — то нове відкриття!».

Кольорові слова уроку: музей, кирилиця, глаголиця, словолитня.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Мотиваційна бесіда

— Попереднього уроку ви дізналися про те, що у багатьох країнах люди створили пам'ятники книгам.

— А чи відомі вам музеї книг?

— Чи є музей книги у вашому місті?

2. Робота за підручником (с. 32)

Опрацьовуємо інформацію на с. 32.

— Слово «музей» походить з грецької мови. Академічний тлумачний словник дає таке визначення:

- культурно-освітній та науково-дослідний заклад, що збирає, вивчає, експонує та зберігає пам'ятки матеріальної та духовної культури;
- приміщення такого закладу;
- збирання яких-небудь речей (*у переносному значенні*).

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Огляд експозицій Музею книги та друкарства у Києві

1) Огляд сайту музею.

— Музей розташований у давній архітектурній пам'ятці Києво-Печерської лаври — будинку монастирської друкарні, що діяла безперервно спочатку XVII століття до початку XX століття (*понад 300 років*).

У Музеї зібрані унікальні скарби книжкової культури українського народу. Експозиція висвітлює історію вітчизняної книги і книжкової справи від часів Київської Русі та до наших днів. У двох виставкових залах Музею періодично демонструються художні, книжково-ілюстративні, фотовиставки, а також відбуваються заходи, присвячені важливим подіям у культурному житті України і зарубіжжя.

Наукова робота є одним з основних напрямків діяльності Музею. Вона передбачає наукові дослідження, публікації, наукове опрацювання експонатів, участь у наукових конференціях тощо.

Проводяться заходи в рамках музейної педагогіки: «Гра у казку», тематичні лекції.

2) Віртуальна екскурсія Музеєм (учні читають підготовлену інформацію ланцюжком).

- Мовою експонатів ідеться про виникнення писемності у східних слов'ян, створення просвітителями Кирилом і Мефодієм азбук — кирилиці та глаголиці.

УРОК 18. ОЛЕКСАНДР ЄФІМОВ. «ДРУКАР КНИГ, ПЕРЕД ТИМ НЕ БАЧЕНИХ»

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, навчання впродовж життя, соціальна, історична*); розвиток зв'язного мовлення, мислення, бажання пізнавати світ книг, навички співпраці та культури командної роботи; формування активного читача в епоху цифрових технологій; виховання поваги до книги.

Учні: читають виразно текст, тлумачать незнайомі слова; самостійно будують висловлювання і переказують; аналізують та інтерпретують почуте; критично оцінюють та передають словами інформацію відповідно до мети; правильно використовують незнайомі слова у мовленні; взаємодіють усно; розуміють зміст прочитаної інформації; ставлять запитання до тексту; виокремлюють ключові тези; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власне ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: відеоролик про Музей книги, «Щоденник вражень».

Меседж уроку: «Хто щодня читає, той роки життя добавляє!».

Кольорові слова уроку: Іван Федоров, Петро Мстиславець, писець, верстав, «Апостол».

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Усний коментар домашнього завдання

- Про які музеї ви дізналися у своїй місцевості?
- Як часто ви відвідуєте музей з батьками?

2. Створення проблемної ситуації

- Чому книгу називають *другом*?
- Книг на світі дуже багато. Вони всі дуже різні та надзвичайно цікаві. І кожна людина, від найменшого до найстаршого, знайде серед них друга. Як ми обираємо книгу? Чому ми обираємо саме цю книгу? Наведіть 5 фактів: «Книга — справжній друг»!

Книга/друг застерігає від помилок.

Книга/друг допомагає нам стати цікавим співрозмовником.

Книга/друг розповідає, допомагає пізнавати світ, дає знання.

Книга/друг об'єднує навколо людей, позбавляє самотності.

Книга/друг навчає бути порядними, щирими, добрими, правильно жити.

3. Наукова хвилина «Вплив читання на людину»

1-й у ч е н ь. Читання книг продовжує життя на два роки. Основна заслуга читання — посилення зв'язку між клітинами мозку, що знижує ризик нейродегенеративних захворювань, які призводять до передчасної смерті.

2-й у ч е н ь. Усього 6 хвилин читання уповільнюють серцевий ритм і позбавляють м'язового напруження. Книги розвивають фантазію і пам'ять. Читання допомагає зменшити страждання від хронічного болю. Книга допомагає на якийсь час забути про недугу.

3-й у ч е н ь. Читання є найкращою діяльністю для заспокоєння перед сном. Читання ввечері зменшує рівень стресу на 68%. Прослуховування музики зменшує стрес на 61%, теплий напій — на 54%, прогулянка — на 43%. Тому доречно залишити цікаву книгу біля ліжка. І, з погляду науки, там має лежати саме паперове видання.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

— Як ми бачимо, наші предки розуміли свою місію, коли таку значну увагу приділяли книзі та її вдосконаленню. Сьогодні ми маємо великий вибір друкованих книг для читання. І це стало можливим завдяки книгодрукарству.

1. Робота з текстом «Друкар книг, перед тим не бачених» (с. 33–34)

1) Читання тексту учнями вголос.

- Які запитання постали?

- Що було новим?
- Чи хотіли б ви відвідати цей музей?

2) Робота зі словами.

Іван Федоров, Петро Мстиславець, пишець, верстав, «Апостол».

(апостол і «Апостол» — у чому різниця в написанні?)

2. Сторінка історії

У невеликому українському місті Острог, що на Рівненщині, також працював Іван Федоров. Він видавав свої відомі книги: «Буквар», «Новий завіт з Псалтирем», «Острозька Біблія» та ін.

Відомого друкаря Івана Федорова запросив князь Острозький, оскільки хотів видати слов'янську Біблію. Іван Федоров був на той час визначним майстром книги, гравером, друкарем. Налагодивши друкарню, Іван Федоров 1581 року видав славнозвісну «Острозьку Біблію» давньоукраїнською мовою. Це була найбільша й найкраще видана книга — неперевершений шедевр друкарського й графічного мистецтва, передмову до якої написав сам князь Костянтин. Це видання було відоме не лише в Речі Посполитій, а й в Московії та Європі.

В Острозі є Музей книги.

3. Перегляд відеоролика про Музей книги у м. Острог, що на Рівненщині

(<https://youtu.be/AIYiZJ7of20>) (тривалість 2 хв 35 с)

— Як ви побачили, експонати музею демонструють віхи книгарської справи. Манекен, схожий зовні на Івана Федорова, показує, із чого почався друк. А чернець, удаючи літописця Нестора, пише власноруч гусячим пером та чорнилами. У музеї є багато древніх книг. Громада міста та працівники музею розробили новий проект «Інтерактивний музей стародруків» і працюють над його реалізацією.

(<https://www.facebook.com/bookmuseumostroh/videos/519424028906786/>)

4. Вчимося розповідати стисло

Учні в парах готують розповідь про Івана Федорова.

Складаємо сенквейн

Іван Федоров

Відомий видатний

Друкував, видавав, поширював

Друкар книг, перед тим не бачених

Першодрукар

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

— Які відомості ви почули вперше?

— Чи змінилося ваше ставлення до читання?

— Запишіть меседж у «Щоденник вражень».

Хто щодня читає, той роки життя добавляє!

2. Домашнє завдання

Підготувати інформацію про книгу, яку прочитали/читаєте.

Автор. Тема. Головні персонажі. Чому ця книга подобається? Як ви її обирали? Який епізод найбільш вразив? *(Можна проілюструвати епізоди з книги, намалювати або виліпити героїв.)*

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 20. ВАСИЛЬ СУХОМЛИНСЬКИЙ. СПЛЯЧА КНИГА. РОЗПОВІДАЄМО СТИСЛО. ОФОРМЛЯЄМО ДУМКИ У ВИГЛЯДІ ПЛАКАТА АБО ЛИСТІВКИ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, навчання впродовж життя, соціальна, історична*); розвиток зв'язного мовлення, творчості, мислення, бажання пізнавати світ, навички співпраці та культури командної роботи; формування активного читача в епоху цифрових технологій; виховання поваги до книги.

Учні: читають виразно текст, тлумачать незнайомі слова; самостійно будують висловлювання і переказують; аналізують та інтерпретують почуте; критично оцінюють та передають словами інформацію відповідно до мети; правильно використовують незнайомі слова у мовленні; взаємодіють усно; розуміють зміст прочитаної інформації; ставлять запитання до тексту; виокремлюють ключові тези; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власне ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: «Щоденник вражень», книги від батьків.

Меседж уроку: «Людина без книги — як криниця без води!».

Кольорові слова уроку: доторкнеться, вогненні книги, палітурки.

Заздалегідь до уроку: провести з батьками обговорення ідеї щодо поповнення класної бібліотеки. Кожна родина дарує книгу з сімейної бібліотеки класу.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. «Крісло автора»

Презентуємо книги, які читаємо (3–4 учні).

На урок можна запросити батьків, які мають бажання поповнити класну бібліотечку (*батьки розповідають історію про те, як у їхній родині з'явилась книга*).

2. Робота з віршем М. Терещенка «Хлоп'ята в книгарні»

(*Читає вчитель або підготовлений учень*.)

Біля прилавка із книжками
Хлоп'ята тиснуть гучні:
— Мені — «Кобзар» із малюнками!
— Забіли книжечку — мені!
— Мені — «Байки».
— Мені — оповідання і казки...
В книгарні ранньою порою
Зійшлась цікава дітвора.

Про них ще мріяв Ломоносов,
Шевченко згадував про них.
Замість цукерок і морозив
Їм хочеться побільше книг.
Така в дітей до них жадова,
Як ще ніколи у житті...
Це перший зліт, це перша спроба
У їх думках, в їх почутті...

М. Терещенко

— Що обрали діти замість цукерок і морозива? Чому?

— Як ви розумієте останнє речення?

3. Вправа «Мікрофон»

- Мені подобаються книги про...

— Якби вас запросили на телебачення в шоу «Найрозумніший», яку б рубрику ви обрали?

Природа	наука	техніка
тварини	мистецтво	винаходи
фантастика	література	динозаври
історія	поезія	казки

— Чи є у вашій бібліотечці книги з улюбленої рубрики? Як ви їх придбали?

Інтрига! Які книги стоять на ваших домашніх полицях?

ВОГНЕННІ чи СПЛЯЧІ

Вправа «Незакінчене речення»

- Вогненна — це...

- Спляча — це...

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Робота з текстом (с. 34–35)

1) Читаємо казку Василя Сухомлинського «Спляча Книга».

«Спляча Книга» — це оповідання чи ... ? Чому?

— Чому Вогненна Книга перетворилась на Сплячу?

— Коли книжка живе, а коли втрачає силу? Як про це йдеться в казці?

2) Робота зі словами.

Доторкнеться, вогненне, палітурки.

Яріли, як розпечене залізо — випромінювали яскраве світло.

3) Аналіз змісту/вибіркове читання.

Книга мала дивну властивість... Прочитайте.

Доторкнеться вогненне слово до серця і...

Людина з вогником у серці...

Ставлення до Книги у Господаря... Доведіть словами тексту.

2. Творча робота

1) Змінюємо слово/аналізуємо зміст.

— Прочитайте речення *Часто до господаря приходили гості*.

— Як зміниться зміст, якщо у реченні змінити тільки одне слово (*за вибором*)?

2) Заповнюємо таблицю.

РЕАЛЬНЕ	КАЗКОВЕ

3) Утворюємо прислів'я.

Книга мала, коли її читають.

Книга корисна, небо без зірок.

Життя без книжок — та серцю любя.

— Оберіть прислів'я та прочитайте головну думку казки.

— Запишіть меседж уроку, доповніть (*головна думка*), допишіть висловами зі світлин на с. 35.

Людина без книги — як криниця без води. Книга корисна, коли її читають. Діти, які читають ста-
нуть дорослими, які думають. Читай! Книга — злітна смуга уяви!

— Запишіть 2–3 речення про користь читання.

4) Створюємо листівку.

Учні розглядають світлини на с. 35, висловлюють міркування щодо змісту листівки, яку будуть створювати.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Презентуємо листівки

2. Оцінюємо роботу/тему

3. Домашнє завдання

Узяти інтерв'ю у вчителів, сусідів «Яку книгу читають?».

Продовжити традицію — читати ... собі, батькам, коту, бабусі, родичам, сусідам.

Підготувати текст для хатнього улюбленця (*принести фото «Зі мною і тварини читають»*).

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 21. ДМИТРО ПАВЛИЧКО. СОНЯШНИК. ВЧИМОСЯ ВИСЛОВЛЮВАТИ ОЦІННІ СУДЖЕННЯ, ПОЧУТТЯ ЩОДО ПОДІЙ ТА ПЕРСОНАЖІВ ТВОРУ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, навчання впродовж життя*); розвиток зв'язного мовлення, мислення, творчості, бажання пізнавати світ, навички співпраці та культури командної роботи; формування активного читача в епоху цифрових технологій; виховання поваги до книги.

Учні: читають виразно текст; самостійно будують висловлювання, працюють зі словами; використовують доречні словесні (*художні*) засоби; аналізують та інтерпретують почуте; критично оцінюють та передають словами інформацію відповідно до мети; висловлюють оцінні судження, почуття, щодо подій та персонажів; взаємодіють усно; розуміють зміст прочитаної інформації; ставлять запитання до тексту; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: «Щоденник вражень», аудіокнига.

Меседж уроку: «Хто більше читає, той більше знає».

Кольорові слова уроку: електронна книга, аудіокнига.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Ранкова зустріч з книгою «Книга, яку читають»

Учні розповідають про книгу, яку читають. Учні, які брали інтерв'ю, озвучують відповіді респондентів.

2. Слуховий диктант

Книга — наш друг і порадник. Друг, який тебе ніколи не зрадить — це книга. Людина, яка вибрала книгу у друзі — найщасливіша.

— Яке слово заблукало?

Книга, книгарня, друкарня, книжковий.

— Доведіть зв'язок слова *друкарня* з іншими словами.

Книгу друкують у друкарні. До книгарні книжки потрапляють з друкарні. На книжковій полиці виставка книг із міської друкарні.

3. Вправа «Об'єднай слова». Прийом «Коло думок»

Світло, джерело, книга, сонце, знання.

Складаємо прислів'я:

«Сонце — джерело світла, а книга — джерело знань». (Записуємо.)

4. Бліцповторення «Як писали..?»

У глибокій давнині — ... (на глиняних плитках).

В Стародавньому Єгипті — ... (на листках папірису).

В Стародавньому Китаї — ... (на дощечках).

У місті Пергамі — ... (на пергаменті).

А тепер — ... (на папері).

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Робота з текстом (с. 36–37)

1) *Аналізуємо ілюстрацію до вірша (с. 36).*

— Кого ви бачите на малюнку?

— Яка між ними може бути розмова? Про що?

2) *Читання вірша вчителем.*

Інтрига! І що ж він побачив? Дива?

— Що міг побачити Соняшник? Яку особливість має Соняшник? (*Повертає голову за сонцем.*)

— Чи можна Соняшник порівняти із книгою? (*Зернини, наче слова.*)

Роз'єднуємо слова, читаємо, записуємо у «Щоденник вражень».

Дівчинка книгу читає, а сонце перегортає сторінки й світло вливає в літери та слова.

2. Вправа «Соняшник»

Складаємо сенквейн про соняшник.

Соняшник

Жовтий круглий

Росте красується дозріває

Бджілкам дарує смачний нектар

Культурна рослина

1) *Виразне читання вірша учнями.*

Обговорюємо: дійові особи, інтонація, почуття.

2) *Робота зі словами.*

I раптом все навкруги померкло — ...

Імітуємо: дуже довго дивився, прохати; здивувався, засоромлено поглядався.

3. Хвилинка відпочинку

4. Творча вправа

— Доповніть прислів'я. Виберіть прислів'я, що найбільш підходить до вірша.

Життя без книжок, як небо... (*без пташок*).

День без книги, як обід... (*без хліба*).

Дім без книги, як день... (*без сонця*).

5. Знайомство «Електронна книга»

Опрацьовуємо інформацію на с. 37.

Порівнюємо: паперова книга та електронна книга («+» і «-»).

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексивне малювання

Я (*яка?*) ... квітка Сонця!

Мені подобається (*що?*) ...

Я люблю (*що?*) ...

Мене оточують (*хто? що?*) ...

Я дивлюсь на ... (*що?*) ...

І мені стає (*як?*) ...

2. Рефлексійний аналіз

— Чи сподобався вірш?

— Чи випадково Дмитро Павличко пише про Сонце — джерело світла, книгу — джерело знань і дівчинку, яка читає? Що автор хоче підказати читачу?

— Яку звичку формуватимемо в житті? (*Читати щодня.*)

Складаємо висновок-побажання, висновок-звернення.

Нехай у кожний дім щодня заглядає сонечко.

Нехай у кожній оселі живе мудра книга.

Нехай у кожному серці залишаються світло і тепло від пізнання.

Читайте, любі діти! Книга — дивовижна сила! Ти відкриваєш її, а вона — тебе!

3. Домашнє завдання

Виразно прочитати вірш Дмитра Павличка «Соняшник» батькам (с. 36–37).

Готуємось до конкурсу «Веселі пересмішники». Підготувати сюжет для театралізації твору «Буряк і соняшник» Івана Крип'якевича (*парна співпраця*). Текст отримують 2–3 пари.

БУРЯК І СОНЯШНИК

Посварився буряк із соняшником. Червоненький буряк заліз цілий у землю, лиш кінчиком широкого червоного лица світив до сонця. Над ним стояв високий повновидий соняшник і крутив своїм жовтим капелюхом. Буряк із землі дивився заздрим оком на сусіда. А соняшник вдивлявся в сонце і тільки часом, примруживши очі, усміхався до незугарного буряка. Бурякові це дуже не подобалося; він був малий, невисокий, але мав свою амбіцію і ніколи не дозволяв із себе глузувати. Йому здавалося, що соняшник насміхається з нього, і він рішився гострим словом завстидати нечемного панка. Проте зітхнув і сказав ніби так собі, на вітер:

— Високе виросло, і не знати, що з нього буде!

— В землі сидить, певно, вже гние!

— О, дуже прошу, я не гнию! — закричав буряк і спересердя мало не вискочив із землі.

— О, як вгадав, про кого я думаю, — зареготав соняшник.

— Я цілком здоровий, кров у мені пливе, аж журчить. Але ти десь зовсім уже щербатий. Горобці геть повиїдали з голови зерна?!

— Не говори, маленький, о тім, чого не бачив!

Буряк почервонів: стид йому було малого зросту. Але за хвилину видумав щось нове і з радості ударив по круглім животику.

— З мене зроблять цукор! — кричав. — Я колись буду купатися в каві та в чаю, а ти що? Ти побачиш коли панський стіл?

— Фі, фі! А то великий пан, по панських, столах ходив би! Заким ти станеш цукром, роса очі виїсть. Мене будуть гризти в білих зубах хлопці та дівчата, а ти, сирий, що варт? Хіба ногою копнути!

— З мене борщ зроблять, я буду такий смачний, аж гей!

— Овва, який мені смак! Тебе б і пес до рота не взяв, якби не те, що до тебе дадуть м'яса і товшу. А з мене роблять олію і красять мною всяку страву, навіть борщ.

— Дуже прошу, до борщу дають сало або масло; хіба колись там, у пості, люди їдять з олією. А звідки взяли би масло, якби корова не їла буряків?

— Корова їсть всякий хабаз! А ти знаєш, яку я вмю штуку: я вмю кругом ходити за сонцем, а ти все сидиш в однім місці, як кілок. Мені вітер нічого не зробить, бо ми собі з сонцем приятелі, ми все разом у парі ходимо по світі.

— Не крути, не крути! Ти під руку із сонцем ніколи не ходив. Сонечко іде собі горою, а ти дереш голову до неба. Приятель з сонцем, дивіться, люди!

— Тихо ти, грубенький, кругленький!

— Мовчи ти, довгий, а не мудрий!

— Що з тобою буду говорити: ти хрінові кум, а я — високе дерево!

— Ха-ха-ха! Яке мені дерево!

Так сварилися буряк із соняшником. З хати вийшла в город господиня. Ухопила буряк за зелене листя і витягла із землі. Із соняшника лишився лише довгий патик, а з буряка — ямка в землі...

Іван Крип'якевич

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 22. ЛІДІЯ ПОВХ. У БІБЛІОТЕЦІ. ФОРМУЄМО НАВИЧКУ ЧИТАННЯ ВГОЛОС. ТЕАТРАЛІЗУЄМО

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, навчання впродовж життя, соціальна, культурна*); розвиток творчих здібностей, зв'язного мовлення, мислення, бажання пізнавати світ; навички співпраці та культури командної роботи; формування активного читача в епоху цифрових технологій; виховання інтересу до книги як джерела знань, поваги до книги, бажання самостійно читати книги.

Учні: читають виразно текст; самостійно будують висловлювання, працюють зі словами; аналізують та інтерпретують почуте; критично оцінюють та передають словами інформацію відповідно до мети; висловлюють оцінні судження, почуття щодо подій та персонажів; взаємодіють усно; розуміють зміст прочитаної інформації; ставлять запитання до тексту; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власне ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: «Щоденник вражень», виставка книг «Новинки для читача».

Меседж уроку: «Хороша книга, як день, який ти проживаєш. Читай, щоби його запам'ятати!».

Кольорові слова уроку: читач, бібліотекар.

КАРТА УРОКУ

І. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Театралізуємо/перевіряємо домашнє завдання

Іван Крип'якевич «Буряк і соняшник». Інтонаційне читання за особами.

2. Вправи для формування навички читання

«Сходинки слова»

Сонце	сяяло
Книжка	прохала
Дівчинка	жартувала
Соняшник	пооглядався

«Знайди спільне закінчення слова»

Чита..	Робо..	ха..	→→→→→	ТИ
Проха..	со..	перевис..		
Сві..	посві..	зна..		

«Як могли б об'єднатись слова?»

Казка, збірник задач, Шевченко, журнал, енциклопедія, Інтернет.

3. Розглядаємо кейс юного читача

Бібліотека, читач, формуляр, полиці, книги, алфавіт, бібліотекар, ...

Складаємо зв'язне висловлювання.

4. Діалог «У бібліотеці»

— Добрий день!

— Добрий! Ви щось хотіли?

— Так, я хотів узяти книгу.

— Яка книга вам потрібна?

— Яку ви можете порадити?

— Гадаю, тобі сподобається книга Зірки Мензатюк «Таємниця козацької шаблі». Ось подивись.

— Я візьму її.

— Клас, прізвище?

- 3-Б клас, ... (прізвище).
- Візьми.
- Дякую, до побачення!
- До побачення!

Рубрика «Мої думки»

- Як ви ставитесь до професії «бібліотекар»?

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Робота з текстом Лідії Повх «У бібліотеці» (с. 38–39)

- 1) *Ознайомлення з будовою тексту.*
 - Що ви скажете про будову тексту?
 - Чи сподобались ілюстрації?
- 2) *Читання ланцюжком вголос. Робота в парах.*
- 3) *Відповідаємо на запитання підручника.*

Фізкультхвилинка

Що ж, мабуть, прийшла пора
 Всім нам відпочити.
 Хочу на фізкультхвилинку
 Усіх запросити.
 Раз, два — всі присіли,
 Потім вгору підлетіли.
 Три, чотири — нахилились,
 Зі струмочка гарно вмились.
 П'ять, шість — всі веселі —
 Летимо на каруселі!
 Сім, вісім — в потяг сіли,
 Ніжками загупотіли.
 Дев'ять, десять — відпочили
 І за парти дружно сіли.

2. Готуємось до театралізації. Індивідуальна робота

Учні обирають відповідні ролі, читають мовчки, пошепки, впівголоса, відпрацьовують інтонацію.

3. Театралізуємо

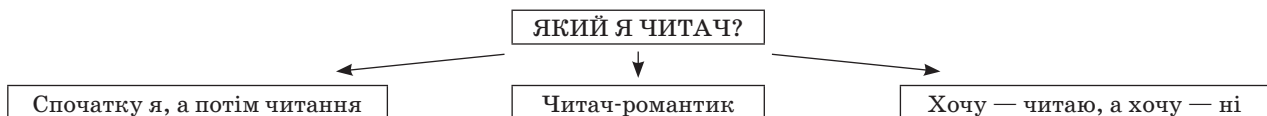
4. Огляд-аналіз дитячих книг, що є у шкільній бібліотеці. Робота в групах

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз. Прийом «Незакінчене речення»

- Ми виконали завдання, але ще потрібно...
- Мені сподобалось театралізувати.
 Записуємо у «Щоденник вражень» міркування.
 Я розумію, що без мови і книги наше життя було б...
 Щоб вільно і красиво розмовляти українською мовою, я буду...
 Допишуємо під диктування меседж уроку (змінити особу: ти/я; читай/читатиму).
 Хороша книга — як день, який ти проживаєш. *Читай, щоби його запам'ятати!*

Тест-перевірка. Прийом «Зроби вибір»

— У вас уже є певний читацький досвід. Настав час усвідомити його. Який я читач — підкаже тест. Ставте знак «+» тоді, якщо твердження відповідає твоїй думці.

ЯКИЙ Я ЧИТАЧ?

1. Читаю швидко, «ковтаю» книги.
2. Читаю повільно, вчитуючись в кожне слово.
3. Читаю іноді будь-які книги, які потрапляють до рук.
4. Читаю вибірково, не хочу витратити час на нісенітницю.
5. Люблю читати для душі, а не за чиєюсь вказівкою.
6. Читаю за потреби, щоб виконати завдання.
7. Можу читати у будь-якій обстановці, навіть у гамірній: захоплююся дуже.
8. Вникаю в смисл книги тільки в тихій обстановці та за позитивного внутрішнього настрою.
9. Книгам не дуже довіряю, адже це вигадка.
10. Вірю в усе, що в книзі відбувається.
11. Немає нічого нуднішого за читання.
12. Читання для мене — найцікавіше заняття.
13. Я ніколи не намагаюся поставити себе на місце героїв книг.
14. Читаючи книгу, я готовий(ва) подумки битися і переживати за героя як за себе.
15. Хто написав книгу, для мене несуттєво.
16. Вибираючи книгу і читаючи, я завжди цікавлюся автором.
17. Я міркую так: книга — книгою, а життя — життям.
18. Для мене хороша книга — те саме життя, яке я відкриваю, і разом із нею — відкриваю себе.
19. Щоб бути читачем, не потрібно особливого таланту — читай і все.
20. Бути хорошим читачем — це здатність, яку потрібно розвивати.

А тепер полічи і запиши кількість «+» у парних і непарних висловлюваннях: парні — (кількість «+»), непарні — (кількість «+»).

Ключ

Якщо парних плюсів більше, то ти **читач-романтик**. Ти спроможний(на) чуже життя відчувати як своє. Ти здатний(на) задуматися не лише над книгою, але і над самим(самою) собою. Ти відкриваєш світ книги, а він відкриває тебе. Добре, якби таких читачів було побільше.

Якщо непарних плюсів більше, то **читання для тебе не на першому місці**. Щось інше займає тебе більше. Сподіваємося, що, читаючи за потреби, ти одного разу захопишся книгою і відкриєш для себе новий світ образів, у якому захочеться побувати знову і знову.

Якщо у тебе рівна кількість парних і непарних плюсів, то ти **читач залежно від настрою**. Іноді ти жадібно читаєш усе підряд, іноді вибираєш щось для душі, але є моменти, коли ти довго не береш книгу до рук. Тобі вочевидь бракує приятеля, який читає, який би частіше брав тебе із собою у бібліотеку.

2. Домашнє завдання

Виразно читати вірш Лідії Повх (с. 38–39). Переглянути зміст розділу, підготуватися до діагностичної роботи.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

ІЗ ДЖЕРЕЛ НАРОДНОЇ МУДРОСТІ

УРОК 24. УСНА НАРОДНА ТВОРЧИСТЬ. ТВОРИ РІЗНИХ ЖАНРІВ. ГЕРОЇЧНІ ТА ЧАРІВНІ КАЗКИ. КИРИЛО КОЖУМ'ЯКА (українська народна казка)

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, навчання впродовж життя*); розвиток зв'язного мовлення, мислення, навички співпраці та культури командної роботи; виховувати бажання звертатись до джерел народної творчості.

Учні: читають виразно текст; самостійно будують висловлювання, працюють зі словами; аналізують та інтерпретують почуте; критично оцінюють та передають словами інформацію відповідно до мети; висловлюють оцінні судження, почуття щодо подій та персонажів; взаємодіють усно; розуміють зміст прочитаної інформації; ставлять запитання до тексту; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власне ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: «Щоденник вражень».

Меседж уроку: «Народна мудрість — невичерпна, цілюща, чиста, як джерельна вода».

Кольорові слова уроку: казка, Кирило Кожум'яка, добротворець, злотворець.

КАРТА УРОКУ

І. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Мотиваційна хвилинка

— У нашій класній/шкільній бібліотечці є книги, які відрізняються своїм зовнішнім виглядом. (*Учитель демонструє декілька «зачитаних до дірок» книг*). Чому вони такі? Напевне, тому, що їх часто читають.

2. Складаємо міркування «Якщо, то...»

Якщо книжки «зачитані до дірок», то їх часто читають.

Якщо їх часто читають, то вони цікаві.

Якщо вони цікаві, то дітям подобається їх читати.

Якщо дітям подобається їх читати, то вони часто відвідують бібліотеку.

Якщо вони часто відвідують бібліотеку, то вони — активні читачі.

3. Упізнай «джерело»

— Спочатку буде ЧИСТО...(мовка). (*Учні впізнають, які слова пропущені, записи з'являються на дошці*).

Ла-ла-ла — в гості?.. прийшла. Казочка

На-на-на — буде?.. чарівна. Казка

Ий-ий-ий — світ такий?.. Казковий

Рі-рі-рі — слухайте, розповідають?.. Казкарі

— А далі буде ПРИ...(казка).

Доказкиприказкагодитьсядословайдеприслів'я.

Казкималенькіарозумувнихбагато.

Скороказкамовитьсятанескороділомовиться.

Нівказцісказатиніперомописати.

} НАРОДНА МУДРІСТЬ

Меседж уроку:

Народна мудрість — невичерпна, цілюща, чиста, як джерельна вода.

— А в приказці? АКАЗКА!

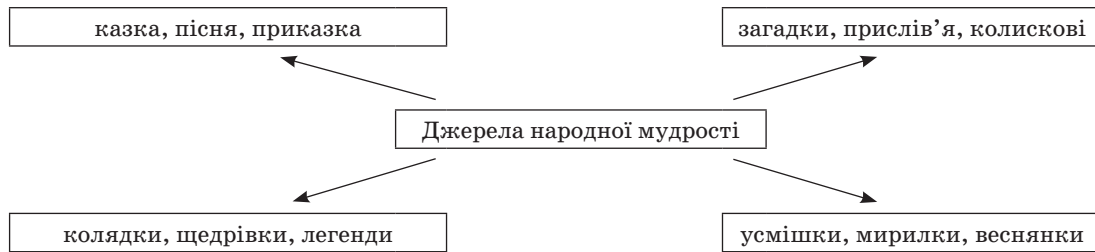
Вправа «Спуск і підйом»

герої з надзвичайною силою
захист інтересів народу
двобій зі злом і брехнею

ЧАРІВНІ
КАЗКИ

найчарівніше і найнеймовірніше
дивовижні перетворення
незвичайні пригоди

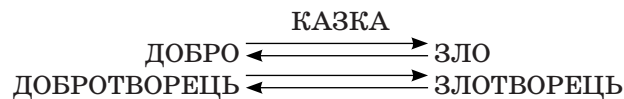
Опрацьовуємо інформацію на с. 41. Прийом «Асоціативний куц»

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Робота з казкою

1) Ознайомлення з «героїчними і чарівними» казками.

- Що таке казка? Якими є її характерні ознаки?
- Легенда і казка. У чому відмінність?
- Народна казка й авторська? У чому різниця?
- Хто більше любить казки: дорослі чи діти?
- Які казки читали/розповідали вам батьки?
- Казку читаємо як? *(Розповідним тоном.)*
- Зачин читаємо як? *(Таємничо.)*
- Кінцівку читаємо як? *(Із задоволенням, очікуємо хороші зміни у житті героїв.)*

2) Слухаємо і пригадуємо.

- Яких героїв казок із надзвичайною силою ви знаєте? *(Котигорошко, Ох-чудотворець...)* *(Уривки з відомих казок.)*
- Які риси характеру в героїв казок?

2. Досліджуємо текст. «Щоденні 5»

1) Слухання/первинне сприймання.

Аудіоказка «Кирило Кожум'яка» *(або читає вчитель + учні)*.
https://youtu.be/mQ1_9LEKXrw

2) Робота зі словами.

Підлестився	леміш	пуд
байдуже	ймення	ірод
охолодитися	захлинається	старшина
князівна	розженеться	панотченьку

3) Читання вголос (с. 42).

Учні читають частинами, використовуючи різні методи.

- Читаємо парами I абзац до слів «...То змії її і полюбив».
- Читають «бджілки» *(II абзац)*.
 - Про кого ви дізнались у першій частині казки?
 - Що ви можете сказати про героя?

3. Складаємо портрет. Прийом «Сенкан»

Кожум'яка
 Сильний хоробрий
 Захищає не боїться рятує
 Людина із надзвичайною силою
 Богатир

4. Фізкультхвилинка

Кожум'яка потягнувся. Раз зігнувся, два зігнувся.
Три присів, чотири встав. І вперед закрокував.
Кожум'яка покрутився. Раз схилився, два схилився.
Знову він закрокував, але змія не впіймав.
Щоб князівну врятувати, змія треба упіймати.

5. Творча робота

1) Добираємо синоніми.

Злинув (поетів, піднявся)
поцупить (вкраде)
подужати (подолати, перемогти)
благайте (просіть)
батько (тато)
відважний (хоробрий, сміливий)

2) Робота з прислів'ями. Робота в групах.

В учнів — розрізані на частини прислів'я. Завдання: зібрати частини та утворити прислів'я.
— Оберіть прислів'я, що підходять до теми казки.
За рідний край і життя віддай.
Батьківщина-мати, умій за неї постояти.
До роботи — ох, а їсть за двох.
Та земля мила, де мати породила.
Бджола мала, а й та працює.
Чия відвага, того й перевага.

3) Записуємо 2–3 речення про головного героя у «Щоденнику вражень».

Кирило Кожум'яка жив у Києві над Дніпром. Він мав надзвичайну силу і був дуже хоробрим. Його боявся підступний змій.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

Слухай дідусів, слухай бабусь.
Завжди підкажуть мудрість якусь.
Кожен бо город має свій норов.
Кожне сільце має своє слівце.
Кожна людина в своїм роді єдина.
А прикмет у народі — й полічити вам годі.
У кожної прикмети — свої секрети.
Знають їх діти, знають бабусі.
З ними внучатам тепло, як у вусі.
Любе внучатко, слухай і читай,
В дідуся й бабуні мудрість набирай.

2. Домашнє завдання

Виразно читати I частину казки (с. 42).

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 25. ДОСЛІДЖУЄМО ЗМІСТ ТЕКСТУ. КИРИЛО КОЖУМ'ЯКА (українська народна казка/продовження). ВИЗНАЧАЄМО ПОЗИТИВНІ ТА НЕГАТИВНІ ЯКОСТІ ДІЙОВИХ ОСІБ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (комунікативна, читацька, навчання впродовж життя, історична); розвиток зв'язного мовлення, мислення, навички співпраці та культури командної роботи; виховувати бажання звертатись до джерел народної творчості.

Учні: читають виразно текст; самостійно будують висловлювання, працюють зі словами; аналізують та інтерпретують почуте; критично оцінюють та передають словами інформацію відповідно до мети; висловлюють оцінні судження, почуття, щодо подій та персонажів; визначають позитивні та негативні якості дійових осіб; взаємодіють усно; розуміють зміст прочитаної інформації; ставлять запитання до тексту; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власне ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: «Щоденник вражень».

Меседж уроку: «Казка вчить, як на світі жить».

Кольорові слова уроку: Кирило Кожум'яка, старшина, пуд, ірод, леміш, герої, знедолені, народний герой, кіборги.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Історична хвилинка

Учитель. Вам відомо, де відбуваються події, описані в казці, — у Києві. Можна лише здогадуватись, як це було давно і які події відіграли головну роль в історії казки. Київ — це особливе місто. Що ви про нього знаєте?

Учень. Звідки походить назва міста, вам відомо. У Києві жили люди працьовиті. Спочатку це був невеличкий укріплений замок. Навкруги Києва був величезний рів. Його викопали для того, щоб перешкодити ворогам проникнути в місто. Захищали місто дружина на чолі з князем.

Наше плем'я мало князя,
Він судив, водив на бій.

Першим був він у відвазі
І у мудрості своїй.

Згідно з літературною версією, у «Повісті минулих літ» під роком 982 йдеться про похід печенігів на Київську Русь. Військом русичів керував князь Володимир. Справу розв'язав двобій між печенізьким та руським богатирями. Ця подія і стала основою сюжету казки про Кирила Кожум'яку.

Учитель. Доведіть, що ця казка — чарівна.

2. Робота зі словами

Герой, героїзм, героїчний.

— Ці слова актуальні й сьогодні. Що означає слово *герой*? (Це особа, яка виявляє відвагу, хоробрість у бою і труді.)

— У сиву давнину нашу землю захищали Кожум'яки, а сьогодні — «Кіборги».

3. Перегляд відеосюжету

Про фільм Ахтема Сеїтаблаєва «Кіборги» (<https://youtu.be/uQNYmXgI5Hk>).

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Читання II частини тексту (с. 43–44)

— Що придумала князівна для порятунку?

Князівна

Добра любляча

Сумувала тужила міркувала

Додому вісточку послала

Розумна

2. Читаємо за особами III частину (с. 44–45). Робота в парах

— Як Кожум'яка бився зі змієм?

Кожум'яка

Добрий великодушний

Послухав обмотався обсмолився

Пішов битися з іродом

Народний герой

Чия відвага, того й перемога.

Словесне фехтування

Змій	Кирило Кожум'яка
Що розбіжиться змій та вхопить Кирила, то кусок смоли і вирве.	А Кирило його здоровенною булавою як улупить, то так і вжене в землю.
А змій як вогонь горить, вскочить у воду охолотитися.	А Кирило вже й обмотався коноплями та смолою обсмолився.
Вискакує змій із води.	А Кирило його луп булавою.
Розігрівся змій як леміш, аж пирхає	А Кожум'яка його бубух...

3. Хвилинка відпочинку

4. Переказуємо текст

— Що придумала князівна для порятунку?

— Як Кожум'яка бився зі змієм?

5. Роз'єднуємо слова

Пояснюємо виділені слова.

А по горах народ стоїть, як неживий, зціпивши руки, жде що то буде! Коли ж зміюка бубух! Аж земля затряслась. Народ, стоячи на горах сплеснув руками.

— Як ви розумієте слова: *знедолений народ*?

6. Творча робота. Колективна робота

- Шукаємо зачин, основну частину, кінцівку.
- Ставимо запитання і відповідаємо.
- Визначаємо позитивні та негативні якості.

Кирило Кожум'яка	Змій	Донька князя
хоробрий	підступний	добра
мужній	ненажерливий	хороша
запальний	жорстокий	любляча
сильний	злий	розумна
	страшний	кмітлива
		розсудлива

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз казки

Казка вчить, як на світі жити.

— Яку мудрість ви покладете собі у скарбничку?

2. Домашнє завдання

Переказувати казку «Кирило Кожум'яка».

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 27. ДОСЛІДЖУЄМО МЕДІА: МУЛЬТФІЛЬМ «КИРИЛО КОЖУМ'ЯКА» (аналізуємо, описуємо)

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, навчання впродовж життя, історична, громадянська*); розвиток зв'язного мовлення, мислення, навички співпраці та культури командної роботи; виховувати добротворчі риси, почуття любові до рідного краю.

Учні: переглядають мультфільм; самостійно будують висловлювання; аналізують та інтерпретують, описують почуте і побачене; критично оцінюють та передають словами інформацію відповідно до мети; висловлюють оцінні судження, почуття щодо подій та персонажів; визначають позитивні та негативні якості дійових осіб; перетворюють інформацію на таблицю; взаємодіють усно; розуміють зміст медіаінформації; ставлять запитання за темою; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власне ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: фото Руслани Писанки, відеоролик — реклама про мультфільм.

Меседж уроку: «Геройські діла — найбільша хвала».

Кольорові слова уроку: мультфільм, анімація, фільм-фентезі, трейлер.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Вправа «Бігова доріжка»

— Пригадайте казку, рухаючись по доріжці запитань.

Коли? Де? Хто? Що робили? Хто? Який? Скільки? Чому? Як? Звідки? Куди? Хто?

2. Словесне малювання

— Розгляньте ілюстрацію до казки. Чи була легкою перемога?

— Які епізоди намалювали б ви?

Уявіть! Вам пропонують озвучити ролі Кожум'яки чи Дракона. Кого б ви обрали і чому?

Інтрига!

(Учитель показує фото Руслани Писанки.)

— Чи впізнаєте ви цю акторку?

— Чи вірите ви, що вона мріяла озвучити роль одного із героїв казки? Кого? Як ви гадаєте? (*Дракона.*)

«Я б хотіла подякувати всьому колективу, з яким я працювала над створенням цього мультфільму. Відкрию всі карти. Справа в тому, що я від самого початку мріяла озвучити Дракона. А якщо серйозно, то я рада, що була причетна до цього проекту. Я розумію тепер, що в українській мультиплікації є майбутнє», — підкреслила Писанка.

— Це була вистава? кінофільм? мультфільм?

3. Знайомтесь: «Знімаємо мультфільм»

— Чи подобаються вам мультфільми? Які улюблені?

— Чи переглядаєте ви мультфільми разом із батьками?

— Чи відомі вам мультфільми, які переглядали ваші батьки, коли були дітьми?

— Яких героїв сучасних/старих мультфільмів ви готові наслідувати? Чому?

— Обміркуємо, чи складно створити мультфільм? (*Прийом «Коло думок».*)

— Яке походження слова?

Опрацювання інформації в підручнику (с. 46).

Мультфільм — походить від латинського слова «множення»; це фільм, серія малюнків, що рухаються; *анімація* — інша назва цього виду мистецтва.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Розповідь про роботу над мультфільмом

— 2016 року в ефірі з'явився український 3D мультфільм «Микита Кожум'яка». Над фільмом працювали аніматори з багатьох країн. Роботу над фільмом починали усього 4 людини. Згодом

колектив розрісся до понад 200 людей, якщо не більше. Над фільмом працювали аніматори з України, Білорусі, Казахстану, Франції, Італії, Куби, Африки. Основною командою були все ж українські аніматори. Основна робота над фільмом тривала близько двох років. У зв'язку із випуском цієї стрічки у прокат по всій Україні відбулася благодійна акція «Подаруй дітям мультфільм», у рамках якої кожна людина могла купити ще квиток або кілька на додачу до свого, і ці додаткові квитки потім знадобилися на благодійні покази для дітей, які не мали можливості потрапити на сеанс.

2. Робота зі словами

Фільм-фентезі — жанр фантастичного кіно, дія якого відбувається у вигаданому світі, де чудеса і вигадка нашого світу є реальністю. У таких фільмах багато епізодів запозичені з міфів і легенд.

Героїчне фентезі — герої великого росту, проблеми розв'язують силою, живуть поодинокі, головне для них — порятунок (*принцес, дітей, людей*) і протистояння темним силам.

Трейлер — відеоролик, що складається з коротких уривків для реклами.

3. Перегляд українського трейлера (2016)

(<https://youtu.be/-urnU6VOuZww> (до 3 хв))

4. Порівняльний аналіз

1965 рік	2016 рік
<p>Сюжет: легенда про киянина, який пробрався крізь облогу печенігами Києва до князя Святослава і врятував місто. Микита: богатир, жив над Дніпром, працював, мочив шкіри, продавав; мав надзвичайну силу і добре серце, всім допомагав; його всі люди шанували. Люди: займалися ковальством, гончарством, організовували ринки; влаштовували розваги; мирне життя змінювалось наскоками ворогів</p>	<p>Сюжет: фільм-фентезі про хлопчика Микиту, який повинен урятувати світ магії від відьми. Микита: переможець драконів; цікавився драконами; хотів стати героєм; мріяв здолати дракона; хотів потрапити в дивокрай. Друзі: знають, що таке мужність; об'єднують сили, щоб урятувати світ від загибелі</p>
<p>Міфічне і героїчне Герої — добротворці Щаслива кінцівка Перемога добра над злом Уславлення героїзму УСЛАВЛЕННЯ розуму, кмітливості, доброти, працелюбності, сили, мужності ЗАСУДЖЕННЯ зради, хитрості, підступності, злості, нещирості</p>	

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

- Я можу тлумачити слова; я розумію головну думку казки; я співпрацюю, щоб разом...

2. Домашнє завдання

Переглянути разом із сім'єю мультфільм «Микита Кожум'яка». Власну думку про героя мультфільму записати у «Щоденнику вражень».

3. Довготривале завдання

Якось запитав син у свого батька:

— Тату, яка казка у світі найкраща?

Батько замислився, а потім сказав:

— Найкраща казка, сину, та, яку ти створиш власноруч.

— Чи готові ви створювати в житті свою неповторну казку?

— Чи готові ви своїми вчинками в житті приносити людям щастя, радість і задоволення?

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 28. ВЕЧІРНИК, ПОЛУНОЧНИК І СВІТАНОК (українська народна казка). СТАВИМО ЗАПИТАННЯ ЗА ЗМІСТОМ. ЗБАГАЧУЄМО МОВЛЕННЯ ОБРАЗНИМИ, ВЛУЧНИМИ ВИСЛОВАМИ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (комунікативна, читацька, навчання впродовж життя, соціальна, природнича, здоров'язбережувальна, інформаційна); розвиток зв'язного мовлення, мислення, навички співпраці та культури командної роботи; виховувати почуття гідності, вміння постояти за себе.

Учні: читають виразно текст; самостійно будують висловлювання, працюють зі словами; аналізують та інтерпретують почуте; критично оцінюють та передають словами інформацію відповідно до мети; висловлюють оцінні судження, почуття щодо подій та персонажів; визначають позитивні та негативні якості дійових осіб; взаємодіють усно; розуміють зміст прочитаної інформації; ставлять запитання до тексту; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власне ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: «Щоденник вражень».

Меседж уроку: «Скоро казка мовиться, та не скоро діло робиться».

Кольорові слова уроку: головний герой.

КАРТА УРОКУ

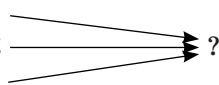
I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Ранкова зустріч зі словом. Таксономія Блума

ВЕЧІРНИК

ПОЛУНОЧНИК

СВІТАНОК

Пояснюю! Розумію! Застосовую! Аналізую! Оцінюю! Створюю!

Що це таке?

Як сказати інакше?

Коли можна застосувати?

Як пов'язані, що спільного?

Правильно чи помилково?

А що було б, якби... ?

2. Фантазуємо і застосовуємо слова для вираження емоцій, настрою

Малюємо смайлик-вечірник; смайлик-полуночник; смайлик-світанок.

— Які небесні тіла і природні явища допоможуть скласти портрет слів?

3. Створення проблемної ситуації

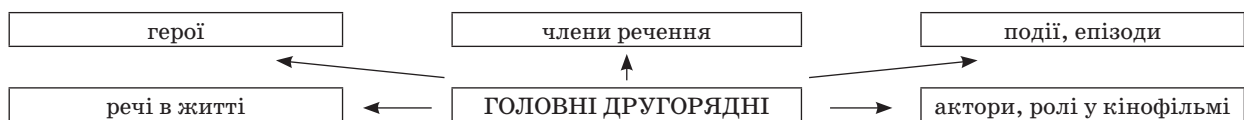
— Чи готові ви стверджувати, що ці слова — це імена людей? Чи могли/Чому так назвали дітей?

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Головний герой

— «Вечірник, Полуночник і Світанок» — українська народна казка. У кожній казці є головні та другорядні герої.

Приєм «Асоціативний куц»

На передньому плані в афіші малюємо... (якого героя?) (Головного.)

На задньому зображуємо... (другорядного, або масовку).

2. Робота з текстом. «Щоденні 5»

Учні читають з простим олівцем, позначають слова, значення яких невідоме або є лише здогадки.

1) Читання для себе (Частина I, с. 47–48). Читання мовчки.

Як вирішили, так і зробили.

— А у вас так трапляється? Чи ухвалюєте ви рішення, чи виконуєте їх? Коли і як?

2) Читання з другом (Частина II, с. 48–49). Парна співпраця.

Узяв воду, полив дерево — воно ожило. Узяв хлопець живу воду, змочив очі, вони й стали видючими.

— Коли так буває і в чому допомагає? (Догляд за рослинами; ранкове умивання холодною водою корисне для здоров'я.)

3) Слухання (Частини III–IV, с. 49–51). Читає вчитель/учні.

Хлюпнула цілющою водою, він і ожив.

— Коли так буває? (Вода позбавляє втоми, водою промивають рани.)

Передбачення. Чому Світанок причепив до шнура камінь?

Хвилинка відпочинку

4) Робота зі словами.

Не забарився; заховався в тернину.

Гнати геть за брехню — вжито в переносному/прямому значенні та означає...

Дивитися смерті у вічі — здійснювати ризиковані вчинки.

Брати ноги на плечі — швидко тікати, негайно забиратися геть.

Скоро казка мовиться, та не скоро діло робиться. Що мав на увазі народ?

5) Письмо для себе. «Щоденник вражень».

- З-поміж трьох братів найбільше мені подобається...

3. Творча робота. Робота в групах

Складаємо таблицю

РЕАЛЬНЕ	КАЗКОВЕ
Звичайна сім'я, її життя	Русалки, семиголовий змій
народження дітей, зникнення царівни	цілюща, жива вода
пошук царівни, дід і баба, орлина сім'я	політ на орлі
ПОЗИТИВНЕ	НЕГАТИВНЕ
Радяться й ухвалюють спільне рішення	Не хочуть разом спускатися
Світанок допомагає дідові та бабі	Брати зраджують Світанка
Удячність від діда і баби	Обман старшого брата
Захист орлят, подяка і допомога від орла	Брехня братів

— Як би ви змінили казку?

— Що могло трапитись, якби Світанок, Полуночник і Вечірник не зустрілися б і не дізналися, що вони брати?

— Завітайте на сайт «Українська казка». Яку інформацію можна отримати?

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

- Для мене сьогодні важливим було...
- Сьогодні я навчився(лась)...
- Дізнались про...

2. Домашнє завдання

Підготувати для переказу епізоди, що найбільше сподобалися.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 29. НАРОДНІ ПІСНІ ТА ЛЕГЕНДИ. ТРИ ТОВАРИШІ (українська народна пісня). ВЧИМОСЯ ХАРАКТЕРИЗУВАТИ ГЕРОЇВ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, навчання впродовж життя, соціальна, громадянська, загальнокультурна, природнича*); розвиток зв'язного мовлення, мислення, навички співпраці та культури командної роботи; виховувати розуміння доброго у народних піснях, повагу до народних звичаїв, бажання зберегти і передати наступним поколінням нашу історію і культуру.

Учні: читають виразно народну пісню; визначають настрій і почуття мовців; обирають темп читання; самостійно будують висловлювання, працюють зі словами; аналізують та інтерпретують почуте; висловлюють оцінні судження, почуття щодо подій та персонажів; взаємодіють усно; розуміють зміст прочитаної інформації; висловлюють припущення на основі ілюстрацій; ставлять запитання до тексту; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власне ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: цеглинки, малюнки сонця, дощу, місяця.

Меседж уроку: «Там, де пісня,— лине мова. Лине мова — є народ!».

Кольорові слова уроку: народна пісня.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Ранкова зустріч із Сонцем, Місяцем, Дощиком. Метод «Сторітелінг»

Учні складають шість речень про Сонце, Місяць і Дощ.

— Оберіть малюнок, який найбільше сподобався. Поясніть чому.

— Як люди оспівували небесні тіла та явища природи?

2. Створення проблемної ситуації

— Чи любите ви слухати пісні? Коли? Які? Де? (*Прийом «Коло думок».*)

Складаємо «Асоціативний куц»

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Ознайомлення «Народна пісня»

— Важко зустріти людину, яка б не співала. Пісня супроводжує нас усе життя. Її люблять усі, від малого до старого. Будь-яка подія супроводжується піснею. Вам відомо, що пісня — музичний твір. Чи погодитесь, що пісня — це літературний твір?

ПІСНЯ	
У музиці	У літературі
Словесно-музичний твір, призначений для співу. Народна і професійна. Відомі автори слів і композитори	Вірш ліричного характеру, призначений для співу. Зміст мелодичний та інтонаційний. Народна і професійна. Літературне походження
Українська народна пісня у музиці та літературі	
Фольклорний твір. Передається з вуст у уста. Тривалий час зберігається в народній пам'яті. Автори невідомі, текст частково змінюється/уточнюється	

календарно-обрядові	родинно-побутові	соціально-побутові
Колядки Щедрівки Веснянки Жнивварські пісні	Колискові Пісні про кохання Пісні про родинне життя Жартівливі Весільні Ліричні	Козацькі Кобзарські Чумацькі Кріпацькі Наймиські

2. Ознайомлення з народною піснею «Три товариші» (с. 52–53)

1) Огляд форми тексту та перше читання мовчки.

Має форму вірша, нагадує казку.

Природні явища та рослини зображені як живі істоти.

Текст читається наспівно, наче довірлива розмова.

2) Вчимося читати виразно/робота з таблицею у підручнику.

- Читає вчитель.
- Читають учні.
- Повторне читання з дотриманням пауз.

3) Аналізуємо зміст/працюємо зі словами.

— Чому пісня має назву «Три товариші»?

Сонце красне; всяка пашниця; ізійде, ізрадіють (*застарілі слова*).

Шукаємо синоніми

З'явлюся, вирину, покажуся; втішаться, звеселяться

3. Хвилинка відпочинку

Звучить народна пісня (*за вибором учителя*).

4. Характеризуємо головних персонажів. Метод «Сенквейн»

СОНЦЕ

МІСЯЦЬ

ДОЩИК

— Яку місію виконують кожен із них?

— Чому живі істоти по-різному радіють Сонцю, Дощику, Місяцю?

— Що може взяти людина для життя від Сонця, Місяця, Дощу?

5. Театралізуємо/співаємо. Робота в групах

Учні демонструють розмову трьох товаришів. Намагаються дібрати мелодію і проспівати.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

— Яке враження залишила народна пісня?

— Чи подобаються вам українські народні пісні?

— Що можна сказати про людину, яка співає?

— Пісня — це благородство. Людина, яка співає, не вчинить злочину.

Пісня — це совість. Це дзвін свободи, натхнення і творчості. Чисту совість — це мірило і джерело добра.

Пісня — це духовність. Людина, яка співає, не руйнує культуру і природу.

— Запишіть у «Щоденнику вражень»: «Там, де пісня, — лине мова. Лине мова — є народ!».

2. Домашнє завдання

Виразно прочитати народну пісню батькам (с. 52–53).

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 30. ПОХОДЖЕННЯ НАЗВИ ПЕРЕЯСЛАВ (легенда)

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, навчання впродовж життя, соціальна, загальнокультурна, природнича*); розвиток зв'язного мовлення, мислення, творчості, навички співпраці та культури командної роботи; виховувати розуміння доброго у народних піснях, повагу до народних звичаїв, бажання зберегти і передати наступним поколінням нашу історію і культуру.

Учні: читають виразно легенду; пояснюють лексичне значення слів; обирають темп читання; самостійно будують висловлювання; аналізують та інтерпретують почуте; висловлюють оцінні судження, почуття щодо подій та персонажів; взаємодіють усно; розуміють зміст прочитаної інформації; висловлюють припущення на основі почутого; ставлять запитання до тексту; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власне ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: рисунки воїнів, світлини Музею кобзарського мистецтва.

Меседж уроку: «Вкраїна — мати, за неї треба головою стояти».

Кольорові слова уроку: легенда, міф, стіна слів.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Мотиваційна хвилинка

— До появи літератури український народ пройшов тривалий час безписемної творчості. Навчившись розмовляти, у людини виникла потреба передавати свій життєвий досвід, ділитися своїми думками й почуттями з іншими людьми. Так виникло усне народне словесне мистецтво.

Нумо ще раз пригадаємо: коли з'явилося письмо, освічені люди почали записувати, що відбувалося щороку. Облік часу в сиву давнину здійснювали від літа до літа. І тому всі події, явища, що відбувалися в житті людей, записували в літописах. Люди складали народні пісні, що передавали з вуст у уста. Та найдавнішими видами усної народної творчості є міфи й легенди.

2. Ознайомлення «Легенда і міф»

— Що ви можете сказати, почувши ці два слова?

Легенда — це ...

Міф — це ...

3. Розповідь учителя

— У легендах ідеться про реальну людину, яку знає і любить народ, або про визначну історичну подію. Іноді в легенді ми бачимо спільне з казками: було це давно; колись давно-давно. Чи погодитесь ви, що елементи казки і фантастичність — яскрава прикмета легенди? Розгляньте схему, установіть відповідність.

ЛЕГЕНДИ

міфологічні

теми про життя святих, перших християн

біблійні

розповіді про історичні події, народних героїв

героїчні

відтворені уявлення наших предків про Всесвіт, природу, богів та демонів

— У повсякденному житті давніх людей завжди поставало безліч запитань щодо походження землі, сонця, явищ природи, тварин та рослин, і вони шукали відповіді на ці питання. Так з'явилися міфи.

Міф — це розповідь, що передає уявлення наших далеких предків про створення світу, його будову, про богів і демонів, різних фантастичних істот.

Легенда — розповідь казкового чи фантастичного характеру про незвичайну подію або життя й діяльність якоїсь особи.

— Послухайте початок тексту та здогадайтеся, який текст будемо опрацьовувати: міф чи легенду?

Візьміть сигнальні картки. Я буду читати повільно, ви слухаєте і сигналізуєте про невідоме, незрозуміле.

Пішов Володимир на хорватів. Коли ж він повернувся з війни хорватської, печеніги прийшли тим боком Дніпра від Сули. Володимир пішов навпроти них і зустрів їх на Трубіжі біля броду, де тепер Переяслав.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Робота зі словами

Це міф чи легенда? (*Легенда.*)

Печеніги і хорвати — це... (*народ.*)

Дніпро, Сула, Трубіж — це... (*річка*). (*Підказка: коло броду.*)

Переяслав — це... (*місто.*)

СТІНА СЛІВ

Хорвати

Печеніги

Трубіж

Сула

Переяслав

Узагальнюємо: легенда — жанр фольклору і літератури; вигадана чи прикрашена розповідь, наявні елементи міфу; пояснює походження подій і явищ.

2. Ознайомлення з легендою «Походження назви Переяслав» (с. 53–55)

— Народні легенди і перекази зафіксували найдавніші відомості про розвиток людства в цілому. Однак немало легенд і переказів виникло в житті кожного окремого народу, відбиваючи його місцеву суспільно-побутову історію. Ці твори мають велике пізнавальне значення, оскільки в них відображено одвічний протест народу проти соціальної несправедливості та зовнішніх загарбників.

1) Читання легенди. Прийом «Читання з позначками».

- Учні читають уголос I частину.

— Як починали бій у давнину? (*Прочитайте ще раз ці слова.*)

Пояснюємо: муж; твій муж ударить об землю моїм.

- Учні читають мовчки з позначками II та III частини.

Пояснюємо: вернувшись у стан; послав глашатая.

— Про кого вам нагадали ці слова «Одного разу, як я сварив його, а він м'яв шкуру, то розгнівався на мене і роздер шкуру руками»? Як перевіряли силу свою в давнину? Чи є зв'язок казки «Кирило Кожум'яка» і подій, описаних у легенді?

- Учні читають уголос IV частину.

— У якій частині є відповідь на питання про походження міста Переяслав?

2) Робота з ілюстрацією.

— Розгляньте пам'ятник князеві Володимирі Великому, що в Переяславі. Опишіть князя.

3. Хвилинка відпочинку

4. Творча робота

1) Складаємо план/добираємо заголовки.

1. Похід Володимира.
2. Пошук найсильнішого воїна.
3. Двобій і перемога русича.
4. Слава про місто Переяслав.

2) Вибираємо прислів'я до легенди.

Сміливий наскок — половина спасіння.

Чия відвага, того й перемога.

Сміливим відвага володіє.

УРОК 31. ПРИСЛІВ'Я. ВЧИМОСЯ РОЗУМІТИ НАРОДНУ МУДРІСТЬ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, навчання впродовж життя, соціальна*); розвиток зв'язного мовлення, творчого мислення, навички співпраці та культури командної роботи; виховувати розуміння доброго у народних піснях, повагу до народних звичаїв, бажання зберегти і передати наступним поколінням нашу історію і культуру; формувати в учнів риси вихованої, культурної особистості; поглиблювати уявлення про взаємини між людьми.

Учні: працюють з прислів'ями; пояснюють їхні значення; складають прислів'я; самостійно будують висловлювання; аналізують почуте; висловлюють оцінні судження; взаємодіють усно; розуміють народну творчість; висловлюють припущення на основі почутого; ставлять запитання до тексту; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: набір прислів'їв.

Меседж уроку: «Народ скаже, як зав'яже».

Кольорові слова уроку: прислів'я.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Усний коментар домашнього завдання

Учні розповідають про музеї Переяслава.

2. Мотиваційна хвилинка

Учитель (розповідає власну життєву ситуацію). Це було давно (1989 рік). Я закінчила інститут і працювала в школі вчителем. У районі оголосили конкурс «Учитель року». Колеги висунули мою кандидатуру на участь у конкурсі. Звісно, що досвід був замалий. Тому рішення ухвалити було важко. Та...

Не розбивши яйця, не спечеш яєчні.

Вовка боятися — в ліс не ходити.

Не такий страшний чорт, як його малюють.

Ці три речення відіграли значну роль, я стала не тільки учасником конкурсу, а й переможцем. Як ці три фрази назвати одним словом? (Прислів'я.)

Що вам каже вчитель, якщо...

... здаєте контрольну без перевірки? (Поспішиш — людей насмішиш.)

... роботу виконуєте в парі? (Одна голова — добре, а дві — краще.)

— Короткий влучний вислів сьогодні є окрасою мовлення. Зараз дуже популярно наносити на жетони крилаті вирази. Є вирази відомих авторів, але більшість з них безіменні. Авторські та народні висловлювання стають меседжами. Ви помітили, що окремі з них ми записуємо у «Щоденники вражень». Навіщо? Наш народ був надзвичайно мудрий. Усе, що помічав, у прислів'ях записав. Тож, не дарма кажуть «Прислів'я вчить, як на світі жить», «Народ скаже, як зав'яже».

Сьогодні ми більшу увагу приділимо саме прислів'ям. Вони допоможуть зрозуміти народну мудрість.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Ознайомлення «Прислів'я»

Прислів'я
Крилате, влучне
Навчає, допомагає, розказує
Дає настанови на життя
Досвід

Прислів'я
Мудрі повчальні
Рекомендують, застерігають, схвалюють
Висновки життєвого досвіду
Керована життєва дія/порада

— Прочитайте інформацію у підручнику (с. 56).

2. Робота за підручником (с. 56). Виразне читання прислів'їв. Робота в групах

- Досліджуємо будову.
- Досліджуємо зміст.
- Порівнюємо тематику.
- Добираємо узагальнювальну назву для кожної групи.

I група — про знання;

II група — про слово;

III група — про працю.

Для учнів учитель готує список прислів'їв. Завдання: із загального списку знайти по два прислів'я для кожної групи.

Прислів'я гніваються, печаляться, сміються, веселяться, плачуть, зітхають, стогнуть, жартують, допікають, лякають, остерігають, вчать, обурюються, беруть на клини...

В. Анікін

Гарно того вчити, хто хоче все знати.
Без роботи день роком стає.
Те, що знаєш, за плечима не носити.
Не кидай слова на вітер.
Без діла слабше сила.
Хочеш більше знати, треба менше спати.
Де сила не візьме, там розум переможе.
Більше діла — менше слів.
На охочого робочого діло завжди знайдеться.
Гостре словечко коле сердечко.

3. Творча робота

1) Складаємо прислів'я.

На язичі медок, Кого не б'є слово, Ласий кіт до риби, Який порядок у себе заведеш, Ледачий двічі робить,	а скупий двічі платить. а на серці льодок. тому й палиця не допоможе. та у воду лізти не хоче. таке й життя поведеш.
--	--

2) Конструюємо прислів'я.

- Це прислів'я попереджає людей про те, що слово неможливо повернути назад. (*Слово — не горобець, вилетить — не спіймаєш.*)
- Так кажуть про того, хто хоче зробити одночасно декілька справ. (*На двох стільцях не всидиш. За двома зайцями поженешся, жодного не спіймаєш.*)
- Це прислів'я оцінює вашу працю, якщо ви швидко й добре відремонтуйте речі. (*Діло майстра величає.*)
- Так кажуть про людину, яка тривалий час була відсутня і нарешті повернулася додому. (*Всюди добре, а дома найліпше.*)
- Це прислів'я підказує шлях до примирення. (*Згода будує, а незгода — руйнує.*)
- Так радять тому, хто хоче відшукати дорогу в незнайомому місті. (*Язык до Києва доведе.*)

3) Установлюємо відповідність.

Казка «Кирило Кожум'яка»	Бібліотека — затишний дім для зустрічі з книгою.
Казка «Кривенька качечка»	Один — за всіх, всі — за одного.
Казка «Спляча книга»	Слухай батька й неньку, буде скрізь тобі гладенько.
Казка «Колобок»	За добро добром платять.
Казка «Ріпка»	Сила героя не в м'язах, а в серці.

4. Відпочиваємо, рухаємось і шукаємо пару (прислів'я)

Учитель добирає стільки прислів'їв, скільки пар учнів у класі. У кожного учня — половинка прислів'я. Завдання: їх зібрати. Хто зібрав — мерщій за парту! (*Вправа на час.*)

УРОК 32. НАРОДНІ ЗАГАДКИ І СКОРОМОВКИ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, навчання впродовж життя, соціальна*); розвиток зв'язного мовлення, творчого мислення, навички співпраці та культури командної роботи; виховувати розуміння доброго у народних піснях, повагу до джерел народної творчості.

Учні: досліджують малі форми усної народної творчості; пояснюють їхнє значення; складають загадки; самостійно будують висловлювання; проявляють фантазію; аналізують почуте; взаємодіють усно; розуміють усну народну творчість; висловлюють припущення на основі почутого; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власне ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: виставка «Джерела народної мудрості», «Щоденник вражень».

Меседж уроку: «Із джерела народної мудрості бринить цілюще слово».

Кольорові слова уроку: загадки і скоромовки.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Мотиваційна хвилинка

Вправа «У мене загадка, а у вас? А у нас відгадка!»

- Дві ноги і довгий ніс по болоті ходить скрізь. (*Лелека.*)
- Стоїть корито, повне води наліто. (*Ставок.*)
 - Уночі гуляє, а вдень спочиває.
Має круглі очі, бачить серед ночі. (*Сова.*)
 - А що то за коні, в гаю на припоні.
Довгасті, голчасті, зеленої масті.
Нікого не возять, лише солі просять. (*Огірки.*)

— Що вам допомогло відгадати загадки?

2. Вправа «Голосно/тихо». Читання по рядах

- Бабин біб розцвів у дощ — буде бабі біб у борщ.
- Водовоз віз воду з водопроводу.
- Жовтий жук купив жилет, Джемпер, джинси та жакет.
- Летіла лелека, заклекотіла до лелеченят.
— Це — ? **МОВСКОРОКИ** (*скоромовки*).
— Чи готові ви озвучити тему уроку?

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Знайомство «Загадка»

— А ви любите відгадувати і придумувати загадки?

— Загадки полюбляють відгадувати всі, незалежно від віку і соціального статусу. Ще з давніх-давен загадки служили для визначення рівня мудрості та освіченості. Їх складали, щоб пояснити природні явища, описати людей або тваринний світ. Основа для загадок — це метафора і порівняння, дібрані так, щоб слухач шляхом асоціацій або прямих знань зміг знайти відповідь. Загадки сприяють розвитку допитливості, спостережливості, уважності та кмітливості.

Уміле відгадування загадок уважалося ознакою розуму і щасливої вдачі. Загадки служили засобом випробування мудрості, зрілості людини.

Загадка — це цікава задача. Вона має форму питального або розповідного речення, в якому слова часто римуються. У загадках називається не сам предмет, а подібний до нього за істотними ознаками.

Загадка — своєрідний і дуже давній вид народної творчості. Їм колись надавали магічного значення, вони були пов'язані з культовими обрядами й звичаями. Уміле відгадування загадок уважалося ознакою розуму. Зараз — це просто одна із форм розваги.

2. Робота за підручником (с. 57–58)

1) Словесне фехтування «Загадай — я відгадаю».

Учні класу об'єднуються у дві групи. Кожна група загадує загадки для суперника. Суперник відгадує та аргументує вибір відгадки.

I група — загадує загадки про небо, землю, явища природи;

II група — про рослини і тварин.

Зразок. Торох, торох, розсипався горох. Почало світати, нема що збирати.

Відповідь. Ми вважаємо, що це небо і зорі, адже світанок приходить після ночі, вночі на небі зорі, які порівнюються з горохом, а на світанку зорі зникають.

2) Досліджуємо будову загадки.

- Щоб скласти загадку про щось, потрібно... (с. 58).

3) Досліджуємо скоромовку.

Скоромовка — це своєрідна мовна гра гумористичного спрямування. Читати її потрібно жваво, стежити за чіткою вимовою.

3. Тренування

Учні читають скоромовки, подані у підручнику.

Пошепки — повільно; тихо — швидше; голосніше — ще швидше; голосно — дуже швидко.

4. Хвилинка відпочинку

5. Практична творча робота. Робота в групах

Кожна група складає загадки: про моркву; про лисицю; про книжку; про комп'ютер.

Висновок. Про одну рослину, тварину, один і той самий предмет загадки різні.

6. Виразне читання загадки «Котилася тарілочка»

Котилася тарілочка
По крутій горі,
Забавляла любих діток
У моїм дворі.
Нам тієї тарілочки
Чому не любить?
Хорошая, золотая
І, як жар, горить.
Прийшла баба,
Сама чорна і чорний жупан.
Заховала тарілочку
У синій туман.

Постихали співи й жарти
У дворі моїм.
Золотої тарілочки
Стало жаль усім.
Золотую тарілочку
Всі знають давно.
То на небі ... ясне,
На весь світ одно.
Чорна баба — ... темна.
Із давніх-давен.
Покриває все на світі,
Як погасне день.

— Скільки слів-відгадок?

— Які слова-підказки? (*Сонце, ніч.*)

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

— Ми завершили працювати над розділом «Із джерел народної мудрості». Чи важливий цей розділ? Яка роль загадок? казок? Запишіть у «Щоденник вражень».

Із джерела народної мудрості бринить цілюще слово. Казка... Пісня... Загадка...

Огляд виставки «Джерела народної мудрості».

2. Домашнє завдання

Скласти загадки про школу, свій клас. Підготувати відповіді на запитання (с. 59).

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

ЗДІЙСНИТЬСЯ ВСЕ!

УРОК 35. ВАСИЛЬ СУХОМЛИНСЬКИЙ. СОНЯЧНИЙ ДЕНЬ УЗИМКУ. ПРИДУМЕМО СЛОВЕСНІ КАРТИНИ ЗА ПРОЧИТАНИМ ТВОРОМ. ЛІНА КОСТЕНКО. СИНІЧКИ НА СНІГУ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, навчання впродовж життя, природнича, соціальна*); розвиток зв'язного мовлення, творчого мислення, навички співпраці та культури командної роботи; виховання турботливих громадян, ціннісного ставлення до природи.

Учні: виразно читають текст; визначають настрій, характер творів; називають дійових осіб; самостійно будують висловлювання; малюють словесні картини природи; проявляють фантазію; аналізують почуте; ілюструють прикладами власні відповіді; виконують завдання на розуміння прочитаного тексту; взаємодіють усно; розуміють головну думку тексту; висловлюють припущення на основі почутого; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власне ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: цеглинки, фломастери, сніжинка, «Щоденник вражень», мелодія для медитації.

Меседж уроку: «Щоб берегти природу — треба її полюбити. Щоб полюбити — треба її пізнати. А пізнавши — можливо не полюбити» (*М. Пришвін*).

Кольорові слова уроку: намлились, батьківщина, вирій.

КАРТА УРОКУ

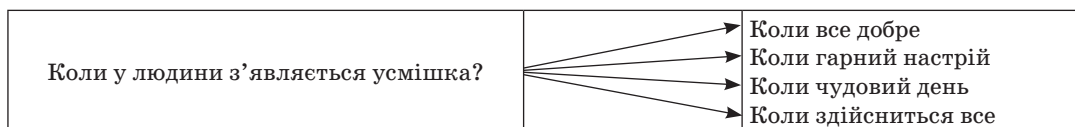
І. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Мотиваційна хвилинка

Загадка

- Коли все у тебе гарно,
Коли день пройшов немарно.
Наче квітка розквітаєш,
На обличчі її маєш.
Посміхаються вуста.
Що це? Відповідь проста! (*МІШКАУС*.)

— Намалюйте усмішку сьогоднішнього дня!

2. Сніжинка думок

— Добігає завершення цей рік. У першому місяці зими згадуємо, що відбулося в родині, в класі, чого навчилися, коли раділи, а коли сумували.

— Чого ви очікуєте від першого зимового місяця? (*Прийом «Коло думок»*.)

— Чого ви очікуєте від уроку? Скажіть шістьма іменниками (*складіть цеглинки у вежу*).

Наприклад: позитиву, співпраці, результату, емоцій, знань, умінь, усмішки, праці, допомоги, підказки, досягнень, вражень.

3. Ранкове знайомство

— Ми починаємо новий розділ. Про що вам розкажуть назви творів, які ми будемо опрацьовувати? Зазирніть у зміст і прочитайте ланцюжком.

Сонячний день узимку

Синички на снігу

Новорічна пригода з відьмою

З цією думкою ви розплющили очі та продовжили...

Щоб берегти природу — потрібно... її полюбити. Щоб полюбити — слід її пізнати. А пізнавши — неможливо не полюбити (*М. Пришвін*).

— Ці слова є меседжем нашого уроку. Запишіть їх у «Щоденник вражень».

3) Читання вірша Ліни Костенко «Синичка на снігу» (с. 62).

— Як ви розумієте слова *намлілись, вирій*? Зазирніть у словничок.

— Поясніть: *б(Б)атьківщина*.

— Про що наголошує авторка Ліна Костенко? (*Людина може подбати про птахів узимку*.)

3. Мовчазне читання оповідання Василя Сухомлинського

Музична пауза. Зимово мелодія.

1) Аналізуємо розуміння прочитаного тексту.

— Хто дійові особи?

— Це казка чи оповідання?

— Опис подій: достовірний чи вигаданий?

— Час: конкретний чи довготривалий?

— Персонажі: реальні чи вигадані?

— Описи: мало чи багато?

— Розповідь: від головного героя чи від 3-ї особи?

2) Творча робота з текстом.

Шукаємо: явища, звертання, описи, кольори, головну думку; складаємо сенкан.

Головна думка тексту — це задум автора, його заклик, схвалення чи заперечення/застереження.

Це висновок, що випливає зі сказаного або написаного.

Головна думка

Якби ця краса була завжди, ми б не бачили більше жодної краси: ані весни на небі, ані світанку, ані пісні соловейка, ...

Сенкан

Явище

Зимове неживе

З'являється зникає тане

Явища важливі для життя

Зміни

— Яку дивовижну картину побачила дівчинка? Як вона розповіла про свої враження?

Передбачення! Як ви гадаєте, головний персонаж оповідання доросла людина чи дитина?

3) Зустріч з автором.

— Василь Олександрович Сухомлинський дуже любив дітей і став учителем. Він є автором збірок казок та оповідань для дітей. Його твори ми зустрічаємо на сторінках підручників з літературного читання. Чи читали ви казки Василя Сухомлинського?

— Якщо ви прочитаєте його оповідання, то зможете розгадати «Розумний квадрат» і прочитати крилатий вислів-меседж.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

Шість дієслів про урок (з цеглинками): читали, слухали, уявляли, фантазували, обговорювали, пізнавали.

Прикрашаємо мовлення, доповнюємо дієслова: читали цікаве оповідання; слухали жовтогруду синичку; уявляли сонячний день; фантазували, виконуючи завдання; обговорювали зміст тексту; пізнавали красу і природу.

2. Домашнє завдання

А Намалювати словесну картину «Зимовий вечір».

Б Виконати впродовж тижня завдання від В. Сухомлинського «Розумний квадрат».

УРОК 36. ЗІРКА МЕНЗАТЮК. НОВОРІЧНА ПРИГОДА З ВІДЬМОЮ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, навчання впродовж життя, природнича, соціальна, здоров'язбережувальна*); розвиток зв'язного мовлення, образного мислення, навички співпраці та культури командної роботи; формувати бажання допомагати людям, які цього потребують; виховання ціннісного ставлення до навчання, до власного здоров'я.

Учні: виразно читають текст; називають дійових осіб; самостійно будують висловлювання; пояснюють лексичне значення слів; проявляють фантазію; аналізують та інтерпретують почуте; виконують завдання на розуміння прочитаного тексту; взаємодіють усно; розуміють головну думку тексту; висловлюють припущення на основі почутого; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: крісло автора, виставка книг (*ілюстрацій*) та фото Зірки Мензатюк.

Меседж уроку: «Вчи іншого — і сам помудрішаєш».

Кольорові слова уроку: стіна слів.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Усний коментар домашнього завдання. «Крісло автора»

А Учні презентують словесні картини «Зимовий вечір».

Б Учні діляться враженнями від прочитаних (1–2) творів Василя Сухомлинського.

— Хто дізнався, про що підказала акація?

— У яку пору року ми можемо дослідити підказку і переконатись, що інформація достовірна?

(*Якщо на квітах акації багато бджіл, бути дощу.*)

— Від чого нас застерігає казка «Павучок і Мурашка»? (*Від обману; чи можна довіряти всім?*)

2. Хвилинка фантазій

— Уявіть... Теплою зимового вечора ви сидите вдома, читаете улюблену книгу, і тут...

— Уявіть... Ви зручно вместилися в ліжко спати, заплющили очі, подумали, і тут...

— Уявіть... Ви поспішаєте на новорічне свято у школу, і тут...

— Чи траплялися з вами пригоди?

— Чи траплялися з вами новорічні пригоди?

— Чи приходила до вас на гостину відьма?

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

— Сьогодні ми дізнаємось про пригоди Василька — героя казки сучасної письменниці Зірки Мензатюк.

1. Знайомство із сучасною українською письменницею Зіркою Мензатюк

— Народилась письменниця в Чернівецькій області. Живе і працює в Києві. Її казки світлі, сповнені тепла і мудрості. Їхні назви говорять самі за себе: «Казочки-куцохвостики», «Київські казки», «Як до жабок говорити», «Катрусині скарби», «Макове князювання», «Таємниці козацької шаблі».

— Огляньте ілюстрації книжок авторки. Спробуйте за ілюстрацією обрати книгу для читання. Чому обрали саме цю?

2. Робота з текстом (с. 62–64)

1) Читання казки учнями мовчки.

2) Аудіювання.

1. Хто головні герої?

а) Василько і діти.

б) Василько і відьма.

2. Куди поспішав Василько?
 а) На новорічну ялинку.
 б) До друзів.
3. Хто зупинив Василька?
 а) Учитель.
 б) Відьма.
4. Чому відьма забажала йти на свято?
 а) Щоб отримати подарунки.
 б) Щоб отримати солодощі.
 в) Щоб пересварити дітей.
5. Що вирішив зробити Василько, щоб відьма не йшла до школи?
 а) Поморочити.
 б) Прив'язати її до дерева.
 в) Втекти.
6. Як удалося Василькові поморочити відьму?
 а) Він називав слова-антоніми.
 б) Він називав слова-синоніми.
 в) Він склав пісню.
7. Оберіть слова-синоніми до слова «говорити», що стали останньою краплею у роздумах відьми, «чи вертатися додому».
 а) Балакати, лопотіти, патякати, базікати, теревенити, точити баяндраси.
 б) Смутно, дурно, сумно, невесело, печально.
 в) Холодний, морозний, студений, зимний, крижаний.
8. Чи вдалося все ж таки Василькові перехитрити відьму?
 а) Ні.
 б) Так.
 в) Важко сказати.

3. Робота зі словами

1) *Читаємо і рухаємось очима вниз/вверх (на санчатах із гори — швидко, під гору — повільно).*

солоденьким	поморочу	хуртовина	хуртеча	юга	вія
випитувала	зіщулилася	метелиця	сніговій	кура	хуга
перестріла	баяндраси	завірюха	сніжниця	хвища	стужа
пересваряться	дошкандибаю	заметіль	хурделиця	віхола	завія

2) *Пояснюємо лексичне значення невідомих слів, словосполучень.*

Спішить, аж лід під ногами хрустить.

Біжить, аж сніг порипує.

Поморочу, дошкандибаю, зіщулилася, кухлик, почимчикувала, подався.

3) *Будуємо синонімічне гніздо.*

<i>ЩО?</i>	<i>ЯКИЙ?</i>	<i>ЯК?</i>	<i>ЩО РОБИТЬ?</i>
Іменники	прикметники	прислівники	дієслова

4. Музична пауза

Сніжна пісня (<https://youtu.be/xiOcOKrDm6A>).

5. Аналіз розуміння прочитаного з елементами вибіркового читання

— Чи сподобалася казка?

Василько: добрий, розумний, вихований, загартований, кмітливий, вміє переконувати ...

Відьма: недоброзичлива, хитра, підступна, думала тільки про себе, ...

Василько Кмітливий вихований Переживає переконує рекомендує Уміє досягати успіху Іде дорогою добра
--

Відьма Підступна заздрісна Планує хитрує чарує Жаліє тільки себе Іде дорогою зла
--

УРОК 37. ТЕТЯНА ЧЕРЕП-ПЕРОГАНИЧ. КОЛЯДКА. ДОСЛІДЖУЄМО ТЕКСТ. ДІЛИМО ТЕКСТ НА СМИСЛОВІ ЧАСТИНИ, ПРИДУМУЄМО КІНЦІВКУ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, навчання впродовж життя, природнича, соціальна*); розвиток зв'язного мовлення, творчості, образного мислення, навички співпраці та культури командної роботи; виховання ціннісного ставлення до сімейних традицій, бажання робити добро, проявляти почуття, чуйність, милосердя, доброту.

Учні: виразно читають текст; називають дійових осіб; самостійно будують висловлювання; ділять текст на частини, добирають заголовки, складають план; проявляють фантазію; аналізують та інтерпретують текст; виконують завдання на розуміння прочитаного оповідання; придумують кінцівку; взаємодіють усно; розуміють головну думку тексту; висловлюють припущення на основі почутого; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: групи слів, записані на плакаті, фліпчарт.

Меседж уроку: «Життя дається людині на добрі справи» (Г. Гейне).

Кольорові слова уроку: колядка.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Усний коментар домашнього завдання

— Чи розгадали «Розумний квадрат»?

— Продовжте думку: «...був хлопчик, а став...» («*Був хлопчик, а став дідусь*» — з оповідання «*А де ж подівся той хлопчик*».)

— Спробуйте скласти прислів'я про осінь і зиму.

Листопад осінь проводить, а зиму зустрічає.

Грудень осінній день убавляє, для зими доріжку снігом устеляє.

— Чи сподобалася «Новорічна пригода з відьмою» батькам?

— Що для вашої родини означає вислів «гарне свято»?

2. Хвилинка роздумів

— Прочитайте групу слів № 1. Якою темою вони об'єднані?

— Прочитайте групу слів № 2. Про що вони говорять?

— Прочитайте групу слів № 3. До яких думок вони спонукають?

№ 1

Різдво

свято

багато смаченького

приїдуть гості

купа подарунків

підуть колядувати

назбирає гроші

купить все нове

№ 2

Дорога

санаторій

діти війни зі Сходу

нове знайомство

спілкування

спогади

сльози

згадка про дім

№ 3

Концерт

малюємо разом

граємось разом

нова думка, справа

роздуми і плани

порозуміння

підтримка дорослих

щастя — це радість друзів

— Ці групи слів об'єднала спільною темою сучасна письменниця Тетяна Череп-Пероганич і назвала своє оповідання...

ЗРОБИТИ ВИБІР ЗАГОЛОВКА

Новорічне свято

Різдво

Колядка

Колядка — величальна календарно-обрядова народна/авторська пісня зимового циклу свят; солодоці, гроші, які отримують колядники; назва оповідання сучасної письменниці Тетяни Череп-Пероганич.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Знайомство з письменницею

— Народилася письменниця на Чернігівщині. Батьки вчителювали. Виховувала дівчинку здебільшого бабуся. Вона була мудра, щира, справжня. У неї було чого повчитися. Тетяна почала писати у сьомому класі, і вже тоді не вагалась із вибором професії. Закінчивши школу, стала студенткою факультету журналістики.

2. Робота з текстом

1) Мовчазне читання частини тексту учнями (с. 65).

Обирають групу учнів для створення «Карти твору». Учні читають і записують дійових осіб I частини (с. 65) на фліпчарті.

2) Читання вголос частини тексту учнями (с. 66).

Обирають іншу групу учнів для доповнення «Карти твору». Учні читають і записують дійових осіб II частини (с. 66) на фліпчарті.

3) Передбачаємо кінцівку.

Ми з татом теж свою «колядку» тобі зараз віддамо. Тоді точно вистачить.

— Яка можлива кінцівка у цієї історії?

4) Читання кінцівки тексту (с. 67).

Узагальнюємо, працюємо з таблицею, аналізуємо зміст.

КОЛЯДКА

ДІЙОВІ ОСОБИ

Марічка
Марія Павлівна
Однокласниця Люба
Дівчинка зі Сходу Оксанка

Хрещена
Мама Марічки

Де відбувався описаний випадок?
Про що мріяла Марічка?
Що відомо про сім'ю Марічки?
Що відомо про сім'ю Оксанки?
Про що мріяла Оксанка?
Який епізод тексту спонукав радіти, сумувати?
Опишіть почуття Марічки після знайомства.
Що здивувало? Які слова спонукали до спогадів?
Як ви оціните вчинок Марічки?
Чи могла Марічка вчинити інакше?

5) Робота з групою ключових слів.

— Які слова виявилися незнайомими?

Замініть:

«вдяганка» на мобільник — ...

вхопила портфель — ...

перезиваючи всіх — ...

заскочила до хрещеної — ...

ОЧІКУВАННЯ

№ 1

Різдво
свято
багато смачненького
приїдуть гості
купа подарунків
підуть колядувати
назбирає гроші
купить все нове
Мрії

ЗМІНИ

№ 2

Дорога
санаторій
діти війни зі Сходу
нове знайомство
спілкування
спогади
сльози
згадка про дім
Реальність

РЕЗУЛЬТАТ

№ 3

Концерт
малюємо разом
граємося разом
нова думка, справа
роздуми і плани
порозуміння
підтримка дорослих
Щастя — це радість друзів
Потрібно робити добро

Думки вголос: «Найбільше щастя — це...» (Прийом «Незакінчене речення»).

3. Хвилинка відпочинку

Колядка «Добрий вечір тобі, пане господарю» (<https://youtu.be/mwwgdbMQ738>).

4. Досліджуємо текст

1) Шукаємо частини.

Зачин
Повідомляє про...

Основна частина
Розкривається тема про...

Кінцівка
Завершуються події про...

— Як можна назвати кожну з частин (*добирання заголовків*)?

2) Придумуємо кінцівку. Робота в групах.

Тато із мамою пообіцяли, що зроблять усе можливе, щоб так і було.

— Чи дотримали вони слова? Як могли розгортатися події потім?

3) Складаємо портрет дівчинки Марічки. Прийом «Сенкан».

Як вплинула на Марічку
розмова з Оксаною?

Марічка
Добра чуйна
Мріє роздумує допомагає
Готова прийти на допомогу
Творить добро

Які стосунки були у Марічки
з мамою, родиною?

5. Рефлексія «Різдвяні мультфільми і кінофільми»

1) Огляд ілюстрацій у підручнику (с. 67).

— Які різдвяні мультфільми чи кінофільми ви знаєте?

2) Складаємо програму родинного новорічного свята (рекомендувати для домашнього завдання).

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

— Яке враження залишило оповідання «Колядка»?

— Чи траплялися з вами схожі випадки?

— Чи готові ви робити добрі вчинки заради щасливих хвилин радості інших?

— Прочитайте меседж уроку. Як ви розумієте його?

Життя дається людині на добрі справи (Г. Гейне).

— Чи робите ви добрі справи?

- Добро — це... (*гарний учинок, корисна справа*).

2. Домашнє завдання

Обговорити ситуацію, описану в оповіданні, з батьками.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 38. ДОСЛІДЖУЄМО МЕДІА: СЕЛФІ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, навчання впродовж життя, природнича, соціальна*); розвиток зв'язного мовлення, образного мислення, навички співпраці та культури командної роботи; виховання ціннісного ставлення до сімейних традицій, бажання робити добро, проявляти почуття, чуйність, милосердя, доброту.

Учні: пояснюють зміст побачених світлин; визначають мету селфі, їхню роль; самостійно будують висловлювання на розуміння селфі; проявляють фантазію; аргументують думку власними прикладами; взаємодіють усно; розуміють головну мету селфі; висловлюють припущення на основі почутого; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: селфі відомих особистостей України, фотозона «Селфі з книгою», нові книги, придбані для класної бібліотечки, стікери для шкали ставлень.

Меседж уроку: «Хто чим багатий, той тим і ділиться».

Кольорові слова уроку: селфі.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

Мотиваційна хвилина

Слухання притчі «Хто чим багатий, той тим і ділиться».

Один чоловік купив собі новий будинок з фруктовим садом. А поряд мешкав заздрисний сусід, який постійно намагався зіпсувати йому настрій: то сміття під ворота підкине, то ще якусь гидоту накоїть.

Одного разу прокинувся чоловік у гарному настрої, вийшов на ґанок, а там — відро з поміями. Чоловік узяв відро, помії вилив, відро вичистив до блиску, назбирав у нього найбільших, стиглих смачних яблук і пішов до сусіда. Сусід, почувши стукіт у двері, злорадно подумав: «Нарешті я дістав його!». Відчинив двері, сподіваючись на скандал, а чоловік простягнув йому відро з яблуками і сказав: «Хто чим багатий, той тим і ділиться!».

— Як ви зрозуміли притчу? (*Добра людина з доброго серця виносить добро...*)

— За добро не просять подяки, не чекають винагороди. Добрі справи роблять зі щирим серцем, просто так, безкоштовно.

Сьогодні меседжем уроку я пропоную слова з притчі.

Хто чим багатий, той тим і ділиться.

— Чим ви можете сьогодні поділитися?

— Чим може ділитися людина?

— Як ви можете ділитися? (*Словами, емоціями, спільними діями, вчинками...*)

— А я хочу поділитися з вами новими книгами, що придбала для нашої бібліотечки. (*Учитель анонсує придбані книги.*)

— А ще поділюся світлинами.

— Назвіть медіа. (*Селфі та фото.*) Що спільного, що відмінного?

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

— Сьогодні у нашому медіавіконці — селфі.

1. Робота за підручником (с. 68)

— Чи любите ви робити селфі? З якою метою?

— Селфі — феномен електронної сучасності.

1) Робота зі словом.

Опрацьовуємо інформацію на с. 68.

— Чи правильно роблять селфі діти?

— Яких селфі слід уникати? Чому?

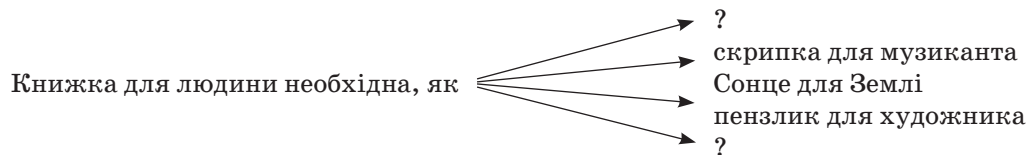
2) **Аналізуємо конкурс «Селфі з улюбленою книжкою» (с. 69).**

2. Практична робота

Робимо селфі з улюбленою книгою.

3. Письмо для себе

Пишемо розповідь про селфі з улюбленою книгою.

Читати книги і бути освіченою людиною сьогодні модно. Для участі у конкурсі «Селфі з улюбленою книгою: сам читаю і тобі раджу» я обрав книгу «...». Ця книга мене зацікавила тим, що... Мене вразило... Я зрозумів найважливіше:...

— Безмежна сила книги. Без неї людина сліпа. Книга відкриває перед людьми великий світ.

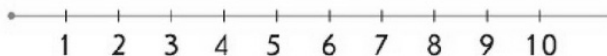
«Читання для мене — як повітря. Для того щоб щось “видавати”, необхідно давати голові інформацію для переробки: фільми, музику, книжки. Узагалі, мозок без книжок всихається і стає маленьким, як сірникова коробка», — це слова відомого співака Кузьми, тобто Андрія Кузьменка, чи просто Скрябіна. Не уявляють себе без книги відомі артисти, співаки, бізнесмени. Ольга Фреймут радить читати книжки в дитинстві, «бо потім у ці історії можна не повірити».

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

— Якби ви були автором, яку б книгу ви написали?

— Позначте стікерами на шкалі ставлень до книги.

1–3 — не читаю

3–5 — читаю лише підручник

5–8 — читаю рідко

8–10 — читаю у вихідні

10 — читаю щодня

2. Домашнє завдання

Зробити селфі з книгою, з улюбленою твариною; принести селфі зі Святим Миколаєм.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 39. ГАЛИНА МАЛИК. ГРУДЕНЬ. СТВОРЮЄМО ВЛАСНІ ТЕКСТИ, СЛОВЕСНЕ МАЛЮВАННЯ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, навчання впродовж життя, природнича, соціальна*); розвиток зв'язного мовлення, творчого і образного мислення, навички співпраці та культури командної роботи; виховання ціннісного ставлення до природи.

Учні: виразно читають текст; самостійно будують висловлювання; проявляють фантазію; аналізують та інтерпретують текст; виконують завдання на розуміння прочитаного; експериментують, створюючи власний текст з іншим змістом; взаємодіють усно; розуміють головну думку тексту; висловлюють припущення на основі почутого; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: «кучугури» слів.

Меседж уроку: «Грудень казку розпочинає, читати нові книжки надихає».

Кольорові слова уроку: грудень, студень, морозило.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Читацька розминка

1) Читання.

СНІЖИНКА

З неба летіла на землю сніжинка. Вона була легка, ніжна, прозора, наче пухинка, і мов зірка.

На землі стояв хлопчик. Він бачив, як падає сніжинка. Хлопчик думав: ось упаде комусь під ноги, і її розтопчуть.

Ні не треба сніжинці падати на землю. Не треба її затоптувати. Хлопчик простяг долоню. Він захотів приголубити сніжинку. А вона впала на теплу, добру руку хлопчика й розтанула. Хлопчик із жалем дивився на руку. На долоні блищала крапелька, мов сніжинка.

В. Сухомлинський

— З чим асоціюєте сніжинку? (*Прийом «Асоціативний куц»*.)

Сніжинка — про нову пору року, про зиму, про сніг, про зимові розваги, про перший місяць зими, про зимові канікули, про зимові свята, про Святого Миколая, про Новий рік, про...

2) Слухання.

Дуже закортіло одному лісовому жителеві дізнатися, що таке зима.

— Зима — це коли холодно, і всі шпаки відлітають у теплі краї. Так йому пояснили пернаті. Не зрозумів нічого наш лісовий герой.

— Зима — це довгий сон. Зима вкриває нас білою пухнастою ковдрою, а іноді дарує холодне вбрання з інею. Так розтлумачили зеленолисті. Знову не зрозумів наш сонько.

— Зима — це білі холодні мухи, вони падають з неба на землю, і жодний птах їх не вловить. Так повідомила осіла жовтогруда мешканка.

— Що це за лісовий житель, що це за сонько і чому він не знає, що таке зима? (*Ведмідь*.)

— Хто такі пернаті, зеленолисті та осіла жовтогруда мешканка? (*Птахи, дерева, синичка*.)

2. Снігові «кучугури»

зима	грудень	крижані	старий	грудня
зим но	сту день	на коні	свя тий	студ ня
зимо нька	мороз ний	золо тім	до брів	ха ти
пере зимувати	моро зило	за ним	поста рів	стрі чати

Першу «кучугуру» об'єднуємо у зв'язне висловлювання, шукаємо споріднені слова (*доповнюємо ними «кучугуру»*).

Настала зима. На вулиці холодно і дуже зимно. Зимонька дарує розваги дітям. Люди допомагають тваринам перезимувати.

У другій «кучугурі» шукаємо синоніми. (*Грудень, студень, морозило.*)

— Які назви грудня ви ще знаєте?

— Що спільного у трьох наступних «кучугурах»? (*Слова римуються, пора року.*)

ПЕРЕДБАЧЕННЯ! Відгадайте, кого сьогодні на уроці будемо стрічати.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Малювання словесних картин

Звівши брови крижані, їде Грудень на коні...

— Яку ви уявили картину, прослухавши цей рядок?

— Чи погодитесь? Якщо є кінь, то є карета... (*бричка, віз, сани...*). Хто може сидіти в кареті?

У сидельці золотім Миколай сидить за ним.

— Яку картину уявили? Що це за Миколай? Яким ви його бачите?

— З цим асоціюєте Святого Миколая?

— Кого може зустріти Миколай? Про це ми дізнаємось із вірша Галини Малик «Грудень».

2. Робота з текстом (с. 70)

1) Читання вірша вчителем напам'ять.

2) Знайомство з поетесою.

Уперше ім'я «Галина Малик» (*Галина Курій*) шістнадцятилітня поетеса використала для публікації віршів. А першу оцінку її віршам зробила донька письменниці. Вірші Галини Малик легкі, з простими, інколи зовсім неочікуваними, сюжетами, різножанрові. Крім віршів авторка пише казкові повісті, головні герої яких — діти та підлітки. З персонажами цих повістей повсякчас трапляються якісь пригоди, відбуваються небезпечні та радісні події. Її герої (*ваші однолітки*) потрапляють у казкову країну і, навпаки, мешканці казкових країн потрапляють у наше реальне життя. А це, коли читаєш повісті та п'єси письменниці, здається, що їхня авторка знаходиться поміж своїх героїв і разом із ними переживає все описане у книжках.

3) Аналіз розуміння прочитаного вірша.

— З ким зустрівся Рік старий і чому він постарів?

— Які картини залишив у вашій пам'яті Рік старий?

— Які образні вислови характеризують Грудень?

3. Хвилинка відпочинку «Снігопад» (https://youtu.be/aky22lvy_7l)

4. Кольорова хвилинка

— Які кольори у грудня, у зими?

— Як ви розумієте слова «Намалював картину на одному диханні»?

— Зазвичай художники малюють свої картини не один день. Спочатку картина приходить в уяві. Художник бере пензлик до рук і наносить мазок. Ось лягла срібна фарба, ось синя... *Грає срібними зірками, в'ється синіми димками... Звівши брови крижані... Ось — золота... У сидельці золотім. Ось — чорна... Прозорий ліс лише чорніє... Узяв художник фарбу і пошив кожух... із сивих хмар, із білих мух.*

— Нумо вмоистимось гарненько і спробуємо розбудити уяву. (*Звучить музика для релаксації.*)

Уявляємо *сніг, ліс, берізки, сосни і ялини, і горобину.*

Уявляємо щось таке *пухнасте*, щось *сумне*, а щось *білокоре, зелене, червоне.*

Уявляємо: хтось *покрив*, а дехто *спить*, комусь то *зняться*, хтось *дрімає*, щось *виграє*.

Слова підказують і навівають.

Пробуджують уяву... й, наче уві сні,

Малюють картину зимову

На небі, на полі, у лісі...

Й на мовному полотні.

— Запишіть у «Щоденнику вражень».

Грудень казку розпочинає, читати нові книжки надихає.

5. Творча хвилина

Завершуємо малювати картину. Робота в групах

— Вставте пропущені іменники, прикметники, дієслова.

I ряд. Пухнастий ... покрив землю. Заколиханий хуртовинами спить сумний ... Сняться білокорим ... білі сніги. Дрімують зелені ... Виграє на сонці покрита снігом червона ...

II ряд. ... сніг покрив землю. Заколиханий хуртовинами спить ... ліс. Сняться ... берізка білі сніги. Дрімують ... сосни та ялини. Виграє на сонці покрита снігом ... горобина.

III ряд. Пухнастий сніг ... землю. Заколиханий хуртовинами ... сумний ліс. ... білокорим берізка білі сніги. ... зелені сосни і ялини. ... на сонці покрита снігом червона горобина.

— Кому потрібна підказка?

Підказка: сніг, ліс, берізка, сосни і ялини, горобина. Яке слово «зайве»?

Пухнастий, сумний, білокорі, зелені, червона.

Покрив, спить, сняться, дрімують, виграє.

6. Малюємо портрет Святого Миколая

1) Презентація селфі.

— Чи готові ви поділитися селфі зі Святим Миколаєм?

2) Робота за підручником.

— Розгляньте світлини у підручнику (с. 70).

— Яким ви уявляєте героя вірша Галини Малик — Святого Миколая?

— Які кольори використаєте для словесного портрета? (*Сива борода і вуса, срібне волосся; казкова шапка в дорогоцінному камінні, довга шуба блакитного кольору, добрі сині очі, одягнутий у валянки...*)

3) Будуємо «сенкан».

Миколай

Добрий щедрий

Приходить обдаровує оберігає

Звершив багато чудес за життя

Святий, Чудотворець

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

— Яких умінь навчив вас «Грудень» Галини Малик?

Читали...

Складали...

Уявляли...

Малювали...

Писали...

Розповідали...

2. Домашнє завдання

За бажанням вивчити вірш «Грудень» напам'ять.

Намалювати портрет Святого Миколая.

Виразно читати вірш «Грудень» або інший зимовий вірш.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 41. МАРІЯ МОРОЗЕНКО. РУДЕ ЦУЦЕНЯТКО І РІЗДВЯНИЙ АНГЕЛ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, навчання впродовж життя, природнича, соціальна*); розвиток зв'язного мовлення, творчого і образного мислення, навички співпраці та культури командної роботи; виховання ціннісного ставлення до тварин, бажання проявляти почуття, чуйність, милосердя, доброту.

Учні: свідомо читають текст; характеризують учинки дійових осіб; самостійно будують висловлювання; проявляють фантазію; аналізують та інтерпретують текст; виконують завдання на розуміння прочитаного; експериментують зі словами; взаємодіють усно; розуміють головну думку тексту; висловлюють припущення на основі почутого; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: малюнки учнів, модель різдвяного ангела, м'яка іграшка — цуцик.

Меседж уроку: «Читаючи книжку, знаходьте заховані в ній секрети» (*Марія Морозенко*).

Кольорові слова уроку: Різдвяне чудо, ангел.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Усний коментар домашнього завдання

— Який він у вас — Святий Миколай? (*Малюнки, думки, емоції.*)

— Які дивовижні зимові вірші? (*1–2 учнів читають вірші, які готували.*)

2. Чи вірите ви?

— Чи вірите ви, що є така країна, у якій усі — і дорослі, і малі — почуваються щасливими, безтурботними, мрійливими?

3. «Щоденник вражень»

— Прочитайте запис з попереднього уроку — і продовжимо ознайомлення із новою казкою сучасної письменниці Марії Морозенко. Розгорніть підручник і прочитайте її звернення до читачів на с. 71.

Грудень казку розпочинає, читати нові книжки надихає. Читаючи книжку, знаходьте заховані в ній секрети.

— Напевне всім нам, час від часу, хотілося б повернутись у казку, коли ще віриш у дива, а серце охоплене передчуттями чогось магічного...

— Про що вам говорять слова?

РУДЕ ЦУЦЕНЯТКО І РІЗДВЯНИЙ АНГЕЛ

Реальне і казкове (*Опишіть передчуття.*)

Учитель демонструє іграшкове цуценя і модель різдвяного ангела (*або малюнки*).

— Які питання ви бажаєте поставити нашим героям?

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Сприймання тексту (с. 71–74)

1) Читання I частини тексту.

Перший абзац учні читають мовчки. (*«День народження».*)

Другий абзац учні читають уголос. (*«Дивовижний навколишній світ».*)

— До яких емоцій спонукав зміст? (*Радість, спокій.*)

2) Читання вчителем II частини (*«Материнська любов і жорстокість світу».*)

— До яких емоцій спонукав прочитаний епізод? (*Жалість і тривога.*)

3) Читання учнями вголос III частини (*«Самотність».*)

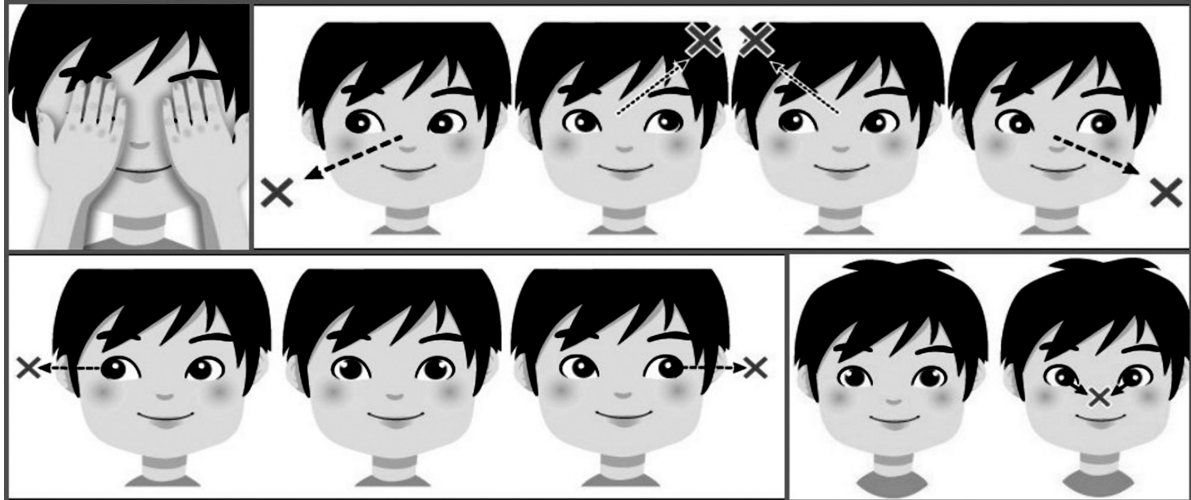
— До яких почуттів спонукала прочитана частина? (*Страх, переживання.*)

4) Читання вчителем IV частини («Щаслива зустріч — дарунок ангела?»).

— Опишіть свої емоції. Як могла закінчитись описана історія інакше? Чому?

— З народження перед людиною відкривається дивовижний навколишній світ. Материнська любов допомагає зорієнтуватись у цьому світі, захищає, навчає і підтримує. Та іноді жорстокість світу призводить до самотності, страждань і поневірянь. І лише миттєва зустріч добра творить чудеса і продовжує хвилини щастя. Достатньо протягнути руку допомоги — і світ знову стає дивовижним для тебе, для мене, для нас, для всіх.

Гімнастика для очей

2. Аналіз тексту з елементами вибіркового читання

— Чи можна назвати цю розповідь казкою? Що в ній казкового?

— Коли і скільки разів з'являвся різдвяний ангел? Чому ангел з'являвся для цуцика?

— Чому господар назвав цуценя бракованим?

— Чи стала дівчинка для цуцика реальним ангелом-охоронцем? У чому це проявилось?

Ангел — істота, яка має надлюдську силу і здібності; живе у невидимому духовному світі.

— Продовжте: «І хоча цуценя спершу зовсім нічого не бачило...».

— Прочитайте опис материнської любові. (Також не спала мама ... вона гладила язиком шерстку найменшого свого кудляня, з її глибоких розумних очей капали сльози; мама скавувіла, сердито гарчала, благала залишити улюбленого кудляня поряд; тужливо завила.)

— Прочитайте епізод, що описує почуття залишеного песика.

— Прочитайте епізод, коли руде цуценя відчуло присутність ангела.

3. Хвилинка відпочинку

Перегляд відео «Раз собака, два собака...» (<https://youtu.be/8rKyMs2KdmI>), або колискової для звірят (https://youtu.be/WkVoOiISp_8).

4. Творча робота за змістом

1) Шукаємо відповідність.

Споріднені слова

шерстка

шерсть

жваво

енергійно прудко швидко

бракований

недоброякісний, з дефектом

гримати

сварити

Синоніми

перестрашене

злякане

пестити,

ніжно торкатися

кумедний,

смішний незвичайний

саме-самісіньке

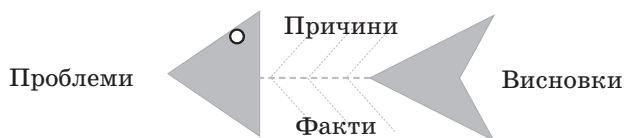
одиноке, безпритульне

Антоніми протилежних почуттів

заскавувіло і сердито загарчало

2) Створення проблемної ситуації. Метод «Фішбоун».

— Чому хатня тварина стає безпритульною?

Проблема. Безпритульні тварини

Факти

Щуцик на вулиці

Песик плакав, скавучав, сумував

Щуценя самотнє

Причини

Байдужість господаря

Нелюбов до тварин

Недостатньо коштів на утримання, не схоже на інших (*бо браковане*), небажання доглядати

Висновок. Моє ставлення до безпритульних і хатніх тварин: проявляти милосердя, чуйність, турботу, любов, терпіння до тварин.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

— Чи чули ви про схожі ситуації?

— Чи зрозуміли ви «секрет» цієї казки?

— Яке враження залишила прочитана нова казка?

— Що візьмете із собою у реальний світ? (*Милосердя, чуйність, турботу, любов, терпіння до тварин і співчуття.*)

— На жаль, у наших містах і селах є багато бездомних тварин, загублених чотирилапих друзів і колишніх «хатніх улюбленців». Тварини голодують, хворіють, калічаться. Чому ж поряд із нами живуть безпритульні тварини? Напевне, це підказка людям, щоб не втрачали людських цінностей. Відданість та любов збереже гармонію в природі, додасть щасливих хвилин і людині, і тварині.

— Прочитайте наш запис у «Щоденнику вражень». Який секрет запишемо?

Грудень казку розпочинає, читати нові книжки надихає. Читаючи книжку, знаходьте заховані в ній секрети.

Секрет 1. Любов творить чудеса. Доглядаючи за тваринами, я можу робити диво.

2. Домашнє завдання

Прочитати казку в сімейному колі. Обговорити з батьками описані події й ухвалити відповідні рішення.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 42. ДОСЛІДЖУЄМО МЕДІА: КАРТИНА СВІТЛАНИ КОСЕНКО «СВЯТВЕЧІР»

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, навчання впродовж життя, соціальна*); розвиток зв'язного мовлення, творчого й образного мислення, навички співпраці та культури командної роботи; розкриття учням шляху до пізнання краси і духовного щастя; виховання ціннісного ставлення до сімейних традицій, бажання робити добро.

Учні: пояснюють зміст побачених світлин; визначають мету, їхню роль; самостійно будують висловлювання на розуміння побаченого на картині; проявляють фантазію; аргументують думку власними прикладами; встановлюють взаємозв'язки між об'єктами на картині; взаємодіють усно; розуміють головну мету картини; висловлюють припущення на основі почутого; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власне ставлення до змісту; експериментують зі словами, створюють власний текст; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: конверт і поштова марка, кольорові паперові силуети іграшок на ялинку.

Меседж уроку: «Вчіться і ви колядувати — це допоможе вам увійти у світ краси і духовного щастя» (*Дмитро Павличко*).

Кольорові слова уроку: Святвечір, поштова марка, філателісти.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Мотиваційна хвилинка

«Щоденні 5». Слухання (*Леся Українка «Святий вечір», частина 1, за посиланням: <https://www.l-ukrainka.name/uk/Prose/SvVechir.html>*)

2. Вправа «Незакінчене речення»

- Свята вечерея складається зі... (*страв*).
- Найголовніша страва — ...
- На Святвечір у хаті завжди буває...
- Український народ у всьому світі на Святвечір сідає до вечері...
- На Різдво ми співаємо...

Підказка: разом; 12 страв; кутя; колядки; дідух.

3. Одягаємо різдвяний вірш/римуємо слова

Різдвяна зірка, Святий вечір, небо, діти, вийде, прийде
Буде, настане, колядка, радість, кожна, хатина, родина

вийде хатині
прийде родині

Різдвяна зірка на небо вийде,
Святий вечір до дітей прийде.

Буде колядка у кожній хатині,
Настане радість у кожній родині.

За Марійкою Підгірянкою

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Досліджуємо поштові марки України

— Розгляньте поштові марки України на с. 74.

— Яке призначення марки?

Поштова марка — це цінний папір, що є свідомством поштового відправлення. Її наклеюють на предмет поштової пересилки, а потім погашають поштовим штемпелем.

Філателісти — люди, які колекціонують марки.

Існують музеї, де зберігаються колекції марок.

— Опишіть, що ви бачите на марках у підручнику.

— Яку інформацію ви отримали зі сторінки Укрпошти у фейсбуці?

— Чи писали ви Святому Миколаю? Якщо ви захочете йому написати листа, вам необхідно буде придбати поштову марку і наклеїти її на конверт. (*Учитель демонструє.*)

— Чи готові ви чесно розказати про поведінку впродовж року?

2. «Щоденні 5». Читання

1-й учень. Іде Святий Миколай полями й лугами, а за ним поспішають ангелики, що несуть дарунки для добрих і чемних дітей. Ходить Чудотворець по всіх усядах, минає хати, загороди, села й міста, роздає дарунки, благословить і потішає бідолах і нужденних. (За Вірою Вовк.)

2-й учень. Зимової ночі напередодні 19 грудня Святий Миколай опускається по срібній вервечці (мотузці) з неба на землю. Сивобородий, у довгій золотистій накидці, він заходить до кожної хати і розкладає дітям у черевичок чи під подушку свої пречудові небесні гостинці. Правда збитошникам Святий Миколай дарує хіба що прегарного прутика, бо з неба він бачив кожного з нас і добре знав, хто чемний, а хто не дуже... (За Іваном Малковичем.)

3. Досліджуємо картину «Святвечір» (с. 75)

Картина — це мить, яка зупинилась.

— Розгляньте картину на с. 75. Хто автор? Як її назвала художниця?

— Назвіть усі об'єкти на картині. Що ви бачите? Кого ви бачите?

— Розгадайте таємницю: як об'єкти взаємопов'язані? Це день чи вечір?

Це зима, тому що... Це вечір, тому що... Це свято, тому що... Це канікули, тому що...

Відповідаючи на запитання, будуємо висловлювання.

Дійство відбувається у Різдвяний вечір. Цей вечір не схожий на інші. У цей вечір родина збирається за святковим столом на святу вечерю. Після вечері всі колядують. Святкування Різдва починається зі сходом першої вечірньої зорі, яка сповістила всьому світу про час народження Сина Божого. У цей вечір у храмах відбуваються богослужіння.

У центрі картини будівля храму. Урочистості та святковості йому надають яскраві вогні першої зорі, що сяє на небі та освічує золотавий купол. У глибині синього неба гірляндою виблискують зіроньки-світлячки. Окрасою місця є розкішні величаві ялини, льодові ангели, снігова гірка. Дорослі та діти одягнені в національні костюми. Люди вийшли з храму з колядою. Розпочинається неперевершене дійство. У Святвечір — краса і дива!

Читання. Парна співпраця

Віфлеємська зірка сяє
У святвечірній світлій час,
Стіл святково прибирає
Наша матінка для нас.

Бог предвічний буде з нами!
Славимо його ім'я!
І разом з колядниками
Колядує вся сім'я.

— Запишіть у «Щоденник вражень» пораду Дмитра Павличка. Це буде «секрет» картини!

Вчіться і ви колядувати — це допоможе вам увійти у світ краси і духовного щастя.

Секрет 2. У святвечір — краса і дива! Буду колядувати, щоб увійти у світ краси і духовного щастя.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Прибираємо ялинку добрими справами

У кожного учня — вирізані кольорові паперові іграшки. На звороті вони записують свої добрі справи, які робили упродовж року.

Був(ла) слухняний(ною)

Нагодував(ла) безпритульну тварину

Ішов(шла) вчасно спати

Прочитав(ла) багато книг

Виконував(ла) хатні обов'язки

Приносив(ла) позитивні емоції в родину

Допомагав(ла) товаришам

Познайомився(лася) з добрими друзями

2. Домашнє завдання

Вивчити колядку.

Долучитися до створення лепбука «Україна колядує». (Кожний учень разом із членами родини готує записану від руки та ілюстровану малюнками колядку на аркуші формату А4.)

Підготувати усну відповідь: «Яке коріння у вашої колядки?».

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 43. МАР'ЯНА САВКА. ЗАПАХ РІЗДВА

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, навчання впродовж життя, природнича, соціальна*); розвиток зв'язного мовлення, творчого і образного мислення, навички співпраці та культури командної роботи, критичного мислення; сприяння у пізнанні навколишнього світу і набутті практичних навичок; виховання ціннісного ставлення до традицій, родини, сім'ї.

Учні: свідомо читають вірш; самостійно будують висловлювання; проявляють фантазію, малюють словесні картини; аналізують та інтерпретують текст; виконують завдання на розуміння прочитаного; експериментують зі словами; взаємодіють усно; розуміють головну думку тексту; висловлюють припущення на основі почутого; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: цеглинки, картини (*натюрморти*), відео для слухання.

Меседж уроку: «Усюди добре, а дома найкраще» (*Прислів'я*).

Кольорові слова уроку: незайманий сніг.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Презентація колядок/лепбука

2. Вправа «Подорожую картиною з чарівниками»

Учитель демонструє декілька різних картин і ставить запитання.

— Що на картині можна почути? (*Я чую, як...*)

— Що на картині можна відчутися на дотик? (*Коли я торкаюся руками, то я відчуваю...*)

— Що на картині можна відчутися на смак? (*Як тільки язик доторкнеться до...*)

— Що на картині можна понюхати? (*Тут пахне...*)

— Звідки беруться запахи?

Повітря не має власного запаху. У різних приміщеннях повітря пахне по-різному. У їдальні, пекарні, аптеці, на кухні, у ванні частки пахучих речовин змішуються з часточками повітря, тоді ми відчуваємо різноманітні запахи.

— Як називаються ваші чарівники, що допомагають нашим чуттям? Який чарівник відсутній?

ПЕРЕДБАЧЕННЯ. Як ви вважаєте, які чарівники залишаються з нами на уроці?

— Послухайте письменницю Мар'яну Савку — і все зрозумієте.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Слухання

Відеоблог Мар'яни Савки «Запах Різдва» (<https://youtu.be/FweC0vpqpo4>).

— Яке враження справила на вас поетеса?

— Що вплинуло на написання вірша?

— Які картини ви уявили, слухаючи авторку?

— Яке питання ви забажали б поставити Мар'яні Савці?

2. Робота з текстом (с. 76)

1) Читання вірша учнями вголос.

2) Робота зі словами.

— У якому значенні вжито слова і словосполучення: *колір і смак свята; запах Різдва; пахне сніг?*

Дідух — дід, коляда, колядник, сніг, король; дідівський дух; українська різдвяна прикраса, символ урожаю, оберіг роду.

— Розгляньте ілюстрацію дідуха у підручнику на с. 76.

Дідухом називають усе те, що господар приносить на Святвечір першим до хати — це житній, пшеничний або вівсяний сніг, якого господар ставить на покуття, околит обмолоченої соломи та жмут сіна, яких старший син (*або господар*) відповідно стелить на долівку та на стіл.

Затіє розчину — приготує опару.

Прийде з колядою — у Святвечір збирається «колядувати» вся родина за столом.

Із комина в'ється — дим із димаря.

Незайманий сніг — сніг, по якому ще не ступав ніхто; сніг, що тільки випав.

3. Хвилинка відпочинку

Відпочиваємо і колядуємо (*учні в парах, трійках і гуртом виконують по куплету колядок*).

4. Аналіз розуміння прочитаного

— Яка головна думка вірша?

— Чи погоджуєтесь з думкою, що запах Різдва — найкращий у світі запах?

— Чи є свята, що мають запахи? Опишіть ці запахи.

Кола Венна

— Доповніть кола.

5. Творча робота

Складаємо речення за зразком.

С — Смачно пахне вечір Різдвяний.

Н — Нові враження приносить день новий.

І — І розпочинає рік свій похід.

Г — Гарно зустрінеш — житимеш вік.

Солодке Різдво загляда у вікно.

Незайманий сніг лягає до ніг.

Іскриться і пахне перший сніжок.

Готує свій запах коляда для діток.

Учням пропонують скласти фантастичну історію про сніг.

— Нумо спробуємо оживити сніг... і (*кого ще?*) ... і ялину. І будемо творити!

Жив був Сніг. Жив собі, жив і з Ялиною дружив. Навесні, влітку і восени Ялина самотньо стояла і лише взимку з Сніжком розмовляла. Ось зима, а Снігу нема і нема. Довго Ялина друга чекала, загнула і вві сні уявляла...

Закінчити історію (*презентувати, складаючи цеглинки*).

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексія

— Як би ми не колядували і сніжок не топтали, та додому все ж час, тому що ...

— Оберіть відповідне продовження. Ці слова є меседжем уроку.

До свого роду, хоч через воду.

Нашому роду нема переводу.

Усюди добре, та дома краще.

В гостях добре, а вдома краще.

За родинним столом і їжа смачніша.

Вся родина разом, так і душа на місці.

— Де б ви не були у майбутньому, завжди знаходьте час відвідати родину, батьків.

2. «Щоденник вражень»

Записуємо «секрет» З із вірша «Запах Різдва».

Секрет З. У кожного свята є колір, смак і почуття! Де б я не був/була, та Різдво святкуватиму з рідними, бо усюди добре, та дома краще.

3. Домашнє завдання

Прочитати вірш у колі сім'ї. Обговорити, яким буде Різдвяний вечір.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 44. ЗАСІВАЛЬНІ ПІСНІ. ВИВЧАЄМО НАПАМ'ЯТЬ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, навчання впродовж життя, природнича соціальна*); розвиток зв'язного мовлення, образного мислення, навички співпраці та культури командної роботи, критичного мислення; сприяння відродженню славних християнських традицій українського народу; виховання ціннісного ставлення до обрядових свят.

Учні: знають особливості святкування зимових свят; традиції святкування; свідомо читають напам'ять засівальні пісні; використовують український фольклор у груповій і парній роботі; самостійно будують висловлювання; проявляють фантазію, малюють словесні картини; виконують завдання на розуміння прочитаного; експериментують зі словами; взаємодіють усно; розуміють призначення засівальних пісень; висловлюють припущення на основі почутого; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: засівальні пісні, предмети для інсценізації, відеозапис для слухання.

Меседж уроку: «З Різдвом Христовим, Україно! Родилась правда, мир, любов. І всепрощення нині знов!» (За Богданом Лепким).

Кольорові слова уроку: засівальні пісні, віншування, свято Маланки, Щедрий вечір.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Віршована хвилинка

З РІЗДВОМ ХРИСТОВИМ!

Хай за вікном хуртеча злиться,
А нам співати і радіти.
Горить ялинка у світлиці —
З Різдвом Христовим, любі діти!

Дніпро обняв дзвінки Карпати,
А в хаті — вже кутя і сіно.
Дозвольте заколядувати:
З Різдвом Христовим, Україно!
Йосип Струцюк

Учитель. По Різдві настає старий Новий рік. Він на два тижні відстає від Нового року, який ми святкуємо 1 січня. Того ж дня відзначається ще й свято святого Василя.

— Які події відбуваються? Хто? Що? Як? Куди? З ким?

Увечері 13 січня...

Щедрувала зима у сільському дворі,
І щедрівку ту слухали всі снігурі ...
Стали серцем багатші від щедрівки-зими,
Як здавен повелосся, щедрували і ми. (За М. Сингаївським.)

Свято Маланки, Щедрий вечір, Щедра кутя.

Уранці 14 січня — ...

Василя Великого вважали покровителем землеробства, і саме тому цього дня основною обрядовою дією було засівання осель збіжжям. Якщо вранці до хати першим зайде чоловік, то щасливим буде увесь рік. Зерно, посіяне на Василя, не вимітали три дні.

2. Слухання

Сію, сію, посіваю (*віншування*) (<https://youtu.be/7gOw-AowPhY>).

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Робота з текстом

Засівання (посівання) — обряд у перший день Нового року за старим стилем.

Віншувати — поздоровляти, вітати.

1) *Читаємо засівальну пісню (с. 77). Парна співпраця.*

Радісно; заклично; читання в парах, трійках.

2) *Вчимо напам'ять. Метод «Блискавка».*

3) *Поповнюємо скарбничку засівальник пісень.*

Нас послав Святий Василь засівати в заметіль
Й особливий дав наказ, щоб засіяли і в вас!

Ще й навчив казати так:

«На кохання сієм мак,

Сієм жито на добро,

А для сміху ось пшоно,

На здоров'я вам овес,

Щоб був кріпкий рід увесь.

А від заздрісних осіб

Сієм вам пшеницю-хліб!»

Сієм, сієм, засіваєм.

З Новим роком вас вітаєм!

Складаємо сенкан

Засівальні пісні

Величальні різдвяні

Прославляють, віншують, засівають

Це звичаї та обряди нашого народу

Душа свята

4) *Інсценізуємо.*

Учитель розповідає повір'я.

На Щедрий вечір накривають багатий стіл, де переважають м'ясні страви. Вдруге протягом зимових Святків готують кутю. А ще випікають і спеціальні хліби — «Маланку» та «Василя».

Щойно жінка замішувала діжу для випікання обрядового новорічного хліба, не миючи рук від тіста, вона йшла разом із чоловіком лаяти дерева, що погано родять. Чоловік ніс сокиру або палицю, жінка — перевесла, зроблені із дідуха (*соломи, що лежала на долівці від Святого вечора*). Підійшовши до дерева, чоловік тричі стукав по ньому обухом сокири або палицею і промовляв: «Не будеш родити, буду рубати, а будеш родити, буду шанувати». За дерево відповідала дружина: «Не рубай мене, а перевеслом підпережи, я тобі ще в пригоді стану». Після цього жінка обтирала руки від тіста об дерево і перев'язувала його перевеслом.

У народі вірили, що після таких процедур дерево злякається й обов'язково дасть гарний урожай. Адже на Маланки, особливо в Новорічну ніч, рослини розуміють людську мову, а тварини навіть самі розмовляють по-людському. Тварини в цю ніч могли поскаржитись Богові на господарів, якщо ті погано з ними обходяться. Тому цього дня худобу доглядають дуже ретельно, добре годують, чистять, пестять.

Запрошують двоє учнів: господаря і господиню. Вони імітують відповідні рухи і промовляють.

Г о с п о д а р. Не будеш родити, буду рубати, а будеш родити, буду шанувати.

Г о с п о д и н я. Не рубай мене, а перевеслом підпережи, я тобі ще в пригоді стану.

2. Творча робота

Складаємо усну розповідь за картиною Ольги Кваші «Колядники» (с. 77).

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Відкриваємо скриньку очікувань

— Що з очікувань справдилось, а що — ні? (*Обмін думками.*)

2. «Щоденник вражень»

— Які враження залишила тема уроку?

— Які побажання готові озвучити одне одному?

— Запишіть меседж уроку.

З Різдвом Христовим, Україно! Родилась правда, мир, любов. І всепрощення нині знов!

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 45. ІРИНА ЖИЛЕНКО. ЗДІЙСНИТЬСЯ ВСЕ... ВИРАЗНО ЧИТАЄМО, ВИВЧАЄМО НАПАМ'ЯТЬ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, навчання впродовж життя, соціальна*); розвиток зв'язного мовлення, образного мислення, навички співпраці та культури командної роботи; сприяння відродженню славних християнських традицій українського народу; виховання ціннісного ставлення до обрядових свят.

Учні: читають виразно; вивчають напам'ять; самостійно будують висловлювання; проявляють фантазію, малюють словесні картини; виконують завдання на розуміння прочитаного; експериментують зі словами; взаємодіють усно; висловлюють припущення на основі почутого; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленевого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: трафарет для виготовлення підкови, картон

Меседж уроку: «Коли ми вірим, любим, хочем, коли ми прагнем — буде ВСЕ!».

Кольорові слова уроку: талісман, амулет, оберіг.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Мотиваційна хвилинка. Прийом «Мікрофон»

- Коли я щасливий/щаслива, я...

2. Вправа «Символи»

— Нумо пригадаємо символи й обереги Різдва.

Родинний оберіг

Рідний домашній

Гріє оберігає пам'ятає

Символ батьківського дому

Захист і щастя

— А що може символізувати щастя?

— Кожна дитина почувається щасливою, коли у новорічні свята здійснюються її мрії. (ТАК/НІ.)

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Знайомство з письменницею

Ірина Жиленко — українська поетеса, дитяча письменниця. Перший вірш написала у 8 років. Улюблені теми її віршів — природа, родина, доброта і родинний затишок і щастя.

2. Слухання і передбачення

ЗДРАСТУЙ, ДОБРИЙ ДІД МОРОЗ!

Ми сім'єю — мама, тато,
доня, син і пес Барбос,
чиж і сіре кошенятко —
пишемо тобі листа.
Отже, так.

В новорічну ніч, будь ласка,
подаруй... (яке продовження може бути?)

Всім нам — іграшки, гостинці —
дай усього, не жалій.
Щоб було і на ялинці,
щоб було і на столі.

Не лише для нас — для всіх
принеси хороший сніг,
урожай, бадьорий настрої,
мир, і злагоду, і щастя.

3. Робота з текстом

1) Читання вірша учнями мовчки.

2) Аналіз розуміння прочитаного.

- Які рядки вірша найбільш вам сподобалися? Чому?
- Чи вірите ви у те, про що пише авторка? Зробити вибір.
- Якщо я вірю у неможливе, то неможливе стає можливим...
- Я вірю у неможливе, тому неможливе стане можливим...
 - Коли може здійснитися все? Чи погодитесь із закликком поетеси?
 - Які речення за метою висловлювання?
 - Відшукайте спонукальні, окличні речення.
 - У яких реченнях наявна стверджувальна інтонація?
 - Покажіть отакісіньку Печаль і отакенну Радість.

3) Виразне читання.

Читання в парах піднесено, впевнено (*голос, тембр, темп, логічні наголоси, паузи*).

4) Вчимо напам'ять. Метод «Блискавка».

Хвилинка відпочинку

4. Керований діалог

- Яке з побажань Ірини Жиленко для кожного з вас найважливіше?
- Що ви будете робити, щоб його здійснити?

Була зима. Ішов зелений сніг.
За ним — рожевий. Потім — фіалковий.
І раптом протрюхикав на коні
Дідусь Мороз. І загубив підкову.

- Чи чули ви такий вислів: «підкова щастя»?

Підкова — амулет, талісман, символ, оберіг.

З давніх-давен і до сьогодні в оселях людей можна побачити потужний давній амулет успіху й багатства — підкову. Вона є одним із найбільш відомих талісманів на удачу. Знайти на дорозі підкову непросто, така знахідка символізує велику удачу і гроші.

У Європі вважають, що чарівної сили підкова набула завдяки богам, адже за формою вона нагадує місяць. Знайдену підкову вішають над дверима.

А чи знаєте ви, як вішати підкову? Ріжками вгору або вниз? І де саме?

На Сході, в Європі та Латинській Америці підкови вішають на стіну ріжками вниз — щоб щастя лилося на вас.

Англіїці та ірландці переконані, що треба вішати підкову ріжками вгору, щоб щастя не витікало.

Мексиканська підкова, прикрашена стрічками, монетами й ликами святих, висить високо — чіпати її нікому не можна.

Італійці, навпаки, вішають підкову так, щоб кожен, увійшовши, її зачіпав.

5. Легенда

— Існує незвичайна легенда, яка розповідає про те, що підкова є не тільки символом удачі, а й оберігає від злих сил. (*Учитель/учень розповідає.*)

Давним-давно жив один єпископ. Був він не тільки людиною глибоко віруючою, але й славився у світі як майстерний коваль. Одного вечора до нього в кузню прийшов сам Сатана і почав просити коваля підкувати йому копито. Дунстан трохи здивувався такому дивному візиту, однак погодився взятися за справу за умови, що Сатана дозволить прикувати себе до стіни. Він пояснив непроханому гостеві, що ці запобіжні заходи необхідні, оскільки процедура дуже болюча і коваль побоюється, що Сатана вдарить його копитом.

ЯК НЕ ЛЮБИТЬ СВІЙ КРАЙ!

УРОК 48. ВАРВАРА ГРИНЬКО. РІДНИЙ КРАЙ. ОЛЕКСА ПАЛІЙЧУК. КИЇВ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, навчання впродовж життя, соціальна, громадянська*); розвиток зв'язного мовлення, образного мислення, навички співпраці та культури командної роботи; виховання ціннісного ставлення до Батьківщини, рідного краю, природи, активної позиції громадянської та соціально-культурної належності себе і своєї родини до України.

Учні: цілісно сприймають почуту інформацію; читають виразно; самостійно будують висловлювання; проявляють фантазію, малюють словесні картини; виконують завдання на розуміння прочитаного; експериментують зі словами; перетворюють інформацію на асоціативну схему; взаємодіють усно; висловлюють припущення на основі почутого; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; зіставляють прослухані повідомлення за змістом; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: кольорові шестигранники для кожного учня, презентація мальовничих куточків природи України, виставка книг Олекси Палійчука, «Щоденник вражень».

Меседж уроку: Як не любить свій край! «Учись, юначе, в місті та селі, навчайся правди, а не страху. Не рви коріння з рідної землі, та кроною живи без даху» (*Олекса Палійчук*).

Кольорові слова уроку: золотoverхий величавий Київ, Святоград, місто-сад; клечають.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Керований діалог

- Що може бути найчарівнішим у світі?
- Чи погодитесь ви з думкою, що найчарівнішою у світі є природа?
- Яке серце не наповниться радістю, доторкнувшись до краси України?
- Яка душа не озветься трепетною і щирою любов'ю до неї?
- Оберіть, з чим найбільше асоціює слово *природа*.

2. Слухання

Учитель озвучує текст (*читає текст під музичний супровід і презентацію мальовничих куточків України*).

Природа. Немає нічого прекраснішого за українські краєвиди. Наче промінчик сонця, вони зігрівають душу кожного. Душа розслаблюється і дихання стає чистішим, а погані думки залишають розум, коли перебуваєш у мальовничих Карпатах. Душа народжує пісню, а мелодію до неї творять стрімкі потоки великих і малих річок. На степових просторах української землі золотом котяться лани щедрої житниці, та серце наповнюється любов'ю. Україна квітує і душа співає. І лунають над цим квітучим царством пташині пісні.

Як не любить такий край?!

Природа — душа Землі. Бережіть цю душу, щоб вона залишалася чистою і світлою, тоді й життя ваше буде прекрасним і щасливим.

Україна — безцінний діамант. Діамант, який передали нам пращури і який ми повинні залишити по собі наступним поколінням.

Маємо разом берегти і примножувати її красу — і тоді вона завітчає наше серце й життя добром і щастям.

3. Вправа «Діамант»

— Художники малюють картину фарбами, а письменники створюють образи словами. Ми не письменники, але спробуємо створити образ природи у вигляді діаманту.

Учитель роздає учням умовний діамант (6 граней). Кожен учень на грані записує слово (*іменник, прикметник або дієслово*), з яким асоціює природу, а потім кожну грань наклеює на білий папір (*скільки учнів, стільки граней*).

Природа — *яка?* Неперевершена.

Природа — *це як?* Надійно.

Природа — *що робить?* Дивує.

Природа — *це що?* Краса.

Краса природи тішить око...

— Краса природи так надихнула людей, що вони почали створювати красиві речі. Це музика, картини, вірші.

4. Ознайомлення з новим розділом

— Ми розпочинаємо вивчення нового розділу «Як не любить свій край!». Зазирніть у зміст і дізнайтеся, які твори нам пропонує автор підручника.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Робота за підручником (с. 80)

Учні читають ланцюжком.

Читаючи розділ підручника, я буду...

- визначати настрої та почуття;
- досліджувати жанри творів;
- ділитися враженнями про прочитане;
- продовжувати ознайомлення з дитячою книжкою.

2. Робота з віршем Варвари Гринько «Рідний край» (с. 81)

1) *Читання вірша учнями мовчки.*

2) *Аналіз розуміння змісту.*

— Чи є запитання за змістом? Які слова незрозумілі?

— Поясніть: *водограй, розмай; на вічних пагорбах і долах; Святоград.*

— Як авторка передає свою любов до Батьківщини? Яка головна думка вірша?

Прикрашай, шануй свій край, дім свій, Батьківщину!

— Опишіть словами, як це слід робити.

«Учись, юначе, в місті та селі, навчайся правди, а не страху. Не рви коріння з рідної землі, та кроною живи без даху».

— Ці слова сучасного письменника Олекси Палійчука сьогодні є меседжем уроку. Запишіть назву розділу, над яким будемо працювати, і меседж у «Щоденник вражень».

3) *Багаторазове виразне читання вголос.*

Читаємо, як відчуваємо; відпрацьовуємо паузи.

Читаємо слова, що римуються.

Шукаємо спонукальне речення.

4) *Декламування.*

Пам'ятай, не забувай

батьківську стежину.

Прикрашай, шануй свій край,

дім свій — Батьківщину!

— Продовжте думку: «Серцем нашої Батьківщини є...».

— Складіть синонімічне гніздо: Батьківщина, ... (*Вітчизна, Україна, Вкраїна, рідна земля, батьківщина, вітчизна*).

3. Робота з віршем Олекси Палійчука «Київ» (с. 81)

1) Вправа «Мікрофон».

Учень-«журналіст» бере інтерв'ю у решти «Що ти знаєш про нашу столицю?».

- Звідки походить назва?
- Що найчастіше обирають гості Києва із собою, повертаючись додому?
- Яка рослина є символом Києва?

2) Вправа «Перевтілення».

Обирають учня з класу, який виконуватиме роль автора вірша «Київ». Учитель промовляє «чарівні слова» і чарівною вчительською паличкою перевтілює учня на автора.

Учень-автор виходить до виставкового стенду і виголошує невеличку промову.

У ч е н ь - а в т о р. Мене звати Олекса. Я народився на Волині, але мешкаю у Києві. Запрошую вас у подорож Україною і Всесвітом. Читаючи, ви ширше пізнаєте світ, розвинете мовлення, кмітливість, навчатиметеся культури і розуміння прекрасного. Мої твори вчать людяності, любові до природи і тварин.

— У своєму зверненні до дітей автор запрошує у подорож Україною і Всесвітом...

Себе автор запитував:

«Куди ведеш мене, перо,
у бездоглядному горінні?
Якщо всім людям на добро,
якщо на долю України —
тоді вперед, моє перо!»

— Відвідайте разом з батьками персональний сайт Олекси Палійчука (<https://paliychuk.in.ua/>).

3) Читання вірша учнем-автором (учень заздалегідь готувався до виразного читання).

4. Хвилинка відпочинку

5. Інтерв'ю з автором

— Що ви можете розказати про столицю України? (Заздалегідь підготовлена інформація.)

6. Аналіз розуміння змісту

— Установіть відповідність.

Осяяний промінням слави —	→	безцінна спадщина
Золотоверхий величавий мій рідний Київ —	→	сучасне сьогодення
Розкинулось довкола місто-сад —	→	історичне минуле
Йому поклав народ любов і труд, наш мудрий люд, красивий люд —	→	перлина України

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

- Які образи рідного краю і Києва створили вірші?
- Якими порадами Олекси Палійчука скористаетесь у житті?

2. Домашнє завдання

Вивчити напам'ять вірш «Рідний край». Виразно читати вірш «Київ».

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 49. ДАРИНА ТЕЛКОВА. ГЕРОЯМ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, навчання впродовж життя, соціальна, громадянська*); розвиток зв'язного мовлення, образного мислення, навички співпраці та культури командної роботи; виховання ціннісного ставлення до Батьківщини, моральних якостей, активної позиції громадянської та соціально-культурної належності себе і своєї родини до України.

Учні: виразно читають; цілісно сприймають почуту інформацію; самостійно будують висловлювання; виконують завдання на розуміння прочитаного; експериментують зі словами; перетворюють інформацію на асоціативну схему; вчаться встановлювати елементарні комунікативні контакти під час виконання соціальних ролей у різних життєвих ситуаціях; взаємодіють усно; висловлюють припущення на основі почутого; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власне ставлення до змісту прослуханої інформації; зіставляють прослухані повідомлення за змістом; мають уявлення про цінність моральних якостей, виявляють та оцінюють їх у життєвих ситуаціях; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: карта світу, світлини Майдану в Києві та алеї Небесної Сотні, цеглинки, «Щоденник вражень».

Меседж уроку: «Кожен — коваль свого щастя. Герої не вмирають».

Кольорові слова уроку: герой, героїзм, Небесна Сотня.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Ранкове привітання

— Привіт, я — українець і я дуже...

— Привіт, я українка і я хочу сказати, що...

Виразне читання вірша «Рідний край» (*перевірка домашнього завдання*).

2. Вступна бесіда

— Погляньте на дошку (*на дошці — карта світу*).

— Наш світ — це котик, який грається з Австралією.

— Нумо поглянемо на іншу карту — карту України.

— Яку істоту вона вам нагадує? Вдома можете пофантазувати й обвести контури вашої уяви.

— Про Україну ми вже багато чого знаємо: державні та народні символи, назви гір і річок, обласних центрів. У нас унікальна країна.

Саме ми разом робимо нашу державу відомою, європейською. Саме ми можемо розповісти через соціальні мережі державам-сусідам про нашу унікальну країну, про її природні багатства, про мальовничі куточки, де поєднується колорит багатьох народів, можемо організувати онлайн-подорож, яка відкриє Україну з різних ракурсів для європейців.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Створення проблемної ситуації

— Уявіть ситуацію. Ви живете у Києві. До вас приїхали друзі з далекої Австралії. Вони хочуть пізнати Україну. Куди ви поведете їх із самого початку?

Зупинка 1. Київ. Майдан

Майдан — це серце Києва і киян.

Майдан — це місце зустрічі молодості, юності, дитинства і зрілості.

Майдан — це можливість чути, бачити, розуміти і відчувати, пишати, відпочивати, радіти, насолоджуватись емоціями, знайомитись...

Майдан — це український спосіб відстоювання особистих і громадських свобод.

— Прочитайте групу слів.

МАЙДАН ГЕРОЙ ГЕРОЇЗМ НЕБЕСНА СОТНЯ

Герой — це...

— Герої не з тих, що вміють чекати. Вони першими кидаються в бій. Героїзм проявляється у звичайних життєвих ситуаціях: допомоги постраждалому, стати на захист беззахисного, відстояти свою свободу...

— Об'єднайте слова в думки. (*На Майдані проявили героїзм Герої Небесної Сотні.*)

Герої

Мужні відчайдушні

Захищають відстоюють борютьсяся

Вони в серцях наших живуть

Небесна Сотня

2. Сприймання теми уроку

Зупинка 2. Алея Героїв Небесної Сотні

Вправа «Асоціативний куц»

— Що виникає в пам'яті стосовно словосполучення «Небесна сотня»?

— Чи відомі вам герої з Небесної Сотні? Як ви про них дізналися? Хто розповів?

— У лютому 2014 року на Майдані відбулися розстріли людей, які захищали свободу України.

Тепер тут улаштовані пам'ятні знаки на честь Героїв Небесної Сотні.

20 лютого — у День Героїв Небесної Сотні — тисячі дорослих і дітей приходять на алею, щоб ушанувати їхню пам'ять.

3. Бесіда

Зупинка 3. Слава Україні! Героям слава! (Якщо у школі є стенд, то провести біля стенду)

— Чи бажаєте ви говорити про події на Майдані? Що ви знаєте про Небесну Сотню?

— Що б ви хотіли знати про Небесну Сотню? (*Прийом «Коло думок».*)

— Чому ми кажемо, що герої не вмирають?

Історія Небесної Сотні — це тисячі окремих історій, і тих, котрі загинули, і тих, котрі залишились живими, щоб продовжити їхню роботу. Трагічні події на Майдані показали нам найгірше в людях. Але це був і час, коли проявлялась людяність. Герої були всюди — до, під час та після подій. Країна наче проснулася: шок і печаль смерті принесли зміни і нас зміцнили. Ми завжди будемо згадувати з повагою наших Героїв, бо герої не вмирають.

Слава Україні! Героям слава!

— Напевне у кожній школі, і в нашій зокрема, сьогодні є почесне місце, відведене Небесній Сотні. На стендах висвітлені світлини. Це мирні свідомі громадяни України, які розуміли, що треба берегти майбутнє. Це військовослужбовці Збройних Сил України, які виконуючи обов'язок — віддали своє життя. Саме вони зберегли наше сьогодні.

Вправа «Лист Героєві»

Завдання учням: перебуваючи біля шкільного стенду, оберіть свого героя, а вдома обдумаєте все і напишете обраному Героєві листа.

Герої Небесної Сотні не лишили байдужими нікого. Про них пишуть, про них співають, їх малюють, ліплять, вишивають і дитячими вустами вірші складають.

4. Читання вірша Дарини Телкової «Героям» (с. 82)

— Дарина — вихованка Павлівської школи, що на Кіровоградщині. Саме там багато років працював директором видатний український педагог і письменник Василь Олександрович Сухомлинський.

1) Читання вірша учнями мовчки.

- Які картини постали у вашій уяві, коли ви читали рядки?
- Як розумієте кольорові рядки? *Його* — це кого чи що? Що означає *по-гарячому*?
- Які почуття передає авторка у вірші?

2) Читання вірша учнями вголос.

- Спробуйте сформулювати головну думку твору. Який «секрет» захований у вірші? Кожен — коваль свого щастя. (*Запишіть у «Щоденник вражень».*)
- Чи можуть бути головною думкою рядки Гімну України? Душу й тіло ми положим за нашу свободу!

5. Читання для себе

— Цей вірш Тетяни Махинки написаний у той час, коли відбувалися події на Майдані.

Суворий вітер в спину віє,
Між барикад сидить юнак...
Він руки біля бочки гріє,
Та мерзне він не просто так!
Довкола нього ходять люди,
Дівчата носять теплий чай...
На пагорбах стоять «Гуди».
Людей стріляють як собак...
Та той юнак не підкорився,
З щіпком і каскою прийшов...

В бою хлопчина славно бився,
На смерть за нас усіх пішов.
У серці в нього жила іскра,
Її роздули у вогонь...
Втікайте вороги, несіться!!!
Бо час розплати підійшов...
Суворий вітер в спину віє,
На барикадах — Вояки...
Немає хлопця біля бочки,
На тому місці вже вінки...

— Ви прочитали вірш. Чи зрозуміли, про що він? Сигналізуйте цеглинками: червона — ні, зелена — так.

- Які питання ви поставили б авторці?
- Про що бажаєте дізнатися більше?
- Опишіть власні емоції, які спонукав вірш.
- Яка іскра жила у серці хлопчини?
- Чи маєте ви у серці іскру свого щастя?
- Яка вона, іскра щастя?

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

— Якою спільною темою об'єднані ці два вірші? (*Герої не вмирають.*) Запишіть у «Щоденник вражень».

Немає хлопців, що з Майдану,
Лиш на алеї світлини й вінки...
Пишайсь, Україно, синами своїми
Небесна Сотне, ти у наших серцях на віки! (*Запишіть у «Щоденник вражень».*)

2. Домашнє завдання

У «Щоденнику вражень» написати лист Героєві Небесної Сотні.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 50. МАКСИМ МАЛОЛІТКО. ВОЇНОВІ, ЯКИЙ ЗАХИЩАЄ ВІТЧИЗНУ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, навчання впродовж життя, соціальна, громадянська*); розвиток зв'язного мовлення, образного мислення, навички співпраці та культури командної роботи; виховання ціннісного ставлення до Батьківщини, моральних якостей, активної позиції громадянської та соціально-культурної належності себе і своєї родини до України.

Учні: виразно читають; цілісно сприймають почуту інформацію; самостійно будують висловлювання; виконують завдання на розуміння прочитаного; експериментують зі словами; перетворюють інформацію на асоціативну схему; вчаться встановлювати елементарні комунікативні контакти під час виконання соціальних ролей у різних життєвих ситуаціях; взаємодіють усно; висловлюють припущення на основі почутого; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; зіставляють прослухані повідомлення за змістом; висловлюють думки про цінність моральних якостей, оцінюють їх у життєвих ситуаціях; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: світлини воїнів.

Меседж уроку: «Всім нам жити в Україні — єдиній Україні! Україна — наш спільний дім!».

Кольорові слова уроку: патріот, доброволець, волонтер, воїн, стіна слів.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Усний коментар домашнього завдання

Учні зачитують «Лист Герою Небесної Сотні».

2. Бесіда

— Герої Небесної Сотні віддали своє життя за Україну, за кожного з нас. Вони були патріотами, вони не ховались, вони не боялись, вони дивились смерті у вічі. Вони мали яскраву іскру в серці — іскру віри, волі та свободи. Ця іскра горить у серцях живих, тих воїнів, що сьогодні захищають нашу Україну на сході, і тих, хто віддано працює і живе на благо держави.

Успіх однієї відважної людини завжди спонукає до завзяття й мужності ціле покоління (*Оноре де Бальзак*).

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Створення проблемної ситуації. Прийом «Коло думок»

— Чому потрібно захищати Батьківщину?

— Як ви розумієте поняття «Батьківщина»?

— Чому свідомі громадяни мають захищати свою державу?

— Як саме можна захищати свою країну? (*Словом, вихованням, працею, відповідальними вчинками, зі зброєю у руках.*)

2. Робота з висловлюваннями

— Прочитайте вислови відомих людей. Як ви їх розумієте?

Справжній патріотизм не у вихвалянні своєї Батьківщини, а в роботі на її користь і у виправленні її помилок (*П. Каліца*).

Не питай, що твоя Батьківщина може зробити для тебе, запитай, що ти можеш зробити для Батьківщини (*Д. Кеннеді*).

3. Робота зі словами. Парна співпраця

ЕЧСЪТ (*честь*)

ОБВОСАД (*свобода*)

РОЇЗМГЕ (*героїзм*)

ЗОКВ'ЯОВО (*обов'язок*)

КАОКЗ (*козак*)

ВОДОБЛЕРОЦЬ (*доброволець*)

ЗАНЕЖНІЛЕСТЬ
(*незалежність*)

ОТРИПАТ (*патріот*)

ЛОНВОТЕР (*волонтер*)

Пояснюємо значення, складаємо речення.

4. Інформаційна хвилина

— Що вам відомо про свято — День захисника України (*День захисників Вітчизни*)?

— Починаючи з 2014 року, 14 жовтня у нашій країні відзначають День захисника України (*День захисників Вітчизни*), в день одного з великих православних свят запорізьких козаків — Покрова Пресвятої Богородиці. Головна мета святкування: нагадати кожному громадянину, що захист Батьківщини — це найвищий обов'язок. А ще ми маємо пам'ятати про подвиги героїв, які в різні часи боронили свободу та незалежність нашої землі.

Захист Вітчизни. Для багатьох українців — це не просто обов'язок, а свята справа. Справа, що вимагає сміливості, мужності, честі та відваги, величезної самопожертви і колосальної віддачі. Ви це зрозумієте, коли прочитаєте вірш Максима Малолітка «Воїнові, який захищає Вітчизну».

5. Робота з текстом (с. 82–83)

1) Читання вірша учнями вголос.

2) Аналіз розуміння прочитаного.

— До яких емоцій та почуттів спонукав вірш?

— Які картини спливали в уяві, коли ви читали рядки?

— Чи відомий головний персонаж вірша?

— Як автор звертається до головного персонажа? Ти... Чому?

3) Експериментуємо зі словами.

— Прочитайте у кожному рядку останні слова.

Тиша, сон, їжа, кордон.

Обстріляли, бійців, маму, хотів.

Втрати, товаришів, мати, вцілів.

— Побудуйте зв'язне висловлювання.

На кордоні тиша. Наші захисники можуть відпочити і спокійно поїсти, помріяти, згадати домівку. Та ось звуки гармат порушують сон і мрії воїнів. Ворожий обстріл. Багато бійців поранені. Хтось уже не зможе обійняти маму. І знову бій, і знову втрати. Когось чекає мама і молиться, щоб син вижив.

— Які рядки із вірша ви вивчили б напам'ять? Чому?

— Які рядки вас «зачепили за живе»?

6. Творча робота

1) Усна розповідь.

— Чи знаєте ви когось із бійців, які зараз служать на сході?

— Ким вони вам доводяться?

— Чи чули ви «Історії з війни»? Розкажіть.

— Розгляньте світлини українських воїнів. Спробуйте розказати про них.

2) Письмо для себе.

Пишемо лист воїнові.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

— Які думки залишив для вас сьогоднішній вірш?

— Який висновок з уроку візьмемо?

— Чи готові ви продовжити думку за поданим початком?

Всім нам жити в Україні — єдиній Україні! Україна — наш спільний дім!

2. Домашнє завдання

Прочитати вірш батькам. Написати лист знайомому захисникові України.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 51. ОКСАНА КРОТЮК. НАШІ СКАРБИ (Музей просто неба)

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, навчання впродовж життя, соціальна, історична, культурна*); розвиток зв'язного мовлення, творчого і образного мислення, навички співпраці та культури командної роботи; виховання ціннісного ставлення до Батьківщини та її історичних цінностей, скарбів та культурних надбань.

Учні: виразно читають; цілісно сприймають почуту інформацію; досліджують текст; розуміють прочитаний текст; усвідомлюють роль мовлення для самовираження; самостійно будують висловлювання; виконують завдання на розуміння прочитаного; експериментують з текстом; перетворюють інформацію на асоціативну схему; взаємодіють усно; висловлюють припущення на основі почутого; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; розуміють внесок українців у розвиток нації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: колаж книг і творів О. Кротюк, цеглинки, «Щоденник вражень», відеосюжет.

Меседж уроку: «Є на що подивитися у рідному краї. Україна — райський куточок!».

Кольорові слова уроку: музей, музей Пирогове, стіна слів.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Усний коментар домашнього завдання

Учні зачитують листи воїнам і добровольцям, які захищають Україну, розповідають «Історії з війни».

2. Мотиваційна бесіда

— Кожна ваша написана та озвучена історія — це окрема сторінка книги «Історії війни». Таких історій безліч. Як зробити ці історії незабутніми? Що слід зробити, аби ці історії почули чи побачили інші люди? (*Обмін думками.*)

— У Національному музеї історії України відбулося відкриття нової виставки «Історії з війни». В експозиції — невігадані історії бійців — 19 історій з війни тих, кого вона змусила стати на захист своїх родин та самостійності України.

— Яка ж головна мета музеїв?

Музей — це...? (*Це культурно-освітній та науково-дослідний заклад, призначений для вивчення, збереження та використання пам'яток природи, матеріальної та духовної культури, залучення громадян до надбань національної та світової історико-культурної спадщини.*)

— Які бувають музеї? (*Прийом «Асоціативний куц».*)

— Яких тільки не буває музеїв на світі! Про них знає і нам розкаже Оксана Кротюк, дитяча письменниця з Волині. Вона писала веселі вірші для дітей. Вони друкувалися у журналі «Малютко», виходили друком окремими збірочками.

«Найвищою нагородою є розповіді батьків про те, що діти просять покласти на ніч біля подушечки мою книжечку», — розповідає О. Кротюк.

— Розгляньте колаж її творів і книг. Про що свідчать назви?

— Одного разу діти її запитали: «Як стають дитячими письменниками?». Як ви гадаєте, яку відповідь почули діти?

«Їй-Богу, я не знаю, як ними стають. Мабуть, у кожного літератора своя історія. Одне знаю точно: такого рішення я не ухвалювала. Якось спробувала писати — й отримала гарний відгук у людей, які на тому розуміються. Мене спонукали і пояснювали, що не годиться не працювати, коли ти надаєшся до тої праці. Спочатку це письмо було як захоплення, — але не те захоплення, котре розвага, а те, що вимагає шліфування, як-от у спорті чи малярстві».

— А яке питання бажаєте ви поставити авторці?

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Ознайомлення із музеєм просто неба

Перегляд відеосюжету «Музей Пирогове» (<https://youtu.be/pIckzB9ge8g>).

— Чи зрозуміли ви, чому в авторки виникло бажання написати оповідання «Наші скарби»? Про цей райський куточок не можна мовчати! Про нього має знати молоде покоління.

2. Робота з текстом «Наші скарби» (с. 83–84)

1) Вправа «Два — чотири — шість».

Читаємо I–II абзац. Парна співпраця.

Один учень читає перший абзац, другий ставить запитання.

На запитання відповідає третій учень; другий абзац читає четвертий учень.

Запитання до другого абзацу ставить п'ятий учень; на запитання відповідає шостий учень.

2) Читаємо III абзац.

Визначаємо стиль — художній.

— Які порівняння використала письменниця?

Вітряки, наче птахи, мають крила і хочуть злетіти в небо.

— Цей абзац є продовженням опису райського куточка (*тут кожна хатина і кожне подвір'я*).

3) Читаємо ланцюжком абзаци, що починаються буквою «Є».

Перевіряємо себе: яку інформацію отримали?

Будуємо вежу з цеглинок, починаючи словом «Є».

Є... і школа

Є... і невеличка гончарна майстерня

Є... і кузня

Є... і величезне Співацьке поле

Є... на що подивитися

4) Читаємо кінцівку. Метод «Сенкан».

Музей

Незвичайний цікавий

Розповідає, дивує, захоплює

Справжній райський куточок

Україна в мініатюрі

Відпочиваємо

Зараз просто усі встали й повернулися на схід.

Перед вами ваш сусід. Якщо нема, на заході пошукали.

Плечі сусіду гарненько розім'яли.

Спинами одне до одного стали.

Раз — присіли, ще раз — встали.

Знов присіли, знову встали (*рівновагу щоб тримали*).

Спини рівно — нахилилися ліворуч.

Спини рівно — нахилилися праворуч.

Ще раз вправу повторили

І за парти дружно сіли.

І носочки потягнули,

Пальцями край парти торкнули.

А тепер повітря вдихнули,

Видихнули ..., вдих — видих,

Вдих — видих, вільно сідаємо

І слова у стовпчиках читаємо.

3. Досліджуємо текст

1) Робота зі словами.

старовинні Слобожанщина (*Харківщина*)

керамічні Поділля (*південна частина Хмельниччини, Вінниччини, Тернопільщини*)

мініатюра Співацьке поле (*місце, де проводяться мистецькі заходи*)

архітектура грифельних

Це цікаво! Сьогодні грифельну дошку можна побачити в кафе, ресторанах, удома на кухні... Її можна виготовити власноруч...

Домашнє завдання

— Проведіть дослідження, знайдіть інформацію: як власноруч у домашніх умовах можна виготовити грифельну дошку для записів крейдою?

2) Хвилинка партнерства. Парна співпраця.

— Ви читали і досліджували текст «Наші скарби».

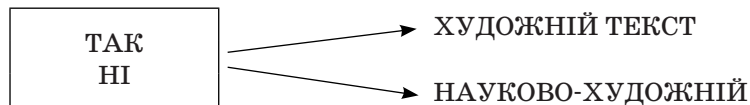
— Чи виявився цей текст складним для вас?

— Скільки отримали нової інформації? (*Якщо багато, то плескаємо в долоні, якщо мало — тупаємо ногами.*)

— Чому цей текст називають «Україна в мініатюрі»?

— Зробіть вибір та обґрунтуйте думку.

Цей текст є...

Словесне фехтування «А у нашій школі»

А українська сучасна школа — це	А раніше школа була
Школа — красива багатоповерхова будівля	Школа як звичайна хата
Багато класів та інших приміщень	Усього один клас
Сидять діти одного віку	За партами разом сиділи і старші, і молодші
Пишуть у зошитах/у вайбері, у месенджері...	Писали на грифельних табличках крейдою
Булінг заборонений	У кутку стояли різки для школярів, які не вивчили уроку або пустували

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

— Чи виникло у вас бажання відвідати музей просто неба?

Приєм «Незакінчене речення»

- Читаючи текст, я пізнав(ла) ..., дізнався(лася) ...

Який «секрет» захований у тексті? Запишіть у «Щоденнику вражень».

Є на що подивитися у рідному краї. Україна — райський куточок!

2. Домашнє завдання

— Розкажіть про музей просто неба батькам. Чи знали вони про це?

— Проведіть дослідження: як власноруч у домашніх умовах можна виготовити грифельну дошку для записів крейдою?

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 52. ТЕТЯНА ЩЕРБАЧЕНКО (СТУС). УКРАЇНСЬКИЙ ЛИЦАР

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, навчання впродовж життя, соціальна, історична, загальнокультурна*); розвиток уміння здійснювати самостійний вибір і аргументувати обрану позицію, зв'язного мовлення, творчого й образного мислення, навички співпраці та культури командної роботи; виховання ціннісного ставлення до Батьківщини та її історичних цінностей, скарбів та культурних надбань.

Учні: виразно читають; слухають і розуміють текст; цілісно сприймають почуту інформацію; самостійно будують висловлювання; виконують завдання на розуміння прочитаного; експериментують зі словами; перетворюють інформацію на асоціативну схему; взаємодіють усно; висловлюють припущення на основі почутого; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; розуміють внесок конкретних особистостей у розвиток української нації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: стенд «Шевченко — український лицар»; демонстраційна грифельна дошка; цеглинки; «Щоденник вражень» (*фото Дієго Марадони, Григорія Чапкіса*).

Меседж уроку: «Що частіше добром і шаную згадують людину, то довше вона живе!» (*Українське повір'я*).

Кольорові слова уроку: стіна слів.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Усний коментар домашнього завдання

Учні інформують про результати своїх досліджень.

— Чи були ухвалені родиною рішення щодо створення такої дошки/стіни вдома?

2. Новини грифельної шкільної дошки

На (*демонстраційній малій грифельній*) дошці — запис крейдою «Український лицар».

— Про що/про кого тема уроку, коли ви прочитали запис?

Прийом «Мозкова атака»

Лицар — це ...

— Прочитайте українське повір'я — меседж уроку (*також записаний на грифельній дошці*).

Що частіше добром і шаную згадують людину, то довше вона живе! (Запишіть.)

— Об'єднайте назву і тему в єдине висловлювання.

Український лицар — це, напевне, відома людина, яка зробила багато для свого народу. І її ім'я повік живе та згадується. Таких людей згадують добром і вшановують.

— Чи відомі вам такі люди? (*Учні називають.*)

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Читання I частини тексту (с. 85)

Учитель читає перший абзац тексту і зупиняється для діалогу.

2. Керований діалог

— Як би ви назвали прослухану частину тексту? (*ЖИТТЯ — ЛЕГЕНДА.*)

— У кого життя — легенда?

— Про що вам говорить прізвище Дієго Марадона?

— Дієго Марадона — легенда аргентинського футболу. Григорій Чапкіс — легенда українського танцю. Навчаючись і пізнаючи світ, ви дізнаєтесь і про інших відомих людей світу. Це люди — легенди науки і техніки, сучасних інформаційних технологій, мистецтва і літератури... Україна має свої легенди і пишається ними. І народжуються генії, які прославляють красу природи, красу духу і несуть радість і добро. А народ з удячністю їх ушановує.

— Про цю людину можна говорити і говорити. З дитинства він любив малювати, писав вірші. Його знає кожен — і дорослий, і дитина. Спадок цього видатного чоловіка є майже у кожній родині. Жива українська мова і слова його, його сила духу і віра — невичерпне джерело для кожного покоління українців.

Розкодуйте запис і прочитайте, кого я мала на увазі.

ВІРАТАСОВасло — отдаправважи
(Тарасові слова — то правда жива.)

3. Читання II частини тексту (с. 85–86)

Учні читають абзаци вголос, придумуючи заголовок до кожного.

1. Народження легенди українців.
2. Великий Кобзар.
3. Український лицар.

4. Аналіз розуміння змісту

— Яка інформація для вас була новою, ... невідомою, ... цікавою ..., незрозумілою?

— Про що дізналися з останнього абзацу?

Проблема. Чому Шевченко — український лицар?

— Назвіть факти і причини (*прийом «Фішбоун»*).

Ф рано пішов шукати долю	П багатодітна родина, мати померла
Ф з дитинства шукав свою стежку в житті	П мачуха незлюбила Тараса
Ф став рівним серед найталановитіших митців	П він зміг подолати всі перешкоди
Ф він став українським лицарем	П самовіддано боровся за честь і волю

Висновок. Якщо не любиш землю, на якій ти живеш, отже, не любиш своєї домівки, своїх батьків. Про сильну любов до свого краю, про честь і лицарство писав Шевченко.

5. Відпочиваємо

6. Робота зі словами. Стіна слів

Читаємо з наголосом, пояснюємо лексичне значення, групуємо за спільними ознаками.

прикрість	поет
випробувань	тесля
найдавніших	лицар
найнеймовірніші	митець
найталановитіших	хлібороб

7. Творча робота. Робота в групах

Учитель готує три запитання з чотирма варіантами відповідей. Учні отримують чотири варіанти відповіді. Кожен учень має обрати свій варіант (*за кольором цеглинок*). Після обрання учні утворюють чотири групи і готують аргументи вибору. Учні працюють з кольоровими цеглинками.

Прийом «Чотири погляди»

Запитання

1. Коли українці подумки звертаються до поета?
2. Чому життя Шевченка стало для народу легендою, а він — українським лицарем?
3. Як ви можете пояснити думку «Він завжди житиме серед нас»?

Відповіді

1. Коли українці подумки звертаються до поета?

Синя. Погляд 1. У часи боротьби за волю і незалежність звертаємось до поета. Він писав про честь і лицарство.

Жовта. Погляд 2. Коли хочуть прочитати його вірші.

Зелена. Погляд 3. Коли хочуть дізнатися, про що він писав.

Червона. Погляд 4. Коли тяжко на душі.

2. Чому життя Шевченка стало для народу легендою, а він — українським лицарем?

Синя. Погляд 1. Шевченко дуже любив природу і свій край.

Жовта. Погляд 2. Його життя наповнене випробуваннями, але він їх подолав, не втративши любові до життя, і залишив у спадок «Кобзар».

Зелена. Погляд 3. Він написав багато віршів.

Червона. Погляд 4. Він відомий у всьому світі.

3. Як ви можете пояснити думку: «Він завжди житиме серед нас»?

Синя. Погляд 1. Тарас Шевченко — невидима людина, але перебуває поруч.

Ми обрали цей варіант, адже вважаємо, що...

Жовта. Погляд 2. Він дуже любив свій край і писав вірші.

Звісно, ми погоджуємося, що такий варіант може бути, але...

Зелена. Погляд 3. Кобзар — невичерпне джерело віри, волі та сили духу.

Ми погоджуємося та вважаємо, що...

Червона. Погляд 4. До Шевченка українці звертаються, коли хочуть подолати кривду, завдану своїй Батьківщині.

Ми вважаємо, що Шевченко — самовідданий благородний захисник українського народу, людина високої гідності. Тому до Шевченка українці звертаються, коли хочуть подолати несправедливість завдану своїй Батьківщині.

Учні дякують одне одному і сідають за парти.

8. Робота з репродукцією картини (с. 86)

— Яким уявив Тараса Шевченка художник?

— Чи відомі вам картини з Шевченком?

— Де ви їх зустрічали?

— Чи малювали ви Шевченка?

Домашнє завдання

— Спробуйте вдома намалювати портрет українського лицаря та розповісти про нього батькам.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

— Що вас здивувало і вразило в оповіданні Тетяни Щербаченко?

— Які вміння набули і розвинули, працюючи з текстом?

— Як ви розумієте вислови «земне життя» і «вічне життя»?

Земне життя Шевченка було недовгим, але український народ, згадуючи та вшановуючи легендарного митця, підтверджує, що він житиме вічно.

Оцінюю власну роботу (так; ні; не дуже/частково)

- Я дізнався/дізналась нове
- Робота була цікавою
- Я хочу виконувати такі завдання
- Мені сподобалося працювати в групі
- Я працював/працювала наполегливо
- Я із задоволенням виконував/виконувала завдання

2. Домашнє завдання

— Прочитайте вдома текст мовчки і перекажіть батькам інформацію про Тараса Шевченка. Спробуйте вдома намалювати портрет українського лицаря та розказати про нього батькам.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 53. НАТАЛКА ПОКЛАД. ГАРНО ЖИТИ У СЕЛІ... МИКОЛА ВІНГРАНОВСЬКИЙ. САМА СОБОЮ РІЧКА ЦЯ ТЕЧЕ...

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, навчання впродовж життя, соціальна, громадянська, історична*); розвиток зв'язного мовлення, творчого й образного мислення, навички співпраці та культури командної роботи; виховання ціннісного ставлення до Батьківщини та її історичних цінностей, скарбів та культурних надбань, бажання цінувати та любити край, де народилися, любити батьків і завжди повертатися до рідного дому.

Учні: виразно читають; слухають і розуміють текст; проявляють ініціативу у процесі читання; цілісно сприймають почуту інформацію; визначають власне ставлення, власну позицію щодо описаних явищ; самостійно будують висловлювання; виконують завдання на розуміння прочитаного; експериментують зі словами; перетворюють інформацію на асоціативну схему; взаємодіють усно; висловлюють припущення на основі почутого; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; досліджують текст; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: цеглинки, «Щоденник вражень», крісло автора.

Меседж уроку: «Земля — це книга, у якій історія твого народу» (Д. Білоус).

Кольорові слова уроку: села Василі, Богданівка, Петрівка, Юрківці, Григорівці, Насташки, Марійка, хутірець Наталки, Єлизаветівка, Оленівка.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Крісло автора «Вітаємо і навчаємось»

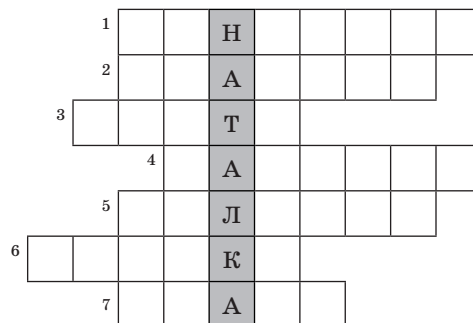
Учитель у «крісло автора» запрошує:

- 1) учня, який намалював Шевченка (*проводить коротку бесіду*) ..., або
- 2) учня-іменинника (*для цього слід підготувати кросворд, який розкриє його ім'я*).

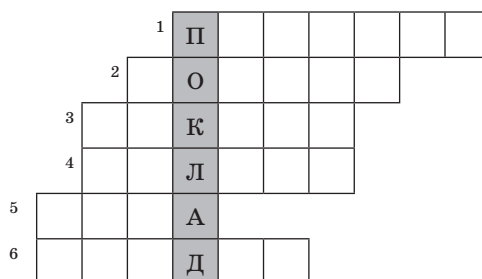
Кросворд для розсекречення імені авторки твору (Наталка Поклад)

Учні мають завершити прислів'я, відгадати одне слово, записати його у кросворд.

1. Одна бджола меду не... (*наносить*).
2. Треба знати, що де... (*сказати*).
3. Хочеш багато знати, треба менше... (*спати*).
4. Книжку читай — розуму... (*набирай*).
5. Знаю, як свої п'ять... (*пальців*).
6. Ліпше своє мале, ніж чуже... (*велике*).
7. Одна голова добре, а дві ще... (*краще*).

1. Коли маємо — не шануємо, а згубивши — ... (*плачемо*).
2. Аби руки і охота, буде зроблена... (*робота*).
3. Роби не язиком, а... (*руками*).
4. Говори мало, слухай багато, а думай ще... (*більше*).
5. Слово до слова — зложиться... (*мова*).
6. На чужому коневі далеко не... (*зайдеш*).

2. Мотиваційна бесіда

- Ви розгадали, чий твір сьогодні будемо опрацьовувати?
- Чи чули ви це прізвище та ім'я?
- Сьогодні мій помічник... (*учень, який був у «кріслі автора»*) познайомить вас із поетесою.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Знайомство з письменницею

Учень. Наталка Поклад — літературне ім'я Наталії Іванівни Поклад — знаної української поетеси, публіцистки, педагога. Народилася поетеса у селі Маньківка на Вінниччині. Мама поетеси була дуже співуча. З її слів донька записувала багато пісень. Маленька Наталя з дитинства любила гратися у буденні ігри сільських дітей: «Подоляночку», саморобні ляльки, хованки, гойдалку, «партизани». Дуже любила читати. З-поміж улюблених книжок були українські народні казки. Дуже любила мультфільм «Пригоди Вінні-Пуха». Її книжки легко читаються, як і назви: «Хрущикова наука», «Абетка», «Чарівні шовковиці», «Небилиці», «Веселі віршики», «Сонячні віршики», «Ходить червень-чародій», «Ластівчин привіт», «На веселій вулиці».

2. Створення проблемної ситуації

- Де краще жити: у селі чи у місті? (*Учні визначають власну позицію щодо проживання.*)
- А Наталка Поклад каже, що гарно жити у селі...

3. Читання вірша учнями вголос (с. 87)

- Що вас здивувало у вірші? (*Назви села походять від імен людей.*)
- Як вони утворились?

Ігрова хвилина (хором завершують)

Василі від...	Григорівці від...	Наталки від...
Богданівка від...	Насташки від...	Єлизаветівка від...
Юрківці від...	Марійка від...	Оленівка від...

Фантастична добавка! А село Наталки Поклад — Маньківці — від...

4. Досліджуємо текст

- Визначаємо головну думку.
- Шукаємо порівняння: *річка-змійка; село, мов букет.*
- Римуємо слова.
- Пояснюємо слова: *балка і хутірець.*
- Відповідаємо на питання: звідкіля йдуть слідочки?
- Розглядаємо і коментуємо малюнок Софії Гармаш.
- Проводимо дослідження.
 - Чи є у нашій місцевості або в Україні міста і села, назви яких походять від імен чи прізвищ? (*Івано-Франківськ, Кропивницький, Миколаїв, ...*)
- Домашнє завдання. Дослідження походження назв сіл і міст від імен та прізвищ завершити спільно з батьками (*досліджувати свою область*).

5. Відпочиваємо

6. Робота з віршем Миколи Вінграновського (с. 88)

— Наталка Поклад любила свій край і писала про нього. Та не вона одна. Сьогодні познайомимось ще з одним автором, який з такою ніжністю описує рідні місця, що, читаючи його вірш, згадуєш і свій край, де народилися.

1) Читання вірша вчителем.

- Чи розумієте ви почуття автора? Опишіть їх.
- А яке порівняння він дає для річечки? (*Як долоня.*) А свою любов до річки? (*Як мед.*)

2) Читання кожної строфи учнями з коментарем.

Наприклад:

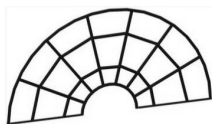
Ця річечка Дніпра маленька синя доня,
Маленька донечка без імені іще...

Це, можливо, притока Дніпра, її не знайдемо на карті, тече десь у якомусь селі, має народну назву (можливо).

Читаючи, робимо висновок: кожен рядок несе якусь нову інформацію, автор неначе плете павутинку, що і ми зробимо.

Приєм «Павутинка»

РІЧЕЧКА

3) *Складаємо сенкан.*

Річечка

Маленька вузенька

Тече зачаровує милує

Спогад дитинства і рідного дому

Солодка, як мед

4) *Шукаємо слова, вжиті в переносному значенні.*

Синя доня; хата пахне їй борщем; солодкі хмарини.

7. Творча робота. Робота в групах

Складаємо розповідь про річку, що протікає у нашій місцевості.

Презентуємо, будуючи цеглинками горизонтальний шлях річки.

Можна запропонувати учням описати улюблені місця, які приваблюють їх, де вони проводять час (ставок, стежка, левада, ...).

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексивна бесіда

— До яких почуттів спонукали вас сьогоднішні твори?

— Чи можете себе зараз уявити дорослими..? Уявіть... Ви живете далеко від свого села/міста... Уже багато років ви не приїжджаєте до рідного дому. Чому? Різні причини. А так хочеться на хвилю гайнути у поле, де метеликів ловили, де корів пасли, де з болота коників ліпили..., залізи на вербу, що схилилася додолу, послухати знайомі голоси в осоці., залізи у верболози, що біля річки, поблукати у садку, посидіти під рідним кленом...

Діти, запам'ятовуйте вже сьогодні книгу свого рідного краю. І щоразу перечитуйте її, повертаючись до рідної домівки, де б ви не були.

Земля — це книга, у якій історія твого народу... підказує нам частий гість уроків Дмитро Білоус. Ці слова є меседжем уроку. Запишіть їх у «Щоденник вражень».

— Удома можна продовжити цю думку разом з батьками. Адже ця земля — це книга, у якій історія вашої родини, роду і сім'ї.

2. Домашнє завдання

Прочитати вірші Наталки Поклад та Миколи Вінграновського батькам.

Продовжити міркування: «Земля — це книга, у якій історія твого народу».

Провести дослідження: чи є у нашій місцевості або в Україні міста і села, назви яких походять від імен чи прізвищ?

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 54. НАТАЛЯ ОЛІЙНИК. ГОНЧАРИКИ З ОПІШНОГО. ДОСЛІДЖУЄМО МЕДІА: СВІТЛИНА «СПІВУЧА ГЛИНА»

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, навчання впродовж життя, соціальна, громадянська, історична*); розвиток зв'язного мовлення, навички свідомого виразного читання, образного мислення, творчості; виховання ціннісного ставлення до Батьківщини та її історичних цінностей, скарбів та культурних надбань, бажання пізнавати народні ремесла.

Учні: виразно читають; слухають і розуміють текст; проявляють ініціативу в процесі читання; цілісно сприймають почуту інформацію; визначають власне ставлення щодо описаних явищ; самостійно будують висловлювання; виконують завдання на розуміння прочитаного; експериментують зі словами; перетворюють інформацію на асоціативну схему; взаємодіють усно; висловлюють припущення на основі почутого; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; досліджують текст; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: цеглинки; «Щоденник вражень»; крісло автора; малюнки до тексту (с. 88); виставка виробів із глини (*посуд, глечики, свистунці тощо*).

Меседж уроку: «Гончар без круга, мов рослина без цвіту» (*Народне прислів'я*).

Кольорові слова уроку: селище Опішне, династія, керамічне диво, стіна слів, ремесло, гончарство, гончарювання, полива, горно.

КАРТА УРОКУ

І. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Ранкова зустріч «Чарівний мішечок»

Учитель готує чарівний мішечок, у якому є глина. Кожен учень мацає мішечок і вгадує, що у ньому, ставлячи навідні запитання.

- Живе чи неживе?
- Тверде чи м'яке?
- Їстівне чи неїстівне?
- Використовують (*де або навіщо?*)?

Це ГЛИНА!

(*Якщо учні не вгадують, то вчитель пропонує звернути увагу на виставкову полицю!*)

— До яких асоціацій спонукає слово?

Складаємо «Асоціативний куц»

2. Інформаційна хвилина

— У всі часи, від покоління до покоління, народні майстри з великою любов'ю передавали секрети своєї майстерності. Наші предки були дуже мудрими. Вони добре знали, що робота з глиною дає своєрідну силу від землі, має лікувальні властивості, дає чудові можливості мати практичні предмети вжитку, прикраси та іграшки для жінок і дітей. І глина — безкоштовний матеріал. Вона є в кожному селі. Але глина буває різною.

Наша глина — пливка (*гончарна, майолікова, валяльна*). Вона м'яка на дотик, створює з водою тягучу масу, легко розчиняється і розтирається у воді, має яскраве забарвлення, добре піддається випалюванню, а після випалювання зберігає свій колір.

3. Робота із загадкою-добавлянкою

- Глина в кого ожива?
Творює з неї хто дива?

В кого посуд — там дива?
Ну, звісно, це...

— І про глину нам розкажуть сьогодні... **ГОНЧАРИКИ З ОПІШНОГО** (прочитати роздільно).

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Робота з ілюстрацією (с. 89)

- Розгляньте руки гончаря. Які вони? А який виріб?
- Якщо ви не боїтеся забруднити руки, пориньте у вільну хвилину в чарівний світ глини і спробуйте щось зліпити. Про враження від роботи розкажете на наступному уроці.

2. Читання тексту «Гончарики з Опішного» (с. 88–89)

1) Читання тексту учнями вголос.

- Як виникали династії гончарів? Що передавали у спадок?
- Поясніть зміст виділеного речення.
- Який це текст: художній чи науково-художній?
- Чому автор Наталя Олійник дала твору таку назву?

2) Робота зі словами.

Пояснюємо незрозумілі слова: *династія, сюрчить, ремесло.*

Вивершуючи з грудки мокрої глини —

Круг співав —

- Працюємо зі стіною слів: *селище Опішне, династія, керамічне диво, ремесло, гончарство; гончарювання; полива, горно.*
- Співвідносимо слова з малюнками: *гличик, макітра, куманець, горщик, свищик, горня.*

3. Творча робота

1) Порівнюємо.

Глина

природна

пластична

доступна

безкоштовна

жива

співуча

добре піддається роботі

додає позитивних емоцій

Пластилін

створений людиною, вицвітає

треба потрудитись, щоб розім'яти

купити можна у магазині

витратний, може горіти

наче «мертвий»

сухий

ліпиться, але прилипає пил, брудняться руки

можна тренуватись, що ліпити з глини

— Пластилін — матеріал для ліплення, що виготовляється з очищеного і подрібненого порошку глини з додаванням воску, сала та інших речовин, що перешкоджають висиханню. Буває різнобарвним. Слугує для виконання фігур ескізів для скульптурних робіт, невеликих моделей, виробів малих форм.

2) Описуємо послідовність роботи гончаря.

Готує глину, ... воду, гончарний круг, просушує, покриває поливою, знову просушує, малює.

— Коли глина може співати? (Прийом «Коло думок».)

У ч е н ь (підготовлений). Я дізнався, що Опішнянські гончарі працюють над виробом без ескізу. Глина в селищі Опішня має сіруватий колір, а при випалюванні набуває світло-жовтого відтінку. Керамічні вироби проходять 40-денний цикл виготовлення. Глину замішують на спеціальному обладнанні, а потім (за декілька днів) на гончарному крузі гончар формує виріб. Приставні частини (носики, ручки, підставки) відтискуються у гіпсових формах, а потім прикріплюються рідкою глиною. Далі виріб сохне у природних умовах, а потім випалюється у печі. Далі його глазурують, розмальовують і ще раз випалюють.

3) Вчимо примовку і відпочиваємо.

Всередині мисочки великий пальчик ліпить.

Ось так, ось так — великий пальчик ліпить.

ЛІТЕРАТУРА ТА ІНТЕРНЕТ-ДЖЕРЕЛА

1. *Державний стандарт початкової освіти.* — К. : ТД «Освіта-Центр плюс», 2018.
2. *Кірик М. Ю., Данилова Л. І.* Нова українська школа : організація діяльності учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти : навчально-методичний посібник. — Львів : Видавництво «Світ», 2019.
3. *Методичні рекомендації про викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2020–2021 навчальному році (лист МОН України від 11.08.2020 №1/9-430).*
4. *Методичні рекомендації щодо оцінювання результатів навчання учнів третіх і четвертих класів Нової української школи (наказ МОН України від 16.09.2020 року № 1146).*
5. *Пометун Олена.* Енциклопедія інтерактивного навчання. — К., 2007. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://studfile.net/preview/5259619/>
6. *Пометун Олена, Сущенко Ігор.* Путівник з розвитку критичного мислення в учнів початкової школи. — К., 2017.
7. *Пономарьова К. І., Гайова Л. А.* Українська мова та читання : Підручник для 3-го класу ЗЗСО : у 2-х частинах : Частина 1. — К. : УОВЦ «Оріон», 2020.
8. *Розвиваємо громадянські компетентності з 1 класу : навчально-методичні матеріали.* — К., 2018. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ussf.kiev.ua>
9. *Садкіна В. І.* Маленькі секрети учительського успіху. Навчаємо з радістю. — Х. : Вид. група «Основа», 2017.
10. *Савченко О. Я.* Українська мова та читання : Підручник для 3-го класу ЗЗСО : у 2-х частинах : Частина 2. — К. : УОВЦ «Оріон», 2020.
11. *Телячук В. П., Лесіна О. В.* Сходінками творчості. Методика ТРВЗ в початковій школі. — Х. : Вид. група «Основа», 2007.
12. *Типова освітня програма для 3–4 класів закладів загальної середньої освіти під керівництвом Савченко О. Я.* Українська мова та літературне читання (наказ МОН України від 08.10.2019 № 1273).
13. *Тищенко Л. Р.* Світ душі (виховання на цінностях у НУШ) : навчально-методичний посібник. — Рівне, 2018.
14. *Шарко В. Д.* Сучасний урок : технологічний аспект. — К., 2007.
15. <https://osvita.ua/>
16. <https://www.ed-era.com/>
17. <https://naurok.ua/>
18. <https://vseosvita.ua/>
19. <https://www.youtube.com>
20. <https://credo.pro/>
21. <https://vidviday.ua/>
22. <https://ostrohcastle.com.ua/>
23. <https://karpaty.love/>
24. <https://miyklas.com.ua/>
25. <https://moemisto.ua/>
26. <https://platfor.ma/>
27. <https://www.facebook.com/>
28. <https://paliychuk.in.ua/>
29. <https://www.radiosvoboda.org/>
30. <https://nus.org.ua>
31. <https://uk.wikipedia.org>
32. <https://www.ukrlib.com.ua/>
33. <https://myukraine.org.ua/zapovidnyk-askaniya-nova/>
34. <https://ukrpatent.org/uk>
35. <https://fastivnews.city/>
36. <https://onlyart.org.ua/>
37. <https://zik.ua/>
38. <https://pritcha.com.ua/>
39. <https://teren.in.ua/>

Навчальне видання

Серія «Мій конспект»

ОЛІЙНИК Світлана Павлівна

**УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ.
3 КЛАС. ЧАСТИНА 1**

Головний редактор *Ю. Є. Бардакова*
Редактор *О. В. Грабар*
Відповідальний за видання *Ю. М. Афанасенко*
Технічний редактор *Є. С. Островський*

Підписано до друку 23.02.2021. Формат 84×108/16.

Папір газет. Друк офсет. Гарнітура Шкільна.

Ум. друк. арк. 25,20. Замовлення № 21-03.

ТОВ «Видавнича група «Основа»
61001, м. Харків, вул. Плеханівська, 66
тел. (057) 731-96-34
e-mail: office1@osnova.com.ua
osnova.com.ua
book.osnova.com.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6058 від 01.03.2018 р.

Телефон для замовлення: 0-800-505-212
(Безкоштовно з мобільних та стаціонарних телефонів України)

Надруковано у друкарні ТОВ «ТРИАДА-ПАК»
м. Харків, пров. Сімферопольський, 6. Тел. +38(057)703-12-21
www.triada-pack.com, email: sale@triada.kharkov.ua
ISO 9001:2015 № UA228351, FAMO TRIADA LLC (065445)